

*VALENTINAS
BALTRŪNAS*

VALSTYBINIS MOKSLINIŲ TYRIMŲ INSTITUTAS
GAMTOS TYRIMŲ CENTRAS

Mente et malleo

VALENTINAS BALTRŪNAS:
BIBLIOGRAFIJOS RODYKLĖ

Vilnius, 2017

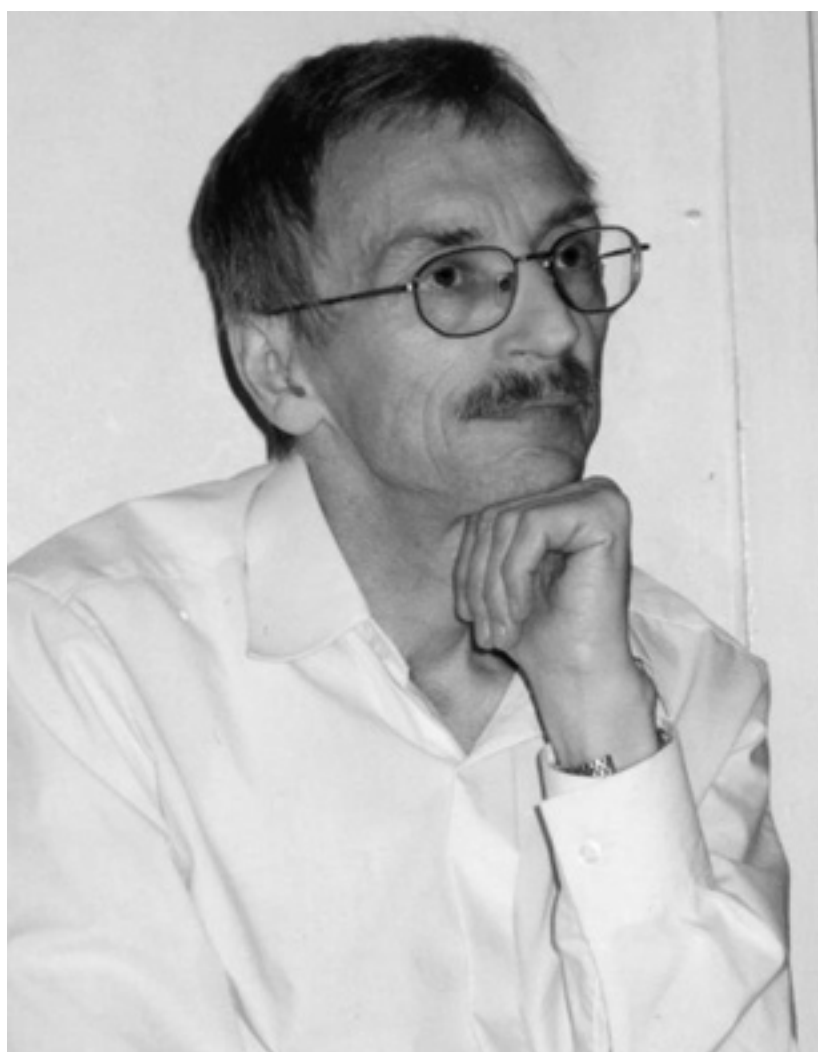
Sudarė ir redagavo Violeta Pukelytė
Bibliografiją sudarė Sigita Dagienė
Iliustracijos iš asmeninių Valentino Baltrūno bei autorių archyvų

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-9986-443-91-9

© Violeta Pukelytė, sudarymas, 2017
© Sigita Dagienė, bibliografija, 2017
© Gamtos tyrimų centras, 2017

*Jei ne tu, tai kas,
jei ne dabar,
tai kada...*

Balthus

VALENTINAS BALTRŪNAS

*FIZINIŲ MOKSLŲ SRITIES GEOLOGIJOS KRYPTIES
HABILITUOTAS DAKTARAS, PROFESORIUS*

I n t e r e s ū l a u k a s

KVARTERO GEOLOGIJA

(paskutiniojo geologinio periodo stratigrafija,
storumės sandara, paleogeografija, geochronologija)

SEDIMENTOLOGIJA

(pleistoceno ledynmečių ir tarpledynmečių nuogulų,
moreninių darinių sudėtis, formavimasis ir koreliacija)

APLINKOS GEOLOGIJA (EKOLOGIJA)

IR APLINKOS TYRIMŲ METODOLOGIJA,

***GEOARCHEOLOGIJA, KULTŪRINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMAI,
MOKSLO, GAMTOS IR TAUTOSAKOS PAVELDO TYRIMAI***

VALENTINAS BALTRŪNAS

PROF. DR HABIL OF PHYSICAL SCIENCES GEOLOGY BRANCH

F i e l d o f i n t e r e s t s

QUATERNARY GEOLOGY

(stratigraphy, bedding structure, palaeogeography and
geochronology of the last geological period)

SEDIMENTOLOGY

(composition of the Pleistocene glacial and interglacial
deposits, their formation and correlation)

ENVIRONMENTAL GEOLOGY (ECOLOGICAL)

***AND METHODOLOGY OF ENVIRONMENTAL INVESTIGATIONS,
GEOARCHEOLOGY, CULTURAL LANDSCAPE INVESTIGATIONS,
SCIENCE, NATURE AND FOLKLORE HERITAGE INVESTIGATIONS***

CURRICULUM VITAE

Gimė

1947 m. spalio 20 d. Grinkiškio miestelyje, Radviliškio rajone, humanitarų Aldonos Čepaitės-Baltrūnienės (1923–2016) ir Alekso Baltrūno (1926–2004) šeimoje.

Augo

Vilniuje – Žvėryne (namas prie Vytauto ir Treniotos gatvių sankryžos) ir Antakalnyje (namas prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios).

Mokėsi

- ◆ 1954–1958 m. – 15-oje vidurinėje mokykloje Žvėryne (1–4 klasės);
- ◆ 1958–1962 m. – 16-oje vidurinėje mokykloje Užupyje (5–9 klasės);
- ◆ 1962–1965 m. – 1-ojoje A. Vienuolio vidurinėje mokykloje Senamiestyje (9–11 klasės).

Studijavo, įgijo mokslinius laipsnius

- ◆ 1965 m. rugsėjo 1 d. – 1970 m. birželio 17 d. Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete (geologinės nuotraukos ir naudingųjų iškasenų telkinių paieškų specialybė). 1970 m. birželio 17 d. apgynęs diplominį darbą „Šiaulių rajono PV kvartero dariniai“ (I d.) ir „Lietuvos landoverio geologija ir konodontai“ (II d.) (darbo vadovas doc. J. Paškevičius), įgijo inžinieriaus-geologo kvalifikaciją;
- ◆ 1973 m. gruodžio 25 d. – 1977 m. gruodžio 25 d. gilino žinias Geologijos instituto neakivaizdinėje aspirantūroje (04.00.01–Geologija). 1977 m. gruodžio 20 d. apgynęs disertacinį darbą „Kvartero nuogulų sandara ir tarpledynmečių paleogeomorfologija (Pietų Lietuvos atraminių rajonų pavyzdžiu)“ (darbo vadovas dr. A. Gaigalas), jam suteiktas geologijos-mineralogijos mokslų kandidato laipsnis, kurį 1993 m. balandžio 6 d. Lietuvos mokslų taryba nostrifikavo kaip gamtos mokslų daktarą;
- ◆ 1998 m. kovo 5 d. Vilniaus universitete, 1995 m. atspausdintos monografijos pagrindu, apgynė habilitacinį darbą „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“, už kurį suteiktas fizinių mokslų srities geologijos krypties habilituoto daktaro laipsnis.

Dirbo

- ◆ 1970–1980 m. – Lietuvos geologijos valdyboje: Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje, stambaus mastelio geologinės nuotraukos partijos Druskininkų, Birštono, Daugų, Vievio objektuose geologu (1971–1973 m.) ir vyresniuoju geologu (1973–1980 m.) (1970 m. penkis mėnesius dirbo prie paieškų Nemetalų partijoje);
- ◆ 1980–1989 m. – Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo institute prie Lietuvos geologijos valdybos: Lietuvos gręžinių kerno revizijos ir ilgalaikio saugojimo darbų bei lauko riedulių ekspozicijos kūrimo Vievyje vadovas;
- ◆ 1988–1991 – Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo institute prie TSRS gamtos apsaugos komiteto: Ekogeologijos skyriaus vadovas, vyresnysis mokslo darbuotojas; pirmųjų Lietuvoje kartografinių ekogeologinių modelių rajonams ir miestams vienas iš sudarytojų;

- ◆ 1991–2001 – valstybiniame Geologijos institute: nuo 1991 m. balandžio 4 d. iki 2001 m. balandžio 30 d. buvo instituto direktoriumi. Taip pat dirbo Kvartero geologijos ir naudingųjų iškasenų skyriaus vyresnioju mokslo darbuotoju, o 1992–1994 m. buvo šio skyriaus vadovas, Instituto mokslo tarybos narys;
- ◆ 2001–2002 – valstybiniame Geologijos institute: Geologinės sandaros skyriaus vadovas, vyriausiasis mokslo darbuotojas, Instituto mokslo tarybos pirmininkas;
- ◆ 2002–2010 – valstybiniame Geologijos ir geografijos institute: Kvartero tyrimų skyriaus vyriausiasis mokslo darbuotojas, projektų vadovas, Instituto mokslo tarybos narys, pirmininkas;
- ◆ 2010–2015 – valstybiniame Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos institute: Kvartero tyrimų laboratorijos mokslo darbuotojas, projektų vadovas, Gamtos tyrimų centro mokslo tarybos narys, pirmininko pavaduotojas.

Prie darbo stalo apie 1977 metus

Dėstė

- ◆ 2003–2016 – Lietuvos edukologijos universitete (LEU) (buvęs Vilniaus pedagoginis universitetas (VPU)), Gamtos mokslų fakulteto Geografijos ir turizmo katedros (anksčiau – Bendrosios geografijos katedra) profesorius;
- ◆ 2004–2007 – Vilniaus universitete (VU), Gamtos mokslų fakulteto Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos katedroje;
- ◆ 2009–2011 – Vytauto Didžiojo universitete (VDU), Gamtos mokslų fakulteto Aplinkotyros katedroje.

Prisidėjo rengiant

Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos, Žemės gelmių, Saugomų teritorijų, Poveikio aplinkai vertinimo įstatymus, Geologijos mokslo koncepciją, kelias valstybines mokslo programas.

Dalyvavo

Tarptautinės kvartero tyrimų asociacijos (INQUA), Europos asociacijos geologinio paveldo išsaugojimui (ProGEO), LR Aplinkos ministerijos Patarėjų tarybos, Lietuvos geologijos tarnybos geologijos tarybos, Vilniaus gamtos apsaugos draugijos valdybos, Lietuvos žaliųjų judėjimo konsultantų tarybos, Gamtos saugos politikos klubo, Geoplinkos problemų komisijos prie LMA, VU Gamtos mokslų fakulteto konkursų ir atestacijų komisijos, VU ir LEU baigiamųjų darbų gynimo komisijų darbe. 1990–1995 m. buvo Trakų rajono tarybos narys.

Šiuo metu dalyvauja

Lietuvos gamtos draugijos valdybos, Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos, Lietuvos geologų sąjungos valdybos, Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos, Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos veikloje. Taip pat yra Gamtos tyrimų centro (GTC) geologijos ir geografijos krypties doktorantūros komisijos bei VU ir GTC geologijos krypties doktorantūros komiteto narys.

Dalyvauja redakcinių kolegijų darbe

Mokslo žurnalų „Geologija“ ir „Geografija“ (dabar „Geologija. Geografija“), „Беларуская Нацыянальная акадэмія навук Беларусі. Серыя хімічных навук“ („Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos pranešimai. Serija: Chemijos mokslai“), „Geography and Geology“ („Geografija ir geologija“ – Baltarusijos universitetas), „Journal of Environmental Engineering and Landscape Management“ („Aplinkos inžinerija“ – Vilniaus Gedimino technikos universitetas), taip pat Lietuvos geologų sąjungos žurnalo (LGS) „Geologijos akiračiai“, savaitraščių „Žalioji pasaulis“ ir „Mokslo Lietuva“, Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcinių kolegijų darbe, yra „Versmės“ leidyklos mokslinių darbų komisijos narys, o nuo 2011 metų LGS žurnalo „Geologijos akiračiai“ atsakingasis redaktorius.

2015 metų vardinės **Juozo Dalinkevičiaus premijos laureatas** (2016 m. vasario 23 d. diplomą įteikė LMA prezidentas akad. prof. habil. dr. Valdemaras Razumas).

Mokslo populiarinimo darbų konkurso laureatas: 2003 metų (2004 m. liepos 8 d. diplomą įteikė LR Švietimo ir mokslo ministras Algirdas Monkevičius) ir 2005 metų (2006 m. lapkričio 28 d. diplomą įteikė LR Švietimo ir mokslo ministrė Roma Žakaitienė).

Paskelbė per 200 mokslinių publikacijų ir konferencijų pranešimų ir tiek pat mokslo populiarinimo straipsnių, keletą autorinių ir kolektyvinių mokslinių monografijų: „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ (1995 m.), Stratigraphical subdivision and correlation of Pleistocene deposits in Lithuania (methodical problems) (2002 m.), „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ (2001 m.), „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (2001 m.), „Gamta kaip kultūros šaltinis“ (2003 m.), mokymo priemonė „Aplinkos tyrimų metodologija“ (2008 m.), keletą pažintinių leidinių: „Unikalios Lietuvos vietovės“ (2006 m.), „Lietuva: 101 įdomiausia vieta“ (su V. Vaitkevičiumi, 2008 ir 2010 m.), „Lietuvos etnografiniai regionai“ (su kitais, 2010 m.), „Didžioji knyga apie Lietuvą“ (su kitais, 2011 m.), „Lietuvos pilys ir tvirtovės“ (su kitais, 2011 m.), keletą mokslo populiarinimo knygų: „Nešė velnias akmenį“ (su A. Šliaupa, 1980 m.), „Ant geologinio pamato gyvenant“ (1982 m.) ir kt.

Simpoziumų, konferencijų, ekspedicijų, lauko seminarų tiek Lietuvoje, tiek užsienyje organizatorius ir dalyvis.

Vedęs, turi tris sūnus – Gytį, Džiugą ir Vytautą bei penkis vaikaičius: Tada, Jorį, Miglę, Liudviką ir Gertrūdą.

MENTE ET MALLEO: **mokslas kaip išskirtinis kultūros reiškiny**

PROF. HABIL. DR. VALENTINAS BALTRŪNAS

Mokslo, kaip besivystančios sukauptų žinių sistemos, paskirtis – gauti ir teoriškai sistematinti objektyvias žinias apie tikrovę (realybę). O pastaroji yra iš tikrųjų neaprepiama, sunkiai suvokiamomis ribomis tiek makro- ar mikropasaulyje, tiek ir ne mažiau klaidžioje socialinių bei humanitarinių reiškinių aplinkoje. Pastaraisiais dešimtmečiais po truputį įsigali sinergetiškas požiūris į pasaulį, pasižymintis savaiminės organizacijos ir raidos mechanizmų ieškojimu, daugiavariančio ir negrįžtamo vystymosi išsąmoninimu. Tai, savo ruožtu, skatina sisteminio principo taikymą tyrimuose, naudojantis modeliavimo, logikos ir intuicijos galimybėmis. Istorinėje praeityje mokslo bendruomenėse vyravusios mokslo paradigmos (nuostatos) tarpusavyje konkuruodavo, keitė viena kitą, kartais net labai revoliucingai, turėjo didelį atgarsį visuomenės raidai. Man, geologui, kaip Žemės mokslų (geomokslų) atstovui, visuomet rūpėjo mūsų planetos gelmių ir paviršiaus, jų tarpusavio sąveikos tyrimų reikšmė visuomenės pasaulėjautai ir pasaulėžiūrai.

Pirmųjų geologinių ir geografinių stebėjimų (ar pastebėjimų) bei atradimų patirtis siekia tolimus akmens, žalvario ir geležies amžius, kai pirmieji žmogaus samprotavimai apie gamtos objektų ir reiškinių kilmę buvo fiksuojami padavimuose, etiologinėse sakinėse, epuose, piešiniuose, o vėliau – ir rašytiniuose šaltiniuose. Didžiulius akmenis žemaičių

Paminklas...

žemėse kilnojo milžinas Džiugas, aukštaičių – Paketūrių ir Aukštupėnų milžinai, vėliau daug kur virtę tiesiog velniu, o latvių krašte tai darė Lačplēsis, estų – Kalevipoegas, senovės graikų – Hefaistas ir Plutonas, romėnų – Vulkanas ir kiti. Vis didesnis titnago, keramikos žaliavos, statybinio akmens, metalų poreikis skatino ūkio specializaciją, ugdė atidesnį žvilgsnį į aplinką žaliavos paieškų, jos gavybos ir perdirbimo metu. Vienur kitur plėtojosi titnago, vulkaninio stiklo, gintaro, pelkių geležies rūdos, kitų vertingų mineralų kasyba ir gavyba. Akis užkliūdavo ir už uolienų sluoksniuose aptinkamų fosilijų (suakmenėjusių augalų ir gyvūnų), dažniausiai stebinusių žmones ir skatinusių mistifikuoti neaiškios kilmės padarus. Tačiau tik renesanse atsirado pirmieji nuoseklesni samprotavimai apie fosilijas ir Žemės istoriją (Leonardas da Vinčis, Fraskagoras ir kiti), kurie XVII a. pabaigoje atvedė prie pasaulinio tvano teorijos (R. Hukas, D. Rėjus, J. Soichceris), iki pat šių dienų nepraradusios aktualumo (kreacionizmas). XVIII a. antroje pusėje sukuriama I. Kanto ir P. Laplaso kosmogeninė hipotezė apie Saulės ir planetų kilmę iš kosminės medžiagos. Netrukus Žemės moksluose atsirado neptūnizmas (A. H. Verneris) ir plutonizmas (Dž. Hetonas). Pirmoji kryptis uolienų atsiradimą siejo su jų susidarymu jūros vandenyse, t. y. Neptūno karalystėje, o kita – su požeminiais, planetos vidiniais reiškiniais, t. y. Plutono valdomis. XIX a. pirmoje pusėje Žemės istorija jau suskirstoma į devynis periodus, kurie apėmė pastaruosius 500 mln. metų. Ž. Kiuvjė, teigdamas gyvybės formų nekintamumą, sukuria Žemės katastrofų teoriją, jomis aiškinančią fosilijomis praturtintų sluoksnių pasikartojimą vertikaliame pjūvyje, o jam oponuojantis Ž. Lamarkas – gyvosios gamtos laipsniško kitimo – pirmosios vientisos evoliucijos teoriją.

Daugiau nei prieš pusantro šimto metų į mokslą įsibrovė kontinentinių apledėjimų teorija, nustūmusi šalin ilgą laiką vyravusią marinistinę sampratą apie dabartinio mūsų platumų paviršiaus, gausių riedulių (akmenų) kilmę. Įdomu tai, kad buvusios priešingos pažiūros tam tikromis aplinkybėmis buvo visiškai teisios ir dabar dažniausiai pripažįstamos. Juk neptūnizmas ir plutonizmas iš esmės nagrinėja tą patį globalųjį uolienų apytakos ciklą: nuo uolienų suardymo (sudulėjimo) ir perklostymo jūrų dugne iki jų litifikavimo, metamorfizmo ir net perlydymo dideliame gylyje. Ogi ir pasaulio kryptingas, laipsniškas kitimas retkarčiais būdavo pertraukiamas katastrofinių reiškinų (meteoritų bombardavimo, totalinio vulkanizmo, galingų žemės drebėjimų ir kt.), kurie turėjo gyvybei nepalankių pasekmių (jūrų druskingumo ir temperatūros režimo, saulės radiacijos, klimato, atmosferos sudėties ir kt. pakitimai). Tokie kataklizmai („bifurkacijos“) versdavo visą aplinką „persitvarkyti“, susirasti stabilesnę funkcionavimo formą, o gyvybę – labiau prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų, suteikiant pirmenybę „atsargoje“ buvusioms gyvybės formoms ar jų turėtoms savybėms. Gyvybės evoliucija *tai ne tik rūšių vystymasis vis didesnio prisitaikymo linkme, nuo bakterijų iki žmogaus, bet ir ekosistemų struktūros bei medžiagų ciklų tobulėjimas, vedantis link vis didesnės biosferos masės* (Lekevičius, 2001). O štai kontinentinio apledėjimo teorija, senokai įsitvirtinusi Lietuvos ir gretimų kraštų geomoksluose, kai kuriuose pasaulio rajonuose (Rusijos šiaurinių jūrų pakrantėse, Antarktyje ir kitur), neprigyja ir panašius tyrimo objektus (ypač morenų sluoksnius) reikia aiškinti ledjūrių ir juose plūduriavusių ledkalnių veikla.

Paminėjau tik kelias geologijos ir gamtinės geografijos nagrinėjamas problemas, kurių sprendimas rutuliojasi savotiškoje, iš skirtingų metodologinių pozicijų vykstančioje diskusijoje (neptūnizmas-plutonizmas, evoliucionizmas-katastrofizmas, glacializmas-marinizmas). Daugeliu atveju šiandien tai tik mokslinė diskusija, gal net ir primiršta, nors praeityje kartais įgaudavusi tiesioginės konfrontacijos pobūdį su ideologiniais, teisiniais ar net medicininiais kaltinimais. Mokslinių pažiūrų raida vadinamuosiuose Žemės moksluose bene geriausiai yra užfiksuota įvairių kolekcijų (kristalų, mineralų, uolienu, metalų rūdų, meteoritų, suakmenėjusios faunos ir floros) pavyzdžių klasifikacijose, sistematikose, genetinėse interpretacijose, taip pat informatyviuose kartografiniuose modeliuose (žemėlapiuose), vienaip ar kitaip atskleidusiuose tyrinėtojų požiūrį į Žemės formą, kontinentų dreifo realumą, kalnodaros procesų etapiškumą, jūrų transgresijų ir regresijų pobūdį. Visa tai susiję su gamtos pažinimu ir jo metodologinių principų kaita, visuomenės pasaulėvaizdžio formavimusi. *Įvairias mokyklas skiria ne vienokie ar kitokie metodų trūkumai – visi jie buvo „moksliniai“, – bet tai, ką mes pavadinsime nebendramatišiais pasaulio matymo ir jo mokslinio tyrimo būdais* (Thomas S. Kuhn, 2003).

Kaip ir dauguma mokslų, taip ir geomokslai turi savo tradicines tyrimų rezultatų ar apibendrinimo formas, o kartu ir pagrindines darbo priemones, kuriomis išdėstomos mokslinės koncepcijos, hipotezės, teorijos. Tarp jų yra kolekcijos ir žemėlapiai, kurių kaupimas, tyrimas ir sudarymas dažnai, deja, nėra priskiriami mokslui, tuo labiau, kad

Susitikimas su ledynu. Grenlandija, 2006 metai. Petro Šinkūno nuotrauka

tai sunkiai pasiduoda formaliam (patogiam?) vertinimui. Visame pasaulyje nuo seno žinomas geologų devizas „*MENTE ET MALLEO*“ – „*PROTU IR PLAKTUKU*“ primena, kad viskas, kas nuskeliama plaktuku (kolekcijai), vėliau apibendrinama protu (dažniausiai žemėlapiu). Geologijos pradžių pradžia – mineralų, uolienuų ir fosilijų kolekcijos, nuo kurių visada prasideda ir pirmosios studijos. Daugeliu atvejų sunkiau ar lengviau surinkta kolekcija – tai apibūdinimas ar net įrodymas, faktinė medžiaga objektyviam tyrimui ar hipotezės pagrindimui. [...]

Kitas geologams ir geografams būdingas tradicinis tyrimų rezultatas, o kartu ir darbo priemonė – žemėlapis. Apskritai žemėlapis, kaip sumažintas aplinkos (taip pat ir požeminės) kartografinis vaizdas, yra vienas didžiausių žmonijos pirmųjų atradimų, greita ugnies dirbtinio gavimo, rato suvokimo ir panaudojimo, darbo įrankių gamybos ir kt., lėmusių sparčią civilizacijos plėtotę. Seniausieji išlikę kartografiniai piešiniai siekia III–II tūkstantmetį pr. Kr. Nesigilindami į daug rutininio darbo reikalaujančių (topografiniai) ar tiesiog informacinių (periodiškų stebėjimų) žemėlapių privalumus, norime atkreipti dėmesį į originalius teminius (geologinius, paleogeografinius, tektoninius, geoekologinius, geomorfologinius ir kt.) žemėlapius. Pastarieji, savo ruožtu, nuo analogiškų žemėlapių gali skirtis masteliu (detalumu), informacijos kiekiu, vaizduojamo objekto plotu, sutartinių ženklų ypatumais, išreiškiančiais kartografuotų objektų kilmę, amžių, sudėtį, slūgsojimo sąlygas erdvėje ir kt. Ką reiškia sudaryti kelių kilometrų gylyje esančio kristalinio pamato geologinį ar tektoninį žemėlapi? Tam panaudojama visų giliųjų gręžinių medžiaga, uolienuų petrografinių ir geocheminių tyrimų duomenys, jų radiogeninio amžiaus nustatymo rezultatai, visi turimi gravitacinio ir magnetinio lauko žemėlapiai, seisminių tyrimų duomenys, taip pat geologinio turinio žemėlapius lydintys sudarytieji susikertantys geologiniai pjūviai įvairiomis kryptimis, gretimų teritorijų ir stambių regionų naujausių tyrimų rezultatai, jų konceptualūs vertinimai. Kiekviena tokia žemėlapyje išbrėžta linija – tai ilgų svarstymų rezultatas, tiesiogiai susijęs su specialisto kvalifikacija, jo pasirengimu ir patirtimi, sugebėjimu apibendrinti gausią, kartais prieštarinę medžiagą. Ne be reikalo prisimenamas akad. prof. Juozo Dalinkevičiaus kartotas posakis, kad *...geologas mąsto braižydamas...*. Didelė garbė mokslininkui, jeigu jo sudarytas žemėlapis „lopinėlis“ įmontuojamas į didelio regiono ar viso kontinento žemėlapi, kurio autoriai – dešimtys bendraminčių iš kitų pasaulio šalių. Dažnai tokius žemėlapius sudarinėja autorių kolektyvai ir ne vienus metus, juos įskaitmenindami bei pasitelkdami naująsias GIS technologijas, kartais juos sudedami į didelius kompleksus – krašto atlasus – savotiškas kiekvienos valstybės vizitines korteles. [...]

Mokslas ir gyvenimas, 2, 2005, 3 ir 15 p.

Ivadas

Kolegų būrys atskubėjo pasveikinti Valentiną Baltrūną gimtadienio proga, 2012 metai. Bronislavo Karmazos nuotrauka

Kvartero tyrėjai. Iš kairės – pirmoje eilėje: Andrius Gaidamavičius, Vaida Šeirienė, Violeta Pukelytė, Vaidotas Kazakauskas, Valentinas Baltrūnas; antroje eilėje: Danguolė Karmazienė, Bronislavas Karmaza, Miglė Stančikaitė, Irena Vekeriotienė, Petras Šinkūnas, Julija Vaitkevičienė. Vytauto Baltrūno nuotrauka

KOLEGŲ ŽODIS...

Gyvenimas, patirtis daug ko išmoko: profesijos įgūdžių, racionalaus jėgų ir medžiagos išteklių panaudojimo, realių galimybių ir kūrybinių užmojų „taikaus sambūvio“.
Neišmoko tiksliai iš betalencio tapti talentingam. Kas jis, kokia jo prigimtis, nuo ko jis priklauso, kokie jo esminiai bruožai?
Viena aišku, jis yra arba jo nėra, tai įgimta gamtos dovana, kurią palankios aplinkybės ir atkaklus darbas įgalina sušvytėti tiek, kiek jame slypi potencialių kūrybinių galių. Ir tiek.

Aleksas Baltrūnas (Baltrūnas, 1988)

Valentino Baltrūno tėvo Alekso mintys apie talento prigimtį neatsitiktinės, nes savo aplinkoje jis matė daug jo apraiškų. Viena jų – sūnus Valentinas, kurio bibliografijos knygą laikote rankose. Ilgas atliktų darbų sąrašas tik iš dalies atspindi įvairiapusę jo asmenybę.

Valentinas Baltrūnas anksti pajuto žygių, iškylų žavesį, nes turėjo puikius geografijos mokytojus – Zigmą Sviklą ir Antaną Ivanauską. O įkvėptas Česlovo Kudabos darbų ir kalbų apie nepaprastai įdomų gamtos tyrėjo gyvenimą, pasirinko geologo kelią ir tapo profesionaliu geologinės nuotraukos ir naudingųjų iškasenų telkinių paieškų specialistu. Dar besimokydamas Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete, aktyviai dalyvavo mokslinio geologų būrelio bei studentų mokslinės draugijos (SMD) veikloje ir suprato, kad gamybinė veikla ne jam, kad suks mokslo keliu. Šiandien jau žinome, kad pasirinko labai teisingai, nes turi visas mokslininkui taip reikalingas savybes: kūrybiškumą ir išradingumą, kantrybę ir drąsą, kruopštumą ir darbštumą, kolegialumą ir toleranciją... Tik likimas taip lėmė, kad visą gyvenimą jam teko derinti gamybinę, administracinę, mokslinę ir visuomeninę veiklą.

Valentinas Baltrūnas pasirinko geologiją, bet viskas galėjo susiklostyti ir kitaip, nes gamta, Dievas, probočiai ir tėvai sudėjo į jį tiek talentų, kad su kaupu užtektų keliems... Įdomu tai, kad daugelį jų Valentinas vis dėlto sugebėjo realizuoti per kitas veiklas ir pomėgius, kuriuos, nors iš dalies, pabandėme atskleisti šioje knygoje...

Valentinas galėjo tapti literatu ar žurnalistu – ir ta linkme jį kreipė lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Petras Steponavičius. Bet tėvų literatų buvo sukritikuotas dėl šio pasirinkimo – kas jau kas, o jie puikiai žinojo, kodėl atkalbinėja – patys buvo sistemos įkaitai, kai vieną galvodavo ar su draugais paslapukaudavo, o visai kita privalėjo rašyti... Literato talentą Valentinas puikiai realizavo rašydamas populiarias pažintines knygas ir straipsnius apie Lietuvos gamtą ir kultūrą. Kuo toliau, tuo labiau ryškėja V. Baltrūno kaip redaktoriaus talentas. Daugelį metų jis yra įvairių leidinių apie gamtą, žurnalų, laikraščių, knygų redaktorius, o nuo 2011 metų jo žinioje Lietuvos geologų sąjungos žurnalas „Geologijos akiračiai“.

Jis galėjo tapti etnologu ar etnografu, tiriančiu materialųjį ir intelektualųjį tautos kultūros paveldą. Visi žino Valentino potraukį tautosakai, mitologijai, padavimams, senajai

lietuvių kultūrai, etnonimams ir pan. Studijų metais kartu su žygeiviais jis dalyvavo ekspedicijose Lietuvoje ir jos pasienyje – etninėse lietuvių žemėse, kuriose daug dėmesio buvo skiriama ne tik gamtiniam pažinimui, bet ir kraštotyrynės medžiagos rinkimui. Šis jo talentas realizavosi kompleksiniuose tyrimuose, kuriuos pats sumanė ir sėkmingai jiems vadovavo, įtraukdamas į bendrą darbą geografus, archeologus, menotyrininkus, etnografus ir kitų mokslo sričių atstovus. O tyrimų rezultatai sugulė išskirtiniuose leidiniuose ir publikacijose.

V. Baltrūnas galėjo būti archeologu ar mokslo istoriku. Jam įdomu, kada pirmieji žmonės atkeliavo į mūsų žemes, kaip ir kokiose vietose jie kūrė savo gyvenvietes, visada domėjosi Lietuvos valstybingumo keliais, išskirtinėmis asmenybėmis.

Todėl nesistebime, kai jis į savo tyrimus pasikviečia archeologus ar organizuoja ekspedicijas, rengia konferencijas, publikacijas, skirtas Lietuvai nusipelnusiems mokslininkams ir jų darbams prisiminti.

Valentinas būtų buvęs puikus muziejininkas – iš dalies šį savo talentą realizavo kurdamas kerno saugyklą Vievyje su didele lauko riedulių ekspozicija, kur atsiskleidė puikūs jo organizaciniai ir bendravimo su įvairiausiais žmonėmis įgūdžiai, visuomenės švietimo būtinybės samprata. Galbūt kada nors bus įkurtas ir Lietuvos gamtos istorijos muziejus, apie kurį jis daug metų svajoja...

V. Baltrūnas galėjo tapti mokytoju, nes turi šiam darbui reikalingų oratorinių bei auditorijos valdymo gebėjimų, yra kantrus ir kūrybingas, dalykiškas ir jautrus. Bet Valentino pašaukimas yra kitas, o šis jo talentas pravertė dėstant studentams, dalyvaujant jaunųjų geologų ir geografų veikloje bei įvairiuose visuomenės švietimo renginiuose, konferencijose, kur perskaityta dešimtys paskaitų.

Valentinas būtų puikus politikas, nes turi įgimtą toleranciją, gebėjimą ramiai išklauti oponentą ir konstruktyviai spręsti iškilusias problemas, yra reiklus, sąžiningas, drąsus ir atkaklus. Dar 1979 metais jis buvo išrinktas Kompleksinės geologinės ekspedicijos profsąjungos pirmininku ir aktyviai gynė darbuotojų teises. Atėjęs politinių permainų laikui, buvo aktyvus Lietuvos Sąjūdžio dalyvis. 1990 metais išrinktas Trakų rajono tarybos deputatu ir buvo juo visą kadenciją iki 1995 metų – dalyvavo sprendžiant įvairias

Valentinas Poliariniame Urale, Rusija, 1977 metai.
Vidimanto Kučo nuotrauka

rajo gamtosaugines problemas. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, daug prisidėjo rengiant įvairius aplinkosauginius – saugomų teritorijų, poveikio aplinkai vertinimo, Žemės gelmių – įstatymus, kūrė Lietuvos mokslo strategiją, Geologijos institute įsteigė profesinę sąjungą, aktyviai dalyvauja Mokslininkų ir Geologų sąjungų, daugybės draugijų, asociacijų, ekspertinių komisijų veikloje.

Be abejo, V. Baltrūnas galėjo tapti profesionaliu gamtosaugininku, dirbančiu įvairiose pozicijose ministerijoje, saugomose teritorijose ir pan. Be visų anksčiau paminėtų savybių, čia norėtųsi akcentuoti labai platų jo akiratį – gebėjimą matyti toliau ir giliau negu daugeliui duota. Nevardinsime visų jo nuopelnų

gamtosaugai – priminsime tik jo pradėtą naują tyrimų kryptį Lietuvoje – ekogeologiją. Valentinui visada rūpėjo geopaminklų apsauga, klimato kaitos padariniai, valdžios veiksmai ekstremalių situacijų atveju ir t. t.

Valentinas, kaip ir jo senelis, galėjo būti mediku ar kariškiu, nes smalsumas, patikimumas, ištvermė, asketizmas, gebėjimas ypatingose situacijose išlaikyti šaltą protą yra jo esminiai bruožai.

Galima būtų tęsti ir tęsti šį sąrašą, todėl labai džiaugiamės, kad šis talentingas žmogus yra būtent geologų bendruomenės narys. Sugalvojus išleisti Valentino Baltrūno bibliografijos rodyklę, kilo mintis iliustruoti ją kolegų mintimis apie gyvenimą, mokslą, apie geologiją. Taip gimė ši graži knyga – kolektyvinė dovana jubiliejų švenčiančiam Valentinui. Ji nepretenduoja į mokslinių ar išsamių biografinių knygų titulą. Tai tik bandymas, pasitelkus bibliotekose ir archyvuose surinktą informaciją bei kolegų prisiminimus apie kartu praleistą laiką ekspedicijose, konferencijose, diskusijose, šventėse ar prie darbo stalo, keliais štrichais nupiešti Valentino portretą. Norėjosi priminti svarbiausius jo gyvenimo etapus, talentus ir nuveiktus darbus, kurie kartu atspindi ir geologijos mokslo Lietuvoje penkiasdešimties metų laikotarpį. Tikimės, kad, verčiant puslapį po puslapio, atsidengs spalvinga ir įvairiapusė Valentino asmenybė, kad ši knyga pasitar-naus ieškantiems įkvepiančio pavyzdžio, žinių ar praėjusio laiko ženklų ir pagalbės pačiam Valentinui, jei kada sumanytų parašyti savo prisiminimų knygą.

Vilnius, 2017 m. gegužės 6 d.

Valentinas Poliariniame Urale, Rusija, 1977 metai. Vidimanto Kučo nuotrauka

Pradžia

Veronika Karlauskaitė-Baltrūnienė

Kazimieras Baltrūnas

Elžbieta Digimaitė-Čepienė

Jonas Čepas

SEPTYNIOS PROTĖVIŲ KARTOS...

VIOLETA PUKELYTĖ

Kiekviena upė turi savo pradžią, kiekvienas žmogus – protėvius, kurių gyvenimo vieta ir būdas, genai ir pomėgiai, svajonės, nuveikti darbai ir patirtys lyg lašeliai amžius kapsėjo, duodami pradžia giminės upeliams, kurie jungėsi į didesnes upes, kol galiausiai visos jos įsilies į didįjį Visuotinį informacijos vandenyną...

Daugelis esate girdėję posakį, kad kiekvienas kultūringas žmogus turėtų žinoti *septynias savo protėvių kartas*, bet nedaugelis žinote, kokios šio posakio ištakos. O jis mus pasiekė iš senovės arijų tekstų. Jų rinkinyje – vedose, rašytose II–I a. pr. Kr., teigiama, kad septynios kartos daro įtaką žmogaus asmenybei, t. y. net 128 protėviai! Kokie jie buvo, kaip gyveno, vienaip ar kitaip atsispindi ir mūsų gyvenime, tad daugiau apie juos sužinoję, geriau suprastume ir save. Žinoma, nesiruošiu dabar pristatyti visus septynių kartų Valentino protėvius. Dar nemažai reikės padirbėti, kad juos visus galėtume įvardinti. Palikime tai ateičiai. O štai Valentino senelius ir tėvelius prisiminsime, nes būtent jie turėjo didžiausią įtaką Valentino asmenybės formavimuisi.

Jame susiliejo svarbiausios – Baltrūnų ir Čepų giminės...

Iš pradžių apie tėvo pusę – BALTRŪNUS, kurie gyveno Kupiškio krašte. Valentino prosenelis POVILAS Baltrūnas dar ankstyvoje jaunystėje, ieškodamas darbo ir nuotykių, išvažiavo į Liepoją, vėliau, trumpam grįžęs į Lietuvą, Kupiškyje susituokė su URŠULE VILIMAITE. 1894 metų sausio 5 dieną Keršuliškių kaime, netoli Kupiškio gimė pirmasis jų sūnus KAZIMIERAS – Valentino senelis. Netrukus šeima patraukė atgal į Liepoją. Žinome, kad jų šeimoje užaugo penki vaikai: du sūnūs ir trys dukterys. Pirmagimis Kazimieras buvo iniciatyvus ir sumanus žmogus, ypač technikos srityje. Jau nuo trylikos metų dirbo fabrike Liepojoje, o Pirmojo pasaulinio karo metu, fabrikui evakuojantis į Rusiją, jis atsidūrė Petrozavodske, vėliau Omske. Jo brolis Povilas buvo pašauktas į caro kariuomenę... Tėvai su trimis dukterimis liko gyventi Latvijoje, bet, mirus tėvui Povilui Baltrūnui ir Rygoje siaučiant badiui, mama su dukromis Ona, Emilija ir Marija apie 1917 metus grįžo į Lietuvą, į vyro tėviškę – Čivelių kaimą Kupiškio rajone.

Kazimieras Baltrūnas Omske susipažino su VERONIKA KARLAUSKAITE (Vera Karlowska) (1899 m. Vilnius – 1980 m. Vilnius), kurios šeimą karo audra taip pat iš Latvijos nubloškė į Rusiją. Jos tėvas buvo nuo Ukmergės, o mama – nuo Pabradės. Nors tėvas puikiai kalbėjo lietuviškai, šeimoje buvo bendraujama lenkų kalba. Vaikai Liepojoje lankė rusišką carinę liaudies mokyklą ir lietuviškai neišmoko... Kazys ir Veronika susituokė 1920 metais Omske, o 1921 metų vasarą su pirmagimiu sūnumi Vladislovu grįžo į Lietuvą, į Čivelių kaimą pas mamą Uršulę. Veros tėvai su broliais ir seserimis liko gyventi Omske. Kurį laiką dar ateidavo iš ten laišakai, bet vėliau ryšiai su jais nutrūko ilgiems metams. Tik gyvenimo pabaigoje Veronika surado gimines Kemerovo srityje Rusijoje ir nuvažiavusi dar spėjo susitikti su mama...

Lietuvoje jauna šeima kūrėsi sunkiai, keliavo iš vietos į vietą, ten, kur Kazys gaudavo

darbo. Jis buvo labai nagingas meistras ir kviečiamas visur, kur reikėjo mechanizmus išmanančio žmogaus, puikiai vairavo mašiną, – tai buvo reta tarpukario Lietuvoje. Be to, mėgo dainuoti ir gerai grojo armonika. Gyveno jie Kupiškyje, Bigailiuose, Viešintose, Šimonyse, vėl Kupiškyje, Rokiškyje... Veronika išmoko lietuviškai ir kalbėjo su kupiškiškišku akcentu. Ji rūpinosi vis gausėjantią šeimyną, nes be pirmagimio Vladislavo (1921 m.), namuose jau kryžstavo sūnūs Mykolas (1923 m.) ir Aleksas (1926 m.) bei dukra Genovaitė (1932 m.). Vladukas mirė mažas, o Antrojo pasaulinio karo pradžioje žuvo ir antrasis sūnus Mykolas... Dukra Genovaitė susirgo džiova ir būdama dvidešimt keturių metų mirė. Liko vienintelis sūnus ALEKSAS...

Valentino tėvo – ALEKSO BALTRŪNO (1926 02 09 Kupiškis – 2004 04 15 Vilnius) pirmieji prisiminimai – tai Pyragių ežerėlis, Lėvuo, Kupa, Kiškio miškas, kuriuos dar mokinukas bandė aprašyti ar nupiešti. Šie du Alekso gabumai – rašymas ir tapymas – nuolat tarpusavyje lenktyniavo – tai vienas, tai kitas išsiverždamas į priekį. Baigęs mokyklą, kurį laiką dirbo mokytoju ir, svajonės vedamas, įstojo į Vilniaus dailės akademiją, neįvertinęs pokario sunkumų – vienam išgyventi mieste. Dirbo įvairių laikraščių korektoriais, radijo komitete vaikų valandėlės redaktoriumi. Vis kažką rašydavo. Kai kuriuos darbelius, pasirašęs slapyvardžiu, atiduodavo spaudai. Buvo aktyvus 1946 metais įkurtos Vilniaus jaunųjų rašytojų sekcijos prie Rašytojų sąjungos narys. Čia reikėtų paminėti, kad Kaune irgi įkuriami jaunųjų rašytojų sekcija, kurioje dalyvauja Aldona Čepaitė, būsimoji Alekso žmona. Taip jiedu ir susipažino. Metęs dailės akademiją, A. Baltrūnas dirbo „Jaunimo gretose“, įstojo į Vilniaus universiteto lietuvių kalbos ir literatūros specialybę, bet dėl Aldonos išsikėlė į Kauną: studijavo, dirbo „Kauno tiesoje“, „Tarybų Lietuvoje“, o 1947 metų pavasarį kunigas Jonas Ragauskas juodu sutuokė.

Valentino Baltrūno mamos giminė – ČEPAI gyveno vidurio Lietuvoje. Prosenelių ADOMO ČEPO ir MARIJANOS TIŠKUTĖS šeima Rukų kaime, Kraklių valsčiuje užaugino tris sūnus: Boleslovą, Joną, Povilą ir dukrą Oną. Valentino senelis JONAS gimė 1893 metų lapkričio 22 dieną. Tėvai leido jį mokslus ir Jonas, baigęs juos, visą gyvenimą dirbo felčeriui. 1919–1921 metais jis tarnavo I-ajame artilerijos pulke, o paleistas į atsargą, kaip savanoris, gavo 16 ha pelkėtos žemės Antušavos kaime (Gudžiūnų valsčius). Iš kaimynų nusipirko dar 6 ha (ji jau priklausė Kraklių valsčiui), bet žemės ūkiu neužsiėmė, atidavė ją broliui. Vedė Jonas ELŽBIETĄ DIGIMAITĘ – kaimo mokytoją, gimusią 1892 metų kovo 10 dieną Raginėnų kaime, Pakalniškių bendruomenėje, Smilgių valsčiuje Kazimiero Digimo ir Eleonoros Jurkūnaitės šeimoje. Jiedu susilaukė dukrų Aldonos (1923–2016) ir Almonės (1929–2014) bei sūnaus Algirdo (1927–1996). Gimus vaikams, žmona Elžbieta *santūri, kantri, geroji namų dvasia atsidėjo šeimai*, – rašo Aleksas Baltrūnas (Baltrūnas, 1988) ir keliavo ten, kur buvo paskiriamas vyras – *mažiukas, stragus, neišskantis žodžio kišenėje, dėl to ne kartą nukentėjęs. Iki gilios senatvės – kupinas energijos, nerealių sumanymų* – taip savo uošvį vėliau apibūdino žentas Aleksas (Baltrūnas, 1988). O Jonas Čepas 1922–1928 metais buvo Kėdainių apskrities, 1928–1936 – Grinkiškio rajono, 1936–1941 – Tauragės apskrities felčeriui.

Valentino mama – ALDONA ČEPAITĖ (1923 05 01 Kėdainiai – 2016 09 19 Vilnius)

Aldona ir Aleksas Baltrūnai apie 1946 metus Kaune

Aleksas Baltrūnas

Aldona Čepaitė-Baltrūnienė

pradinę mokyklą lankė Grinkiškio miestelyje, kurio centre tėvai pasistatė namą. Po to trejus metus traukiniu iš Baisogalos važinėjo į Kėdainių gimnaziją. Vėliau, tėvą paskyrus į Tauragę, ji lankė šio miesto gimnaziją. Buvo aktyvi moksleivių literatūros mėgėjų būrelio narė, bandė rašyti smulkius kūrinėlius, poeziją, kurią spausdino mokyklinis laikraštėlis „Mūsų mintys“ (kurį laiką buvo jo redaktore). Gimnaziją Aldona baigė 1942 metais, trumpai dirbo Krakių valsčiuje ir, sekdamą tėvo pėdomis, įstojo į medicinos fakultetą Vilniaus universitete. Bet, baigiant pirmąjį kursą, priartėjo frontas, teko bėgti namo. Rudeniop nuvyko į atsikūrusį Kauno universitetą, bet dokumentus padavė jau į filologijos fakultetą studijuoti lietuvių ir anglų kalbas. Buvo aktyvi literatūrai sambūrio narė, bendravo su Vilniaus jaunaisiais literatais, taip 1946 metais ir susipažino su Aleksu Baltrūnu. Baigiantis tretiesiems studijų metams, tėviškėje už antitarybinių lapelių platinimą buvo suimtas gimnazistas brolis Algirdas, o netrukus – už medicininę pagalbą partizanams, – ir tėvas Jonas Čepas. Abu buvo nuteisti ir išsiųsti į kalėjimus Rusijoje, turtas konfiskuotas. Aldoną, žinoma, pašalino iš Universiteto. Draugystė su Aleksu Baltrūnu peraugo į meilę, ir jiedu susituokė.

Štai tokiose šeimose užaugo Valentino tėvai, tokiomis sąlygomis brendo jų asmenybės. Galima sakyti, kad Aleksą ir Aldoną suvedė meilė literatūrai – pirmą kartą jiedu susitiko jaunųjų literatūrai renginyje... Sudėtingu pokario laiku sukūrę šeimą, jiedu patyrė visus to meto sunkumus – praradimus, baimę, prisitaikymą, nepriteklus... Supratę, kad Kaune neišgyvens, išvažiavo į Grinkiškį, arčiau Aldonos tėviškės. Čia 1947 metų spalio mėnesį ir gimė sūnus VALENTINAS. Pradžioje abu mokytojavo, vėliau Aleksas gavo darbą Radviliškio apskrities laikraštyje „Raudonoji žvaigždė“. Aldona tęsė mokytojos darbą bei lietuvių kalbos ir literatūros neakivaizdines studijas, – šįkart Vilniaus pedagoginiame institute, kurias baigė 1950 metais. Dar po kiek laiko Aleksą pakvietė dirbti į „Literatūros ir meno“ redakciją Vilniuje, ir šeima įsikūrė Žvėryne, mediniame name, Vytauto ir Treniotos gatvių kampe. Aldona įsidarbino žurnalo „Tarybinė moteris“ redakcijoje, o 1952 metų sausį gimė jų antrasis sūnus Linas.

Tuo metu Alekso tėvai – Kazys ir Veronika Baltrūnai jau gyveno Naujojoje Vilnioje, ir vaikaičiai – Linas ir Valentinas – nestokojo senelių ir tetos Genovaitės dėmesio. Bet gražuolė teta susirgo džiova ir dar visai jaunutė, būdama 24-erių metų, 1956 metais mirė. Po metų anapilin iškeliavo ir Kazimieras Baltrūnas. Močiutė Veronika apsigyveno sūnaus šeimoje ir perėmė savo žinion visą namų ūkį, nes tiek Aldona, tiek Aleksas buvo labai užimti savo darbuose ir kūryboje. 1957 metų liepą Baltrūnų šeimoje gimė trečiasis sūnus Gintaras, o 1958 metais jiems paskiriamas butas Antakalnyje, specialiai rašytojams pastatytame name. Aleksas Baltrūnas tapo „Kultūros barų“ redaktoriumi, daug rašė, aktyviai dalyvavo literatūrinuose vakaruose ir susitikimuose su visuomene, priimtas į Rašytojų sąjungos narius, laisvalaikiu tapė. Aldona dirbo „Tarybinės moters“ redakcijoje. Vaikai vasaras leido ne tik Vilniuje ar moksleivių stovyklose, bet ir Labūnavoje, kur 1957 metais, grįžęs iš lagerio, felčerio darbą gavo senelis Jonas Čepas. Valentinas prisimena, kaip stebėjosi jo iš lagerio parsivežtais higienos įpročiais, kaip ausis ištempęs klausydavosi pasakojamų istorijų... Nusistovėjo daugmaž ramus gyvenimas, trūko tik

Valentinas Baltrūnas su seneliais V. K. Baltrūnais. Iš kairės: mama Aldona Baltrūnienė, brolis Linas, močiutė Veronika Baltrūnienė, Valentinas, senelis Kazys Baltrūnas

Valentinas Baltrūnas su seneliais E. J. Čepais. Iš kairės: Valentinas, senelis Jonas Čepas, pusbrolis Dainius, močiutė Elžbieta Čepienė, brolis Linas

savų namų... Jonas Čepas norėjo susigražinti namą Grinkiškyje, kur tuo metu buvo įsikūrusi vaistinė. Įvyko keli teismo posėdžiai ir jam pavyko! Šiame name Valentino seneliai gyveno iki mirties, čia įsikūrė iš lagerio ir tremties grįžęs sūnus Algirdas su šeima, čia vasaras leido Valentinas ir jo broliai.

Taip bėgo dienos, mėnesiai, metai... Sūnūs užaugo, sėkmingai baigė mokyklas ir studijas. Valentinas Vilniaus universitete įgijo geologinės nuotraukos ir naudingųjų iškasenų telkinių paieškų specialybę ir visą savo laiką paskyrė mokslui, apsigynė habilitacinį darbą, tapo profesoriumi. Linas pasirinko elektronikos inžinieriaus specialybę Kauno politechnikos institute, o Gintaras – chemijos studijas Vilniaus universitete. Vėliau jis taip pat apsigynė habilitacinį darbą, tapo profesoriumi, vadovavo katedrai Chemijos fakultete. Tėvas Aleksas Baltrūnas, net ir išėjęs į pensiją, daug rašė ir tapė. O Aldona užsiėmė sodininkyste, ypač mėgo auginti tulpes, daug skaitė, sprendė kryžiažodžius ir domėjosi visomis pasaulio naujienomis. Dabar abu Valentino broliai jau amžinuosiuose namuose, Vilniaus Antakalnio kapų menininkų kalnelyje guli mama ir tėvas. Jie save pratęsė dešimtyje vaikaičių ir net šešiolikoje provaikaičių! Paminėsiu, kad Valentino brolis Linas susilaukė sūnų Lauryno, Viliaus, Tomo ir Mykolo bei dukrų – Emilijos ir Julijos, o Gintaras – sūnaus Martyno. Auga gražus pulkelis Lino ir Gintaro vaikaičių. Na, o Valentino vyriausias sūnus Gytis padovanojo jam Tada, Jorį ir Mildą, o sūnus Džiugas – Liudviką ir Gertrūdą. Pagrandukas Vytautas šiemet abiturientas. Atrodo, Baltrūnų pavardė ir giminė dar ilgai gyvuos!

Vilnius, 2017 m. gegužės 25 d.

Pirmosios atodangos... Linas ir Valentinas Baltrūnai prie Neries Vilniuje

Vaikyste

ČIA MŪSŲ KIEMAS...

Vėžio gaudymas ir kiti žygiai

TAUTVYDAS GALINIS

Vėžys! Tikrai vėžys! Mums užgniaužė kvapą. Norėjosi šaukti iš džiaugsmo, bet galėjome jį išgašdinti. Vėžį! Tikrą vėžį! Jis buvo juodas, glūdėjo ežero pakrantės vandenyje ant juodais trūnėsiomis padengto dugno, sunkiai pastebimas tarp visokių pagalių, šakų, šaknų. Didžiulis! Stačiai milžiniškas! Tokio nebuvo matę. Kai kada tekdavo pačiupinėti vėžius virtuvėje, dubenyje, suverstus vieną ant kito, dar krutančius, o ant viryklės tuojau atsirasdavo puodas su vandeniu, ir vėžiai, mums vaikams dar su jais neatsižaidus, vienas po kito keliaudavo į verdantį pragarą (taip aš su pasibaisėjimu galvoju dabar, bet tada visai nesibaisėjau), kuriame netrukus nusidažydavo ryškiai raudonai. Vargšai vėžiai! Bet tada toks jų pasikeitimas žadino didžiulį susidomėjimą, kaip vienas išpūdingiausių ir paslaptiniausių reginių. Buvo juodi, o štai – raudoni! Nieko panašaus niekur neišvysi! Be to, virti vėžiai mūsų skurdžiose virtuvėse ant valgomojo stalo atsirasdavo taip retai, gal kartą per metus, ir būdavo tokie neišpasakytai gardūs, kad dar jiems neišvirus, neperėjus visos savo baisiosios Golgotos, mums seilių prisirinkdavo pilnos burnos.

Vėžys, apie kurį pradėjau pasakoti, tikrai darė išpūdį savo dydžiu. Matyt, buvo jau senas, ne vienus metus brinkęs. Be to, mes niekada nebuvo matę vėžio laisvėje. Ir štai – vos tik atkeliavome prie ežero, dar tik pradėjome dairytis ir tekšt – vėžys! Pasisekė gi! Pirmas mūsų žygis! Mūsų – tai Valiaus ir mano. Atsibastėme čia, prie Antavilių ežero, iš Antakalnio, kur jau kurį laiką buvome vieno kiemo vadai, nes vyriausieji, tikriau sakant, vyriausiasis buvo Valius, vyresnis už mane lygiai vienais metais ir viena diena. Abiejų metus sudėję gautume tikro vyro metus!

Vėžys krustelėjo, – galėjo nurėplioti gilyn, ir tiek jį tematysi. Ką daryti? Mus išpylė prakaitas, pradėjo drebėti rankos. Šoksi į šaltą vandenį, tik išbaidysi ir – atia! Pabūk dar, palūkėk, vėžiuk, būk geras, neik gilyn, tuoj, tuoj, ką nors sugalvosim... Valius pačiupo nuo žemės medžio šaką, įkišo ją į vandenį ir pamažiukais, labai atsargiai pradėjo artinti prie vėžio. Kad tik neišbaidytume! Vėžys glūdėjo nekrutėdamas. Šaka buvo jau visai arti jo. Paskutiniai centimetrai! Šaka neįtamai pašliaužė po vėžio pilvu, staigus rankos judesys ir – o, stebukle! – jis išskrido į krantą! Puolėme prie grobio, čiupome – vėžys mūsų rankose! Susikursime lauželį ir išsikepsime!

Bet kas tai? Mus supa priešas! Iš vienos pusės pasimatė Valiaus tėvas, iš kitos – motina, iš trečios – brolis. Nors jie neturėjo rankose diržų ar ko nors panašaus, jų staigus atsiradimas mums nieko gero nežadėjo, juk iškūrėme iš namų į žygį slapta, neatsiklausę. Kol mėtėmės į šalis su vėžiu rankose, neapsispręsdami, ką daryti, apsupimo žiedas užsi-veržė ir mes pakliuvome į nelaisvę.

Iškentę trumpą auklėjimo pamoką, rytojaus dieną susitikome kieme ir gaisrinėmis kopėčiomis vikriai užsikorėme ant mūsų keturių aukštų namo stogo pasidalinti išpūdziais ir, svarbiausia, jau išvirto vėžio mėsyte. Vėžį pagavome dviese, bet dabar prie

mūsų prisiplakė trečias – Kazys Mozūrinioakas ir ėmė kaulyti, ne, – tiesiog reikalauti, vėžio dalies. Žadėjo už tai suteikti malonumą paleisti jo balandžius, kurių turėjo gal dešimt paties įsirengtoje balandinėje čia pat, palėpėje. Pasiūlymas buvo tikrai neblogas, bet mums nepatiko jo akiplėšiškas tonas ir pasipūtimas dėl tų balandžių, – atsirado, matai, turtuolis iš tėvo piniginės! Žodis ten, žodis atgal, ir Valius su Kaziu susikibo, net apsikumščiaavo, kad kiek, galėjo nusikočioti nuo nuožulnaus stogo...

Tas mūsų taip mėgstamas stogas... Ak, kokie vaizdai iš ten atsiverdavo! Beveik ranka pasiekiami Petro ir Povilo bažnyčios bokštai, čia pat įmantrūs Vileišių rūmai, kitoje pusėje pabirę seni Antakalnio medinukai ir naujieji mūrai, žaliuoja, į kalvas kopia Sapieginės miškai, apačioje raitosi Neris, o už jos – augantys Žirmūnai. Tolimi horizontai viliojo nusigauti iki jų ir dar toliau... Bet tam dar ateis laikas, dar bus tų žygių, – pėsčiomis ir su dviračiais, baidarėmis ir slidėmis. Dar visko bus!

O kol kas mums tik šiek tiek per dešimt. 1958 metais Antakalnio gatvės pradžioje rašytojams pastatė naują didelį namą, tai ir susikėlėme į jį kas iš kur, iš visokių senų griuvenų, kur vanduo ir bjauri išvietė kieme, kur baisiai rūko ir sklėdė smalkes palaikės krosnys, kur varvėjo pro stogą ir pelijo sienos kampas. O čia tau prašau: vanduo ir šaltas, ir karštas, net svilina radiatoriai, dar nematytas stebuklas – vonia ir, žinoma, ta intymi vieta, kurioje dažnas užsidarydavo ramiai paskaityti laikraštį ar knygelę. Kambariai aukšti, langai didžiausi, saulės spindulių – nors semk. Gal tik vienas trūkumas – prie

Svajoklis...

Valentinas...

gatvės. Su džiaugsmu mūsų šeima paliko Užupį, o Valiaus – Žvėryną. Čia didžiausias kiemas – tokių Vilniuje nedaug, tai ir naudojames juo: žaidžiame kvadrata, futbolą, slėpynes, karą, kasame šlaite slėptuves, karstomės medžiais, žiemą duodamės rogutėmis ir slidėmis. Juolab kad vaikų visas būrys, iš kiekvienos šeimos po keletą. Kiemą dažnai reikėdavo ginti nuo atėjūnų: pasidarėme laidynes akmenims leisti, išsipjovėme lankus ir strėles, apsirūpinome kastetais, paūgėję susimeistravome net šaunamuosius ginklus, vadinamuosius „samapalus“, šaudančius tikrais medžiokliniais šratais, kurių iš tėvo pavogdavo vienas mūsų draugelis, o vietoj parako naudojome sierą nuo degtukų. Šratai toli neskriejo, bet iš arti šovus visai padoriai sulįsdavo į lentą.

Daug visko nutiko tame mūsų kieme, čia prabėgo gražiausi vaikystės ir jaunystės metai, kol patys sukūrėme šeimas, susilaukėme savo vaikų... Visko neišpasakosi, gal kada kitą kartą, nes dabar dar yra kas veikti ir be prisiminimų rašymo, – nors jau be penkių minučių septyniasdešimt, vis dar – tiek Valiaus, tiek mano – akys nukreiptos pirmyn, į naujus žygius!

Vilnius, 2017 m. birželio 23 d.

Linus ir Valentinas su močiute
Veronika Baltrūniene

Visada norėjosi pasižvalgyti iš aukščiau...

*Mokykliniai
metai*

MOKYKLINIAI METAI

VIOLETA PUKELYTĖ

Valentinas Baltrūnas mokyklą pradėjo lankyti 1954 metais. Tai buvo Vilniaus 15-oji vidurinė mokykla Žvėryne, nes čia, atvykę gyventi į Vilnių, įsikūrė jo tėvai. Mokykla, kuriai vadovavo Pranas Stanionis, o nuo 1956 metų – Elena Rotomskienė, kasmet keitė patalpas. Pirmoji Valentino mokytoja I. Juzumaitė į tolesnį mokslo kelią išlydėjo net 34 ketvirtosios „a“ klasės mokinius – 20 mergaičių ir 14 berniukų.

1958–1962 mokslo metais Valentinas mokėsi 16-oje vidurinėje mokykloje Užupyje, nes šeima atsikraustė gyventi į specialiai rašytojams pastatytą namą Antakalnio pradžioje. Tėvams, matyt, patiko 1957 metais iš ankštų patalpų Polocko gatvėje į naujai pastatytas – erdvas ir šviesias, apsuptas kalvų ir senų medžių – persikėlusį 16-oji vidurinė mokykla (dabar Užupio gimnazija – Krivių gatvė Nr. 10).

Atėjęs į naują mokyklą, kurios direktoriumi buvo Balys Purvinis (nuo 1959 m. kovo 1 d. – Valentinas Sikorskis, o jį pašalinus, net dešimt metų (1961–1971) – Algirdas Šuksteris), kaip ir kiti naujokai, Valentinas buvo paskirtas į 5 „c“ klasę su dėstoma prancūzų kalba. Vėliau klasės buvo performuotos, ir aštuonmetę mokyklą Valentinas kartu su dar dvidešimčia savo bendraklasių – 15 mergaičių ir 5 berniukais, baigė kaip šios mokyklos 8 „b“ klasės mokinys. Puikūs pedagogai – lietuvių kalbos mokytoja Bronė Gelžinienė, matematikos – Angelė Zokaitienė, chemijos – garsioji Genovaitė Banevičienė, fizikos – Margarita Batorienė, geografijos mokytojas – Zigmās Sviklas, auklėtoja V. Nekrašienė ir kt. – dirbo nuoširdžiai ir padėjo puikius pamatus tolesniam mokinių tobulėjimui. Bet laikai buvo labai neramūs. Paaiškėjo, kad jau kurį laiką mokykloje veikė slapta organizacija „Laisvoji Lietuva“, vadovaujama dviejų vienuoliktokų – V. Šakalio ir V. Vosylius. Kilo tikras skandalas: mokinių ir mokytojų svarstymai pedagogų tarybos posėdžiuose, kvietimai į saugumą. Kol galiausiai buvo pašalintas mokyklos direktorius Valentinas Sikorskis, o šiai veiklai vadovavę mokiniai – suimti, vėliau nuteisti ir kalėjo šešerius metus. Štai tokioje atmosferoje bėgo ketveri Valentino mokslo metai...

Daug prisiminimų liko apie geografijos mokytojo Z. Sviklo organizuojamas išvykas prie įvairių gamtinių objektų bei tolimesnius žygius, pavyzdžiui, po Anykščių ar Zarasų kraštą, aplankant vietas, susijusias su literatūros klasikais A. Baranausku, A. Vienuoliu, J. Biliūnu, ar žygį per Kuršių neriją ir kt. Būtent mokytojas Z. Sviklas pasėjo pirmąsias gamtos ir krašto tyrėjo sėklas, kurios, patekusios į gerą dirvą, puikiai sudygo ir, veikiamos tinkamai susiklosčiusių aplinkybių, vėliau išaugo į gamtotyriminką, habilituotą mokslų daktarą, profesorių Valentina Baltrūną...

Geriausi Valentino draugai – du Algimantai – Bičiūnas ir Petrauskas bei Arvydas Tatarėlis, baigę aštuonias klases, susigundė kvietimu mokytis sustiprintos matematikos klasėje, kuri buvo renkama A. Vienuolio vidurinėje mokykloje, ir kvietė kartu Valentina. Nors jį visą laiką labiau traukė literatūra, bet draugystė buvo stipresnė ir visi draugiškai nuėjo į naują mokyklą...

A. Vienuolio vidurinė mokykla buvo įsikūrusi pačioje Senamiesčio širdyje prie Šv. Kazimiero bažnyčios, o rašytojo A. Vienuolio vardas jai suteiktas 1957 metų gruodžio 14 dieną. 1962 metais į 9 „a“ klasę susirinko 28 mokiniai iš viso Vilniaus miesto – po keturiolika merginų ir vaikinų. Kitais metais sustiprintos matematikos klasė buvo pavadinta „m“ raide – ją paliko A. Bičiūnas, R. Čyžas, N. Maceikaitė, o paskutinėje klasėje – L. Minkevičius, bet nuo 10 klasės prisijungė du Vidimantai – Kučas ir Ereelis. Taip 1965 metais 11 „m“ baigė 26 bendraklasiai – po trylika merginų ir vaikinų.

Mokyklai vadovavo direktorius V. Motiejūnas, dirbo ypatingas mokytojų kolektyvas – istorijos mokė Stasė Jurginienė, rusų kalbos – Valentina Burakievič, lietuvių kalbos – Petras Steponavičius, biologijos – Mykolas Serapinas, fizikos – Rita Gražalienė, chemijos – Veronika Stimburytė, matematikos – Romualdas Balaišis, geografijos – Antanas Ivanauskas ir kt. Klasės auklėtojas buvo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Petras Steponavičius. Valentinui gerai sekėsi rašyti, jis buvo mokyklos sienlaikraščių redaktorius, o 1964 metais tapo rašinių konkurso, skirto K. Donelaičio 250 metų jubiliejui, laureatu. Klasės auklėtojas P. Steponavičius kreipė Valentiną literatūros linkme, bet jį jau buvo „suviliojusi“ gamta... Mokytojo Z. Sviklo pradėtą darbą šioje mokykloje sėkmingai tęsė geografas A. Ivanauskas. Jis organizavo žygius, kartu su mokiniais dalyvavo moksleivių turistų sąskrydžiuose, „uždegė“ mokinius orientavimosi sportu...

Baigę vidurinę mokyklą klasės draugai pasuko skirtingais keliais. Nemaža dalis pasirinko matematikos, fizikos ar inžinerinius mokslus. Ir tik vienas Valentinus – geologiją...

Vilnius, 2017 m. liepos 10 d.

Palangoje. Valentinus (viduryje), brolis Linas (dešinėje)

DŽIAUGIUOSI, KAD SUSITIKOME...

VIDIMANTAS KUČAS

Mano kartos vaikų mokykliniai metai bėgo gana prieštaringu laiku, juk dar nė du dešimtmečiai nebuvo praėję po Antrojo pasaulinio karo. Bet jau brendo nauja – pokario karta, o mokslo pažanga, kuri skverbėsi į visas gyvenimo sritis – atsirado televizija, į kosmosą pakilo pirmieji žmonės ir t. t., atrodė, turi dideles perspektyvas. Norint sustiprinti tiksliuosius mokslus, buvo sumanyta Lietuvoje steigti matematinio profilio vyresniąsias klases, atrenkant į jas gabesnius vaikus. Taip 1962 metų pavasarį Vilniaus mokyklose ėmė lankytis Švietimo ministerijos atstovai, kurie, padedami mokytojų, kvietė pažangesnius 8-ųjų klasių mokinius rinktis naujai kuriamą klasę su sustiprintu matematikos mokymu. Ji buvo įkurta Antano Vienuolio vidurinėje mokykloje, kurioje nuo 1962 metų rugsėjo mėnesio ir pradėjo mokytis Valentinas Baltrūnas, atėjęs čia iš 16-osios vidurinės mokyklos Užupyje. Po metų prisijungiau ir aš...

A. Vienuolio vidurinė mokykla buvo įsikūrusi vienuolyne prie Šv. Kazimiero bažnyčios, dabartinės Jėzuitų gimnazijos patalpose. Tai buvo ta pati, pirmoji, 1915 metais Vilniuje įkurta lietuvių gimnazija, ilgą laiką turėjusi Vytauto Didžiojo vardą, bet, priklausomai nuo istorinių įvykių, pavadinimas kelis kartus keitėsi. Mokytojų kolektyvas buvo ypatingas: istorijos mokė Stasė Jurginienė, žinomo istoriko Juozo Jurginio žmona, rusų kalbos – Valentina Burakievič, Ispanijos pilietinio karo dalyvė, lietuvių kalbos – Petras Steponavičius, geografijos – Antanas Ivanauskas, matematikos – Romualdas Balaišis ir kt. Visi jie buvo geranoriški, mylėjo savo darbą. Dauguma buvo augę ir mokslus baigę dar tarpukariu, nepriklausomybės metais. Todėl mokykloje nebuvo jokio sovietinio fanatizmo. Turėdami laikytis primestos idėjinės mokymo programos ir leisti į kompromisus, širdyje jie nebuvo išsižadėję patriotizmo ir mokykloje vyravo lietuviška dvasia. Dauguma mokytojų buvo nepartiniai, o ir mes, nors ir buvome komjaunuoliai, priėmėme tai, kaip neišvengiamą duoklę režimui, o jei pasigirsdavo priekaištai, kodėl nenešiojame ženkliukų su Lenino atvaizdu, parodydavome juos, paslėptus po švarko atlapu. Ir niekas nekibo. Mokytojų patriotiškumą ir vienybę liudija ir ilgametės lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos, šviesios atminties Bronės Katinienės atsiminimų knygoje „Ilga kelionė“ minimas įvykis apie valdžios norą suteikti mokyklai Felikso Dzeržinskio vardą. Tik mokytojų dėka, „įrodžius“ mokyklos ryšius su staiga 1957 metais mirusiu rašytoju Antanu Žukausku-Vienuoliu, pavyko įtikinti vyriausybę pakeisti šį sprendimą.

Mokyti matematikos buvo pakviestas žymus pedagogas matematikas rokiškėnas R. Balaišis, Vytauto Didžiojo universiteto auklėtinis, nepriklausomos Lietuvos atsargos karininkas, dėstęs Šiaulių ir Kauno mokytojų seminarijose, vadovėlio „Lygčių tyrimas“ autorius, dėl meilės mokytojo profesijai atsisakęs net karjeros Švietimo ministerijoje. Kai įeidavo į klasę – aukštas, tiesus, pasitempęs ir labai rimtas – baigdavosi išdaigos, šurmulys, visi nusiteikdavo darbui. Visada būdavo pamokoms gerai pasiruošęs, dėstydamas nenukrypdamas į jokias užuolankas – be pajuokavimų ar gyvenimiškų pamokymų. Matematikos pamokų turėjome daug daugiau nei paralelinės klasės, jose mus supažindino su aukštosios matematikos pagrindais, o tai lavino loginį mąstymą. Baigę mes jau žinojome, kas yra diferencialinis ar integralinis skaičiavimas ir, laikydami stojamuosius egzaminus į aukštą-

sias mokyklas, galėjome jais pasinaudoti, o tai darė didelį įspūdį egzaminų komisijų nariams. Mokykloje vykdavo susitikimai su garsiais matematikais – Vilniaus universiteto profesoriais Jonu Kubiliumi ir Zigmū Žemaičiu, Švietimo ministerijos mokyklų valdybos viršininku Vytautu Liutiku ir kt. Jie pasakojo apie matematikos studijas, kvietė baigus mokyklą pasirinkti būtent jas. Taip vėliau ir atsitiko, nes aštuoni klasės draugai studijavome matematiką, penki pasirinko jai artimus inžinerijos mokslus, dar trys – fiziką.

Mūsų klasės auklėtojas buvo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas Petras Steponavičius, išauklėtas prieškarinio inteligentijos tradicijomis, smetoniniais laikais Vytauto Didžiojo universitete studijavęs filosofiją ir filologiją. Jam pedagogiką dėstė prof. Stasys Šalkauskis, filosofiją – prof. Antanas Maceina, lietuvių kalbą ir literatūrą – prof. Antanas Salys, Pranas Skardžius, Vincas Krėvė-Mickevičius, Vincas Mykolaitis-Putinas ir Balys Sruoga. Žinoma, jų paskaitos negalėjo neturėti įtakos studento pasaulėžiūrai. Daug gavęs, stengėsi daug ir atiduoti dirbdamas mokykloje... P. Steponavičius uždegė mus meile rašytam žodžiui, kvietė giliau pažinti kūrėjus. Įsiminė vasaros atostogų metu jo suorganizuota kelionė po literatūrinės ir istorinės Lietuvos vietas. Mokykloje vyko literatūriniai vakarai. Vieno tokio vakaro metu savo pirmuosius eilėraščius skaitė Sigitas Geda, tada dar jaunas Vilniaus universiteto studentas. Neįprasti rimai, originali skaitymo maniera daugelio mokinių buvo sutikti šiltai, nors ir su šypsena. Vėliau mūsų auklėtojas per pamoką palankiai komentavo S. Gedos eiles, aiškino, kad poezija gali būti įvairi, jai neturi galioti griežtos taisyklės.

Mokytojas P. Steponavičius buvo įdomi asmenybė – labai reiklus sau, bet to paties reikalaujavo ir iš savo mokinių. Mergaitėms jis buvo atlaidus, bet berniukams – negailestingas. Visi į pamokas turėjo ateiti su „žiponėliais“ ir „šlipsiukais“. Džinsų kelnėmis nepripažino – jei kuris mokinys „sudžinsuodavo“, tai siūsdavo namo persirengti. Marškiniai turėjo būti užsegti iki viršaus, nes prasisėgęs tuoj gaudavai pastabą, kad demonstruoji „nuogą pilvą“. Na, o pavėlavęs į pamoką galėjai sulaukti ir rimtesnės bausmės, pavyzdžiui, parašyti rašinį tema „Kaip aš ateityje išpirksiu savo jaunystės apsilaidimą“. Nors kai kuriems klasės draugams toks auklėtojo reiklumas atrodė kaip teroras, vis dėlto, mokytojui Petriui Steponavičiui turime būti dėkingi už pirmas etiketo pamokas, už supratimą kada kas dera ar nedera, už meilę lietuvių literatūrai. Nors dažnai nemaža literatūros pamokos dalis virsdavo savotišku spektakliu, kai būdavo auklėjami „neklaužados“...

Mūsų klasėje buvo per dvidešimt mokinių – po lygiai merginų ir vaikinių. Turėjome savo klasę ir tik per fizikos, chemijos ir muzikos pamokas eidavome į joms skirtus kabinetus. Pusė mūsų mokėsi anglų, kita pusė – vokiečių kalbą. Be to, turėjome ir du „prancūzus“ – Algimantą Petrauską ir Valentina. Jie turėjo atskirą mokytoją ir buvo gerokai pramokę prancūziškai, galėdavo skaityti tuo metu vienintelį prieinamą prancūzišką dienraštį – „L'Humanité“. Šiaip jau tarp mūsų nebuvo nei prisiekusių „moksluokų“, nei beviltiškų atsilikėlių, nei genijų. Buvome eiliniai savo amžiaus vaikai, kiekvienas su ypatinga, iš protėvių paveldėta, išvaizda, su savitu charakteriu ir skirtingais polinkiais. Valentinas visada buvo labai principingas, nepakantus melui, savęs ar kitų žeminimui. Jis sėdėjo paskutiniame suole, niekada neišsišokdavo, su mokytojais nekonfliktuodavo. Kaip ir dabar, buvo lengvas, judrus ir vikrus, kas labai pasimatydavo per fizinio lavinimo pamokas. Nors ir vidutinio ūgio, jis gerai žaidė krepšinį, o jei reikėdavo – pareigingai ir nesipriešindamas

repetuodavo polkas ir valsus liaudies šokių būrelyje, ypač artėjant dainų ir šokių šventei.

Su Valentinu suartėjome palengva... Ir jis, ir aš, gyvenome Antakalnyje, tad kelias į mokyklą ir namo buvo tas pats – troleibusu atvažiuodavome iki Katedros aikštės, po to – pėsčiomis per visą Pilies gatvę (tada M. Gorkio gatvė) iki mokyklos. Eidami šnekėdavomės ir, matyt, nuomonės daugeliu klausimų sutapo. Abu jau buvome pamėgę gamtą ir turistinius žygius. Valentiną tą potraukį atsinešė iš 16-osios vidurinės mokyklos, kur geografijos mokė ir išvykas į gamtą organizavo Zigmas Sviklas. A. Vienuolio mokykloje šį darbą tęsė mokytojas Antanas Ivanauskas, kuris skatino mus dalyvauti moksleivių turistų sąskrydžiuose, kur išmėgindavome jėgas kliūčių ruože bei susidomėjome orientavimosi sportu. O savaitgaliais, šalia mokyklos įsikūrusiame Vilniaus turistų klube išsinuomavę palapines, baidares, miegmaišius, leisdavomės į nuotykių ir naujų atradimų kupinus žygius. Kartą, jau šaltą rudenį, plaukiant Nerimi, apsiverstė baidarė, ir Valentinui teko gelbėti savo kelionės draugę, bet, laimei, viskas baigėsi gerai...

Artėjant abitūros egzaminams vis dažniau susimąstydavome, ką veiksime po to... Vieną pavakarę mudu su Valentinu nuėjome pasižvalgyti po Vilniaus universiteto pastatus M. K. Čiurlionio gatvėje. Pirmiausia įsmukome į Medicinos fakultetą ir, klaidžiodami senovinio pastato koridoriais, kažkaip atsidūrėme prozektoriuje, kurį išdavė į nosį padvelkęs formalino kvapas. Bet nei preparuojami organai, nei kaukolės spintų lentynose mūsų nesužavėjo... Tada nuėjome į šalia esantį Gamtos fakultetą. Mačiau, kad Valius iš karto susidomėjo akmenimis, mineralais, fosilijomis, kurių buvo prigrūstos pilnos koridoriuose stovėjusios spintos, ir ant sienų kabėjusiais įvairiausiais žemėlapiais bei reljefo pjūviais. Senienos padvelkė gamtos, kurią jau buvo pamilęs keliaudamas, paslaptimis... *Na, kaip?*, – po gero pusvalandžio paklausė. *Nežinau...*, – numykiau aš abejodamas. O jis jau žinojo ir vienintelis klasėje susidomėjo gamtos mokslais bei pasirinko geologiją.

Taip mes išsiskyrėme... O iš tikrųjų, – neišsiskyrėme. Su Valiumi studijų metais dar labiau suartėjome. Studijuodami skirtinguose – Gamtos ir Matematikos – fakultetuose Vilniaus universitete, susitikdavom turistų klube (UTK), kartu lankėme orientavimosi sporto treniruotes, kartu bėgiodavome po Vingio parką, dalyvaudavome varžybose ir turistų sąskrydžiuose bei žygiuose. Universiteto turistų klube greitai buvo pastebėti organizatoriniai ir oratoriniai Valiaus gebėjimai ir 1967–1969 metais jis buvo išrinktas šio klubo pirmininku. Tai buvo ne tik turistinės, bet ir kraštotyrinės veiklos pakilimo laikotarpis – žyeivystės judėjimo pradžia. Visoje Lietuvoje plito domėjimasis lietuviška savastimi, kūrėsi folkloriniai ansambliai, Kernavėje atgaivinta senovinė Rasos šventė. Valdžia į tai žiūrėjo su dideliu nerimu ir priešprieša, todėl reikėjo būti geru diplomatu, koks buvo ir yra Valentiną, kad išlaviruotum ir nesužlugdytum viso judėjimo. Ir jam tas pavyko...

Po studijų Valentiną pasinėrė į profesinį gyvenimą, kryptingai dirbo, siekė mokslo aukštumų ir sėkmingai į jas pakilo. Man teko būti visų jo gyvenimo reikšmingų įvykių liudytoju. Draugai jį vadina *Valiumi*. Tas vardas jam be galo tinka, atspindi jo valingą ir darbščią asmenybę, gebėjimą teisingai pasirinkti kelią, ištikimai ir kantriai juo eiti, išliekant doram, teisingam, mylinčiam ir mylimam, daugiau duodančiam nei imančiam, dalijančiam gerumą šeimai, giminaičiams, kolegoms ir bičiuliams.

Džiaugiuosi jo sėkme ir mūsų draugyste...

Vilnius, 2017 m. liepos 9 d.

*Studijos
Vilniaus
universitete*

GEOLOGIJOS STUDIJOS VILNIAUS UNIVERSITETE

PROF. HABIL. DR. JUOZAS PAŠKEVIČIUS

Rašyti apie Valentino Baltrūno veiklą yra ir lengva, ir sunku – lengva, nes yra daug istoriografinės medžiagos, susijusios su Lietuvos geologija ir geologais, kurioje randame informacijos ir apie V. Baltrūną nuo pat jo studijų Vilniaus universitete. Sunku, nes minėtos medžiagos labai daug, ji daugiaplanė, labai įvairi, kaip ir paties Valentino veikla, ir pasklidusi įvairiuose šaltiniuose, dažnai net neprieinama.

Valentinas Baltrūnas, pradėjęs mokslus Vilniaus universitete 1965 metais, nuo pat pirmųjų dienų buvo itin aktyvus ir ne tik studijose – tuojau pasinėrė į geologinius tyrimus – pats juos organizavo ir vykdė, o svarbiausia, mokėjo tuo įkvėpti ir kitus. Jį galėjai sutikti visur – paskaitose, laboratorijose, seminaruose, konferencijose, moksliniuose būreliuose, visuomeniniuose sambūriuose, eiliniuose susirinkimuose, gamtamokslinėse ir etnografinėse kelionėse.

Man teko daug bendrauti su Valentinu Baltrūnu ir ne tik paskaitose – susitikdavome lauko praktikoje, laboratorijose, kartu atlikdavome mokslinius tyrimus. Todėl pasi-stengsiu, kiek mano atmintis leis, – nes nuo to laiko praėjo daugiau kaip penkiasdešimt metų! – šioje trumpoje apybraižoje pateikti skaitytojui žiupsnelį savo prisiminimų apie geologijos studijas reformuotame Vilniaus universitete, apie bendrą atmosferą Gamtos mokslų fakulteto Geologijos ir mineralogijos katedroje, apie studentus, kurie gilino savo žinias dalyvaudami geologinėse mokomosiose ir gamybinėse praktikoje, mokslinių būrelių veikloje, studentų mokslinės draugijos (SMD) organizuojamose konferencijose, rašydami įdomius diplominius darbus, galiausiai, įgydami universitetinį išsilavinimą ir tai paliudijantį diplomą. Tuo pačiu pabandysiu atskleisti daugiaplanę studento V. Baltrūno veiklą geologijos studijų metais.

Geologijos studijos reformuotame Vilniaus universitete. Prie Sovietų Sąjungos vairo stojus Nikitai Chruščiovui po visą šalį nuvilnijo įvairiausios reformos, kurios neaplenkė ir mokslo. Pagrindinis reformos šūkis – priartinti mokslą prie gamybos, palietė ir Vilniaus universitetą, Gamtos mokslų fakultetą bei mūsų geologijos specialybę. Kaip ir kituose Sovietų Sąjungos periferiniuose universitetuose, Vilniuje buvo panaikinta klasikinė geologija – geologinės nuotraukos, naudingųjų iškasenų paieškų ir žvalgybos specialybė ir įsteigta nauja – hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos. Geologijos ir Mineralogijos katedros bei prie jų veikęs Geologijos muziejus buvo panaikinti, o jų patalpose įkurta Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos katedra. Tiesa, Vilniaus universitetui keletą metų dar buvo leista rengti minėtos klasikinės geologijos specialistus, kasmet priimant po penkis studentus mokyti pagal individualų planą. Vėliau ir tai buvo panaikinta. Latvijos ir Estijos universitetuose geologijos specialybė buvo visai uždaryta, tai studentai iš šių ir kitų aplinkinių respublikų atvykdavo studijuoti į Vilnių – buvo sudaromos internacionalinės grupės, kuriose „atsirado poreikis“ dėstyti rusų kalba, o sovietiniai viršininkai labai tuo džiaugėsi.

Geologinės nuotraukos, naudingųjų iškasenų paieškų ir žvalgybos specialybės panaikinimas buvo neapgalvotas ir blogas žingsnis, neigiamai atsiliepęs respublikos geologiniams tyrimams, geologinio-mineraloginio muziejaus rinkinių komplektavimui. Kad tai buvo klaida, vėliau pripažino ir aukšti Sovietų Sąjungos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos vadovai. 1979 m. gegužės 10–20 dienomis Maskvoje vykusiame geologinių katedrų vedėjų seminare kalbėta, kad susidarė didelis panaikintos specialybės geologų trūkumas.

Dirbdamas Geologijos ir mineralogijos katedros vedėju, daugelį metų kėliau klausimą dėl minėtos klasikinės geologijos specialybės atkūrimo. Tačiau tuometiniai Lietuvos geologijos valdybos bei Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos katedros vadovai nedrįso priešintis reformai, nors ir matė jos beprasmiškumą. Ir tiktai atšilus politiniam klimatui, 1988 metais kartu su prof. A. Jurgaičiu minėtą geologijos specialybę Vilniaus universitete atkūrėme.

Geologijos studijos universitete. Valentinas Baltrūnas įstojo kaip tik tuo metu, kai trumpam dar buvo leista rengti klasikinės geologijos specialistus pagal individualų darbo planą. Bendruosius geologijos kursus jis klausė ir įskaitas bei egzaminus laikė kartu su hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos studentais, o pagrindinius – išplėstinius ir specialiuosius kursus – ruošėsi savarankiškai. Tai buvo paleontologija bei jos tyrimo metodai, istorinė geologija, TSRS geologija ir kt. V. Baltrūnas studijavo „su ugnele“ – nuosekliai, atsakingai gilindamasis į dėstomo dalyko esmę, konsultuodamasis su dėstytojais. Dažniausiai jį kuruoti tekdavo man – aptardavome studijuojamų disciplinų esminius klausimus, pasiruošdavome įskaitoms ir egzaminams. Ir kaip malonu buvo klausytis jo atsakymų į sudėtingus ir painius geologijos klausimus! Kadangi tuo metu buvo penkia- balė vertinimo sistema, tai nedvejodamas rašydavau jam penkis (labai gerai).

Valentinas Baltrūnas buvo vienas pažangiausių studentų – išsiskyrė kaip itin stropus, darbštus bei ypatingų gabumų studentas. Todėl jį pastebėjo ir prof. Juozas Dalinkevičius, kuris jų kursui skaitė TSRS geologiją, įterpdamas ir Baltijos kraštų geologijos paskaitas. Profesorius nepamiršo Valentino ir jam baigus universitetą – pasiūlė atnaujinti studijų metais pradėtus geologinius tyrimus Lietuvos viršutinėje kreidoje, net buvo nusivežęs į Narvelę prie Kauno ir kitur. Profesorius manė, kad šia tema galima labai greitai parengti paleontologinės ir stratigrafinės krypties kandidatinę disertaciją. Tačiau Valentiną jau buvo suvilioję kvartero periodo dariniai ir jų tyrimai, kuriais užsiėmė po studijų įsidarbinęs Kompleksinės geologinės ekspedicijos geologinės nuotraukos partijoje.

Darbas studentų moksliniame geologijos būrelyje. Ypač judrus ir visur spėjantis Valentinas buvo nuovokus organizuojant ne tik atskirų dalykų studijas, bet ir kitus darbus, susijusius su geologiniais tyrimais, pritraukiant ir kitus studentus. Jis buvo studentų mokslinio geologijos būrelio pirmininkas ir savotiška jo siela, skatino visus domėtis Lietuvos geologija. Per pertraukas tarp paskaitų ir kitų užsiėmimų jį galėjai matyti ne tik diskutuojančių studentų centre, bet ir dėstytojų apsuptyje. Su jais aptardavo mokslinio būrelio veiklą, tyrimų temas, derindavo posėdžių laiką ir rengiamų pranešimų pavadinimus. Galima paminėti keletą vykdytų tyrimų temų: Lietuvos teritorijos tektonika, kristalinio pamato sudėtis ir sandara, nuosėdinės dangos palaidotos struktūros ir pan.

Likimas lėmė, kad būtent man teko vadovauti visiems V. Baltrūno moksliniams tyrimams. Jis parengė ne vieną referatyvinio ir mokslinio tiriamojo pobūdžio pranešimą, kuriuos ne kartą pristatė studentų mokslinėse konferencijose. O tyrimų temos buvo labai įvairios. 1967 metais XX studentų mokslinėje konferencijoje (biologija-geologija-geografija-medicina), kartu su A. Alminu, būdami II kurse, pristatė pranešimą „Pietų Pabaltijo tektoninė kartoschema“, kur nagrinėjo Lietuvos kristalinio pamato sudėtį, sąrangą, tektonines struktūras bei nuosėdinės dangos palaidotas struktūras. Kita man įsiminusi V. Baltrūno tyrimų tema ir parengtas pranešimas jam mokantis III kurse – „Baltijos sineklizės graptolitai ir ludlovio aukšto viršutinės dalies (Pagėgių sluoksnių) sandara“, kurį perskaitė 1968 metais XXI studentų mokslinėje konferencijoje (biologija-geologija-geografija-medicina). Būdamas V kurse Valentinas, kartu su III kurso studentu A. Brazausku, parengė bendrą mokslinį tiriamąjį darbą „Landoverio (apatinis silūras) konodontai ir jų stratigrafinė reikšmė“. Darbo rezultatus jie pristatė skaitydami pranešimą 1969 metais XXII studentų mokslinėje konferencijoje (biologija-geologija-geografija-medicina).

Baigęs geologijos studijas Vilniaus universitete, V. Baltrūnas įsidarbino Lietuvos geologijos valdybos Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje ir pateko į geologinės nuotraukos partiją, kur jam teko užsiimti kvartero darinių tyrimais. Taip pasikeitė jo mokslinių interesų laukas – paleontologijos, stratigrafijos ir regioninės geologijos krypties tyrimai liko praeityje. Gaila, kad Lietuvos prekvarteras neteko šio gabaus, nuoseklaus ir gilaus tyrėjo...

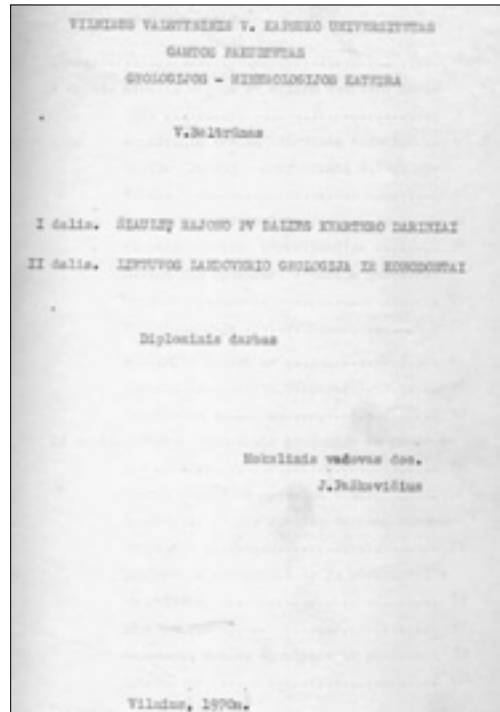
Geologinės praktikos. Geologijos specialybių mokomosios ir gamybinės geologinės praktikos yra labai įdomios, bet iš studentų reikalauja didelės fizinės ištvermės, pasiaukojimo įveikiant pasitaikančias gamtines kliūtis, skverbiantis ten, kur neretai dar niekada nebūta žmogaus pėdų. Valentinas Baltrūnas turėjo dvi mokomąsias geologines praktikas: Vilniaus apylinkėse ir Kryme ir dvi gamybines: Rūdiniam Altajuje (Rusija) ir Šiaulių rajone.

Pabaigus pirmąjį kursą ir išsilaikius geologinių disciplinų įskaitas ir egzaminus, prasidėjo pirmoji studentų mokomoji praktika, kuri truko šešias savaites. Man teko jai vadovauti ir kartu su praktikantais mėnesį laiko keliauti po Vilniaus apylinkes ir dar dvi savaites – po vietoves, turinčias išskirtinių geologinių objektų Lietuvoje ir už jos ribų. Studentai susipažino su įdomia ir kartu labai sudėtinga Vilniaus apylinkių geologija: kvartero sluoksnių nuolaužinėmis (klastinėmis) uolienomis, jų sudėtimi, savybėmis, slūgsojimu, su glacio-tektonika, žemės paviršiuje esančiais magminės, metamorfinės ir nuosėdinės kilmės eratiniais rieduliais. Jie gilinosi į sudėtingą apylinkių geomorfologiją: pagrindinės (dugninės), kraštinių (galinių) morenų reljefo formas, fluvio-glacialines lygumas, ozus, keimus, upių slėnius, jų terasas, apylinkių hidrogeologiją: aprašė šulinius, šaltinius, išskyrė vandeningus sluoksnius. Praktikantai išmoko aprašyti atodangas, sudaryti geologinius pjūvius, aprašytus sluoksnius koreliuoti pagal jų išskirtinius požymius, sudaryti suvestinį stratigrafinį stulpelį, o remiantis juo ir kitais duomenimis, atkurti šių apylinkių geologinę raidą, išmoko pagal visus geologinius reikalavimus paimti pavyzdžius tyrimams bei sudaryti jų etiketes.

Susiskirstę po keturis – penkis, studentai rašė šios praktikos ataskaitas. Vėliau universiteto autobusu vykome į pietų Lietuvą ir Baltarusiją susipažinti su kreidos ir kitų geologinių sistemų sluoksniais su gausiais fosilijų ir titnagų radiniais.

Antroji mokomoji geologinė praktika, kurioje kartu su visu kursu dalyvavo ir studentas V. Baltrūnas, vyko kalnuotame Kryme. Pradžioje jai vadovavo Geologijos ir mineralogijos katedros asistentai P. Šimkevičius ir A. Špokauskas, vėliau nuvyko doc. L. Petrusis. Krymą galime pavadinti savotišku geologijos muziejumi po atviru dangumi. Čia nuostabiai gražiai atsidengia viso geologinio pjūvio sluoksniai, jų magminės, metamorfinės, o ypač nuosėdinės uolienos su gausiomis fosilijomis. Galima akivaizdžiai matyti tektonines struktūras: raukšles, monoklinas, normalų slūgsojimą, magminių uolienų masyvus, lūžius ir kitas formas. Rajono kvestinį reljefą itin išpūdingai išryškina monoklininis kreidos sluoksnių slūgsojimas. Hidrogeologinius elementus studentai galėjo stebėti šaltinių išei-gų vietose. Mėnesį trukusios praktikos rezultatus praktikantai apibendrino ataskaitose. Po to studentai dar keliavo palei Juodosios jūros pakrantę, leidosi į žygį po Kaukazo kalnus.

Pirmą gamybinę geologinę praktika, kurią organizavo asistentas M. Dobkevičius, V. Baltrūnas atliko Rūdiniam Altajuje Rusijoje. Ji buvo gerokai ilgesnė – truko net trylika savaičių. Antroji gamybinė priešdiplominė Valentino praktika vyko Šiaulių rajone. Palaikydamas tamprų ryšį su ten dirbusiomis Lietuvos geologijos valdybos ekspedicijomis, jis atliko pietvakarinės Šiaulių rajono dalies

Valentino Baltrūno diplominio darbo titulinis lapas, 1970 metai

Mokytojas ir mokinys: Juozas Paškevičius ir Valentinas Baltrūnas, 2007 metai

geologinę nuotrauką, detaliai gilinasi į šios teritorijos geologinius ypatumus.

Diplominis darbas. Valentino Baltrūno diplominis darbas susideda iš dvių dalių: „Šiaulių rajono pietvakarinės dalies kvartero dariniai“ (I dalis) ir „Lietuvos landoverio geologija ir konodontai“ (II dalis).

Pirmoje diplominio darbo dalyje V. Baltrūnas pateikė duomenis apie pietvakarinės Šiaulių rajono dalies kvartero darinių tyrimus: aprašė 240 stebėjimo taškų, 9 karjerus, trijų atodangų sluoksnius, sudarė pagrindinių ir kraštinių morenų būdingųjų riedulių ilgųjų ašių orientacijos rožių diagramas, ištyrė ledyninės Baltijos stadijos ir poledyninės – holoce- no laikotarpio uolienu genetinius tipus, išskirdamas pagrindines ir kraštines morenas, fliu- vioglacialines, aliuvinas, biogenines ir deliuvines nuosėdas ir nuogulas. Jis taip pat gilinasi į tiriamo ploto hidrogeologines sąlygas ir naudingąsias iškasenas. Darbe Valentinas pateikė daug nuotraukų, vaizduojančių minėtus uolienu tipus ir geomorfologines paviršiaus for- mas. Diplomanto nuomone, tiriamo ploto paviršių suformavo paskutiniojo ledynmečio Dubysos plaštaka ir Giaušės bei Šešuvio aukštupio ledyniniai liežuviai.

Antrąją darbo dalį sudarė savarankiški, dar trečiajame kurse pradėti, paleontologiniai ir stratigrafiniai tyrimai. V. Baltrūnas rašė apie Lietuvos landoverio aukšto (dabar skyrius) geologinių tyrimų istoriją, sudarė minėto aukšto sluoksnių storių, jų išplitimo žemėlapi, grėžinio Lygumai-47 landoverio geologinį pjūvį su diafragijos (karotažo) kreivėmis. Jis sudarė tirtojo ploto kristalinio pamato kartoschemą, ordoviko ir silūro ribos paviršiaus kartoschemą bei landoverio geologinį pjūvį, vaizduojantį Lygumų struktūrą. Diplomantas gilinasi į konodontų problematiką – pateikė jų tyrimo metodiką, aprašė 43 konodontų formas: rūšis, atviros nomenklatūros (cf., aff., ex gr.) rūšis ir gentis su nenustatyta rūšimi (sp.), o penkiose paleontologinėse lentelėse pateikė jų piešinius. V. Baltrūnas išaiškino grę-

Pirmi žygiai. Albertas Alminas, Valentinas Baltrūnas ir Aleksandras Buitkus, 1965 metai Krymo praktikoje... 1967 metai

žinių Ukmergė-10 ir Virbalis-5 stratigrafinę pertrauką. Jis teigia, kad grėžinyje Virbalis-5 septynių metrų storio afanitines klintis, slūgsančias ant dolomitinių mergelių, reikia koreliuoti tik su apatine Stačiūnų svitos dalimi. Remdamasis trimis konodontų rūšimis, jis nustatė, kad grėžinyje Ukmergė-10 holorinchus gniutulinės klintys nėra Stačiūnų svitos amžiaus analogai – Apasčios svita yra ne ordoviko, kaip teigė geologas Petras Lapinskas, o landoverio aukšto, celloni zonos amžiaus. Darbo pabaigoje V. Baltrūnas pateikė tiriamojo ploto grėžinius: kvartero ir tirtus Lietuvos landoverio aukšto.

Šis Valentino Baltrūno diplominis darbas buvo naujas ir labai originalus, o išvados paremtos jo paties atliktais paleontologiniais ir stratigrafiniais tyrimais. Man, kaip darbo vadovui, buvo labai malonu, kad per gynimą jis buvo labai aukštai įvertintas – pagal penkiabalę vertinimo sistemą – penki (labai gerai).

Baigdamas šį rašinį apie Valentino Baltrūno studijas Vilniaus universitete, noriu pabrėžti, kad tai buvo neeilinis Vilniaus universiteto studentas, savo žiniomis, darbais, profesiniu išprusimu toli aplenkęs kitus tuo metu geologijos mokslus studijavusius studentus. Malonu, kad jo universiteto baigimo diplome dar įrašyta Geologinės nuotraukos ir naudingųjų iškasenų telkinių paieškų specialybė. Visą ilgą Valentino, kaip mokslininko, kelią – nuo pirmųjų studentišku darbų iki solidžių dabartinių – jį lydi išskirtinė savybė – kūrybiškumas. Bet dar studijų metais išryškėjo ir bendražmogiškos Valentino Baltrūno savybės: nuoširdumas, jautrumas, kuklumas, kultūringumas. Seneka yra pasakęs: *pirma išmok doros, o paskui išminties, nes be doros nebūsi išmintingas*. Manau, šitą jis pasiekė. Valentina pamėgo dėstytojai, kurso draugai, bendradarbiai, studentai. Iš savo patirties galiu pasakyti, jei tik dalyvaudamas kokiame renginyje, pamatau jame esant ir Valentina, visada stengiuosi su juo susitikti, išklausyti nuoširdų žodį, linkėjimus, o atsisveikinant paspausti jam ranką. Tikiuosi, kad spausiu ją ir rudenį, sveikindamas iškilųjį kolegą gražaus Jubiliejaus proga...

Vilnius, 2017 m. birželio 16 d.

Pažintis su ledynu...

Valentinas Baltrūnas – universiteto turistų klubo pirmininkas (1967–1969 m.) – žygyje

Raiti ant kalnų keteros. Valentinas ir Albertas Alminas Kaukazo kalnuose, 1967 metai

Pirmyn į viršūnę: Valentinas ir Albertas Alminas. Kaukazo kalnai, 1967 metai

APIE DRAUGYSTĘ VISAM GYVENIMUI

ALEKSANDRAS BUITKUS

Su Valentinu Baltrūnu susipažinau 1965 metų spalio mėnesį Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete, kai kurso draugai grįžo iš talkos kolūkyje. Aš, kaip Vilniaus universiteto pučiamųjų instrumentų orkestro dalyvis, nuo talkos buvau atleistas. Nors Valentinas buvo vilnietis, jis nerodė jokių savo pranašumų prieš kurso draugus, suvažiavusius iš įvairių Lietuvos miestų ir kaimų. Su visais buvo labai draugiškas. Dar vidurinėje mokykloje patyręs kelionių žavesį, Valentinas nuo pirmų dienų universitete ėmė organizuoti turistinius žygius – iš pradžių tik kurso draugams, vėliau ir kitiems studentams. Pirmas mūsų žygis įvyko jau 1965 metų spalio mėnesį – Valentinas, aš ir Albertas Alminas Nemenčinės miškais keliavome iš Antakalnio į Bezdonis. Taip prasidėjo mūsų artima pažintis ir draugystė...

1966 metais per ilgąjį kovo 8-osios savaitgalį Valentinas jau išvedė kurso draugus į I kategorijos turistinį žygį po Dzūkiją. Tai buvo lyg apšilimas prieš II kategorijos žygį vasarą po Kareliją. Vėliau keletas kurso draugų leidomės slidėmis po Užkarpatę, o po mokomosios geologinės praktikos Kryme – į Kaukazo kalnus. Valentinas suburdavo mus ir kelionėms per studentų žiemos atostogas. Taip slidėmis apkeliavome Volčeje tundrą Kolas pusiasalyje, Pietų Uralą. Kelionėse stiprėjo mūsų draugystė...

Valentino Baltrūno aktyvumas ir gebėjimas puikiai organizuoti žygius greitai buvo pastebėti. 1967 metais jis buvo išrinktas Vilniaus universiteto Turistų klubo pirmininku. Teko organizuoti sąskrydžius ir įvairius žygius daug didesniam studentų būriui negu jis buvo įpratęs. Kartu su kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų turistų klubais vykdavome į gamtosauginius žygius – „Velnio duobės“, piliakalnių šlaitų tvarkymo ir panašius. Vienas tokių renginių įvyko 1969 metų gegužės 9 dieną – lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno žygdarbio 36-ųjų metinių paminėjimas jų gimtinėse, sukėlęs daug triukšmo ir sumaišties tuometinei valdžiai. Po šio renginio Vilniaus universiteto Turistų klubo pirmininkas V. Baltrūnas buvo iškviestas į rektoratą pasiaiškinti. Greitai tarp studentų pasklido gandas, kad apsimetęs naivuoliu Valentinas į prorektorius priekaištus dėl šio renginio diplomatiškai atsakęs: *...o kas čia blogo, mes galime tokį pilkapi ir tarybiniam partizanams supilti*. Ši mintis rektoratui pasirodė išganinga ir Vilniaus universiteto bei Švenčionių rajono komjaunuolių vardu toks tarybiniam partizanams skirtas Šlovės kalnas buvo supiltas prie Peršaukščio ežero Švenčionių rajone. Šiems darbams studentai, vietoj karinio parengimo paskaitų (universitete tuo metu veikė Karinė katedra), buvo vežami sunkvežimiais. 1970 metų gegužės 9-ąją jis iškilmingai buvo atidengtas, dalyvaujant aukščiausiems kompartijos vadams.

Nepaisant labai aktyvios žygeiviškos veiklos bei laiko, skirto orientavimosi sportui, Valentinas Baltrūnas jau studijų metais reiškėsi kaip pradedantis mokslininkas. Jis mokėsi pagal individualią studijų programą, aktyviai dalyvavo studentų mokslinės draugijos veikloje.

Džiaugiuosi, kad išsaugojome mūsų draugystę ir baigę universitetą. Daug pasiekęs mokslo srityje, tapęs habilituotu daktaru, profesoriumi, Valentinas Baltrūnas išliko toks pat kuklus, draugiškas, jautrus draugas, pasiruošęs padėti ir užjausti. Vis dar randame laiko pabendrauti – susitikę kokiame renginyje ar telefonu – prisimename praeitį, padiskutuojame įvairiomis temomis, pamąstome apie ateitį... Taigi daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų universiteto auditorijose ir žygiuose užgimusi ir gyvenimo užgrūdinta draugystė tebesitęsia iki šiol...

Vilnius, 2017 m. birželio 12 d.

Trys bičiuliai: Aleksandras Buitkus, Albertas Alminas ir Valentinas Kaukazo kalnuose, 1967 metai

Kurso draugai žygyje. Valentinas – pirmas iš dešinės

BRANGINU KIEKVIENĄ MŪSŲ SUSITIKIMŲ AKIMIRKĄ...

DR. ALBERTAS ALMINAS

Pirmasis susitikimas su Valentinu Baltrūnu įvyko dar 1965 metais stojamųjų egzaminų priėmimo komisijoje, kur jis buvo pakviestas pirmas, nes geriausiai išlaikė egzaminus – vienintelis matematikos egzaminą buvo išlaikęs „gerai“ – likusieji įvertinti tik „patenkiamai“ ar „blogai“...

Studijų metais mus suartino mokslas, sportas, žygeivių sąjūdis ir tolimos kelionės. Dalyvaudami studentų mokslinio būrelio veikloje, 1967 metais, būdami II kurse, kartu parašėme vienintelį mūsų bendrą mokslinį darbą – pranešimo tezes „Pietų Pabaltijo tektoninė kartoschema“ XX studentų mokslinei konferencijai (biologija-geologija-geografija-medicina), kur nagrinėjome Lietuvos kristalinio pamato sudėtį, sąrangą, tektonines struktūras bei nuosėdinės dangos palaidotas struktūras. Vėliau Valentinas, kadangi buvo pasirinkęs klasikinės geologijos studijas specialioje grupėje, tęsė mokslą pagal atskirą programą, domėjosi paleontologija, stratigrafija, kvartero geologija, aš studijavau hidrogeologiją. Didele jo aistra tapo ledynai, labai norėjo juos pamatyti... Iš dalies šią svajonę realizavo tolimųjų ekspedicijų į Uralo, Tian Šanio, Pamyro kalnus metu, o prieš keletą metų pabuvojo Grenlandijoje bei Islandijoje ir pagaliau pamatė kontinentinius ledynus.

Studijų metais abu privalomus fizinės kultūros užsiėmimus pakeitėme orientavimo si sporto treniruotėmis, kurioms vadovavo V. Januškis ir buvome gana aktyvūs šios sporto šakos dalyviai. Varžybose startuodavome vyresniųjų sportininkų grupėje, kurioje tuo metu sportavo aspirantai Jonas Vygantas Nekrašas (matematika), Juozas Vidmantis Vaitkus (fizika) ir kt.

Daug keliavome po visą Tarybų Sąjungą – tiek vasarą, tiek žiemą. Žiemos keliones po egzaminų sesijos išskirtinai organizuodavo V. Baltrūnas. Įsiminė pažintinės kelionės slidėmis Karpatuose, Kolos pusiasalyje ir daugelis kitų. Vasaros kelionės labai priklausė nuo mokomųjų ir gamybinių geologinių praktikų vietų. 1967 metais pabaigę antrą kursą, atlikome mokomąją praktiką Kryme. Po jos apžiūrėjome įdomesnius pusiasalio gamtinius objektus ir porai savaitių įsikūrėme Juodosios jūros pakrantėje – dalis kurso studentų rengėmės II kategorijos žygiui per Kaukazo kalnus. Nuo Suchumio kilome aukštyn, vadinamoju kariniu Suchumio keliu, pasiekėme Kluchoro perėją ir nusileidome į Dombajaus slėnį. Gamybinės praktikos geologijos studentams vyko po trečio kurso įvairiose didžiulės šalies vietose. Valentinas pirmąją gamybinę praktiką atliko Rūdiniame Altajuje. Po jos keliavo prie Baikalo ežero, tada link Tolimųjų Rytų pakrantės, kur keletas kurso draugų buvo susitarę susitikti ir keliauti į Kamčiatkos pusiasalį, pakeliui apžiūrint miestus, stebint įspūdingą gamtą. Tikslas buvo garsusis Geizerių slėnis, kuris šiuo metu beveik sunaikintas, kai 2007 metų birželio 3 dieną nusirito smarki nuošliauža. Didelė dalis geizerių ir versmių atsidadė po žeme, susidarė terminis ežeras. Per šį žygį Valius patyrė traumą, kai jo koja iki kelių įsmuko į karštosios versmės vandenį... Tai

apkartino ir apsunkino likusią kelionės dalį, bet neprivertė užsispyrusio bičiulio keisti kelionės planų...

Mūsų studijų metais labai aktyviai veikė Vilniaus universiteto turistų klubas (UTK). Savaitgaliais studentams buvo organizuojamos pažintinės išvykos po Lietuvą. Jos buvo labai mėgstamos ir dalyvaudavo jose po kelis šimtus žmonių! 1967 metų gruodį šio klubo pirmininku buvo išrinktas V. Baltrūnas. 1968 metais studentai nusprendė ateityje vadintis žygeiviais, nes šis vardas labiau atspindėjo mūsų išvykų tikslą – mums rūpėjo ne tik pamatyti naujas vietas, bet ir jas tvarkyti, kalbinti vietinius žmones ir rinkti kraštotyrinę medžiagą, puoselėti Lietuvai nusipelnusių žmonių atminimą, tautiškumą. Per dvejus metus prie beveik visų Lietuvos aukštųjų mokyklų turistų klubų įsikūrė žygeivių sekcijos. Šis judėjimas buvo tikra patriotiškumo mokykla, o jos pradininkais ir aktyviais nariais buvo Rimas Matulis, Tadas Šidiškis, Valentinas Baltrūnas, Rimantas Krupickas ir kt. Čia galime prisiminti žygeivių iniciatyvą sutvarkyti lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno tėviškes, kuriai tarybiniai vadai nepritarė ir įvairiais būdais, reikalavimais ir nurodymais bandė ją stabdyti. Bet studentai 1969 metų gegužės 9 dieną sėkmingai pasiekė Dariškės kaimą, kuris iki 1933 metų vadinosi Rubiškės kaimu (dabar Dariaus k., Klaipėdos raj.) ir kartu su tarpukario lakūnais bei kaimo gyventojais sutvarkė garsiojo lakūno tėviškės aplinką, užkonservavo gyvenamo namo pamatus. Bet svarbiausia, kad dešimtys rankų vieningai supylė pilkapį ir atidengė atminimo lentą, kuriais įamžino lakūnų žygdarbį.

Studijų metais prasidėjusi draugystė su Valentinu tęsiasi ligi šiolei. Jis visuomet toks dėmesingas ir jautrus. Nors ir labai užimtas nesibaigiančiais darbais, jis dažnai pasidomi, kaip laikausi, ir aplanko, atnešdamas ne tik leidinių, bet ir įvairiausių naujienų. Aptariame mokslo ir politikos naujienas bei aktualijas, prisimename studijų metus, žygius, darbą Geologijos institute. Branginu kiekvieną mūsų susitikimų akimirką...

Vilnius, 2017 m. birželio 10 d.

STUDENTIŠKAS ŽYDĖJIMAS

PROF. HABIL. DR. GEDIMINAS MOTUZA

Studentiški metai – gražus, nors ir trumpas gyvenimo laikotarpis. Jaunas žmogus žengia į jį tarsi neišsiskleidęs pumpuras, pražysta ir užmezga savyje vaisių, kurių subrandins ateityje...

Studijų metais su Valiumi susipažinome ir susidraugavome, nes pajutome daug bendrumo – pažiūrų, pomėgių, ateities planų prasme. Abu mokėmės pagal individualų planą ir lankėme tik kai kurių dalykų paskaitas – daugiausia politinių, kurios buvo privalomos, bet ir tas nelabai uoliai. Būdavo, susitinkam prie auditorijos durų, ketindami eiti į paskaitą, bet pradėdame kažką svarstyti

ir liekame ten iki paskaitos pabaigos, o kartais ir ilgiau. Kalbėdavome apie geologijos mokslą, nes abu dalyvavome Studentų mokslo draugijos (SMD) veikloje, apie keliones ir žygius, nes abu buvome Vilniaus universiteto turistų (UTK), vėliau Žygeivių klubo nariais, svarstėme geologijos perspektyvas, nes jau nuo pirmųjų praktikų jautėme: tai – mūsų profesija.

Valius kritiškai vertino universitetą (ypač mūsų katedrą), bet, kaip tik čia ir užsimezgė tie „vaisiai“, kuriuos vėliau pavyko subrandinti. Susidomėjimas mokslu išaugo į rimtą mokslinį darbą, pasiektas habilituoto daktaro lygis. Valiaus moksliniai pasiekimai – atskira plati tema, todėl paminėsiu tik vieną detalę. Pradėjus domėtis kvartero geologija jį užvaldė idėja patyrinti *kas* ir *kaip* vyksta dabartinių ledynų pakraštyje, tikintis, kad tų vyksmų stebėjimas gali padėti suprasti, kaip susidarė įvairios ledyninio paviršiaus formos ir nuogulos Lietuvoje. Surengėme keletą žygių prie nedidukų karų tipo ledynų Poliariniame Urale ir Tian Šanyje, svarstėme ekspedicijos į Prano Juozapo žemę galimybes, kuri tada buvo svajonių riba, nes apie Grenlandiją ar Islandiją svajoti nebuvo prasmės. Bet prieš keletą metų Valiui vis dėlto pavyko suorganizuoti ekspedicijas ir į šias šalis ir įgyvendinti tuos jaunystės siekius.

Dar bebaigdamas studijas, Valius tapo Universiteto turistų klubo pirmininku ir labai suaktyvino jo veiklą, rūpindamasis, kad žygiai būtų turiningi, turėtų konkretų tikslą. Pavyzdžiui, buvo rengiami žygiai į lietuvių salas Baltarusijoje – Apso, Pelesos. Atsimenu, kaip prieš žygį į Pelesą, kur numatėme surengti nedidelį koncertą ir vakaronę, nukakome ten abu iš anksto prisistatyti vietos valdžiai, kuriai lietuviybės palaikymas nebuvo prie širdies. Na, o kulminacija šiame bare buvo Valiaus suorganizuotas tuo metu neįtikėtinas renginys – S. Dariaus ir S. Girėno pilkapio supylimas, jų tėviškių paribyje. Dėl to jam

Bičiuliai...

teko nemažai aiškintis pas prorektorius B. Sudavičių ir, kaip atsvarą, suorganizuoti kito pilkapių, skirto raudoniesiems partizanams, supylimą...

Domėjimasis kraštotyra ir rūpestis gamtos apsauga pajaustas studijų metais tęsėsi ir vėliau, ypač dirbant Kompleksinėje geologinės žvalgybos ekspedicijoje, kur Valius aktyviai dalyvavo Aplinkos apsaugos draugijos veikloje. Būrelis entuziastų, susibūrusių į šios draugijos sekciją, tikrino, kaip sutvarkomos grėžimo aikštelės, rekultyvuojami telkiniai, buvo siūlomi nauji geologiniai paminklai ir tvarkomi bei tiriami seni. Valiui pavyko suorganizuoti netgi keturių grėžinių grėžimą Šeškinės oze, kurie padėjo nustatyti būdingą ozo sandarą. Buvo keletas talkų, skirtų Velnio duobės aplinkos, Barzdos kalno ozo tvarkymui.

Yra buvę taip, kad, parašę ataskaitas už telkinių suradimą ir tyrimą, rašėme ir antrą, neoficialią, skirtą Aplinkos apsaugos departamentui, perspėdami apie to telkinio naudojimo keliamus pavojus aplinkai. Taip buvo su granito telkiniu prie Margionių (Dzūkijos nacionalinio parko dar nebuvo), už ką buvome užsitraukę aukščiausios geologijos valdybos valdžios nemalonę. Tada ėmėme domėtis ir aplinkosaugos teoriniais pagrindais, skaitėme literatūrą, tarp jų ir estų autorių darbus, su kuriais mezgėsi draugiškas bendradarbiavimas, peraugęs į geologų nuotraukininkų aplinkosauginius susitikimus su ekskursijomis ir diskusijomis. Juos rengėme kelerius metus – tai pas mus, tai pas juos, o kartą ir Latvijoje. Už rašinius aplinkosaugos temomis abu su Valiumi esame gavę publicistinio konkurso „Gamta ir žmogus“ paskatinamąją premiją.

Ta aplinkosaugos idėja peraugo į svarbią mokslinių tyrimų kryptį, kurią Valius išjudino – ekologinę geologiją. Jis pasiūlė šių tyrimų idėją, sukūrė metodinius pagrindus ir pasiūlė būdus geologinės sandaros, kaip visos mūsų ekosistemos pagrindo, vertinimui, geologinio potencialo nustatymui. Jis buvo šių darbų pirmtakas ne tik Lietuvoje, ir tai gerokai prisidėjo prie to, kad Geologijos institutas ekogeologijos srityje kurį laiką buvo vedančiuoju visoje Sovietų Sąjungoje.

Dar būdami studentai, o gal jau ir jaunikliai specialistai, valandomis svarstydavome, kokia turėtų būti ta mūsų geologija, kokie tyrimai, kokie darbai turėtų būti daromi, kokiais įstatymais reikėtų vadovautis. Stengėmės sužinoti, kaip yra kitose šalyse. Tuo metu tai buvo tik svajonės, nes Geologijos valdybos hierarchijos sistemoje nelabai turėjome šansų iškilti aukščiau, o nelabai to ir norėjome.

Bet likimas pasisuko taip, kaip ir svajoti nedrįsom – abu atsidūrėme prie vairo – Valius prie Geologijos instituto, o aš – prie Geologijos tarnybos. Ir štai tų jaunystės idėjų įgyvendinimas priklausė nuo mūsų, tapo ne tik galimybe, bet ir priederme – kurti įstatymus ir kitus norminius aktus, reguliuojančius geologijos darbus, gelmių apsaugą, būtinus mokslinius ir gamybinius tyrimus.

Gaila, sutartinai veikti nesugebėjome – išsiskyrė mūsų supratimas apie tikslus, veikimo būdus, leistinas priemones, ir rezultatai, deja, ne tokie, kokie galėtų būti – geologijos mokslas šiandien dugne, jėgos išskaidytos, neliko ir mokslo įstaigų su geologijos pavadinimu. Bet tai jau kita tema.....

O jaunystės metai lieka lyg švieselė, dar žybsinti nueito gyvenimo kelio toliuose...

Vilnius, 2017 m. liepos 11 d.

*Profesionalaus
geologo,
mokslininko
kelias...*

Lauko darbai su Aleksandru Šliaupa, apie 1974 metus

Valentinas prie Verknės, apie 1974 metus

DEŠIMT METŲ GEOLOGINĖJE NUOTRAUKOJE

DR. ALEKSANDRAS ŠLIAUPA

Dešimties mano gyvenimo metų laikotarpis, kurį galiu pavadinti geologinės nuotraukos periodu, prasidėjo 1971 metų gegužės 3 dieną, kai tapau Kompleksinės geologinės ekspedicijos Druskininkų kompleksinės geologinės nuotraukos partijos viršininku. Tai buvo netikėtas, bet pakankamai motyvuotas posūkis mano profesinėje veikloje, nes šiame Dzūkijos regione jau buvau dirbęs 1961–1963 metais, kai teko nagrinėti Druskininkų bei Birštono kurortų geologinę sandarą ir hidrogeologines sąlygas. Nauja kompleksinės geologinės nuotraukos partijos užduotis buvo išryškinti Druskininkų kurorto perspektyvas aprūpinant jį gydomuoju mineraliniu vandeniu. Į geologinių tyrimų objektą nuvykome kartu su Kompleksinės geologinės ekspedicijos vyriausiuoju geologu V. Kemėšiu. Čia man buvo pristatyti vieninteliai šioje partijoje likę dirbti hidrogeologė Gražina Imbrasaitė ir geologas Valentinas Baltrūnas. Prieš tai lauko darbuose dar dalyvavo buvęs partijos viršininkas I. Michailovas, vyr. geologas V. Vaitonis ir geomorfologas A. Ivanauskas. G. Imbrasaitė jau turėjo kelių metų darbo patirtį, o V. Baltrūnas buvo tik pradėjęs savo profesinę veiklą jaunas specialistas...

Kartu mums reikėjo pabaigti visus lauko darbus ir parašyti ataskaitą. Pirmiausia pasidalinome tyrimų sritis. Hidrogeologija, be diskusijų, atiteko G. Imbrasaitėi, o man – prekvartero amžiaus sluoksniai ir tektonika, nes siejosi su ankstesne veikla geologinėje nuotraukoje. Likusi labai svarbi sritis – kvartero nuogulų storumė ir geomorfologija – V. Baltrūnui. Laikas ir praktika parodė, kad šis tyrimų pasidalijimas buvo labai sėkmingas, todėl buvo tęsiamas ir kituose geologinės nuotraukos plotuose, kuriuose mums teko dirbti kartu. Tai stambaus mastelio (1:50 000) kompleksinė geologinė-hidrogeologinė nuotrauka Birštono objekte bei naujo tipo grupinėje geologinė nuotrauka Dzūkijoje – Daugų objekte.

Šiame straipsnyje pagrindinį dėmesį noriu skirti geologui Valentinui Baltrūnui, su kuriuo lauko sąlygomis kartu dirbome beveik dešimt metų. Per šį laikotarpį pažinau jį kaip darbštų, stropų, išradinę Žemės gelmių tyrėją.

Druskininkų objekte abu su V. Baltrūnu buvome naujokai. Lauko darbuose jis dalyvavo vos keturis mėnesius, todėl pirmiausia bendromis jėgomis teko detaliau susipažinti su tiriamo ploto paviršine geologine sąranga, geomorfologija, gręžinių kernu. Atlikome prekvartero ir kvartero nuogulų sluoksnių koreliaciją, daug diskutuodami apie pastarųjų sluoksnių litologinį, genetinį, stratigrafinį suskirstymą, apie reljefo formavimąsi ledynmečiais bei tarpledynmečiais, apie tada vykusius procesus ir jų priklausomybę nuo giluminės geologinės struktūros. Pirmą kartą geologinės nuotraukos praktikoje V. Baltrūnas savarankiškai pabandė visa tai pavaizduoti kartografinė forma. Kvartero nuogulų storumė buvo labai detalai stratigrafiškai bei genetiškai suskirstyta, panaudojant lauko tyrimų aprašymus, palinologinių, petrografinių, mineraloginių, granulometrinų tyrimų duomenis, kerno tyrimus, atsižvelgiant į prekvartero paviršiaus ypatumus bei artimai bendradarbiaujant su Geologijos instituto mokslininkais, ypač su A. Gaigalu, A. Klimašausku ir O. Kondratiene. Pirmą kartą kompleksinės geologinės-hidrogeologi-

nės nuotraukos ataskaitoje buvo aprašyta reljefo vystymosi istorija. V. Baltrūnas pateikė penkis originalius tarpledynmečių paleogeomorfologinius žemėlapius (schemas). Toks jauno specialisto uolumas ir išradingumas bei didelis noras gilintis į kvartero periodo geologinius procesus ir jų sukuriamus objektus, maloniai stebino kolegas. Neatsitiktinai 1973 metais V. Baltrūnas įstojo į neakivaizdinę aspirantūrą Geologijos institute ir jau 1977 metais apgynė mokslų kandidato disertaciją „Kvartero nuogulų ir tarpledynmečių paleogeomorfologija (Pietų Lietuvos atraminių rajonų pavyzdžiu)“. Sėkminga tyrimų pradžia Druskininkų objekte, 1972–1974 metais buvo tęsiama Birštono, o nuo 1975 metų ir Daugų objektuose. V. Baltrūnas tapo puikiu mano pagalbininku vykdant visus numatytus darbus bei išradingu savo srities tyrėju.

Birštono objekte pagrindiniai darbų vykdytojai buvome tie patys. Šalia pagrindinės geologinės užduoties, čia dar reikėjo, kaip naudingąsias iškasenas, įvertinti permo gipsą ir anhidritą bei viršutinės kreidos cenomanio aukšto fosforitą. Šis darbas teko V. Baltrūnui. Bendradarbiaudamas su L. Tamošiūnu, V. Kadūnu ir kitais geologais, apibūdino anhidrito bei gipso panaudojimo ir eksploatacijos perspektyvas. Šių tyrimų rezultatai vėliau tapo pagrindu atlikti Pagirių (šiauriau Prienų, netoli Garliavos) anhidrito telkinio paieškas ir žvalgybą, kuris šiandien yra laikomas perspektyviu eksploatacijai objektu.

Prie atodangos – Aleksandras Šliaupa, Angelė Juškevičiūtė ir Valentinas (su kastuvu), apie 1974 metus

Kitas mūsų kompleksinis geologinis darbas buvo planuojamas Likėnų kurorto apylinkėse. Bet šie tyrimai buvo perduoti Hidrogeologinei ekspedicijai, o jiems vadovauti patikėta darbščiajai kolegei hidrogeologei G. Imbrasaitei. Stambaus mastelio geonuotraukos partija, kurioje be mudviejų su V. Baltrūnu pradėjo dirbti jauni specialistai A. Juškevičiūtė ir I. Norvaišas, turėjo vykdyti naują užduotį. Dzūkijoje, Daugų objekte (Varėnos, Alytaus rajonuose) reikėjo atlikti naujo tipo stambaus mastelio kelis topografinius lapus apimančią grupinę geologinę nuotrauką, kurią tuo metu propagavo TSRS Geologijos ministerija. Jos pagrindinė užduotis buvo detaliam iširti kvartero nuogulų stovymės sudėtį ir struktūrą, geomorfologinius ir paleogeomorfologinius ypatumus, įvertinti žvyro, smėlio, molio telkinių suradimo perspektyvas bei vandeningų horizontų išplitimą, išryškinti prekvartero sluoksnių viršutinės dalies struktūrą. Tokiam detaliam kvartero nuogulų stovymės tyrimui V. Baltrūnas jau buvo labai gerai pasiruošęs, o jam talkino jaunieji geologai. Ypač noriai į kvartero geologiją ir geomorfologiją gilinosi A. Juškevičiūtė.

Gilioje prakasoje, apie 1974 metus

Šie mūsų darbai buvo tęsinys anksčiau pradėto Pietų Lietuvos kristalinio pamato vidutinio mastelio (1:200 000) geologinio kartografavimo, kuriam vadovavo geologai G. Motuza ir S. Marfinas. Jiems talkino ir V. Baltrūnas, charakterizuodamas kvartero nuogulų stovymę (Dubičių, Merkinės, Barčių objektai). Reikia paminėti, kad tuo metu partija vykdė ir stambaus mastelio (1:50 000) aerofotogeologinį kartografavimą, kuris irgi buvo vyriausiojo geologo V. Baltrūno veiklos sritis. Aktyviai bendradarbiaujant su pagrindiniais šio darbo vykdytojais – B. Karmaza, D. Karmaziene, R. Guobyte – jis buvo sėkmingai atliktas, o šie jauni ir gabūs geologai, plėsdami savo patirtį, vėliau parašė ir sėkmingai apgynė mokslų daktaro disertacijas.

Šiandien, sklaidydamas Daugų objekto ataskaitą, maloniai stebiesi atliktų darbų

kokybe bei tekstiniu ir grafiniu būdu pateikta nepaprastai detalia informacija. Jos rengėjų aukštai iškelta kartelė buvo sunkiai pasiekiami kitų objektų darbų vykdytojams ir ataskaitų rengėjams...

Pirmoji grupinė geologinė nuotrauka susilaukė labai aukštų vertinimų, todėl Vievio objekte (1979–1983 metai) TSRS Geologijos ministerija patvirtino išplėstinę tyrimų programą ir patikėjo ją vykdyti tai pačiai kompanijai. Prie mūsų dar prisijungė jauni specialistai J. Šimėnas, A. Bitinas ir E. Jokštas. Tačiau jau darbų pradžioje kolektyvas pradėjo byrėti... 1980

metų kovo mėn. į Geologijos valdybą buvo pervestas I. Norvaišas, o rugpjūčio mėn. pasitraukė ir V. Baltrūnas. Jis buvo paskirtas Geologijos instituto gręžinių kerno revizijos ir riedulių mokslinės ekspozicijos kūrimo darbų vadovu Vievyje. 1981 metų liepos mėn. šio straipsnio autorius grįžo dirbti į Geologijos institutą, o spalio mėn. Pajūrio geologinės nuotraukos darbams į Naftos ekspediciją buvo pervestas J. Šimėnas. Taip atsitiko, kad Vievio objekto darbus užbaigė jaunų gabių geologų kolektyvas, vadovaujamas A. Bitino.

Šis dešimties metų lauko darbų laikotarpis man paliko neišdildomų įspūdžių ir prisiminimų apie bendrą darbą ir poilsį, apie diskusijas ir mokslinius atradimus su tada dar jaunaisiais specialistais, o šiandien žymiais mokslininkais. Ypač tamprus ryšys – ir mokslinis, ir asmeninis – išliko su Valentinu Baltrūnu. Mūsų bendradarbiavimas įvairiose srityse tęsiasi iki šiol, bet ypač noriu išskirti atliktus darbus ekogeologinių tyrimų srityje (1988–1991 metai) ir programos „Litosfera“ (1996–2000 metai) metu, bendrų mokslinių straipsnių rengimą spaudai. O jų paskelbta per 25 ir, reikia tikėtis – jie nepaskutiniai...

Vilnius, 2017 m. gegužės 29 d.

Lietuvos Geologijos Mokslinio Tyrimo I
Instituto Direktoriui

Baltruonas Valentinas, Aleks.,
gim. 1929 m. gruodžio 20 d., Klaipėda
plėtinio geologijos specializacijos
Mokslinio mokslo šio postį, per
vyr. geologą

Pareiškinys

Pašau manęs priimti į geologijos spe-
cialifer mokslinį aspirantūrą.

1973. XI. 15. Baltruonas

Valentino Baltruono stojimo į aspirantūrą pareiškinys, 1973 metai

Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo instituto
Direktoriui

Sveikata Algirdo

Pareiškinys

Siuo pareiškiniu, kad atstovau-
janti mokslininkinio aspirantūrai V. Baltruono
disertaciniam darbiui, tema: "Pietų Lietuvos
kretos sandara ir terytorinėmis sąlygomis
(atramčių rajono pavyzdys)"

Šalin, Algirdas
1974 m. sausio mėn. 11 d.

Algirdo Gaigalo sutikimo būti Valentino Baltruono disertacijos vadovu pareiškinys, 1973 metai

REKONSTRUOTA VAIDYKLA PŪSĖS LIEPŲS TŪR MOKSLO TARYBOS
LIEPŲS UNIVERSITETAS, MOKSLINIS TARYBOS KANCELIJOS

Protokolas

1973 m. gruodžio 15 d.

Baltruonas Valentinas, Aleks.
geologija

Užduotys	Atlikimo rezultatai
1. Geologijos tyrimo istorijos papildymas šalin paukščių kietos kietos tyrimo istorija.	Atlikta
2. Geologijos šalinio tyrimo istorijos papildymas šalinio tyrimo istorija.	Atlikta
3. Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo instituto šalinio tyrimo istorijos papildymas.	Atlikta

1973 m. gruodžio 15 d. Algirdas

1973 m. gruodžio 15 d. Algirdas

Valentino Baltruono stojimo į aspirantūrą egzaminų protokolas, 1973 metai

ВИЛЬНОСКИЙ ОРДЕНА ТРУДОВОГО КРАСНОГО ЗНАМЕНИ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. В. КАПУСАКА

На правах рукописи

БАЛТРУНАС ВАЛЕНТИНАС АЛЕКСОВИЧ

**СТРОЕНИЕ ЧЕТВЕРТИЧНЫХ
ОТЛОЖЕНИЙ И ПАЛЕОГЕОМОРФОЛОГИЯ
МЕЖЛЕДНИКОВИЙ**

(на примере опорных районов Южной Литвы)

Специальность 04.00.01 - геология

Автореферат,
диссертация на соискание ученой степени
кандидата геолого-минералогической науки

Вильнюс - 1977

Valentino Baltruono disertacinio darbo autoreferato titulinis lapas, 1977 metai

Geologinės nuotraukos maršrute – Valentinas, Angelė Juškevičiūtė, Aleksandras Šliaupa, 1972 metai

Plausteliu per ežerą, 1972 metai

SEKTINAS PAVYZDYS

ANGELĖ JUŠKEVIČIŪTĖ

Paprašyta parašyti apie Valentiną Baltrūną, iš karto prisiminiau 1972-uosius metus... Tada vykdėme geologinio kartografavimo darbus Birštono objekte. Buvome jauni, šaunūs, drąsūs, pilni idėjų... Ten susipažinau ne tik su Valentinu, kuris pakvietė mane rinkti medžiagą diplominiam darbui, bet ir su Aleksandru ir Sauliumi Šliaupomis, su Henriku Gudavičiumi. Valius man buvo ne tik praktikos vadovas, bet ir sektinas pavyzdys, į kurį norėjau lygiuotis žiniomis, išprusimu, karjera. Man taip svarbu buvo nenuvilti sutiktų žmonių!

Iš atminties gelmių grįžta tai vienas, tai kitas prisiminimas...

Kaip tik tuomet Birštone prasidėjo džiaz festivaliai. Koks Valius buvo laimingas, kad galės nueiti į džiaz koncertą! Man, kaimietei, tai buvo nesuprantama. Tik laisvas žmogus gali mėgautis improvizacijomis...

Kartą kontrolinis maršrutas buvo Prienų šile. Priėjome Revonos ežerą, o jo pakrantėje radome, matyt, žvejo paliktą nedidelį plaustelį. Geologinės partijos vyriausiasis geologas Valentinus Baltrūnas pareiškė – *maršrutą tęsiu plaustu!* Be irklo, rankose laikydamas tik mažą geologinį kastuvėlį ar pagalį, iš tolo atrodė kaip tikras Robinzonas! Ežerą jis perplaukė sėkmingai, o mudu su Sauliuku Šliaupa tą maršruto dalį įveikėme besimurkdami užpelkėjusiame apyežeryje...

Neretai maitindavomės pasinaudodami dosnėmis gamtos dovanomis. Kartą, vieno maršruto metu, prisirinkome daug grybų. O prie jų taip pritiktų bulvytės... Bet kur tu jų gausi, juk tuomet negalėjai bet kokių metų laiku nusipirkti bulvių parduotuvėje. O laukuose jų jau buvo, kaip tik prie Žvėrinčiaus miško buvau mačiusi nemažą lauką. Galima pasikasti šviežių, skanių... Kaip tai daroma – mokėjau tik aš. Keistuolis džentelmenas Valius ne tik palydėjo bulvių vagį iki lauko, bet paliko vagoje kapeikų – užmokestį už bulves!..

Kartą prie karinio poligono susitikome kariškius, ir pradžia nieko gero nežadėjo. Valius – ramus žmogus, niekada nebuvo karštakošis. O jo mokėjimas bendrauti ne kartą mus gelbėjo. Taip atsitiko ir ši kartą – su kariškiais išsiskyrėm taikiai, palinkėję vieni kitiems sėkmės darbuose.

Dirbdami geologinėje nuotraukoje pritaikėme daug naujovių: vietoj lauko knygučių maršrutuose ir sekliems gręžiniams naudojome perfokortas, geologiniam kartografavimui – aerofotonuotraukų dešifravimą, laboratoriniams duomenims – matematinį jų apdorojimą ir pan. Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje buvo įkurta Gamtos apsaugos draugija, vyko kasmetiniai susitikimai su Latvijos, Estijos geonuotraukininkais – tai buvo mūsų Laisvės sąjūdis!

Linkiu Valentinui išlikti laisvu Žmogumi, kurio galvoje pilna neįtikėtinų idėjų ir realizuoti tas idėjas naujuose darbuose ir kūrinuose!

Vilnius, 2017 m. birželio 6 d.

KELETAS ŠTRICHŲ BENDRAŽYGIO PORTRETUI

PROF. DR. ALBERTAS BITINAS

Valentinas Baltrūnas geologų bendruomenėje (ir ne tik jų) yra gerai žinomas kaip daugiabriaunė asmenybė: iškilus mokslininkas, pedagogas ir visuomenininkas, solidžių mokslo leidinių redaktorius, daugelio straipsnių bei kelių mokslo monografijų autorius, mokslo populiarintojas, o pastaraisiais metais dar ir redaktorius, tempiantis nelengvą „Geologijos akiračių“ vežimą. Tačiau man su Valentinu kiek artimiau teko bendrauti ir bendradarbiauti tiriant kvartero darinius, tad ir keletą nedidelių štrichų jo, kaip gero bičiulio ir kolegos portretui, galiu brūkštelėti retrospektyviai žvelgdamas į prabėgusius kelis dešimtmečius būtent geologo arba, vadinamojo, *kvarteristo* žvilgsniu.

Su Valentinu susipažinau 1980 metų rudenį, kai, tik baigęs Vilniaus universitetą, buvau paskirtas dirbti geologu tuometinėje Kompleksinės geologinės ekspedicijos Geologinės nuotraukos partijoje Nr. 1, kuriai tuo metu vadovavo Aleksandras Šliaupa. Partijos lauko bazė buvo įsikūrusi Vievyje, keliuose iš gyventojų nuomojamuose kambariuose, tačiau netrukus persikėlė į ką tik baigtą statyti Vievio kerno saugyklą. O pastarajai vadovauti buvo paskirtas Valentinas, iki tolei dirbęs geologu jau minėtoje partijoje. Tad, turbūt, Vievyje ir susipažinome.

Kiekvienas iš mūsų apie gyvenime sutiktus žmones sprendžiame labai individualiai, atsižvelgdami į savo sukauptą gyvenimišką patirtį, moralines nuostatas, požiūrį į įvairius gyvenimo reiškinius ir pan. Neretai bendravimo tarp žmonių pobūdį nulemia kažkoks žodžiais nenusakomas, o vien tik intuityviai pajaučiamas, suvokimas – ar sutiktas žmogus yra „savas“, t. y. ar su juo, nepaisant amžiaus skirtumo, pareigų ar „svorio“ visuomenėje, galima nuoširdžiai ir atvirai bendrauti. Kitaip tariant, yra toks kriterijus: ar gali, tik susipažinęs su žmogumi, imti ir išsyk į jį kreiptis familiariai – „tu“. Būtent taip, kiek pamenu, ir buvo susipažinus su Valentinu (arba Valiumi – taip jį vadino visi kolegos, o kad jo visas vardas yra Valentinas, sužinojau jau gerokai vėliau, pamatęs kažkokius oficialius dokumentus...), nors jis ir buvo dešimtmečiu vyresnis bei jau patyręs geologas, įgijęs mokslinį laipsnį. Draugiškus santykius, matyt, kažkiek lėmė dar ir tai, kad buvau ne tik eilinis jaunas specialistas, o būtent tas geologas, kuris turėjo perimti nemažą Valentino sukauptą Vievio projekto (tuo metu vadinto „objektu“) kvartero geologijos „ūkį“: gręžinių aprašymus, galybę įvairiausių laboratorinių tyrimų rezultatų, krūvas statistiniam apdorojimui parengtų lentelių, pradėtus sudarinėti geologinius pjūvius ir kt. Tik aš pats tada neturėjau jokio supratimo, ką su visu tuo „turtu“ turiu daryti...

Atvirai pasakius, tuo paveldėtu „turtu“, kaip ir gautu įpareigojimu užsiimti kvartero geologijos tyrimais, visiškai nebuvo sužavėtas. Tai lėmė universitete susiformavusi nuostata, kad tikroji geologija (o mes, ką tik apsiplunksnavę absolventai, būtent ja ir norėjome užsiimti...) – tai tektonika, nuosėdinių ar kristalinių uolienuų stratigrafija, petrografija ir litologija ir pan. Kvartero geologija tuomet universitete nebuvo labai populiari disciplina, o šviesios atminties doc. Stasys Žeiba, minėdamas studentams apie kvartero

darinius, kartkartėmis su lengva pašaipėle tarstelėdavo: *na, ten tas „šiukšlynas“, kuris paviršiuje...* Tad patekęs į praktinės geologijos sferą neabejotinai norėjau dirbti „tikrosios“ geologijos baruose. Tačiau – likimo ironija – teko imtis to „šiukšlyno“, apie kurį tuo metu turėjau labai menką ir miglotą supratimą. Ir „įklimpau“ jame visam likusiam laikui... Panašus likimas buvo ištikęs ir Valentina, todėl ir drįstu jį vadinti bendražygiu, nors šiame kelyje jis yra nužengęs gerokai toliau ir užkopęs į tikrai ne visiems pasiekiamas aukštumas.

Susidūrus su konkrečiais kartografavimo darbais, teko pripažinti, kad gautas teorinis žinių bagažas – nepakankamas, tad reikėjo išmokti daug naujų dalykų – nuo gręžinių geofizinės diagrafinės kreivių interpretacijos bei kerno aprašymo iki laboratorinių tyrimų duomenų statistinio apdorojimo. Pirmisiais praktinės geologijos mokytojais galėčiau įvardinti nemažai vyresniųjų kolegų, tačiau svarbiausiu mano kvartero geologijos mokytoju tapo Valentinas. Negailėdamas savo asmeninio laiko, jis daug padėjo, kad jau minėta Vievio kartografuojamo ploto kvartero geologinė medžiaga mano galvoje „susidėliotų į lentynėles“. Susisukus į ritinėlį krūvą geologinių pjūvių, tekdavo, kartais net sėkmadieniais, „električka“ iš Vilniaus važiuoti į Vievį, kur tie pjūviai nuklodavo Valentino buto stalus ir grindis, neretai geram pusdieniui ar net ilgesniam laikui... Jis išmokė kritiškai analizuoti gautus tyrimų rezultatus, siūlė aklaui nesėkti jokių, kad ir pačių didžiausių, autoritetų ir nepaisyti jų nuomonės apie tiriamąjį objektą, o stengtis susiformuoti savąją. Tačiau tuo pačiu mokė ir tolerancijos kitokiai kolegų reiškiamai nuomonei įvairiais geologijos klausimais.

Valentiną laikyčiau ir matematinių metodų taikymo Lietuvos kvartero geologiniuose tyrimuose pradininku. Jis šia „bacila“ užkrėtė ir mane, tad jau vėliau, rengiant disertacinį darbą, matematinių statistinių metodų taikymas kvartero nuogulų bei nuosėdų stratigrafinei koreliacijai tapo viso mano darbo metodologiniu pagrindu.

Bendraudamas su juo, įgijau daug reikalingos praktinio darbo patirties, ypač praverčiusios vadovaujant gręžimo darbams – Valentino dėka sužinojau apie visokias gręžikų gudrybes, kurių jie kartais imdavosi, kad, apgavę nepatyrusį jauną geologą, „padidintų“ kerno išėigą ar gręžiamų uolienu kategorijas ir gautų „ilgesnį rublį“... Valentinas padėjo skinti ir pirmuosius mokslinio darbo vaisius: mums bendradarbiaujant buvo parengti pirmieji moksliniai pranešimai konferencijoms, vėliau – keletas mokslinių publikacijų. Tuo metu tikrai neretai pagalvodavau, kad mano vyresnysis kolega su savo moksliniais ir pedagoginiais gebėjimais turėtų dirbti ne administracinį darbą kerno saugykloje, o universitete, kur perduotų studentams ne tik savo turtingą praktinio geologinio darbo patirtį, bet ir skatintų jų mokslinį žingeidumą ir kūrybiškumą – pastarąsias paskatas aš pats visą laiką jutau iš Valentino pusės. Tai, kad vėliau jis vis dėlto ėmėsi ir pedagogo darbo, buvo, manyčiau, labai logiškas jo profesinės karjeros posūkis.

Taip jau susiklostė, kad Valentinas mano profesiniu mokytoju buvo dusyk. Praėjus beveik dešimtmečiui nuo profesinės karjeros pradžios, perėjau dirbti į Geologijos institutą – norėjau pagaliau užbaigti ir apginti disertacinį darbą – o čia vėl pakliuvau į Valentino globą, t. y. į jo vadovaujamą Ekogeologijos skyrių. Realizuodamas visą laiką

jame rusenančias novatoriškas idėjas, tuo metu jis puoselėjo dar visiškai naują tyrimų kryptį – kūrė ekogeologinio kartografavimo metodiką. Man buvo labai įdomu susidurti su naujais iššūkiais, įgyti naujos patirties, o paskui ir praktiškai talkinti įgyvendinant kelis ekogeologinio kartografavimo projektus, kurių pagrindiniu įkvėpėju ir metodiniu vadovu buvo Valentinas.

Viena iš žmogaus gyvenimo komponenčių, dažnai pati svariausia, yra jo profesinė karjera, kurios sėkminga eiga neretai priklauso ne tik nuo įgimtų gabumų ar įdėto triūso, bet ir nuo susiklosčiusių vienokių ar kitokių, neretai gana atsitiktinių, aplinkybių, nuo sutiktų žmonių ar supančio kolektyvo ir pan. Tačiau, mano galva, bene svarbiausias sėkmės raktas profesinės brandos kelyje – į kokio mokytojo – *guru* – rankas likimas atiduoda žmogų. Šiuo atžvilgiu aš neabejodamas galiu pasakyti – man pasisekė!

Vilnius, 2017 m. birželio 10 d.

Albertas Bitinas, Petras Šinkūnas ir Vaida Šeirienė konferencijoje

METAI ATIDUOTI KERNO SAUGYKLAI

VYTAUTAS PURONAS

Įprasta straipsnį, kuriame paminėtas žodis „kernas“, pradėti nuo jo paaiškinimo. Aš pacituosiu Valentina Baltrūną: *Kas gi yra tas kernas ir kodėl jam statomos saugyklos? Lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje rašoma, kad kernas (vok. „kern“ – šerdis, branduolys), tai koloniniu grėžimu gautas cilindrinis uolienos stulpelis. Šį grunto stulpelį, kurio skersmuo dažniausiai svyruoja nuo 5 iki 10 cm, iš žemės gelmių iškelia sudėtingos grėžimo mašinos* (Baltrūnas, 1981).

Lietuvoje buvo išgręžta daugybė įvairios paskirties grėžinių, iš kurių iškelta daugiau kaip 300 000 m uolienų kerno, kuris ilgą laiką buvo laikomas atvirame lauke Naftos geologijos ekspedicijos bazėse Gariūnuose ir Gargžduose. 1970 metais jo saugojimas ir tvarkymas pavestas Geologijos institutui, o atsakingu paskirtas J. Kisnėrius. Netrukus buvo priimtas sprendimas pastatyti mechanizuotą saugyklą Vievyje, kurioje būtų kaupiamas naujų grėžinių kernas ir perkeltas vertingiausias senas iš ankstesnių jo saugojimo vietų. Saugyklą su pertraukomis ir projekto koregavimu septynerius metus statė Elektrėnų KMK pagal projektavimo instituto GIPROGEOLSTROI (Poltava) projektą. Įdomu, kad kartais pristatomų medžiagų važtaraščiuose vietoj neiškaus „kernochranilišče“ (kerno saugykla) įrašyta – „zernochranilišče“ (grūdų saugykla) – visuomenei mažai buvo žinomas žodis kernas ir ką jis reiškia... 1980 metų rudenį Valstybinė komisija, vadovaujama Lietuvos TSR geologijos valdybos viršininko pavaduotojo, vyriausiojo inžinieriaus B. Zabuļėno, iš statybininkų jau priėmė naujas, perpus mažesnes nei numatyta pradžioje, Geologijos instituto kerno saugyklos patalpas Vievyje. Jai vadovauti paskirtas Valentinas Baltrūnas, kuris beveik dešimt metų atidavė kerno revizijai ir saugojimui. Tai buvo naujas ir sudėtingas darbas, todėl visais klausimais jis tarėsi su kolegomis geologais. Ypač daug draugiškais patarimais jam padėjo Geologijos valdybos viršininko pavaduotojas, vyriausiasis geologas Vytautas Vonsavičius.

Pirmiausiai į Vievį buvo atvežtas tvarkyti Stoniškių, Nivenskoje ir kai kurių kitų grėžinių kernas iš Naujosios Vilnios sandėlių. Labai trūko medžiagų naujoms dėžėms, todėl teko ardyti senąsias, traukti vinis, obliuoti papuvusias lentas ir vėl iš jų sukalti 1 m ilgio dėžės. Po truputį aiškėjo kerno tvarkymo darbų apimtis: perdėjimas į naujas standartines dėžes ir grėžinių dokumentacijos sutvarkymas – fotografavimas, metrikos užrašymas, archyvinės medžiagos kaupimas ir studijavimas. Tiekimo reikalams pagerėjus, darbas paspartėjo – staliai P. Malaitis ir V. Dubosas gamino dėžę po dėžės, o H. Važnevičius jas fotografavo ir užrašinėjo. Sutvarkyto kerno dėžės virvėmis buvo užtraukiamos ant specialiai jo saugojimui įrengtų lentynų, kurios siekė net 5,5 m aukščio.

Įvairiu metu saugykloje dirbo nuo 6 iki 15 darbuotojų. Pradžioje dirbo nedidelis, bet draugiškas ir ištvermingas kolektyvas: V. Baltrūnas, L. Grigoravičius, V. Grigoravičienė, O. Narkevičienė, S. Prokuda, V. Michalkevičius, J. Pilipavičius, H. Važnevičius. Pirmoji žiema kerno saugykloje darbuotojų atmintyje išliko kaip kova už būvį. Negavus anglių,

katilinė kūrėta tiesiog iš miško atvežtais rąstais ir geležinkelio pabėgiais. Taip tęstis negalėjo – reikėjo skubiai rekonstruoti katilinę ir pereiti prie kūrenimo skystu kuru. Čia daug padėjo Kompleksinė geologinė ir Naftos žvalgybos ekspedicijos.

Į naująją saugyklą, kurios plotas 2800 m², pamažu buvo perkeltas 800 gręžinių kernas, sutvarkyta jų dokumentacija, sudarytas gręžinių išsidėstymo žemėlapis, kartoteka. Šiuo metu čia saugoma per 23000 dėžių su nuo 1953 metų išgręžtų vertingiausių 1147 gręžinių kernu (bendras kerno ilgis dėžėse siekia 144 km!). Įdomiausi šioje uolienų „bibliotekoje“ yra gilieji gręžiniai, pergręžę nuosėdines uolienas ir pasiekę kristalinį pamatą. Jie padėjo aptikti naftos, klinties, dolomito, anhidrito, geležies rūdos ir kitų naudingųjų iškasenų klodus. Tarp jų ir giliausio Lietuvoje 2564 m gylio gręžinio Vydmantai-1 (Kretingos r.) kernas.

Dalį saugyklos patalpų buvo nuspręsta skirti visuomenei. Įrengta geologinių objektų – uolienų, mineralų, fosilijų rinkinių, archyvinės vertės geologinio turinio rankraščių, brėžinių (žemėlapiai ir kt.) – ekspozicija. Buvo įkurtas archyvinis kambarys, kur saugomi geologų, mokslininkų archyvai, asmeniniai daiktai. Čia saugomas ir eksponuojamas Jekaterinburgo (Rusija) juvelyrinių akmenų dirbtuvių vedėjo A. Žukelio 1965 metais dovanotas didelis fosilijų rinkinys (mineralų rinkinys saugomas Vilniuje, Gamtos tyrimų centro mineralogijos muziejuje). V. Vonsavičiaus, V. Kadūno, A. Jurgaičio ir V. Baltrūno pastangomis į Vievį buvo pervežta Kauno politechnikos institute buvusi akademiko J. Dalinkevičiaus kolekcija ir biblioteka. Įrengtas jo memorialinis kambarys, kur eksponuojamos profesoriaus surinktos uolienų ir fosilijų kolekcijos bei G. Dalinkevičienės dovanoti asmeniniai daiktai, baldai ir dokumentai.

Prie kerno saugyklos, keturių hektarų teritorijoje, buvo įrengta mokslinė riedulių ekspozicija, kurioje daugiau kaip 650 įvairios kilmės ir sudėties riedulių, *liudijančių kontinentinių ledynų galių ir jų slinkimo kelius, iliustruojančių magminių, metamorfinių ir nuosėdinių uolienų įvairovę šiaurės Europoje* (Baltrūnas, 2005), pagal Respublikinio žemėtvarkos projektavimo instituto kraštovaizdžio architektės G. Prakapaitės detalaus plano projektą. Uždavinys buvo nelengvas: teritoriją reikėjo taip suplanuoti, kad būtų galima įrengti keletą teminių riedulių ekspozicijų, du tvenkinius, takus, pasodinti daug medžių, krūmų, gėlių. Ir visa tai turėjo atrodyti kuo natūraliau. Penkiatonius akmenis, žemyninio ledyno prieš 24–13 tūkstančių metų atvilkus iš įvairių Fenoskandijos vietų, Baltijos jūros dugno ir kt., suvežti padėjo Vievio melioracijos statybos valdyba, nes tik jie turėjo tokią galingą techniką. O rieduliai keliavo iš visur: Utenos, Ukmergės, Širvintų, Varėnos ar net Klaipėdos ir Šiaulių rajonų, bet daugiausiai – tai „trakiškiai“. Su koku entuziazmu žmonės rinko įdomesnius riedulius! Jeigu ir būdavo panašių į jau turimus, vis tiek saugyklos darbuotojai džiaugėsi ir gyrė talkininkus. Kiekvieną riedulį reikėjo dokumentuoti, aprašant jo suradimo ir kilmės vietą, nustatant petrologinę sudėtį, formų įvairovės priežastis ir t. t.

Trakų MSV melioratorių pastangų dėka prie saugyklos buvusios šlapynės virto tyvuliuojančiais tvenkinėliais, atsirado pirmieji takai. Daug jėgų pareikalavo teritorijos tvarkymas, kuriam vadovavo Z. Lickūnienė. Visuose darbuose daug talkino Geologijos

instituto darbuotojai – vien per pirmuosius metus įvyko net šešios talkos! Taip po truputį saugyklos teritorija keitė savo veidą ir 1982 metais, galima sakyti, baigėsi „įsikūrimo“ etapas.

Nuo 1983 metų pradžios kerno revizijos būrys tapo gamybine Kerno medžiagos revizijos bandomąja metodine partija. Išasfaltuota 1500 m² aikštelė laikinam kerno sandėliavimui, pasodintas prof. J. Dalinkevičiaus ažuoliukas, sėkmingai dirbo gruntų mechanikos, hidrogeologijos, radioizotopinė tricio tyrimų laboratorijos, įsikūrusios antrame saugyklos aukšte, buvo gaminami uolienų šlifai. Prie kolektyvo prisijungė A. Juškevičiūtė, kuri ant savo pečių užsivertė visą geologinių darbų organizavimo našta, šiek tiek vėliau – K. Nenartavičius, V. Dzedulionis, J. Avtukas, E. Dubosienė, B. Vaitkevičienė, V. Lazarevičius, nuo 1985 metų – A. Uginčius, A. Laimutyte-Marčiukaitienė, technikė M. Baubienė ir kt. Kolektyvas keitėsi, bet branduolys liko tas pats, net sustiprėjo. Grįžęs atostogų iš Mozambiko, G. Motuza, kartu su S. Marfinu ir T. Skripkina, tęsė riedulių apibūdinimą laukuose ir saugykloje. 1987 metais V. Baltrūno iniciatyva ir pastangomis buvo gautas Švietimo ministerijos užsakymas pagaminti mokykloms geologinių pavyzdžių kolekcijas. Buvo atliktas milžiniškas darbas atrenkant ir supjaustant 40 tipų uolienų pavyzdžius ir sudedant juos į specialiai pagamintas dėžutes. Jos pasiekė kiekvieną Lietuvos mokyklą ir buvo naudojamos per geografijos pamokas.

Saugykloje vykstantys darbai traukė ne tik geologų ar Vievio gyventojų, bet ir žurnalistų dėmesį. Vietinėje ir respublikinėje spaudoje, LTV laidoje „Panorama“ pasirodė reportažai, interviu su saugyklos vadovu V. Baltrūnu. Čia vyko daug įvairių mokslui skirtų renginių: 1982 m. – Pabaltijo litologų seminaras (vad. V. Narbutas) ir sąjunginis seminaras-ekskursija kristalinio pamato rūdingumo klausimais (S. Marfinas); 1983 m. – SSSR šiaurės vakarų kvartero tyrėjų lauko seminaras ir Pabaltijo kvartero stratigrafinės komisijos plenumas (vad. V. Vonsavičius), Geologijos valdybos organizacijų priešakinio patyrimo mokyklos užsiėmimai (vad. B. Zabolėnas); 1986 m. – mokslinis praktinis seminaras „Riedulių tyrimo panaudojimas kartografuojant Lietuvos kvartero nuogulus“, kuriame pranešimus skaitė prof. A. Gaigalas, doc. R. Gailius, G. Motuza. Per visus šiuos renginius buvo demonstruojamas sutvarkytas kernas, naudojamos moksliniams pranešimams skirta sale.

O visų išvardintų įvykių ir darbų priekyje – Valentinas Baltrūnas, kuris kerno saugyklai atidavė visą savo laiką ir širdį. 1988 m. gruodžio 30 d. kolektyvui jis tarė atsisveikinimo ir padėkos žodžius, nes buvo pakviestas vadovauti naujam ekogeologijos skyriui Geologijos institute. Saugyklos reikalų jis niekada neužmiršo – nei būdamas Trakų rajono tarybos deputatu 1990–1995 metais, nei išrinktas Geologijos instituto direktoriumi 1991–2001 metais, nei vėliau. 2000 m. liepos 3 d., didelių Valentino Baltrūno pastangų dėka, kerno saugyklos pagrindu buvo įkurtas valstybinis žinybinis Lietuvos geologijos muziejus. *Tai mokslui, mokymui ir plačiajai visuomenei skirtas bei gamtos raidą atspindintis viešasis, nuolatos veikiantis, įstatymu numatyta tvarka įregistruotas geologinio profilio muziejus. [...] Turima tikrai gausi fondinė ir kartografinė medžiaga sudaro geras prielaidas numatomai vientisai regioninio pobūdžio geologijos ekspozicijai, kurioje chronologine tvarka būtų parodytas Žemės kaip planetos atsiradimas, krašto gelmių sandaros ir sudėties*

raida, senųjų geologinių laikotarpių paleogeografinės sąlygos ir jų metu klestėjusi gyvūnija bei augmenija, naudingųjų išteklių susidarymas, dabarties ekogeologinės problemos (Baltrūnas, 2005).

Lietuvos geologijos muziejus tik pirmas žingsnis V. Baltrūno svajonės link – turėti Lietuvoje viską apimantį Gamtos istorijos muziejų, kuriame *ekspozicijos pradedamos žvilgsniu į kosmosą, Saulės sistemą ir jos planetas, toliau – viskas apie mūsų planetos sandarą, sudėtį, savybes, raidą, taip pat gyvybės įvairovę praeityje ir šiuo metu, o dažnai baigiama žmogaus išikūrimu ir tautų įvairove. [...] Kartu tai stambūs mokslo centrai, subūrę didelius mokslininkų kolektyvus, publikuojantys kolekcijų aprašus bei jų tyrimų duomenis, leidžiantys savo mokslinius žurnalus* (Baltrūnas, 2005).

Čia reikia prisiminti, kad nuo pat 2000 metų ne kartą buvo bandoma Lietuvos geologijos muziejų panaikinti, o V. Baltrūnui teko jį ginti ir ministerijose, ir LR Seime. Po paskutinės reorganizacijos 2015 metais muziejus iš Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijai pavaldaus savarankiško juridinio asmens tapo Lietuvos geologijos tarnybai priklausančiu padaliniu – Žemės gelmių informacijos centru. Yra sukurtas ir patvirtintas naujas jo rekonstrukcijos projektas ir numatytos lėšos jo įgyvendinimui. Tikėkimės, kad galutinis rezultatas nenuvils pirmojo jo kūrėjo Valentino Baltrūno!

Viewis, 2017 m. birželio 16 d.

Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo instituto direktoriaus įsakymas dėl Vievio kerno saugyklos steigimo, 1980 metai (Žemės gelmių informacinio centro archyvas)

Lietuvos respublikos kultūros ministro įsakymas, dėl Lietuvos geologijos muziejaus įrašymo į kultūros įstaigų registrą, 2000 metai

Prie kerno dėžių – Valentinai ir Juozas Valiukevičius (Žemės gelmių informacinio centro archyvas)

Atvyksta muziejaus eksponatas (Žemės gelmių informacinio centro archyvas)

Talka Vievio kerno saugykloje (Žemės gelmių informacinio centro archyvas)

Talka Vievio kerno saugykloje. Iš kairės: V. Katinas, V. Baltrūnas, A. Radzevičius (Žemės gelmių informacinio centro archyvas)

Racionalizatoriai. Valentinas Baltrūnas ir Vytautas Vonsavičius gręžia... Zigmo Malinausko nuotrauka

Ekogeologinių tyrimų Lietuvoje pradininkas

DR. JURGIS VALIŪNAS

1980-ųjų antroje pusėje visose gyvenimo srityse papūtė permainų vėjai, kurie palietė ir Geologijos institutą. Buvo kuriami nauji padaliniai, atrandamos naujos tyrimų kryptys. 1988 metais Geologijos institute pradėti ekogeologiniai tyrimai, kurių iniciatorius ir vadovas buvo Valentinas Baltrūnas. Apie šių tyrimų istoriją su kolegomis jau rašėme (Baltrūnas ir kt., 2011), apie mokslinę jų pusę pakanka informacijos akademinėje literatūroje. Todėl šiandien noriu pasidalinti keletu prisiminimų apie ekogeologinių tyrimų pradžią ir jų „variklį“ – Valentina Baltrūną...

Sužinojęs apie naujo padalinio kūrimą, iš karto pajutau – turiu būti jo dalimi. Ir ne tik todėl, kad visada domino aplinkosaugos problemos, bet ir dėl to, kad sužinojau, jog skyriui vadovaus man autoritetu jau tapęs Valentinas. Labiausiai imponavo jo gebėjimas formuoti ir motyvuoti darbo kolektyvą, integruoti įvairių mokslo krypčių problemas ir suvienyti įvairių mokslo krypčių ir institucijų mokslininkus, atsidavimas aplinkos apsaugos principams, naujovių siekimas, kaip dabar madinga sakyti – „inovatyvumas“, bendravimo lengvumas, nepaisant amžiaus, rangų ir titulų.

Naujaisiais ekogeologiniais tyrimais turėjo būti realizuota svarbiausia Valentino idėja – geologinė aplinka turi būti vertinama, racionaliai naudojama ir saugoma taip pat, kaip ir kiti gamtinės aplinkos komponentai. Mes, geologai tai gerai supratome, bet buvo svarbu žinoti, ką apie šį kompleksinį požiūrį į mus supančią aplinką mano kiti gamtos tyrėjai – geografs, hidrologai, biologai, ekologai. Mano atmintyje labiausiai įstrigo diskusijos su aplinkosaugos korifėjais Romu Pakalniu ir Pauliumi Kavaliausku, nors susitikimų ir pokalbių būta daug – įvairiu lygiu ir įvairiose auditorijose. Greta mokslinių tikslų, viena iš varomųjų jėgų, skatinusi Valentina pradėti ir vystyti ekogeologinius tyrimus, buvo jo atsidavimas aplinkos apsaugai. Šiuo požiūriu jis niekada nepripažino jokių kompromisų, nesivaikė asmeninės naudos. Naujiesiems tyrimams buvo svarbu suvienyti įvairių gamtos mokslų šakų tyrėjų pajėgas. Ir V. Baltrūnui tai puikiai sekėsi. Vėliau, jau vykdydamas kitus, tarpdisciplininius tyrimus, jis bendram darbui suvienydavo įvairių, iš pirmo žvilgsnio nedaug ką bendro turinčių mokslo krypčių atstovus – geologus, archeologus, istorikus, etnologus, menotyrininkus. Sugebėdavo visus „uždegti“ bendra idėja – taip gimė unikalūs kompleksiniai darbai, įdomūs ne tik patiems mokslininkams, bet ir plačiajai visuomenei.

Pasaulyje kompleksinis požiūris į supančią aplinką ir gamtosauginiai tyrimai nebuvo naujiena. Su vienais geriausių šios srities specialistų buvo užmegztas tiesioginis kontaktas, pavyzdžiui, su prof. G. Luttig iš Vokietijos ar B. Marker iš Jungtinės Karalystės, kurie pagelbėjo naudingais patarimais bei naujausia informacija apie ekogeologinius tyrimus pasaulyje (primenu, internetinio ryšio tuomet dar nebuvo). Bet Sovietų Sąjungoje, kur prioritetas buvo mokslinių tyrimų praktinis taikymas, daugiausiai naudingųjų iškasenų paieškai ir kasybai bei fundamentiniams geologijos mokslų tyrimams, toks gamtosaugi-

nis „nukrypimas“ nebuvo įprastas. Taigi Valentinas Baltrūnas galėjo visiškai realizuoti savo polinkį naujovėms, o kūrybinis procesas, kaip įprasta tokiomis atvejais, rėmėsi žinio- mis, patyrimu, intucija vertinant geologinę informaciją ir... fantazija, kurios reikėjo ieškant idėjos realizavimo priemonių. Jo manymu, geologinės aplinkos tyrimų rezulta- tai turi būti apibendrinti ir transformuoti taip, kad juos lengvai galėtų panaudoti kitų mokslo šakų tyrėjai, įvairių visuomenės veiklos sričių darbuotojai, žinoma, daugiausiai susiję su teritorijų planavimu, gamtos išteklių racionaliu naudojimu ir saugojimu. Šio tikslo realizavimui pagrindiniu instrumentu jis matė specialaus turinio geologinius žemėlapius.

V. Baltrūnas sukūrė ekogeologinių tyrimų ir žemėlapių sudarymo (ekogeologinio kartografavimo) metodiką. Ja susidomėjo tuometės Sovietų Sąjungos Geologijos mi- nisterijos Maskvoje mokslo skyriaus vadovai. Rekomenduota nuo 1991 metų įdiegti ją Rusijoje ir kitose Sovietų Sąjungos respublikose, atliekant geologinės nuotraukos dar- bus, vertinant teritorijos ekogeologinę situaciją. 1992 metais ekogeologinių žemėlapių sudarymo metodika buvo publikuota Rusijos moksliniame žurnale (Балтрунас и др., 1992). Taigi Valentinas buvo lyg tarpininkas tarp Vakarų ir Rytų. Jo idėja ekogeologi- nį kartografavimą pritaikyti aplinkosaugos tikslams rėmėsi Vakarų patirtimi, o sukūręs naują šių darbų metodiką, – skleidė ją į Rytus...

Ekogeologinių darbų pradžioje labai daug informacijos norėjome sutalpinti viename žemėlapyje. Dar ir dabar turiu išsaugojęs kai kuriuos to meto juodraščius. Kokia tai buvo spalvų, fonų, štrichų, rastrų, linijų kakofonija! Žiūrint retrospektyviai, buvo kuriamas popierinis GIS'as (Geografinė informacinė sistema)! Tik tuomet, aišku, tokių sąvokų ar technologijų dar nežinojome. Valentinas, kaip orientavimosi sporto entuziastas, puikiai suprato, kad svarbiausia yra geras žemėlapis „skaitomumas“, todėl buvo atsakyta noro sudėti visą informaciją į vieną žemėlapi. Praktika parodė, kad racionaliausia pateikti trijų žemėlapių komplektą: viename akcentuojama paviršiaus nuogulų ir reljefo sandara ir kilmė, antrajame vaizduojami geologiniai resursai (iš dalies ir neigiami geologinės aplin- kos aspektai), o trečiajame didžiausias dėmesys skiriamas žmogaus ir geologinės aplinkos santykiui, pateikiant rekomendacijas teritorijos naudojimui. Tačiau, priklausomai nuo konkrečių aplinkybių, dažnai buvo sudaromi ir papildomi žemėlapiai, skirti siauresnei tematikai.

Sėkmingam idėjos įgyvendinimui reikėjo suburti kolektyvą, „uždegti“ kolegas darbui ir kūrybiškumui. Valentinas – komandos žmogus: jis sukūrė gerą atmosferą skyriuje, lei- do visiems pasireikšti ir atskleisti savo gebėjimus. Ekogeologijos padalinyje kartu dirbo įvairaus amžiaus ir patirties specialistai, bet žmonių skirstymo pagal jų titulus ar kitos „vertikalios“ hierarchijos nebuvo. Visiems buvo suteiktos vienodos galimybės, sakyčiau, netgi buvo skatinama drąsiai išsakyti savo nuomonę. Tačiau, kai sprendimų paieškos patekdavo į aklavietę ar susiformuodavo skirtingos nuomonės vienu ar kitu klausimu, paskutinis žodis būdavo Valentino. Jis skatino mus mokyti, stiprėti savo tyrimų srityje, augti, o tai nebuvo taip lengva... Vienas iš jo „auklėjimo“ būdų – iškeltą užduotį turėjai išspręsti pats – surasti tam reikiamus būdus, priemones ar metodus. Valentinas skatino

kolektyvo narių kūrybiškumą. Netgi, atrodytų, tokie rutininiai darbai, kaip žemėlapių braižymas, buvo tikra kūryba. 1989–1990 metais pirmieji ekogeologiniai žemėlapiai buvo braižomi ir spalvinami ant popieriaus Gintarės Tomkevičienės, vėliau ir Birutės Poškienės rankomis. Žiūrint iš šono, pats procesas buvo įspūdingas – kad išgautų reikiamą atspalvį, kolegės liedavo vieną ant kito akvarelės sluoksnius, prieš tai ankstesniam išdžiūvus. Žemėlapiai turėjo būti vienodi, tad kiekvienai fono spalvai (sutartiniam ženkliui) buvo naudojamos sutartos spalvos ir liejamų dažų sluoksnių skaičius. Žemėlapyje svarbi kiekviena linija, jos storis, fono spalva ir atspalvis – siekiant kuo geresnės kartografinės išraiškos, buvo perkamos „prabangios“ braižymo priemonės – rapidografai, o spalvinimui – profesionalūs, dailės prekių parduotuvėse parduodami akvareliniai dažai. Kūrybingai dirbo ir kiti ekogeologijos skyriaus specialistai, kiekvienas savo srityje. Pats Valentinas sukūrė sistemą, kaip apibendrinti informaciją apie žemės paviršių sudarančias kvartero nuogulas bei žemės paviršiaus reljefą, kuri rėmėsi A. Basalyko darbais. Aleksandras Šliaupa mąstė, kaip apibendrinti informaciją apie kvartero nuogulų storumę bei giliau vykstančius šiuolaikinius tektoninius procesus. Julija Vaitkevičienė buvo atsakinga už naudingąsias iškaskenas, Aušra Pavalkytė rengė inžinerinę-geologinę informaciją, o man teko požeminio vandens išteklių ir jų apsaugos tema.

Mūsų darbai pajudėjo, kaupėsi patirtis ir sudarytų ekogeologinių žemėlapių atskiriems miestams ir rajonams skaičius. Kartu atliekamas darbas labai suartino mūsų kolektyvą, geriau pažinome vieni kitus, atsiskleidė charakteriai, būdo bruožai. Mane labiausiai žavėjo ir didžiausią įtaką turėjo Valentinas Baltrūnas. Jo gebėjimas suprasti kitą žmogų ir teisingai įvertinti susidariusią situaciją ir stebino, ir skatino elgtis taip pat. Ryškiai atmintyje įstrigęs įvykis iš vienos konferencijos Kaliningrade... Dažniausiai įvairiuose renginiuose pristatant mūsų bendrus darbus, pranešimus skaitydavo Valentinas, bet tą kartą sutarėme – skaitysiu aš. Man tai buvo nemažas iššūkis, nes kalbėdamas prieš auditoriją jaučiau baimę... Programoje mūsų pranešimas buvo numatytas vienoje iš konferencijos sekcijų, tai „primečiau“, kad salėje bus daugiausiai trisdešimt klausytojų ir psichologiškai tam nusiteikiau. Bet renginio išvakarėse paaiškėjo, kad mano pranešimas bus plenariniame posėdyje, kaip vienas pagrindinių šioje tarptautinėje konferencijoje! Pajutau baimę ir... gėdą prieš Valentiną. Bet užteko valios prisipažinti jam, ką jaučiu, ir koks užplūdo palengvėjimas, kai jis geranoriškai perėmė pranešimo skaitymą. Tačiau sutarėme, kad kitą kartą, nepriklausomai nuo aplinkybių, pranešimą skaitysiu pats. Daug laiko prabėgo, tai gerai nepamenu, bet man atrodo, kad žodį ištesėjau...

Visada žavėjo Valentino bendravimo lengvumas, nepaisant pašnekovo amžiaus ar pareigų. Šis jo būdo bruožas dažnai gelbėjo, kai reikėjo įtikinti savivaldybių vadovus ir įvairius specialistus ekogeologinių tyrimų reikalingumu. Valentinas važinėjo po savivaldybes ir paprastai, aiškiai, kantriai ir įtaigiai pasakojo, kas yra geologinė aplinka, kodėl ją reikia pažinti ir saugoti ir kaip tai reikėtų daryti. Daugumai valdininkų atrodė, kad pagrindas po mūsų kojomis yra tvirtas, nekintantis ir atsparus bet kokiam žmogaus ūkinės veiklos poveikiui. Neturėdami bazinių žinių apie geologinę aplinką ir joje vykstančius procesus, žmonės sunkiai suprasdavo ekogeologinio kartografavimo prasmę ir naudą.

Bet Valentinas, kadangi pats nuoširdžiai tikėjo tuo ką kalba, sugebėdavo įtikinti valdininkus ir pasirašydavo darbų sutartis, nors ekogeologinis kartografavimas ir nebuvo privalomas teritorijų planavimo darbuose. Įdomu tai, kad dažniau šiais tyrimais patikėdavo architektai ar teritorijų planavimo specialistai, bet ne ekologai! Jiems, matyt, svarbesni atrodė akivaizdūs gyvenamosios aplinkos pažeidimai, susiję su gyvąja gamta...

Mano nuomone, sėkmingiausiai ekogeologinio kartografavimo rezultatai buvo realizuoti Vilniaus ir Kauno miestuose. Vilniaus miesto ekogeologiniai žemėlapiai buvo sudaryti 1993 metais ir sėkmingai panaudoti rengiant Vilniaus miesto bendrąjį planą, kurį pristatant visuomenei, greta kitų kartografinių dokumentų, buvo eksponuojami ir mūsų žemėlapiai. Sudarytieji Kauno miestui buvo pagrindas rengiant miesto šlaitų naudojimo reglamentą – dėl tinkamų apkrovų ir paviršinio (lietaus) vandens nuvedimo šiose jautriose zonose. Manau, jei toks reglamentas būtų parengtas Gedimino kalno tvarkymui, būtų išvengta dabartinių bėdų, kurių sprendimas pareikalautų žymiai didesnių lėšų, nei būtų reikėję tokio reglamento parengimui.

Be šių paminėtų darbų, daugiau nei dešimtmetį buvo sudaromi detalesnio mastelio ekogeologinių žemėlapių komplektai įvairioms Lietuvos teritorijoms: Trakų rajono savivaldybei (1989 m.), Vilniaus, Varėnos (1991 m.), Šalčininkų (1992 m.), Akmenės (1993 m.), Mažeikių (1994 m.), Joniškio (1995 m.), Ignalinos (2000 m.) bei Prienų rajono savivaldybei (2003 m.). Detalesni, 1:25 000 mastelio, žemėlapiai sudaryti miestams ir jų apylinkėms: Marijampolės (1991 m.), Vilniaus (1993 m.), Šiaulių (1994 m.), Kauno (1995 m.) bei Alytaus miestui (1997 m.). Lėvens, Nevaišių, Prūsagalės bei Sirvetos geomorfologiniams draustiniams sudaryti 1:10 000 mastelio ekogeologiniai žemėlapiai (1990 m.), o 1:50 000 mastelio – Dzūkijos nacionaliniam parkui (1991).

Valentinas Baltrūnas profesionalaus geologo keliu žygiuoja drąsiai, išmintingai pasinaudodamas įgytomis žiniomis, patirtimis ir susidariusiomis ypatingomis aplinkybėmis, pasikliaudamas sutiktais žmonėmis. Jis visada pilnas naujų idėjų – ar atliktų geologinio kartografavimo darbus, ar kurtų grėžinių kerno saugyklą ir mokslinę lauko riedulių ekspoziciją Vievėje, ar pradėtų naują tyrimų kryptį Lietuvoje – ekogeologiją, ar sumanytų tarpdisciplininius tyrimus, ar rengtų ekspedicijas prie kontinentinių ledynų Grenlandijoje ir Islandijoje. Labai svarbu, kad visas naujas idėjas jis įgyvendina iki galo, apibendrina turinguose leidiniuose ir perduoda tęsti kitiems. Manau, Valentino galvoje dar pilna naujų sumanymų, todėl linkiu sveikatos ir ilgų metų jiems įgyvendinti...

Vilnius, 2017 m. liepos 4 d.

Vievio kerno saugykla ir lauko riedulių ekspozicija

Lietuvos geologijos instituto pastatas Vilniuje, T. Ševčenkos g-vėje

PENKTASIS GEOLOGIJOS INSTITUTO DIREKTORIUS

DR. VALENTINAS KADŪNAS

Valentinas Baltrūnas – penktasis direktorius Geologijos instituto istorijoje – pareigas pradėjo eiti 1991 m. balandžio 25 d. Jis buvo *pirmasis* mokslininkų taryboje slaptu balsavimu iš dviejų kandidatų *išrinktas* direktorius. Po to dar tris kartus (1992, 1995 ir 1998 m.) buvo perrinktas, jau be konkurentų, ir vadovavo institutui visą dešimtmetį.

Metas buvo revoliucinis, ir jauną direktorių užgulė daugybė rūpesčių. Be instituto kasdienių reikalų, reikėjo aktyviai atstovauti institutui kuriant Lietuvos mokslo svarbius įstatymus ir institucijas. Reikia prisiminti, kad 1991 metai buvo labai svarbūs mokslo valdymo demokratizavimui. Tų metų vasario 14 d. LR Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymą, kuris nebuvo taisomas gerą dešimtmetį ir tapo pagrindu organizuojant mokslinius tyrimus bei reglamentuojant mokslininkų gyvenimą Lietuvoje. 1991 m. birželio 21 d. LR Vyriausybė suteikė institutui valstybinio mokslo instituto statusą dvejiems metams ir patvirtino pagrindines mokslinės veiklos kryptis. 1991 m. lapkričio 9 d. įvyko pirmieji rinkimai į Lietuvos mokslo tarybą – svarbiausią Lietuvos mokslo savivaldos instituciją. Rengiant šiuos istorinės reikšmės dokumentus ir kaunantis dėl valstybinio instituto statuso, daug teko pavargti ir Valentinui Baltrūnui. Ir kaip Direktoriui, ir kaip Lietuvos mokslų akademijos Sąjūdžio tarybos nariui. Direktoriaus žodis buvo labai svarbus kuriant Lietuvos geologijos tarnybą, Lietuvos mokslininkų ir geologų sąjungas, Lietuvos nacionalinį geologų komitetą. Visa tai buvo daroma esant gana neramiam metui (pučas Maskvoje ir kt. įvykiai). Ko gero, geriausiai tvyrojusią įtampą iliustruoja 1991 m. rugpjūčio 19 d. Direktoriaus įsakymas Nr. 48: *Susikomplicavus politinei situacijai Respublikoje, nuo š. m. rugpjūčio 19 d. nutraukiu eilines atostogas ir einu savo tiesiogines pareigas.*

Įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymui, buvo parengtas naujas instituto *statutas*, kurį 1992 m. sausio 28 d. patvirtino LR Vyriausybė. Pagal jį aukščiausiu instituto valdymo organu tapo visuotinas mokslininkų susirinkimas, o jo išrinkta instituto taryba (trečdalis instituto mokslininkų) – aukščiausiu sprendžiančiuoju organu. Tarybai buvo pavesta daugelis funkcijų, kurios anksčiau buvo instituto direktoriaus prerogatyva. Ji rinkdavo direktorių ir galėjo atšaukti jo įsakymus. Tiesa, to nė karto neprireikė. Atsirado savotiška dvišaldystė, kuri iš vienos pusės inėšė daug demokratijos elementų į instituto valdymą, iš kitos – gerokai apsunkino direktoriaus gyvenimą, nes suvaržė galimybes veikti savo nuožūra ir pagal savo nuostatas. Tai, aišku, negalėjo neiššaukti kai kurių nesutarimų tarp Direktoriaus ir Tarybos, tačiau tai niekada neperaugo į didelius konfliktus. Paminėsiu du man įsiminusius atvejus, kai iškilus nesutarimams, jie vienaip ar kitaip išsprendė. Pirmasis susijęs su Lietuvos geologijos tarnybos funkcijų aptarimu. Instituto taryba laikėsi nuomonės, kad tarnyba neturėtų pati vykdyti geologinių tyrimų, kad svarbiausia jos funkcija turėtų būti tokių tyrimų valstybinis reguliavimas ir geologinės informacijos kaupimas. Buvo nutarta atkreipti Vyriausybės dėmesį, kad Lietuvos Respublikos įstaty-

mai nenumato tokių valstybinių įstaigų, kurios pačios vykdytų ir gamybinius darbus, ir tų darbų valstybinį reguliavimą. Direktorius atkakliai gynė savo nuomonę, kad institutas neturėtų trukdyti Geologijos tarnybai pasirinkti savo veiklos kelią. Šiuo atveju nugalėjo Direktorius nuostata ir kreipimasis į Vyriausybę taip ir nebuvo išsiųstas. Antras konfliktinis atvejis buvo susijęs su atlyginimo išmokėjimu instituto darbuotojams, parengusiems licencijuojamų naftos žvalgybos plotų medžiagą. Naftos skyriaus vadovas Kęstutis Sakalauskas prašė, kad medžiagą rengusiems darbuotojams valiutinės lėšos būtų išmokėtos instituto tarybos nutarimu. Direktorius prieštaravo tokiai nuostatai, manydamas, kad tai yra direkcijos prerogatyva. Šiuo atveju Taryba buvo principinga ir Direktoriumi teko nusileisti.

Pats būdamas tarybos nariu, Direktorius rūpinosi, kad jos darbas būtų geriau organizuotas. Jo siūlymu buvo sudarytos nuolatinės komisijos: organizacinė, finansų-ūtkio, kvalifikacinė ir informacijos. Mokslinių tyrimų rezultatų svarstymui buvo sudarytos mokslo ekspertų tarybos: regioninės geologijos ir ekologinės geologijos bei naudingųjų iškasenų. Į jų sudėtį buvo pakviesti ir atstovai iš kitų geologinių organizacijų.

Visą laiką didžiulis Direktorius rūpestis buvo instituto darbų finansavimas. 1991 metais jis didesnių rūpesčių dar nekėlė, nes buvo išlikęs kaip ir ankstesniais metais. Finansiniuose instituto fonduose buvo sukaupta nemažai lėšų, todėl dar buvo galima skirti lėšų labdarai, motinoms, auginančioms mažamečius vaikus, butų statybai, šefuojamam darželiui, poilsio bazių išlaikymui ir kitoms reikmėms. Tačiau 1992 metų pradžioje, netekus TSRS Geologijos ministerijos ir TSRS Gamtos apsaugos komiteto finansavimo, susidarė gana įtempta situacija, ir Direktoriumi teko priimti nelengvą, precedento neturintį sprendimą – paprašyti daugiau kaip 80 instituto darbuotojų išeiti įvairios trukmės nemokamų atostogų. Panaši situacija susiklostė ir 1994 metų vasario mėn., kai LR Vyriausybė nutarė gerokai padidinti mokslininkų atlyginimus, tačiau tam neskyrė papildomų lėšų! Direktorius tada pasiūlė atleisti ketvirtadalį instituto mokslininkų, visų pirma pensinio amžiaus, o visiems likusiems – kuriam laikui išeiti neapmokamų atostogų ir pereiti prie 0,75 etato. Šioms priemonėms instituto taryba pritarė ir jos buvo įgyvendintos. Dar kartą tai pasikartojė 2000 metais, kai institutui buvo drastiškai sumažintas biudžetinis finansavimas. Visa tai vedė į pastovų instituto mažėjimą – 1991–2001 metais atleista per šimtas darbuotojų. Manau, ši Direktorius veiklos dalis Valentinui Baltrūnui buvo pati nemaloniausia...

Su instituto finansine padėtimi siejosi ir jo struktūros klausimai. Jei ankstesniais metais ji buvo ganėtinai pastovi ir iš esmės pakeista tik institutą perdavus TSRS Gamtos apsaugos komitetui, tai 1991–2001 metais Direktoriumi ją teko keisti gana dažnai. Pirmasis toks keitimas atliktas 1991 metų birželio mėn. – Kasybos ir geologijos žvalgymo darbų ekologijos skyrius reorganizuotas į Hidrogeologinių prognozių laboratoriją; Lietuvos naudingųjų iškasenų skyrius – į Naftos geologijos skyrių; Plačiai paplitusių naudingųjų iškasenų skyrius – į Nerūdinių naudingųjų iškasenų skyrių. Geologijos paminklų ir Mokslinės-techninės informacijos skyriai buvo sujungti į vieną Geologinės informacijos skyrių. Nepraėjus nė metams – 1992 metų balandžio mėn. – instituto struktūra vėl iš

esmės peržiūrėta: sudaryti Baltijos jūros geologijos, Geochemijos, Giluminės geologijos ir tektonikos, Ekogeologijos, Kvartero geologijos ir naudingųjų iškasenų, Litologijos ir naudingųjų iškasenų, Naftos geologijos, Paleontologijos ir stratigrafijos, Požeminio vandens, Laboratorinių tyrimų skyriai. Taip pat sudarytos Aeracijos zonos, Hidrogeologinių prognozių, Hidrogeocheminių procesų tyrimų, Radioizotopinių tyrimų, Hidrocheminių tyrimų ir Spektrologinių tyrimų laboratorijos. Pastarosios dvi buvo priskirtos moksliniam-gamybiniam padaliniiui. Kaip atskiras instituto padalinys toliau veikė Kerno saugykla ir muziejus Vievėje. Praėjus mėnesiui Taryboje buvo priimtas nutarimas „Dėl instituto padalinių kūrimo ir vadovavimo jiems principų“, kuris įteisino laisvanoriškumo principą kuriant mokslinius padalinius. Kiekvienas mokslininkas su bendraminčiais dabar turėjo teisę kurti mokslinį padalinį, neribojant jame darbuotojų skaičiaus. Habilituotiems mokslo daktarams, turintiems nepriklausomą finansavimą, suteikta teisė veikti savarankiškai, nepriklausant jokiam padaliniiui ir atsiskaitant tiesiogiai direkcijai. Bet tokių neatsirado. Nustatyta, kad priedas už vadovavimą moksliniams padaliniiams iš instituto bendrų lėšų nebus mokamas. Tuo pat tuo pasinaudojo Paleontologijos ir stratigrafijos skyriaus darbuotojai, vietoje skyriaus įkūrę Paleontologijos ir Biostratigrafijos laboratorijas. Kitas esminis instituto struktūros koregavimas buvo atliktas 1997 metais. Direktoriaus siūlymu buvo sudaryti stambūs moksliniai padaliniai – skyriai: Geologinės sandaros, Aplinkos geologijos ir Baltijos jūros geologijos. Kiekvienas jų jungė nuo dviejų iki šešių sektorių ir laboratorijų. Buvo įvesta skyriaus mokslinio vadovo pareigybė ir patvirtinti jo nuostatai. Vėliau, iki susijungimo su Geografijos institutu, struktūra kito nedaug. 2000 metais panaikintas Baltijos jūros skyrius – jis sektoriaus teisėmis prijungtas prie Geologinės sandaros skyriaus, taip pat panaikinti Litologijos ir geologinių procesų sektorius bei Paleontologijos laboratorija. O Vievėje tuo metu, taip pat didžiulėmis V. Baltrūno pastangomis, įsteigtas Lietuvos geologijos muziejus.

Valentinas Baltrūnas didelį dėmesį skyrė mokslinių programų rengimui. Jis suprato, kad tai papildomas finansavimo šaltinis ir dar viena galimybė organizuoti mokslinius tyrimus. Kartu su Vilniaus universiteto geologinėmis katedromis buvo parengta Valstybinė mokslo programa „Lietuvos žemės gelmių raida ir jos išteklių kitimo prognozė“ (LITOSFERA), kurią 1996 metų vasario 2 d. nutarimu Nr. 182 patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Kad ši, aštuonerių metų mokslinių tyrimų programa būtų įteisinga ir sėkmingai įvykdyta, – didžiausias nuopelnas priklauso Valentinui Baltrūnui. Viename pokalbyje Mokslo ir studijų departamento prie LR Švietimo ir mokslo ministerijos direktorius Albertas Žalys prasarė, kad tik Valentino Baltrūno atkaklumo dėka buvo priimtas šis teigiamas Vyriausybės sprendimas. Kartu su Vilniaus universitetu, Lietuvos istorijos institutu ir Lietuvos nacionaliniu muziejumi Direktoriaus iniciatyva buvo parengta programa „Akmens amžius Pietų Lietuvoje (geologijos, paleontologijos ir archeologijos duomenimis)“, kuri buvo sėkmingai įvykdyta, parengta ir išleista išsamio to paties pavadinimo monografija (2001 m.). LR Prekybos ir pramonės ministerijos užsakymu buvo parengta „Lietuvos žemės gelmių išteklių įsisavinimo ir naudojimo programa“, kurios daugelį užduočių vykdė instituto mokslininkai. V. Baltrūnas visą laiką

instituto mokslininkus ragino teikti paraiškas Lietuvos mokslo tarybai bei Mokslo ir studijų fondui. Šios institucijos finansiškai rėmė kompleksines mokslo programas, taip pat mokslininkų grupių tyrimus. Nemažai tokių paraiškų buvo patenkinta ir tai buvo svarbus papildomas mokslininkų darbų finansavimo šaltinis.

Direktorius gyveno ne vien kasdieniais instituto rūpesčiais, o daug galvojo apie jo ateitį. V. Baltrūnas buvo vienas iš geologijos mokslo vystymo koncepcijos rengėjų 1993 metais, kuriai pritarė Geologų sąjungos suvažiavimas. Joje įtvirtinta pareiga vystyti fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus, prisitaikant prie greitai besikeičiančios ekonominės situacijos. Buvo akcentuojama instituto, Geologijos tarnybos, Vilniaus universiteto ir užsienio geologinių organizacijų bendradarbiavimo svarba. Apibrėžti trys svarbiausi geologijos mokslo tikslai: fundamentinių geologinių žinių gavimas ir kaupimas, praktinis šių žinių diegimas ir diegimo technologijų kūrimas, mokslininkų ruošimas. Koncepcijoje buvo aptartos pagrindinės geologinių tyrimų kryptys:

1. Lietuvos gelmių sandaros, sudėties, evoliucijos ir dinamikos tyrimai bei sąveikos su gretimų kraštų geologija nustatymas;
2. Žemės gelmių naudingųjų iškasenų ir savybių racionalaus naudojimo bei apsaugos tyrimai, jų eksploatavimo efektyvių technologijų kūrimas;
3. Ekogeologinės situacijos tyrimas ir įvertinimas, aplinkos stabilumo valdymo pagrindų ir mechanizmo sukūrimas.

Buvo suformuluoti pagrindiniai geologijos mokslo organizavimo principai:

1. Mokslinių programų rengimas ir vykdymas;
2. Stambias mokslo problemas nagrinėjančių mokyklų kūrimas;
3. Mokslinių tyrimų įvairovės didinimas;
4. Mokslo ir studijų integracijos skatinimas;
5. Integracijos į pasaulinį mokslą stiprinimas;
6. Mokslo ir praktikos derinimas;
7. Specializuotų laboratorijų kūrimas;
8. Geologijos mokslo populiarinimas.

Detaliau prie šios koncepcijos sustojau, nes ja, daugiau ar mažiau, buvo vadovaujama visą laiką, kol egzistavo savarankiškas Geologijos institutas. Ją realizuojant, atsižvelgęs į instituto veiklos tikrinimo ir savianalizės rezultatus, kurie parodė nepakankamą instituto tarptautinį bendradarbiavimą vykdant įvairius tyrimus, Direktorius pasiūlė atsisakyti centralizuotai organizuojamo bendradarbiavimo, o skatinti individualų bei mokslininkų grupių bendradarbiavimą, finansiškai remti instituto mokslininkų dalyvavimą tarptautiniuose kongresuose ir konferencijose.

Būdamas ekogeologinių tyrimų pradininku Lietuvoje, V. Baltrūnas jais rūpinosi ir būdamas direktoriumi. 1993 metų gegužės mėnesį jis tarybai pristatė ekogeologinių tyrimų padėties ir perspektyvų viziją. Buvo pritarta siekiui, kad ekogeologiniai tyrimai būtų įteisinti valstybiniu mastu kaip privalomi įvairaus lygio teritorijų planuose.

Valentinas Baltrūnas visą šį direktoriavimo laiką labai daug dėmesio skyrė kerno saugyklai Vievyje, kurią kurdamas 1980–1989 metais buvo įdėjęs daug darbo ir širdies. Dar

1992 metais jis parengė Lietuvos geologijos muziejaus kūrimo koncepciją, o 1998 m. – kerno saugyklos ir muziejaus darbų programą artimiausiam penkmečiui, kurioms pritarė instituto taryba. Tuo metu kerno saugyklos vadovavo Zigmas Malinauskas ir taip jau atsitiko, kad ne visi jo sumanymai ir darbai Direktoriui buvo priimtini. Dėl to buvo kilę konfliktų, o abiem pusėms priimtino sprendimo taip ir nebuvo surasta. Direktorius tęsė geologinio paveldo išsaugojimo darbą, kurį pradėjo dirbdamas Vievyje – jo iniciatyva buvo surinkta ir saugojimui atiduota unikali Vytauto Vonsavičiaus kartografinė medžiaga, buvo rūpinamasi ir kitų buvusių kolegų mokslinio palikimo išsaugojimu. Direktorius rūpesčiu 2000 metais pagaliau buvo įsteigtas valstybinis žinybinis Lietuvos geologijos muziejus, kuris tais pačiais metais LR kultūros ministro įsakymu buvo įregistruotas Kultūros įstaigų registre ir jam buvo suteiktos juridinio asmens teisės.

Instituto veikla buvo nuolat vertinama – tai savų, tai tarptautinių ekspertų, su kurių rezultatais ne visada buvo galima sutikti. Esant progai, Direktorius visada pasisakydavo prieš vienodų vertinimo kriterijų taikymą labai skirtingiems mokslo institutams. 1995 metais Lietuvos mokslo institutus vertino Norvegijos Mokslo tarybos ekspertai. Geologijos institutas buvo įvertintas teigiamai, tačiau nurodyti ir taisytini dalykai – žemas tyrimų kompiuterizacijos lygis, mažas bendrų darbų su užsienio mokslininkais kiekis ir kt. Tai, aišku, atspindėjo realią padėtį. Ekspertai pasiūlė stambinti institutus arba jungti juos prie aukštųjų mokyklų, mažinti biudžeto subsidijas ir vystyti konkursinį mokslo finansavimą. Nors dauguma institutų, taip pat ir Geologijos institutas, tam nepritarė, šios reformos su laiku buvo įgyvendintos, bet tai atsitiko Valentinui Baltrūnui jau nebūnant instituto direktoriumi.

Stebėtina, bet atlikdamas sudėtingas instituto administravimo pareigas, Valentinas Baltrūnas neapleido ir mokslo tyrimų. Kasmet – vienas ar su kolegomis – publikuodavo po keletą mokslinių straipsnių Lietuvos moksliniuose žurnaluose („Geologija“, „Litosfera“), konferencijų darbuose, taip pat užsienio leidiniuose. Dauguma publikacijų buvo skirta kvartero geologijai ir ekogeologijai. Svarbiausia, kad jis parengė ir išspausdino mokslinę monografiją „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“, kurios pagrindu 1998 metų kovo mėn. apgynė habilitacinį mokslo darbą.

Valentinas Baltrūnas, turėdamas paveldėtą rašytojo talentą, daug dėmesio skyrė ir skiria mokslinių tyrimų populiarinimui, nevengia pasakyti savo nuomonę vienu ar kitu tuo metu aktuali klausimu. Apie Trakų rajono problemas jis rašė „Galvėje“, gamtos saugos klausimus gvildeno „Žaliajame pasaulyje“, apie mokslo institucijų vertinimą pasisakė „Mokslo Lietuvoje“, jo straipsniai publikuoti „Moksle ir gyvenime“, „Geologijos akiračiuose“, „Liaudies ūkyje“, „Lietuvos ryte“ ir daugelyje kitų periodinių leidinių.

Šiame trumpame straipsnyje tik labai fragmentiškai apžvelgiau Valentino Baltrūno veiklą jam būnant Geologijos instituto direktoriumi. Šis laikotarpis labai reikšmingas tiek jo, tiek ir instituto gyvenime. Mano atmintyje tie metai liko, kaip labai dinamiški, kupini įvairių, ne visada malonių pokyčių instituto istorijoje. Manau, institutui labai pasisekė, kad tokiu sudėtingu metu jo vairą laikė gilus mokslininkas, mokslo politikas ir

strategas, puikus organizatorius, talentingas mokslo žinių populiarintojas, aršus karys už institutą ir geologijos mokslą, įdomus pašnekovas, šviesus ir šiltas žmogus, koku buvo ir yra Valentinas Baltrūnas.

Vilnius, 2017 m. birželio 9 d.

Geologijos instituto (GI) direktoriai (iš kairės): penktasis GI direktorius – Valentinas Baltrūnas, ketvirtasis – Valentinas Kadūnas, trečiasis – Algimantas Grigelis, šeštasis – Algirdas Zuzevičius. Bronislavo Karmazos nuotrauka

Geologijos instituto (GI) direktoriai (iš kairės): penktasis GI direktorius – Valentinas Baltrūnas, trečiasis – Algimantas Grigelis, ketvirtasis – Valentinas Kadūnas, šeštasis – Algirdas Zuzevičius, septintasis – Petras Šinkūnas. Edmundo Gaižausko nuotrauka

GEOLOGŲ BENDRUOMENĖS ELITAS

PROF. HABIL. DR. ALGIRDAS JURGAITIS

Lietuvos geologų bendruomenė nėra labai gausi, todėl mes gerai pažįstame beveik visus jos narius. Valentinas Baltrūnas pagal amžių priklauso viduriniajai geologų kartai. Vilniuje baigęs mokyklą ir Vilniaus universitetą, jis pradėjo dirbti Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje geologinio kartografavimo baruose. Jo platus požiūris ir domėjimasis mūsų krašto geologine sandara leido sėkmingai kaupti žinias ir atvėrė kelią į aspirantūrą. Kaip geologinės nuotraukos specialistui, jam gerai tiko detali kvartero nuogulų geologijos ir geomorfologijos analizė pietų Lietuvoje. Ten, įvairių upių atodangose, žvyro bei smėlio karjeruose, teko kartu su V. Baltrūnu tyrinėti tarpledynmečių ir jaunesnes nuogulas. Jau tada Valentinas demonstravo gerą pasiruošimą genetiniams ir litologiniams-geocheminiams tyrimams.

Vėliau, pradėjęs dirbti Geologijos institute, jis jau kaip subrendęs specialistas, Vievyje kūrė grėžinių kerno saugyklą bei lauko riedulių mokslinę ekspoziciją. 1981 metais V. Baltrūno dėka kerno saugyklos-muziejaus patalpose (2000 metais tapo Lietuvos geologijos muziejumi) buvo įkurtas profesoriaus akademiko Juozo Dalinkevičiaus memorialinis kambarys, kuriame per 2000 eksponatų: asmeninių daiktų, nuotraukų ir geologinių objektų: uolienu, mineralų pavyzdžių, žemėlapių, schemų, atvežtų iš profesoriaus namų Kaune. Noriu priminti, kad V. Baltrūnas daug prisidėjo organizuojant mokslines konferencijas, skirtas Juozo Dalinkevičiaus 100-osioms (1993 m.), 110-osioms (2003 m.) ir ypač 120-osioms (2013 m.) gimimo metinėms paminėti. Smagu, kad būtent Valentinas 2016 metais buvo įvertintas – Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas jam paskyrė vardinę akademiko Juozo Dalinkevičiaus premiją.

Beveik dešimt metų atidavęs Vievio muziejui, V. Baltrūnas buvo pakviestas vadovauti ekogeologiniams tyrimams Geologijos institute. 1991 metais jis buvo išrinktas instituto direktoriumi, bet net ir tada tęsė mokslinius tyrimus. Juos apibendrino monografijoje „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“, kur sukaupta gausi jo kvartero tyrimų medžiaga iš visos Lietuvos, labiausiai akcentuojant litologinę-geocheminę analizę. Šios knygos pagrindu 1998 metais V. Baltrūnas apgynė habilitacinį darbą, už kurį jam buvo suteiktas habilituoto daktaro mokslinis laipsnis. Didelė mokslinė ir organizacinė patirtis padėjo jam aštuonerius metus sėkmingai vadovauti valstybinei mokslo programai „Lietuvos žemės gelmių raida ir jos išteklių kitimo prognozė“ (LITOSFERA). Šie įvairiapusiai Lietuvos gelmių tyrimai buvo užbaigti 2003 metais ir apibendrinti specialiame leidinyje.

Moksliniai tyrimai bei plati švietėjiška veikla leido Valentinui parengti ne vieną monografiją apie Lietuvos gamtą ir geologinius objektus. Čia pasireiškė ne tik moksliniai, bet ir literatūriniai jo gebėjimai, kurie labai pravertė dėstant Vilniaus ir Vilniaus edukologijos bei Vytauto Didžiojo universitetuose. Valentino žingeidumas ir moksliniai interesai tapo stimulu organizuoti keletą mokslinių ekspedicijų prie dabartinių ledynų pietvakarių Grenlandijoje ir Islandijoje.

Daugelį metų V. Baltrūnas dalyvavo įvairių mokslo ir populiarių žurnalų redakto-

Geologai Valentinas Baltrūnas ir Algirdas Jurgaitis

rių kolegijose, o nuo 2011 metų perėmė visų mėgstamo Lietuvos geologų sąjungos žurnalo „Geologijos akiračiai“ atsakingojo redaktoriaus pareigas. Noriu palinkėti Valentinui sėkmės šiame ir kituose geologinei visuomenei svarbiuose veiklos baruose.

Čia paminėjau tik svarbiausias V. Baltrūno darbo ir mokslo populiarinimo sritis. Labai dažnai jį matome įvairiuose renginiuose: konferencijose, susitikimuose, minėjimuose, pasitarimuose, o neretai jis pats yra tų renginių organizatorius. Puikūs oratoriniai gebėjimai ir žmogiškas jautrumas, pasišventimas geologijai leidžia priskirti Valentiną prie mūsų bendruomenės elito. Graži sukaktis yra puiki proga prisiminti jo darbus, visuomeninę veiklą, kolegialumą, nuoširdumą ir norą būti mūsų bendruomenės gyvenimo sukuriuose.

Prie ledyno Norvegijoje. Valentinas Baltrūnas ir Algirdas Jurgaitis

Vilnius, 2017 m. gegužės 30 d.

PŪDAS DRUSKOS...

HABIL. DR. ONA KONDRATIENĖ

Drąsiai galiu tvirtinti, kad su kolega Valentinu Baltrūnu esame suvalgę *pūdą druskos...* Mūsų pažinties pradžioje abu buvome eiliniai mokslo darbuotojai. Aš dirbau Lietuvos geologijos institute, o Valentinas po studijų kurį laiką dirbo Lietuvos geologijos valdyboje, vėliau – kerno saugykloje Vievyje. Mudviem dažnai tekdavo bendrauti sprendžiant įvairias kvartero geologijos problemas, ypač stratigrafijos. Kiek vėliau V. Baltrūnas tapo dvigubu mano viršininku – 1991 metais buvo išrinktas Lietuvos geologijos instituto direktoriumi, o kurį laiką dar vadovavo ir šio instituto Kvartero geologijos skyriui, kuriame aš dirbau. Laikas ir aukštos pereigos Valentino kaip žmogaus nepakeitė. Visus trisdešimt mūsų pažinties metų man imponavo jo asmenybė, apdovanota visomis keturiomis kardinaliosiomis dorybėmis – protingumu, teisingumu, tvirtumu ir santūrumu. Viršininkas jis buvo geras – objektyvus, išmintingas ir, kas retai pasitaiko, jautrus žmogus. Niekada jis nepraėjo pro nusiminusį ar nesėkmės ištiktą darbuotoją, kiekvieną mokėjo paguosti, nuraminti, paskatinti.

Kad ir koks didelis buvo administracinio darbo krūvis, tačiau mokslo reikalų jis niekada nenustūmė į šalį. Surasdavo laiko išvykti į laukus susirinkti medžiagą tyrimams, padirbėti laboratorijose. V. Baltrūno moksliniai darbai pasižymi tematikos įvairove, problematikos aktualumu ir faktinės medžiagos gausa. Dėl kai kurių klausimų mūsų nuomonės kartais išsiskirdavo, tačiau Valentinas yra labai taktiškas ir tolerantiškas žmogus ne tik mano, bet ir kitų nuomonei.

Valentinas Baltrūnas yra išleidęs ne vieną gražią mokslo populiarinimo knygą, kurios turi didelę pažintinę vertę. Jose plačiai žinomos legendos nušviestos gamtininko akimis. Taip pat jis yra įvairių mokslo leidinių redaktorius, žurnalų ir laikraščių redakcinių kolegijų narys. Ypač svarus jo indėlis organizuojant, redaguojant ir leidžiant Lietuvos geologų sąjungos žurnalą „Geologijos akiračiai“. V. Baltrūno dėka šis žurnalas tapo daug patrauklesnis, visų geologų mėgstamas ir mieliai skaitomas.

Linkiu, Valentinai, sveikatos ir sėkmės įgyvendinant visas idėjas ir sumanymus!

Vilnius, 2017 m. birželio 5 d. Valentinus ir Ona Kondratienė

Rašant apie bet kokią gamtos objektą – o tokiais visi, ypač geologai, esame – ir vardijant objekto išskirtinius bruožus, pasitelkiami vadinamieji *raktiniai žodžiai*. Valentinui Baltrūnui tokiais žodžiais būtų – dėmesys ir objektyvumas. Manau, kad šiuos profiliuojančius žodžius, kaip savitą spalvą, galime matyti ir viename svarbiausių Valentino Baltrūno darbų – monografijoje „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ (1995 m.). Jau pirmame knygos skyriuje autorius nuosekliai analizuoja pleistoceno nuogulų tyrimų struktūrinius, fizinius ir matematinio modeliavimo metodus, nors, atsižvelgdamas į ledynmečio nuogulų heterogeniškumą, dalį tų metodų galėtų iš anksto atmesti. Siekdamas maksimalaus objektyvumo jis, pasiremdamas savo atliktų darbų rezultatais, būtent, ir parodo dalies tų metodų nevaisingumą.

Monografijoje cituojamos literatūros sąrašas taip pat byloja apie autoriaus dėmesingumą ir maksimalaus objektyvumo siekį. Iš pirmo žvilgsnio atrodo nesuprantamas bibliografinės rodyklės sudarymo principas. Ir tik nuosekliai skaitydamas knygos tekstą pamatai, kad tokia cituojamų šaltinių eilė tiesiogiai susijusi su autoriaus atliktų stebėjimų ir minčių seka. Žingsnis po žingsnio mokslininkas dėsto savąją Lietuvos pleistoceno nuogulų stratigrafijos ir genezės sampratą atsižvelgdamas į anksčiau atliktų tyrimų rezultatus ir tyrėjų mintis. Toks santykis su anksčiau atliktų darbų kontekstu yra tarsi dialogas su kitais mokslininkais, kad bendromis pastangomis būtų pasiekta mokslinė tiesa.

Taktišką santykį su tyrėjais ir informacijos šaltiniais matome Valentino Baltrūno sudarytoje kolektyvinėje monografijoje „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ Ši knyga apie Raigardą – toks gražus mokslinės ir meninės kūrybos lydinys, kurį, manau, kiekvienas autorių gali prisiminti kaip išskirtinį savo gyvenimo epizodą, teikiantį atminties paguodą atėjus pilkajai liūdesio valandai.

Ar maksimalaus objektyvumo siekis, kaip darbo metodas, padėjo Valentinui Baltrūnui tada, kai didelę savo gyvenimo dalį paskyrė Geologijos instituto vadovavimui? *Bijočiau pasakyti*, – kaip tardavo mūsų mokytojas Stasys Žeiba. Į šį klausimą geriausiai atsakytų pats Valentinas. Direktoriaus poste esi veikiamas daugelio nuo tavęs nepriklau-

somų veiksmų ir žmonių, ne visada gali pasielgti pagal save, kaip ir negali visiems įtikti ar patikti. Ypač keblu, kai tenka pasirinkti vieną kurią iš dviejų konfrontuojančių pusių. Bet ir šiame darbe V. Baltrūną gelbėjo maksimalaus objektyvumo siekis ir dėmesys žmogui.

Įvairialypį gyvenimo kelią geologui-mokslininkui rodė vienas kompasas, kurio strėliukės – poetinė prigimtis ir meilė Lietuvos gamtai – visą laiką nustatydavo reikiamą kryptį. To paties kompasu vedamas 2011 metais jis sutiko prisiimti Lietuvos geologų veidrodžio – žurnalo „Geologijos akiračiai“ redaktoriaus pareigas, visus tekstų parengimo ir leidybos rūpesčius. Lietuvos geologijos mokslo ir praktinės veiklos darbai, įvairių pasaulio šalių ir Lietuvos geologija bei geologiniai paminklai, pamatyti kolegų, jaunųjų geologų akimis ir čia pat, po mūsų kojomis, esančios geologinės įdomybės – visa tai ateina į mūsų namus kartu su „Geologijos akiračiais“, sugrįžta ir mus palikę bendražygiai, kurių gyvenimo datas ir darbus prisiminti vis pakviečia Valentinas.

Sveikindami jį gražaus Jubiliejaus proga, Lietuvos geologai gali nuoširdžiai pasidžiaugti Valentino Baltrūno veiklos daugiašakiu medžiu, kurio šlamančios lajos paunksmėje ne vienas galėjo daugelį metų ramiai dirbti ir kurti ateities planus, o šiuo metu nekantraudami laukia jo dovanų – vis naujų „Geologijos akiračių“ numerių.

Sveikatos ir ištvermės Tau, Valentinau, budint Žaliosios Lietuvos sargyboje!

Vilnius, 2017 m. birželio 22 d.

Augustinas Linčius ir Vytautas Narbutas. Bronislavo Karmazos nuotrauka

PLEISTOCENO STRATIGRAFIJA IR KORELIACIJA

Pratarmė

DR. VALENTINAS BALTRŪNAS

Kvartero – paskutiniojo Žemės vystymosi periodo, nuogulos Lietuvoje labai plačiai paplitę. Didžiausia dalis – tai pleistoceno dalies nuogulos, kurių storis svyruoja nuo kelių iki kelių šimtų metrų. Jos slūgso ant labai sudėtingo, paleoįrėžiais išvagoto pokvarterinių uolienu paviršiaus. Šią sluoksniuotą storumę sudaro buvusių kontinentinių ledynų ir jų tirpsmo vandenų dariniai, taip pat mažiau paplitusios jūrų, ežerų, upių, pelkių, šaltinių nuosėdos. Su šiomis nuogulomis susijusios kai kurios naudingosios iškasenos (molis, žvyras, smėlis), taip pat dideli požeminio vandens išteklių. Šalies pramonei, ypač statyboms, nuolat reikia mineralinių žaliavų. Eksploatuojami naudingųjų iškasenų telkiniai arti žemės paviršiaus sparčiai senka. Todėl vis dažniau žvilgsnis krypta į gilesnius sluoksnius – dažniausiai į tarpmorenines sturymes. Didesnė pusė viso Lietuvoje eksploatuojamo požeminio vandens siurbiamą iš vandeningų kvartero nuogulų. Panašu, kad tokia tendencija išliks ir ateityje. Todėl palaidotų slėnių, storų ir smėlingų tarpmoreninių klodų suradimas, ypač jiems sutampant su dabartiniais upių slėniais, labai svarbūs apsirūpinant geriamuoju vandeniu. Pastaraisiais dešimtmečiais tai ypač aktualu, kadangi spartėja paviršinio ir gruntinio vandens užterštumas.

Intensyvus naudingųjų iškasenų, tarp jų ir požeminio vandens, eksploatavimas, požeminės erdvės panaudojimas (įvairios saugyklos, sąvartynai ir kt.), teritorijų urbanizavimas išsekina išteklius, degraduoja gamtinę aplinką, suaktyvėja žalingi reiškiniai. Todėl iškilo būtinybė ekogeologiškai įvertinti tiek visą šalį, tiek ir atskirus rajonus, ir tie duomenys turi tarnauti teritorinio planavimo bei projektavimo darbams, optimaliam gamtinės aplinkos įsivainimui.

Prognozuojant giliau slūgsantį, dažnai tarpmoreninį molį, smėlį, žvyrą, požeminius vandens telkinius, o vėliau – juos suradus, taip pat ekogeologiškai įvertinant gelmes, Lietuvoje dažniausiai tenka susidurti su kvartero nuogulų sturyme. Molingų (molis, moreninis priemolis ir kt.) ir nemolingų (žvyras, smėlis ir kt.) sluoksnių santykis ir erdvinė padėtis, įvairios kilmės nuogulų (ledyno, upių, ežerų ir kt.) slūgsojimo sąlygos yra nustatomos analitiškai ir statistiškai ištyrus grėžinių, atodangų bei geofizinių stebėjimų medžiagą. Klaidingas grėžinių ir atodangų pjūviuose nustatytų ir aprašytų sluoksnių sugretinimas sudaro netikslų kvartero sturymės sandaros vaizdą, nepatikimas prognozes, neobjektyvų ekogeologinės padėties įvertinimą. Tiriant ir kartografuojant kvartero nuogulas, dažniausiai iškyla grėžinių ir atodangų pjūvių stratigrafinio skaidymo, gretinimo (SSG) problema. Geologijoje pagrindinis stratigrafinio skaidymo principas – biostratigrafinis. Deja, pleistoceno nuogulos dažnai yra paleontologiškai „nebylios“. Moksliniu ir praktiniu požiūriu labai vertingos tarpledynmečių nuogulos su faunos bei floras fosilijų radiniais gamtoje yra retos. Sporos, žiedadulkės, diatomėjos, sėklos, medienos liekanos, moliuskai, graužikų dantys bei kiti radiniai upių, ežerų ir pelkių nuogulose padeda

apibūdinti to laikotarpio klimatą, miškų raidą, gyvūniją, sugretinti tirtus pjūvius su kitų vietovių bei šalių tarpledynmečių sluoksniais ir nustatyti jų stratigrafinę padėtį, amžių. Tačiau tokių radinių retumas leidžia sudaryti tik apibendrintas regionų kvartero nuogulų stratigrafijos schemas, tiksliau stratifikuojant žemiau ir aukščiau slūgsančias glacialines, fluvioglacialines ir limnoglacialines nuogulas tik tirtuose pjūviuose. Nagrinėjant pleistoceno storumės sandarą, tiek atliekant geologinio kartografavimo darbus, tiek ir įvertinant vietovių ekogeologines sąlygas, tenka skaidyti ir gretinti pjūvius be biostratigrafinių duomenų arba su minimaliu jų kiekiu. Tokiu atveju svarbiausia ištirti glacialines nuogulas, vadinamąsias ledynų morenas. Analitinio bei statistinio tyrimo rezultatai kartu su makroskopiniu apibūdinimu leidžia gana detalai suskaidyti ir palyginti pleistoceno pjūvius atskiruose rajonuose. Taikyta ir praktikos išbandyta metodika nukreipta į sluoksnių slūgsojimo sąlygų objektyvų nustatymą. Stratigrafinė interpretacija, trūkstant biostratigrafinių duomenų arba esant menkam jų patikimumui, laikui bėgant gali keistis. Svarbu, kad kuo mažiau keistūsi sudarytas pleistoceno storumės sandaros modelis, kurio objektyvumas ir atitikimas tikrovę turi didelę mokslinę bei praktinę reikšmę.

Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija, 1995, 3–4.

Vėl diskusijos apie stratigrafiją? Lietuvos geologijos tarnybos vadovas Jonas Satkūnas ir Valentinas Baltrūnas

MONOGRAFIJA APIE LIETUVOS KVARTERĄ
Naujas leidinys –
V. Baltrūno knyga „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“

HABIL. DR. ALGIRDAS JURGAITIS

Kvartero nuogulų tyrimai Lietuvoje vykdomi jau daug metų, tačiau jų aktualumas nemažėja, nes, kaupiantis faktinei medžiagai, atsiranda galimybė įvairiapusiškai interpretuoti tiek stratigrafinius, tiek litologinius duomenis. Ši studija skirta kvartero nuogulų stratigrafinio skaidymo ir gretinimo metodų kritinei analizei, glacialinių darinių sudėties matematiniam modeliavimui, morenų daugianariškumui išaiškinti.

Pirmiausia darbe aptariami metodai, naudoti kvartero nuogulų suskirstymui ir gretinimui. Tai struktūrinės analizės ir analitinių tyrimų metodai, kurie ir buvo plačiausiai taikomi Lietuvoje ne vieną dešimtmetį.

Knygoje aprašomas glaciogeninių nuogulų sudėties matematinis modeliavimas, o tiksliau – geologinių stebėjimo duomenų statistinis apdorojimas. Autorius daugiausia naudojo ir detaliausiai aptarė D. Radionovo surikiuotų aibių skaidymo metodą, kuriuo pjūviuose arba profiliuose išskiriamos reikšmingos arba nereikšmingos ribos. Kadangi šis metodas ne visada duoda vienareikšmius rezultatus, pjūvių stratigrafiniam skaidymui dar pasitelkiami faktorinės ir klasterinės analizės metodai bei koreliacijos koeficientų matricos, kurias taikant būtina didesnė prabų aibė.

Kvartero nuogulų pjūviuose svarbi morenų daugianariškumo problema. Pagal autorių, ją nulemia keturios priešasčių grupės, kurios aptiriamos pagal vietinės Lietuvos moreninės medžiagos analizę. Gana įtikinamai daugianariškumas fiksuojamas atskirų ledyno osciliacijos stadijų ir fazių moreniniuose dariniuose. Nekelia abejonės ir pagrindinės morenos atskirų facijų buvimas, dažnas luistų paplitimas bei morenų dūlėjimo susidarymas.

Nemaža monografijos dalis skirta paviršinių moreninių nuogulų sudėties lyginamajai analizei. Šių tyrimų tikslas – surasti, išryškinti ir nustatyti geomorfologinių kompleksų sudėties skirtumus, turinčius genetines ir paleogeografines priežastis.

Pagrindinė studijos dalis apima kvartero nuogulų stovymės stratigrafinį skaidymą ir gretinimą atraminiuose plotuose. Autorius, remdamasis savo lauko tyrimų ir morenų medžiaginės sudėties analize, tikslina kvartero nuogulų stratigrafinę schemą, naudojamas litologinių tyrimų ir matematinės statistikos duomenis.

Svarbaus stratigrafinio etalono – Druskininkų apylinkių pleistoceno sandaros – analizė pradedama gausiais geologiniais profiliais, kurie įvairiomis kryptimis kerta šį rajoną. Tai padeda suvokti bendrą pleistoceno sandarą ir atskirų horizontų storius. Rajone gausu gilių paleoįrėžių.

Pleistoceno stratigrafinio skaidymo daugianariškumui skirta Snaigupėlės ploto apžvalga. Detali šio ploto pjūvių litologinė ir palinologinė analizė iškelė daugiau problemų, negu pateikė priimtinių išvadų.

Nemuno senslėnio evoliucija pleistoceno metu detaliai aptarta Alytaus, Birštono ir Kauno apylinkių atraminių plotų, kuriuose geras atodangumas ir daug grėžinių, analizės pagrindu.

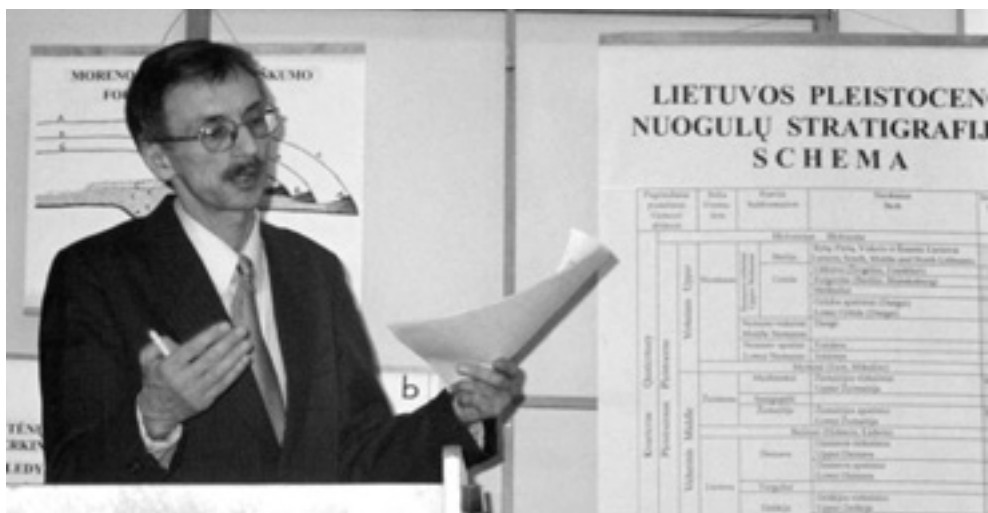
Merkio žemupio plotas pasirinktas aptariant prekvartero amžiaus uolienuų luistų, kurie slūgso paleoįrėžiuose, ant pokvarterinio paviršiaus ir pleistoceno storumės viršutinėje dalyje, išplitimą.

Monografijos pabaigoje autorius kvartero nuogulų storumės sandaros ypatybes apibendrina ekologinių sąlygų įvertinimo ir naudingųjų iškasenų paieškų požiūriu. Tai atliekama naudojant litologinio kaitumo rodiklius visai sturymei bei moreninių ir nemoreninių nuogulų santykį. Nustatyta tektoninės sandaros ir neotektoninio aktyvumo įtaka linijinių ir plotinių objektų pasiskirstymui. Tokiu būdu yra išskiriamos įvairaus lygio morfostruktūros, leidžiančios atkurti paleoreljefo pagrindinius bruožus, apibrėžti perspektyvius plotus žvyro, molio, gėlo vandens paieškai, pasiūlyti grėžinių vietas geologinio kartografavimo darbams. Visi šie principai siūlomi naudoti ekogeologinių sąlygų įvertinimui, sudarant įvairių žemėlapių komplektus. Minėti tyrimai jau atlikti keliuose šalies rajonuose.

Svarbi šio darbo naujovė yra pasiūlytas paleogeomorfologinis stratigrafinio skaidymo ir gretinimo kontrolės būdas. Vadovaujantis principinėmis nuostatomis ir gausia tirtų atraminių plotų medžiaga įvertinant kvartero nuogulų genetinius tipus, remiantis įvairių geologinių sistemų paleopaviršių tyrimais kitose šalyse aptariama tarpledynmečių paleogeomorfologinių sąlygų rekonstrukcijos eiga. Tai novatoriškas pasiūlymas, kuris paties autoriaus pradėtas realizuoti ir ateityje turėtų būti plačiau vystomas, nes tai padės objektyviau atlikti kvartero nuogulų stratigrafinį skaidymą.

V. Baltrūno monografija – tai svarbus indėlis tiriant Lietuvos kvarterą.

Geologijos akiračiai, 3, 1997, 72–73.

Valentinas Baltrūnas ginasi habilitacinį darbą. VU Gamtos fakultetas, 1998 metų kovo 5 diena

SUNKI KUPRINĖ... ***Arba – kas neša, tam ir krauna***

JONAS JONYNAS

Nuo pat sąmoningo savo gyvenimo pradžios žinojau apie kaimynystėje gyvenančią Baltrūnų šeimą, todėl mūsų pažinčiai su Valentinu Baltrūnu beveik tiek pat metų kaip ir man. O tos mūsų pažinties apogėjus – bendras darbas valstybinėje mokslo programoje „Litosfera“ ...

1995 metais Geologijos institutas ir Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto geologinės katedros laimėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės skelbtą konkursą valstybinės mokslo programos „Lietuvos Žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ projekto rengimui. Valentinas buvo pagrindinis programos „stūmėjas“ – generavo įvairias idėjas, ieškodamas būdų, kaip geriau realizuoti šį sumanymą, vadovavo projekto rengimo autorių grupei. Todėl nenuostabu, kad programa gimė vos per keturis mėnesius ir buvo atiduota tvirtinti šalies Vyriausybei. Ir tai įvyko! 1996 m. vasario 2 d. nutarimu Nr. 182 Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino valstybinę mokslo programą „Litosfera“, jos tarybos sudėtį bei pagrindinę vykdančią instituciją – Geologijos institutą. Tarybos pirmininku buvo paskirtas V. Baltrūnas, pavaduotoju – Vilniaus universitetui atstovavęs prof. habil. dr. Algirdas Jurgaitis.

Dar 1996 metų viduryje Valentinas man pasiūlė imtis tarybos techninio sekretoriaus pareigų. Suvokdamas šios programos darbų svarbą ne tik Geologijos instituto ir Vilniaus universiteto geologinių katedrų mokslininkams, bet ir bendrai visam geologijos mokslui, nedvejodamas sutikau. Taip septynerius metus galėjau stebėti visą jos įgyvendinimo „virtuvę“ iš vidaus. Stebėti ir mokyti...

„Litosfera“ išties buvo didelės apimties – joje per aštuonerius metus dalyvavo daugiau kaip šimtas mokslininkų, kurie sprendė vienuolika pagrindinių problemų:

Žemės plutos sandaros elementų raidą prekambre bei fanerozojuje;

Paleobasėnų ir organinio pasaulio evoliuciją bei uolienų litogenezę;

Antropogeno paleogeografinių bei paleoekologinių sąlygų atkūrimą;

Požeminės hidrosferos evoliuciją, požeminio vandens bei fluidų išteklius ir jų vaidmenį nuosėdų bei naudingųjų iškasenų formavimuisi;

Geocheminių procesų evoliuciją ir prognozę;

Naftingų kompleksų raidą;

Inžinerinių geologinių sąlygų formavimąsi ir jų vertinimą;

Hidrogeologinių technogeninių procesų formavimosi vertinimą bei prognozę; Antropogeninės organinės medžiagos sklaidą hidrosferoje ir geriamojo vandens kokybės kaitą;

Žemės geologinio potencialo bei ekogeologinių sąlygų vertinimą;

Geologinės aplinkos ir jos išteklių kitimo tendencijų išaiškinimą bei prognozavimo problematiką.

Kiekviena minėta problema turėjo jai paskirtą koordinatorių, atsakingą už vykdytojų parinkimą ir darbų organizavimą. Kai kurie mokslininkai buvo atsakingi net už kelias te-

mas. Metinis programos „Litosfera“ finansavimas, išskyrus pirmuosius metus, viršydavo milijoną litų. Jos vadovui Valentiniui teko ištis didelė atsakomybė ir didelis darbo krūvis bei iššūkis metų pradžioje gautus finansus paskirstyti daugybei vykdytojų, stengiantis nė vieno nenuskriausti, kad nė viena iš numatytų vykdyti temų nenukentėtų, kad darbai nesustotų, o būtų atliekami kokybiškai ir laiku. Kasmet, pasibaigus kalendoriniams metams, buvo rengiamos išsamios kiekvienos temos ataskaitos apie atliktus tyrimus. Jų reikėjo ne tik savikontrolei, bet ir rengiant bendrą suvestinę ataskaitą darbo užsakovui – Švietimo ir mokslo ministerijai, kuri buvo pristatoma konferencijoje. Programos tarybos sprendimu kasmet buvo išleidžiamas žurnalo „Litosfera“ numeris, kurio redakcinė kolegija taip pat neapsiėjo be Valentino Baltrūno. O kur dar įvairios ketvirčio, pusmečio, metų finansinės ataskaitos, planai ateinantiems metams, įvairių paraiškų, dokumentų ministerijai rengimas! Rutininių darbų daug ir visa tai turėjo sužiūrėti, suorganizuoti ir sukontroliuoti programos tarybos pirmininkas... Valentinas idealiai tiko šioms pareigoms: ramus (bent jau išoriškai), išlaikytas, diplomatiškas, inteligentiškas, komunikabilus – mėgstantis pakalbėti su kolegomis, išklausti juos, atrodytų, niekur neskubantis, bet organizuotas ir punktualus, reiklus ir atsakingas, pilietiškai drąsus, tiesus ir principingas, bet tuo pačiu gebantis „užgesinti“ diskusijose kylančius nereikalingus konfliktus. O svarbiausia, visiškai pasišventęs idėjai ar vizijai, kuria įtikėjo ir darbui, kurio ėmėsi...

Pradėjęs dirbti „Litosferos“ programos tarybos sekretoriumi, susiplanavau savo darbus – pasiruošiau įvairius reglamentus, tipines ataskaitų formas, susidėliočiau terminus, apsipratau su įvairiais biurokratiniais reikalavimais. Mano darbas nebuvo sunkus: tarybos posėdžių organizavimas, jų protokolų parengimas, įvairios dokumentacijos tvarkymas, bendravimas su programos vykdytojais ir ministerijos klerkais, įvairių tarpinių vykdytojų ataskaitų surinkimas ir suvestinių ataskaitų rengimas, metinis darbų planavimas, *etc.* Sakyčiau, eilinė rutina. Kol neateidavo metų pabaiga... O tada – pora savaitių darbo iki išnaktų, rengiant metinę suvestinę ataskaitą. Naktinėti nebuvo sunku ir įkvėpimo užteko, nes, pažvelgęs į tamsą už lango, gretimame instituto fligelyje esančio tarybos pirmininko kabineto lange irgi matydavau degant šviesą... Bet kada galėjau pas jį užėiti, pasitarti, pasikalbėti – mudviejų bendravimas buvo tikrai labai demokratiškas ir kolegiškas draugiškas.

2000 metais Valentinas Baltrūnas atsisakė „Litosferos“ programos tarybos pirmininko pareigų, nes norėjo susikoncentruoti į baigiamąją ataskaitą. Tačiau vis vien liko vienu aktyviausių tarybos narių, nenutolo nuo darbų organizavimo, buvo vienos iš temų koordinatorius bei atsakingas vykdytojas. Programai baigiantis, taryba nutarė parengti spaudai ir išleisti monografiją „Lietuvos žemės gelmių raida ir ištekliai“ (82 autoriai, daugiau kaip 700 psl., knygos priede – kompaktiniame diske – įvairūs žemėlapiai), o Valentinas Baltrūnas tapo šios knygos atsakinguoju redaktoriumi.

Turbūt ne veltui liaudyje sakoma: *kas neša, tam ir krauna...* Šiandien jau galime pripažinti, kad kai kurie kolegos Valentino atžvilgiu tuo papiktnaudžiaudavo...

Sunku suvokti, bet per visą šį sudėtingą „Litosferos“ realizavimo organizacinių ir mokslinių darbų laikotarpį, Valentinas neatitrūko nuo savo tiesioginių mokslinių tyrimų! Apie tai byloja ne tik straipsniai moksliniuose žurnaluose, bet ir autorinės bei

kolektyvinės monografijos: „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ (1995 m.), kurios pagrindu 1998 metais apgintas habilitacinis darbas, „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (V. Baltrūnas redaktorius, 2001 m.), „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ (V. Baltrūnas sudarytojas, 2001 m.), „Gamta kaip kultūros šaltinis“ (2003 m.). Tenka tik nuoširdžiai stebėtis ir žavėtis – kiek gali nuveikti, padaryti, sukurti vienas žmogus!

Galima sakyti, kad šis talentingas žmogus nulėmė mano likimą... Baigdamas vidurinę mokyklą, galvojau apie miškininko specialybę, tačiau, mirus tėvui, nesinorėjo palikti mamą su broliu ir būriu dar nesavarankiškų seserų vienu ir „trenktis“ į Kauną. Dvejonės dėl pasirinktos profesijos dar labiau sustiprėjo, kai tėčio, o ir visos mūsų šeimos draugas, rašytojas Mykolas Sluckis, kartą, aplankęs mus, ir išgirdęs, kad žadu studijuoti miškininkystę, pažvelgė į mane tiesiai, jam būdingai išplėtęs akis: *ar išblūdai... Reginos* (M. Sluckio žmona – J. J.) *brolis eigulyš, aš juos kaip nuluptus pažįstu, jie juk visi paskutiniai pijokai!* Šis argumentas įstūmė mane į visišką pasimetimą ir neviltį... Laiko iki stojamųjų buvo likę visai nedaug, su pijokais reikalų turėti nenorėjau, o ko tikrai noriu – nežinojau... Keletą savičių varčiausi svetainėje ant sofos vis svarstydamas – ką daryti... Geriausia išeitis būtų metų pertrauka – gal apsispręščiau ko išties noriu. Tačiau... eiti į sovietų kariuomenę, kurios tokiu atveju nebūčiau išvengęs, nenorėjau, ką ten – net pagalvoti apie tai bijojau... Ir šiuo kritiniu momentu prieš akis iškilo Valentino, palinkusio nuo sunkios kuprinės svorio, *vaizdinys*...

Likimas lėmė, jog nuo gimimo, su nedidelėmis pertraukomis, gyvenu Vilniuje, Antakalnio gatvėje, greta P. Vileišio rūmų iškilusiame, vadinamajame rašytojų name. Čia gyveno ir žurnalistės Aldonos bei rašytojo Alekso Baltrūnų šeima, auginusi tris sūnus: pirmagimį Valentina, Liną ir jaunėlį Gintarą. Kai ūgtelėjęs išlipau iš „rašytnamio“ kiemo smėlio dėžės, Valius (taip kiemo vaikai jį vadino) jau buvo Vilniaus universiteto studentas, pasirinkęs geologiją ir tokių „mazgių“ kaip aš net nepastebėdavo. O aš matydavau, kaip jis, „užsikrovęs“ ant nugaros neproporcingai didelę, išsipūtusią, chaki spalvos Abalachovo kuprinę, kitąkart ir su kastuvu rankoje, ryžtingai žingsniuoja troleibusų stotelės link. Matyt, traukia į žygį ar į ekspediciją... Anuomet vaikiškas drovumas trukdė paklausti, kur jis šį kartą išsiruošė. Tačiau tas *vaizdinys* giliai įstrigo į atmintį ir vėliau lėmė mano sprendimą pasirenkant profesiją. Pamaniau, kelionės ir man patinka – su draugais jau buvau nemažai Lietuvos apkeliavęs: pėsčias ir dviračiais, dalyvavęs orientavimosi sporto stovyklose ir varžybose. Gamta buvo prie širdies, daugmaž įsivaizdavau ir kas tie geologijos mokslai, tad, tariau, kodėl ir man neįstojus į šį klajojančių tyrėjų klubą?

Kaip tariau, taip ir padariau... O kiek pijokų teko sutikti, kai, baigęs geologijos studijas, pradėjau dirbti geologu Kompleksinėje geologinės žvalgybos ekspedicijoje, o vėliau ir geologinės nuotraukos partijoje, – atskira kalba... Iki dabar su šypsena prisimenu Valentino mamos tiesmuką komentarą po mano, jau mokslus baigusio, jauno specialisto atsakymo į jos klausimą kuo užsiimu: *Jonai, juk tai š..., o ne specialybė!* Aišku, čia reiktų platesnio mūsų pokalbio konteksto, bet nenorėdamas labai išsiplėsti čia jo nepateiksiu... Anuomet taip ir bendravome – atvirai, kaimyniškai, savitai, bohemiškai. Visi apie vienas kitą viską žinojo, vakarodavo vieni kitų namuose, organizuodavo literatų debatus, badmintono, tinklinio, futbolo (pastarasis daugiau vaikų prerogatyva) varžybas, intelektua-

lesnius šachmatų turnyrus namo kieme. O žiemą net čiuožyklą išsiliedavome! Nedaug kas iš šiandienos kaimynų prisimena Valiaus tėvo Alekso organizuojamas savos gamybos obuolių ar uogų vyno degustacijas. Ar pokalbius su jo mama Aldona, dalijantis kultūrinio gyvenimo naujienomis, vaikų auginimo ar sodininkystės subtilybėmis ir paslaptimis. Vieni, gerindami gyvenimo ir buities sąlygas išsikraustė gyventi kitur, kitų su mumis jau nebėra... Kaip nebėra ir gražios, labai inteligentiškos A. A. Baltrūnų šeimos... Iš jos liko tik vyriausias sūnus Valentinas... Bet auga visas pulkas jų vaikaičių... O senajame bute dabar gyvena anūkas Martynas – Gintaro sūnus – su šeima.

Kadangi mane su Valentino broliais – Linu ir Gintaru – skyrė mažesnis metų skaičius, tai turėjome daug bendrų „reikalų“ nuo pat vaikystės. Mus vienijo bendras žalias kiemas, mokykla – su Gintaru lankėme tą pačią Vilniaus 16-ąją vidurinę mokyklą (dabar Užupio gimnazija), panašūs interesai ir pomėgiai. Neužmirštami Gintaro, kuris vėliau tapo Chemijos fakulteto profesoriumi, buvo universiteto tarybos narys, bandymai ir eksperimentai mokykloje – tai, būdavo, „pavaišina“ visus ašarinėmis dujomis, tai virindamas natrij „išdezinferuoja“ mokyklos tualetų klozetus... Žodžiu, nuotykių netrūko. O su koku pavydu ir pagarba žiūrėdavau į dar sovietmečiu „baikeriu“ tapusį Liną! Pradžioje po mūsų rajoną jis lakstė juodai perdažytu mopedu, vėliau – jau po visą Vilnių tamsiai raudona, dvcilindre, čekiška „Java“! Su Linu susijęs turbūt vienas didžiausių mano gyvenimo „sandėrių“... Grįžęs atostogų iš sovietų kariuomenės, kur tarnavo jūreiviu, paprašė manęs, kad priskinčiau žibuoklių. Dabar jau nepamenu – mamai ar kokiai panai... Nulėkiau, kaip vėjas, dviračiu į Sapieginės miškus ir kalvų šlaituose priskyniau jų tiek, kad trims puokštėms būtų užtekę... Nustebęs, mašliai šypsodamasis – kaip dabar pamenu – jis mane nusivedė prie tėvo Alekso garažo ir, atrakinęs bei atidaręs sunkias jo duris, liepė čiupti mano jau minėtą juodąjį mopedą ir stumtis jį kur noriu: *vis viena po „voiskos“ aš juo nebevažinėsiu, reikės rimtesnės technikos pasiieškoti...* Kartoti antrą kartą plačios širdies jūrininkui nereikėjo... Po kelių mėnesių krapštymosi ir juodosios bestijos stumdymo, bandant ją užvesti, jau aš, šaižiu kiauro duslintuvo šaudymu, žudžiau kaimynų literatų jautriąsias nervų ląsteles...

Na, o su Valentinu bendrauti, kaip lygus su lygiu, pradėjome daug vėliau, kai 1983 metais baigiau geologijos studijas. Pradėjęs dirbti Kompleksinėje geologinės žvalgybos ekspedicijoje, ten Valiaus neberadau. Dešimt darbo metų atidavęs šiai įmonei, 1980-aisiais jis perėjo į Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo institutą (nuo 1992 m. vasario 26 d. – Geologijos institutas) revizuoti gręžinių kerno bei kurti riedulių mokslinės ekspozicijos Vievyje. Susitikdavome retai, paprastai prasilenkdami kažkur Vilniuje, jam lankantis „kompleksinėje“ ekspedicijoje ar užsukus į Antakalnį aplankyti tėvų, ar man darbo reikalais nuėjus į Geologijos institutą. Mūsų keliai ėmė susikirsti dažniau, o susitikimų aplinkybės ir turinys pasidarė visai kitoks, kai 1986–1987 metais pradėjau aktyviau dalyvauti aplinkosauginėje visuomeninėje veikloje – kuriant žaliųjų judėjimą, dalyvaujant įvairių jo klubų renginiuose. Būdamas aktyvus, visuomeniškas ir pilietiškas, Valentinas irgi aktyviai dalyvavo „žaliajame“ judėjime. Susitikdavome Vilniaus gamtos apsaugos draugijos, Mokslų akademijos renginiuose, Lietuvos žaliųjų judėjimo steigiamajame suvažiavime, įvairiose konferencijose. Vis dažniau galėjai išgirsti Valentino, jau

brandaus, daug pasiekusio, turinčio vardą ir autoritetą mokslininko, pasisakymus įvairiais aplinkosaugos klausimais. Jis gebėjo populiariai ir suprantamai, logiškai pagrįstai ir literatūriškai sklandžiai paaiškinti visuomenei ne tik įvairias geologines subtilybes, bet pasisakyti ir platesnėmis – geopaveldo, gamtinės ir kultūrinės aplinkos apsaugos, jos svarbos temomis. Jo pilietiškumas ir atvirai išsakyta pozicija, laikais, kai daug ką reikėjo suprasti iš bendro konteksto ir detalių, nujausti iki galo neišsakytas mintis ir nutylėjimus, žavėjo ne tik mane, bet ir dideles klausytojų auditorijas.

Taip jau atsitiko, kad darbas Šiaurės Lietuvos nuošaliuose kaimuose pradėjo trukdyti mano visuomeninei veiklai, nes vis giliau „klimpau“ į Mokslų akademijoje užgimusių įvairių jaunuomenės klubų gyvenimą, „Žemynos“ klubo steigimą, kuris turėjo užsiimti ekologinėmis problemomis, Lietuvos persitvarkymo Sąjūdžio veiklą. Norėjosi dalyvauti kultūriniame ir politiniame bundančios visuomenės gyvenime, tai lėmė laikas ir įsitikinimai. Be to, beveik šešerius metus praleidęs Kompleksinėje geologinės žvalgybos ekspedicijoje pajutau, kad dirbdamas tik lauko objektuose ir negaudamas progos prisidėti prie geologinių projektų, sukauptų duomenų apdorojimo, atskaitų rašymo, pradėdau degraduoti ir kaip specialistas, ir kaip asmenybė. Pajutau, kad atitrūkstau ne tik nuo savo draugų, socialinės ir kultūrinės aplinkos, prie kurios buvau pratęs, bet tolstu ir nuo geologijos. Buvo akivaizdu, kad reikia ieškotis kitos darbovietės...

Kartą, su reikalais būdamas Geologijos institute, sugalvojau aplankyti Valentina, kuris tuo metu realizavo naują savo idėją – ekogeologinį kartografavimą ir vadovavo, šių darbų įgyvendinimui, sukurtam naujam skyriui. Intrigavo nestandartinis požiūris į geologinės informacijos interpretavimą, aktualumas, artumas mano „žaliam“ požiūriui į supančią aplinką. Vyliausi, kad gal ir mano geologinio kartografavimo patirtis čia galėtų būti naudinga... Nors į Valentino kabineto, įsikūrusio vieno iš instituto fligelių penktajame aukšte, duris, kiek pamenu, pasibeldžiau be išankstinio susitarimo, – iš karto buvau sutiktas, lyg seniai lauktas draugas ir pakviestas užteiti. Atidėjęs savo darbus į šalį, jis daug klausinėjo ir pats pasakojo... Iš pradžių kiek jaudinausi, tačiau Valiaus komunikabilumas netrukus šį vidinį mano erzelių ištirpdė. Žodis po žodžio perėjome ir prie man rūpėjusių temų. Abu žinojome, kad, norint įdarbinti naują žmogų valstybinėje įstaigoje, vien noro ar poreikio nepakanka, – būtini laisvi etatai ir jiems numatytas finansavimas. Todėl Valius man pasiūlė pasikalbėti su instituto administracija ir, jei tik ši sutiks bei ras būdą kaip mane įdarbinti, jis mielai priims į savo skyrių. Nedelsdamas nuėjau pas Geologijos instituto direktoriaus pavaduotoją mokslo reikalams Ginutį Juozapavičių, bet pokalbis baigėsi kiek kitaip nei tikėjau. G. Juozapavičius tuomet vadovavo ir instituto Plačiai išplitusių naudingųjų iškasenų skyriui, kuris iš sąjunginės Aplinkos apsaugos ministerijos ką tik buvo gavęs finansavimą didelės apimties taikomojo pobūdžio mokslo tiriamajam darbui. Jis iš karto pasiūlė darbą šiame skyriuje ir aš, po neilgų dvejonių, sutikau. Nors ir ne viskas susiklostė taip, kaip buvome su Valentinu kalbėję, bet, turiu pripažinti, kad be jo pagalbos ir patarimų, vargu ar būčiau taip sklandžiai pakeitęs ankstesnę darbovietę į darbą Geologijos institute, kurį tuomet vertinau kaip sunkiai įgyvendinamą siekiamybę. O čia, institute, atsirado proga geriau pažinti Valentina, kurį mylėjo ir gerbė ne tik instituto žmonės, bet ir visa geologų bendruomenė.

Laikas buvo sudėtingas revoliucinis... Politinio, socialinio ir ekonominio virsmo laikotarpiu Lietuvos valstybėje keitėsi viskas, taip pat ir mūsų institute – vadovavimas, struktūra ir t. t. Šiuo įvairių pertvarkų, restruktūrizacijų, netikrumo dėl Geologijos instituto ateities ir išgyvenimo galimybių vis mažėjant finansavimui, įvairių kitų problemų laikotarpiu, jam vadovavo Valentinas Baltrūnas (1991–2001 m.)! Plačiai išplitusių naudingųjų iškasenų skyrius, kuriame dirbau, 1991 metų viduryje tapo Nerūdinių naudingųjų iškasenų skyriumi, o po nepilnų metų, 1992-aisiais transformavosi į naują struktūrinį padalinį – Kvartero geologijos ir naudingųjų iškasenų skyrių. 1993–1994 metais ir jam vadovavo visur spėjantis Valentinas... Taip, po ketverių darbo Geologijos institute metų, Valius vis dėlto tapo mano tiesioginiu vadovu... Tuo metu ekogeologinio kartografavimo organizacinę naštą jis jau buvo perdavęs vienam iš savo mokinių – dr. Jurijui Valiūnui. Bet dažnai ateidavo pas mus į skyrių pasidomėti, kaip mums sekasi, pabendrauti, patarti ar pranešti kažką svarbaus. Tie jo apsilankymai mūsų kabinetuose, kai prisijungdavo dar ir jo ilgametis draugas ir bendražygis Aleksas Šliaupa, neretai išsitęsavo ir prie arbatos ilgai diskutuodavome ne vien geologijos ar instituto aktualijų klausimais. Būdamas įvairiapusių interesų žmogus, jis gebėjo ir mums daug ką iš perskaityto, sužinoto ar paties patirto ir suprasto perteikti, tuo pačiu ir mus išklausedavo, palaikydavo ar padaršindavo.

Šiandien noriu pasidžiaugti likimo dovana, kad galėjau pažinti šį nuostabų žmogų – kuklų, korektišką, netgi drovų, kūrybingą ir pilną pozityvios energijos, altruistiškai pasišventusį įvairiapusių interesų ir idėjų įgyvendinimui. Džiaugiuosi, kad kai kuriose jo gyvenimo kelio atkarpose turėjau progą ir garbę eiti drauge – būti jo bendrakeleiviu ir mokiniu!

Vilnius, 2017 m. rugsėjo 28 d.

„Litosferos“ konferencijoje, 2003 metai

Renginio, skirto Geologijos instituto 70-mečiui, vedėjas, 2011 metai. Mykolo Kaminsko nuotrauka

Ko nepadarysi dėl gero kadro! Bronislavo Karmazos nuotrauka

Kerno saugykloje Vievyje (Lietuvos Žemės gelmių informacijos centras). Taip saugomos dėžės su kornu

Diskusija... Valentinas Baltrūnas ir Vincas Būda. Mykolo Kaminsko nuotrauka

Valentinas Baltrūnas kalbasi su akademiku Vytautu Gudeliu jo namuose, 1998 metai

Su bičiuliu G. Motuza po J. Dalinkevičiaus premijos įteikimo, 2016 metai. Violetos Pukelytės nuotrauka

Kurso draugai...

Kvartero tyrėjai. Iš kairės: R. Guobytė, A. Juškevičiūtė, B. Karmaza, V. Baltrūnas, G. Skridlaitė, R. Krupickas, 2002 metai

Jaunųjų geografų stovykloje. Iš kairės: T. Šidiškis, R. Krupickas, V. Baltrūnas ir jaunoji geografė

Atodangos „valymas“: Petras Šinkūnas ir Valentinas Baltrūnas. Bronislavo Karmazos nuotrauka

Prie atodangos sienelės darbuojasi Danguolė Karmazienė ir Valentinas Baltrūnas. Bronislavo Karmazos nuotraukos

Valentinas Baltrūnas ir Bronislavas Karmaza ima pavyzdžius tyrimams. Panemunės atodanga, Gardinas, 2013 metai.
Vaidos Šeirienės nuotrauka

2006 ir 2007 metų ekspedicijos prie Grenlandijos ledynų.
Bronislavo Karmazos, Petro Šinkūno ir Vaidos Šeirienės nuotraukos

INQUA kongresas Berne, 2011 metai. Eugenijos Rudnickaitės nuotraukos

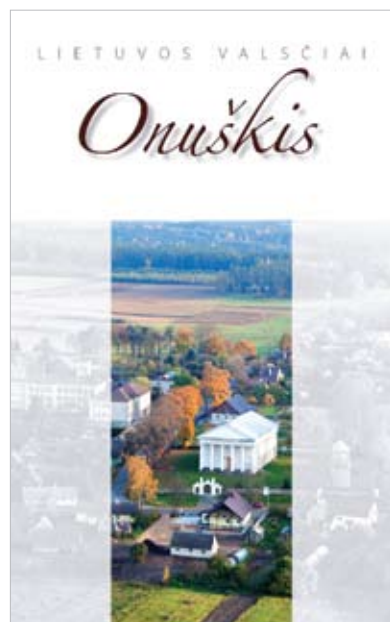
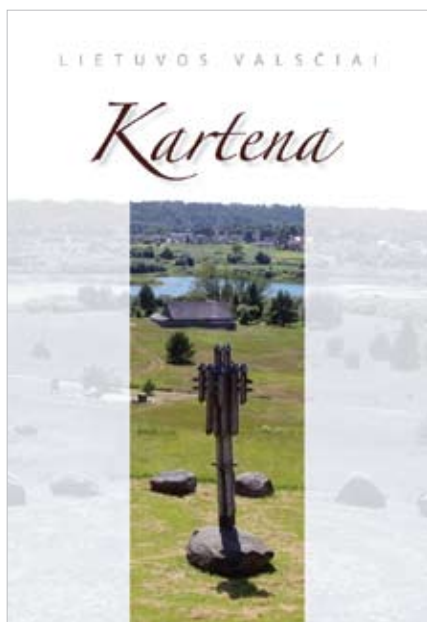

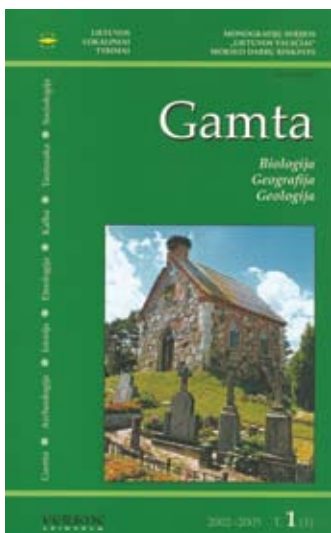
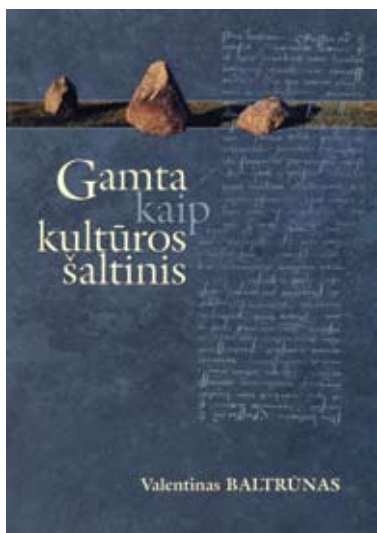
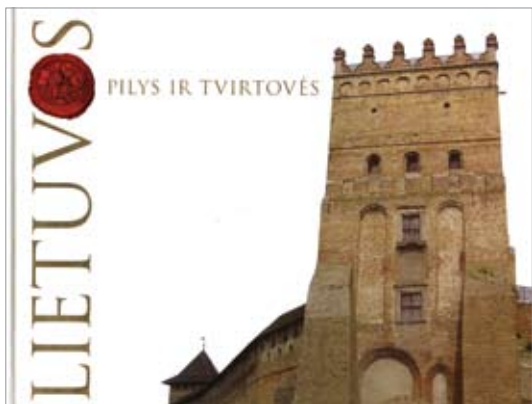
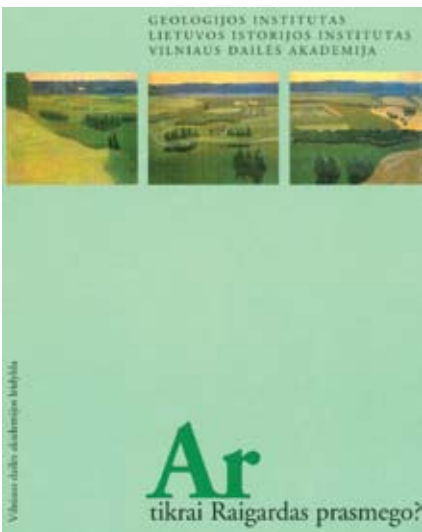
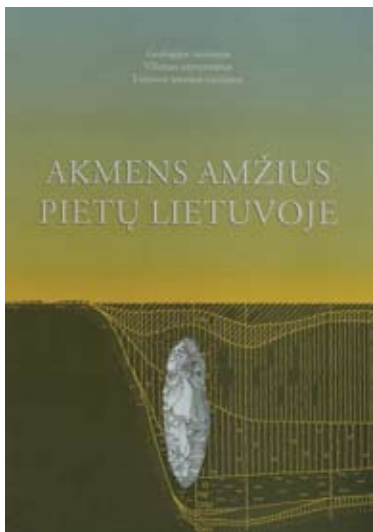
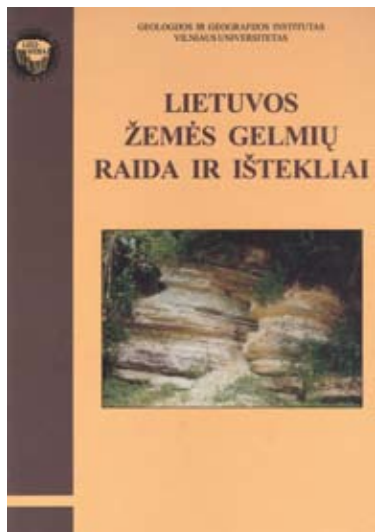
2012 metų ekspedicija Islandijoje. Vaidoto Kazakausko ir Petro Šinkūno nuotraukos

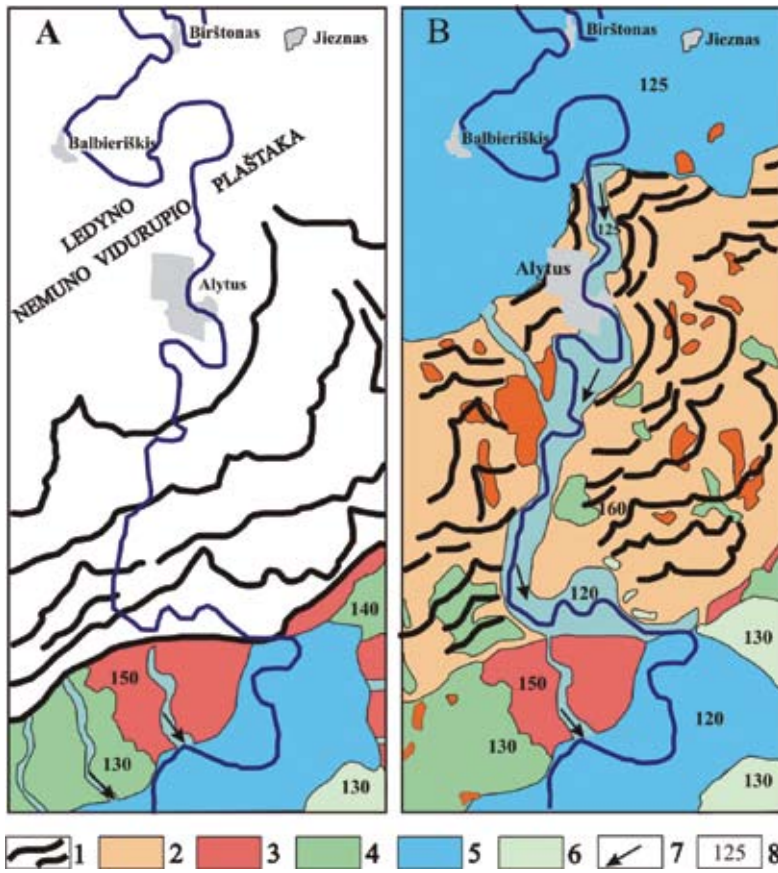

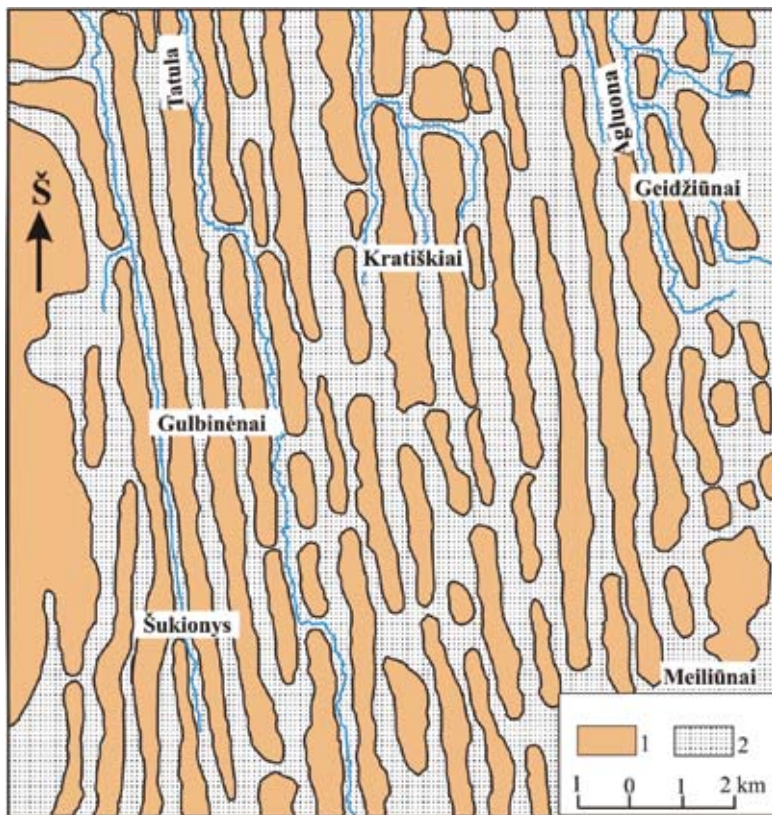
Lietuvos lokaliųjų tyrimų ekspedicija Tveruose. Pirmas iš kairės – Valentinas Baltrūnas

1 pav. Pietų Lietuvos Nemuno ledynmečio Baltijos stadijos (a – Pomeranijos, b – Pietų Lietuvos fazės) paleogeografinis žemėlapis (Baltrūnas, 2001).

1 – ledynas ir jo morfologija, 2 – ne-nyvas ir tirpstantis ledas, 3 – moreninės aukštumos, pakilumos, 4 – fluvioglaciacinės lygumos, 5 – limnoglacialiniai (pre-ir ekstraglacialiniai) vandens baseinai, 6 – slėnių terasos, 7 – vandens srautai, jų kryptys, 8 – vandens baseino lygis ir jo kitimas, m

2 pav. Gūbrių ir klonių reljefas į pietus nuo Biržų (Basalykas, 1957).

1 – gūbriai, 2 – kloniai

ATGIMĖS RAIGARDAS

DR. AUGUSTINAS LINČIUS IR DR. VYTAUTAS NARBUTAS

1998 m. balandžio 1 d. nutarimu Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas parėmė kompleksinį mokslinio tyrimo darbą „Raigardo slėnio – unikalaus kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje kultūroje“. Darniai bendradarbiaudami autoriai – habil. dr. Valentinas Baltrūnas (jis ir sudarytojas), dr. Rasa Andriušytė-Žukienė, dr. Bronislavas Karmaza, Linas Kvizikevičius, dr. Tomas Ostrauskas, dr. Rimantas Petrošius, Violeta Pukelytė, dr. Miglė Stančikaitė, doc. dr. Alfredas Širmulis, dr. Vyktintas Vaitkevičius šioje knygoje apibendrino tyrimų, vykdytų 1998–1999 metais, duomenis, siekdami išspręsti šiuos uždavinius:

1. Atkurti vietovės paleogeografiją poledynmetyje, panaudojant sedimentologinius, paleontologinius ir geomorfologinius metodus;

2. Raigardo teritorijoje bei greta jo archeologinių ir mitologinių duomenų pagrindu nustatyti žmogaus išikūrimo laikotarpius ir jo gyvenamosios ypatumus;

3. Atskleisti Raigardo reikšmę liaudies ir profesionaliajam menui, įvertinant profesionalių kūrėjų (M. K. Čiurlionio ir kt.) santykį su natūra objektyvumo ir kūrybiškumo aspektais.

Analitiško ir išmoningo, su meile atlikto darbo dėka Raigardo pavyzdys atveria naują, nuo seno žinomą, bet beveik visuotinai pamirštą tiesą apie žemės ir ją išauginusio žmogaus vienovę. Pradedant pirmuoju skyriumi „Raigardo slėnio kilmė ir paleogeografija“ nuosekliai gausinama informacija, pateikiant skaitytojui ne tik naujus faktus, bet ir parodant jų interpretacijos metodiką, pačią mokslinės minties virtuvę. Autoriai sugeba, net probėgom palietę kokią klausimą, sudominti skaitytoją, suteikdami medžiagos apmąstymams. Toks, pavyzdžiui, yra mažytis skyrelis „Ar mūsų Raigardas vienintelis?“

Žingsnis po žingsnio, pradedant nuo kristalinio pamato ir vietovės geologinio pjūvio, nuo skyriaus „Paviršiaus genetinė, litologinė ir geomorfologinė įvairovė“, skaitytojas pats lyg tampa tyrinėtoju, kartu su autoriais gilindamasis ir pažindamas Raigardo slėnio gamtinę įvairovę ir išskirtinumą. Ir štai lyg įdomiausios pjesės gamtos dramoje prasiskleidžia uždangos: „Slėnio formavimosi etapai ir paleogeografija“ ir kitas skyrius – „Augalijos ir gamtinės aplinkos raida poledynmetyje“, kurį skaitydamas, rodos, net fiziškai pajunti besitraukiančio ledyno alsavimą, šaltus vandenį ir vėjus, kurie supustydavo smėlio kopas ir vėl jas ardydavo, smėliu užpildavo besiformuojančius ežerus. Ir štai sužaliuoja, suveši ankstyvojo holoceno, preborealio beržais padabinti pušynai. Pušys vis labiau okupuoja teritoriją, bet žiū, atsiranda liepos ir alksniai, o štai atlantyje Raigardo slėnio didžiojo sufozinio cirko dugne pradeda kauptis durpės. Jos kaupiasi per visą atlantį, ilgą 8000–5000 metų prieš dabartį laikotarpį. Kartu su kintančiais medžių ir žiedadulkių spektrais artėjame prie dabarties, jau ir patys galėdami įsivaizduoti, kas vyko, kaip keitėsi klimatas ir jo pagrindinis rodiklis – augalija. Kad nereiktų suklysti patiems skaitant šį įdomiausią žiedadulkių raštą, autoriai žiedadulkių diagramų duomenis apibendrina

skyrelyje „Raigardo slėnio gamtinės aplinkos raida“, kuris parašytas konkrečiai ir kartu vaizdingai, yra vienas įdomiausių. Tarsi pats nusikeli į paleo-, mezo- ir neolito laikus, jau nekantraudamas sužinoti, kaip ir kuo gyveno žmogus pulsuojant ir keičiantis klimatui bei augmenijai, kurios nuoseklią raidą tarpais pertraukdavo ir tada siautėję gaisrai.

Kalbant apie leidinio archeologinę dalį, norisi pažymėti jos aiškų sistemingą dėstymą ir profesionalumą. 1998–1999 m. Raigardo slėnyje atlikti žvalgomieji archeologiniai kasinėjimai, per kuriuos sukaupta titnago, puodų šukių ir kitų radinių kolekcijai (nemaža jos dalis pateikta ir kaip puikios iliustracijos), leido autoriams užfiksuoti net 27 naujas akmens amžiaus gyvenvietes ir radimvietes, patikslinti žmonių apgyvendinimo pėdsakų chronologiją. Archeologai dr. T. Ostrauskas ir L. Kvizikevičius pagrįstai įsitikinę ir teigia, jog šie aptikti pėdsakai siekia vėlyvąjį paleolitą, o žymesnio apgyvendinimo, susijusio su Raigardo slėniu, būta mezolito–ankstyvojo neolito laikotarpiu, tad gyvenviečių topografinės padėties ypatumai ir surinktojo titnago dirbinių bruožai leidžia daryti neabejotiną išvadą: Raigardo slėnyje gyvenvietės buvo labiausiai susijusios su žvejyba, nors lygiagrečiai vyko ir kitokia ūkinė veikla.

Archeologinių duomenų kruopšti analizė taip pat davė pagrindo teigti, kad Švendubrė, kaip kaimas, greičiausiai įsikūrė 15 amžiuje. Vadinasi, kaimiškoji bendruomenė su Raigardu nuolat (karta po kartos) susijusi jau apie 600 metų, užsiima čia žemės ūkiu ir kita veikla. Papildant archeologinius duomenis pasakojamosios tautosakos ypatumais ir kai kuriais istoriniais faktais, pasiremiant kitų kraštų ir vietovių analogijomis, pamėginta „aptakiai“ aptarti ir Švendubrės gyventojų praeityje gyvenenos, pasaulėjautos ypatumus. Konstatuojama, jog žalvario–ankstyvosios geležies amžiuje gyvenusioms žmonių bendrijoms tam tikros mitinės bei sakralinės reikšmės turėjo Švendubrės mitologinis akmuo su duobutėmis, o, įsikūrus Švendubrės kaimui, išryškėjo per laiką jo aplinkoje daugiau vietų, su kuriomis buvo siejami mitiniai vaizdiniai. Leidinio autoriai vykusiai pristato šias mitines ir sakralinių požymių turinčias vietas, jų situacijas yra užfiksavę mikrotoponiminiame žemėlapyje. Taigi galima pasidžiaugti svarių archeologų indėliu, kuris padeda atskleisti Raigardo slėnio, kaip savito gamtos objekto, trauką įsikūrimui, įtaką tenykščių žmonių gyvenenai ir jų kūrybiniams polėkiams (ypač vaizduotei). Tačiau gaila, kad Lietuvos-Baltarusijos valstybinė siena tebėra pagrindinis stabdys, neleidęs archeologinių darbų atlikti Raigardo slėnio pietinėje dalyje, ypač Pervalko kaime, kuris Raigardo slėnio atžvilgiu tiek pat reikšmingas, kaip ir Švendubrė. O skaitant istorinę apžvalgą, dažnas vis dėlto pasigesime apčiuopiamų komentarų apie Švendubrės kaimo būtį naujausiais laikais – per visą 20-ąjį amžių, kuris neabejotinai atnešė daug permainų, gerų ir tragiškų, į Švendubrės kaimo bendruomenės santykius, pasaulėjautą bei pasaulėžiūrinius dalykus. Nepaisant to, kad ligšiolinių archeologinių tyrimų rezultatai neduoda konkretaus atsakymo į leidinio viršelio retorinį klausimą „Ar tikrai Raigardas prasme-go?“, jie palengvina Raigardo sampratos studijas, siekimą atskleisti žmogaus ir gamto-vaizdžio sąsajų pirmą prapadę prigimtį, kūrybines paskatas.

Labai įdomi, įtraukianti skaitytoją į gilesnius apmąstymus, paskutinė dalis – „Raigardas ir meninė kūryba“. Analizuodama Raigardo, Druskininkų gamtos fenomeno

šąsąjas su M. K. Čiurlionio kūryba ir tos kūrybos atgarsį šiuolaikinio lietuvių dailininko A. Švėgždos meninėje pasaulėjautoje, autorė R. Andriušytė-Žukienė pateikė įdomių įžvalgų apie Čiurlionio kūrybą ir jos ištakas. *Panteistinis jausmas kreipė šį dailininką į kosmiškumą ir ne kas kita, o „dangaus skliautas yra didžioji jo tėvynė“* (Worobjow, 1938) – skaitome 81 psl. Suvokdami šią tiesą, persmelkiančią visą M. K. Čiurlionio kūrybą, galime sakyti, jog pačiame „Raigardo“ triptike gal net nėra tiek esminio kosminio impulso, kuriuo alsuoja daugelis Čiurlionio kūrinių (jei prisimintume jo sonatas ar tolimą, beribį aukštį *Aukuro* paveiksle).

Kad Raigardas nebuvo vien plenerinis objektas, o reiškė M. K. Čiurlioniui daug daugiau, liudija Jadvygos Čiurlionytės cituojami žodžiai, kokį ji patyrė įspūdį kartu su broliu žvelgdama į Raigardo slėnį: *Kaip platu. Kaip erdvu* (83 p.). Tai, kas buvo būdinga M. K. Čiurlionio kūrybai, kas buvo gal net vienas pagrindinių jos variklių, autorė randa ir pačiame „Raigardo“ triptike: *Triptikas „Raigardas“ kupinas jaukios, harmoningos nuotaikos. Komponuodamas linijas ir spalvines dėmes dailininkas atranda pusiausvyrą tarp natūralios gamtos, jos realistiško ir dekoratyvaus vaizdavimo bei meninės praeities. Toks sprendimas leidžia daryti išvadą apie vieningo, harmoningo pasaulio išraiškos ieškojimus M. K. Čiurlionio triptike* (85 p.). Taigi to vieningo, harmoningo ir kartu dinamiško pasaulio paieškos žymėjo ir visą M. K. Čiurlionio kūrybą. Įsijautimą į M. K. Čiurlionio dvasinį pasaulį, tikrą jo dvasios ir panteistinės pasaulėvokos sąsają su menine kūryba pajautimą rodo ir vieno esmingiausių „čiurlioniškos“ tapybos elementų – šviesos ir saulės jo paveiksluose analizė. Kad saulė „lieka už kadro“ – tarsi būtų įprasta XX a. pradžios, ir konkrečiai, lenkų tapybai, tačiau „Raigardo“ triptike naudojamas kitoks šviesos perteikimo būdas – *jos buvimą Čiurlionis pabrėžia kruopščiu atspindžio ir krintančio šešėlio piešiniu*. Tas šešėlių ir atspindžių žaismas, dažnai asimetriškas, – tai juk daugelio Čiurlionio paveikslų, jo sonatų svarbus motyvas, ir visai ne priemonė, o pats tikriausias turinys. Sakytume, dar daugiau. „Raigardo“ triptike matome ir tai, kas ypač būdinga Čiurlionio paveikslams – saulės šviesa ateina iš priekio. Šiuo „Raigardo“ atveju labai konkreti jos išraiška – lyg būtų jau perėjusi savo zenitą ir pasvirusi į vakarus. Sonatose to konkretumo nėra, bet vis vien saulės šviesa ateina į mus. Tai tarsi šviesos siekiamybė, jos ilgesys. Prisiminkime *Karalių pasaką, Pilies pasaką, o Bičiulystėje* ištiestos rankos švelniai dovanoja tą saulės kamuolį. Šviesos sklidina erdvė, *Pilies pasakos, Aukos, Aukuro* ir daugelio kitų Čiurlionio paveikslų beribė toluma sugražina mus į Raigardo slėnį, kad pasitikrintume save, – ar tikrai galime pajauti magišką jo trauką ir teigiamą, keliančią aukštyn žemės gelmių emanaciją, tą ypatingą Druskininkų apylinkių žemės ir miškų alsavimą.

Skyrelyje „Baltiškiosios pasaulėjautos atspindžiai“ Čiurlionio kūryboje ir „Išvados“ autorė apibendrina savo pastabas ir analitiškas mintis, kviečiančias pažinti jas tuos, kurie į šią žemę atėjo ne vien valgyti ir gerti. Ir kad perskaitę šią gražią, informatyvią ir labai įdomiai parašytą knygą, galėtų kartu su Algimantu Švėgžda pasakyti *...ėjau Čiurlionio pėdomis... ir man buvo gera eiti* (97 p.).

Priešpaskutinis knygos skyrelis „A. Švėgždos triptikas „Raigardo slėnis“: šiuolaikinio kūrėjo santykis su M. K. Čiurlionio aplinka“ – kaip pavyzdys tokio gražaus ėjimo kar-

tu su abiem mūsų iškiliaisiais kūrėjais, siekiant dvasios harmonijos ir tobulumo. Kad nebūsi vienišas tam kely, – paliudija ir paskutinis knygos skirsnis: „Švendubrės dailė ir architektūra“ ir šilumos kupini Dzūkijos žmonių pakalbėjimai, užbaigiantys knygos puslapius.

Baigiant reikia pabrėžti gražų knygos dailininko Broniaus Leonavičiaus darbą, už kurį ir autoriai, ir skaitytojai jam galėtų tik padėkoti. O žemiau pasirašiusiems knygos pristatytojams belieka atsiprašyti, „jei kas ne taip“ parašyta, gal per daug įsibrovėme į autoriams priklausantį lauką, bet tie nukrypimai taipgi tebūnie autorių „kaltė“, pažadinusi norą išsikalbėti.

Statyba ir architektūra, 5, 2001, 30–31.

Geologijos ir geografijos instituto mokslo taryba, 2008 metai. Iš kairės: Arūnas Galkus, Saulius Šliaupa, Julius Taminskas, Gražina Skridlaitė, Ričardas Taraškevičius, Vaida Šeirienė, Kęstutis Jokšas, Miglė Stančikaitė, Valentinas Baltrūnas (pirmininkas), Jonas Mažeika

METAI GEOLOGIJOS INSTITUTO TARYBOJE. Arba – paskutiniai instituto nepriklausomybės metai

DR. GRAŽINA SKRIDLAITĖ

Taip jau atsitiko, kad 2001 m. balandžio 24 d. abu su Valentinu Baltrūnu buvome išrinkti į Geologijos instituto tarybą: Valentinas – pirmininku, o aš – sekretore. Tada tai buvo ne šiaip sau – aš papildomai gavau pusę asistento etato, o Valentinas – 25 proc. priedą. Dirbome kartu iki 2002 m. kovo mėn. pabaigos, t. y. iki Geologijos ir Geografijos institutų sujungimo. Buvo ganėtinai įtempti metai. Pirmiausia direktoriaumi išrinkome Algirdą Zuzevičių. Direktorius pavaduotoju ekonomikai ir finansams – Edmundą Gažauską, papildomai prisiimant pavaduotojo bendriems reikalams pareigybinę funkciją. Birželio 12 dieną šventėme Geologijos instituto 60-metį. Smagiai šventėme, nes tai buvo, ko gero, Institutui ir Tarybai savotiški „aukso“ metai. Daug ko norėjome, daug ką galėjome, tvarkėmės pakankamai savarankiškai. Patys tvirtinome konkursų mokslo darbuotojų pareigoms eiti ir mokslo darbuotojų atestavimo tvarką, skaičiavome balus, kėlėme atlyginimus, tvirtinome subsidines temas ir ataskaitas, skirstėme lėšas pirkimams ir tyrimams, priiminėjome į doktorantūrą. Net skirdavome lėšų ekspedicijoms ir komandiruotėms, kuo dabar sunku patikėti. Dirbome įtemptai, bet kartu ir linksmai. Aišku, buvo ir ne tokių linksmų epizodų, kai turėjome darbuotojus perkelti į žemesnes pareigas. Oi, kaip tada mes dar nebuvome prie to pripratę... Ir kiek neigiamų emocijų išlieta... Net ir iš pažiūros tokiam ramiam Valentinui kartais sunku buvo jas suvaldyti...

Per tuos metus habilituota daktare tapo Onytė Zdanavičiūtė, apgynusi disertaciją „Baltijos regiono nafta: sudėtis ir kilmė“, į doktorantūrą įstojo Vaidotė Jakimavičiūtė-Maselienė ir Vaiva Barzdžiuvienė.

Paskutiniu tarybos nutarimu kovo mėnesio pabaigoje skirstėme lėšas skyriams pagrindinių priemonių įsigijimui. Buvome gavę 74,6 tūkst. litų. Planavome pirkti poliarizacinį mikroskopą, germanio detektorius ir paleomagnetinių tyrimų įrangą. Ne visus planus tada spėjome įgyvendinti...

Na, o to paties kovo pabaigoje Valentinas supažindino su atsiųsta 2002 metų kovo 27 dienos LR Vyriausybės posėdžio nutarimo elektronine versija, pagal kurią balandžio mėn. patvirtintas Geologijos ir geografijos instituto laikinasis statutas, Geologijos ir Geografijos institutų turto perdavimas naujam Geologijos ir geografijos institutui, laikinojo direktoriaus dr. A. Zuzevičiaus paskyrimas.

Taip ir baigėsi šis trumpas, įtemptas, bet savotiškai viltingas ir produktyvus laikotarpis. Buvo gera dirbti kartu.

Vilnius, 2017 m. rugpjūčio 10 d.

MŪSŲ MOKSLINIS (ANTIMOKSLINIS?) BENDRADARBIAVIMAS

DR. RIMANTAS PETROŠIUS

Dar studijuodamas Vilniaus universiteto Fizikos fakultete, 1974 metais pradėjau dirbti Geologijos institute. Tuo metu Valentinas Baltrūnas dirbo Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje, tai susipažinome keliais metais vėliau, kai jis buvo paskirtas vadovauti Vievyje kuriamai kerno saugykiai. Jos patalpose buvo įkurta radioizotopinė tričio tyrimų laboratorija, kadangi institute T. Ševčenkos gatvėje tuo metu labai trūko vietos. 1982–1992 metais šioje laboratorijoje atlikau svarbius mokslinius tyrimus, kurie buvo reikalingi mano kandidatinei disertacijai. Tada ir susiėjo mūsų su Valentinu keliai, bet bendravimas, nors ir malonus, buvo daugiau epizodinis.

Dideli pokyčiai institute įvyko Lietuvai tapus nepriklausoma, kai 1991 metais Valentinas Baltrūnas buvo išrinktas instituto direktoriumi. Mano santykiai su naujuoju direktoriumi susiklostė sėkmingai. Valentinas palaikė mano susidomėjimą nauja mokslinių tyrimų kryptimi – biolokacija, Žemės laukų anomalijomis ir jų galima įtaka žmogaus organizmui, savijautai, sveikatai, kuri iki šių dienų yra kritikuojama mokslo visuomenės, daugelio geologų ir dažnai pavadinama *antimokslu*. Jis gerai supranta, kad ir kokie keisti ir nemoksliški iš pirmo žvilgsnio atrodytų *nepažinti reiškiniai*, reikia sudaryti galimybes juos tyrinėti. Toks drąsus mąstymas yra būdingas tik labai plačių pažiūrų asmenybėms, prie kurių, neabejodamas, noriu priskirti Valentiną. Mane visada žavėjo jo neformalus mąstymas ir nestandartinis požiūris į mokslą, kuris, matyt, susiformavo augant humanitarų literatūrų šeimoje, mokantis sustiprintą matematikos kursą Vilniaus A. Vienuolio mokykloje, studijuojant geologiją pagal individualų planą.

Mūsų bendravimui padėjo dar ir ta aplinkybė, kad nuo 1991 metų dirbome gretimuose kabinetuose penktame instituto aukšte. Pasidalinti įdomiomis mintimis ar idėjomis, o užklupus problemoms – prašyti patarimo ar pagalbos, pirmiausiai eidavau pas Valentiną. Jis visada rasdavo laiko trumpam ar ilgesniam pokalbiui, ir bekalbant, dažnai prie arbatos ar kavos puodelio, visos problemos išsprendavo. Man buvo labai svarbus jo palaikymas, padrąšinimas, kai apnikdavo abejonės dėl *netradicinių* tyrimų. Valentinas supažindino mane su svarbiais žmonėmis, kurie nėra abejingi netradiciniams, mokslo bendruomenių, ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje, dar nepripažintiems, radiosteziniams tyrimams.

Po 1990 metų atsivėrė didelės galimybės – tapo pasiekiami iki tol drausta literatūra ir mokslininkų, kurie jau seniai atliko panašius tyrimus, darbai. Nors apsigyniau Maskvoje disertaciją ir įgijau technikos mokslų kandidato laipsnį, kuris vėliau buvo nostrifikuotas į fizinių mokslų daktarą, bet noras pažinti žmogaus psichologiją ir organizmo galimybių ribas, vedė mane prie naujų tyrimų taikant netradicinį Žemės laukų anomalijų metodą.

1998 metais, po keleto nesėkmingų bandymų, Valentinui Baltrūnui pavyko įtraukti mane į mokslinio projekto, skirto kompleksiniams Raigardo slėnio tyrimams –

„Raigardo slėnio, unikalios kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje kultūroje“, darbų vykdymą. Jame, be Geologijos instituto, dalyvavo Istorijos instituto archeologai ir grupė Dailės akademijos menotyrininkų. Geologų uždavinys buvo nustatyti Raigardo slėnio kilmę ir rekonstruoti jo susiformavimo paleogeografines sąlygas; archeologų – susisteminti sukaupias archeologines žinias apie Druskininkų-Švendubrės apylinkes ir Raigardo slėnį bei atlikti naujus kasinėjimus, taip pat panagrinėti mitinius ir istorinius gyvenamosios aplinkos kontekstus; menotyrininkų – įvertinti gamtos vaidmenį M. K. Čiurlionio ir jo amžininkų kūryboje. Kaupiantis skirtingų tyrėjų duomenims, paaiškėjo, kad ganėtinai sunku juos susisteminti ir susieti. Akivaizdu, kad mokslo suskirstymas į siauras sritis ar specializacijas trukdo matyti visumą, pilnesnį pasaulio vaizdą. Valentinas ieškojo išeities ir kartą kreipėsi į mane prašydamas bioenergetiniu (moksliškai – radiosteziniu) metodu patyrinėti Raigardo slėnį. Neturėjau tokių darbų patirties, tai nelabai norėjau sutikti. Tada jis patarė tiesiog pasivaikščioti po slėnį ir pabandyti aprašyti tai, ką ten pajusiu. 1998 metų vasarą dviese su Valentinu apėjome ratu visą, Lietuvai priklausančią, Raigardo slėnio dalį (kita pusė priklauso Baltarusijai), išvaikščiojome Švendubrės kaimo apylinkes, lipome ant Juodojo kalno piliakalnio. Valentinas tyrinėjo ir aprašė geologinius objektus, aš jam padėjau ir, kiek sugebėjau, atlikau epizodinius bioenergetinius stebėjimus, naudodamas radiostezijos metodą (biogeonomalių matavimas su metaliniu rėmeliu), taip pat radiometru matavau radiacinį foną. To nebuvau daręs ir patyręs per daugelį ankstesnių savo ekspedicijų, kai su kolegomis tyrinėdavome radioaktyviuosius izotopus. Rodos, pradėjau plačiau matyti, giliau jausti ir pažinti gamtą, o atmintyje apie šią kelionę liko labai šviesūs įspūdžiai ir prisiminimai...

Raigardo slėnio tyrimus tęsiau ir kitą vasarą, atostogaudamas Švendubrėje. Šį kartą radiosteziniu metodu detalčiau tyriau įdomesnes slėnio vietas, ypač koncentravau į tas, kurias mėgo dailininkas M. K. Čiurlionis ir kiti menininkai. Vėliau išskirtas biogeonomalijas palyginau su fondine magnetinių ir gravitacinių tyrimų medžiaga. Mane labai pamalonino ir suteikė didžiulį pasitikėjimą savimi Valentino išvada, kad būtent šių tyrimų rezultatai ir yra ta svarbi rišamoji grandis, padėjusi susieti geologų, archeologų ir menotyrininkų tyrimų medžiagą į vieną visumą. Taip mano kuklūs tyrimai atsidūrė puikioje Dailės akademijos leidyklos išleistoje monografijoje „Ar tikrai Raigardas prasmego?“, juos 2000 metais pristaciau tarptautiniame kongrese „Silpni ir supersilpni laukai ir spinduliuojimai biologijoje ir medicinoje“, kuris vyko Sankt Peterburge, Rusijoje. Mano pranešimą gerai priėmė, o tyrimais susidomėjo keletas garsių Rusijos mokslininkų, sakydami, kad Druskininkų ir Raigardo slėnio ypatumus labai svarbu tyrinėti subtiliais metodais.

Pamažu pavyko „pramušti“ keletą šių naujų tyrimų Lietuvoje. Valentino rekomenduojamas, 2000 metais buvau įtrauktas į Mokslo ir studijų fondo remiamą projektą, skirtą Velnio duobės šalia Aukštadvario tyrimams (projekto vadovas B. Karmaza). Čia pabandžiau suderinti radiostezinį tyrimų metodą su geologinių tyrimų medžiaga bei naujausiais reljefo matavimais, naudojantis *LIDAR* duomenimis, taip pat augmenijos stebėjimais. 2014 metais grįžau prie šių tyrimų ir panaudojau geomagnetinio skenavimo Mersmano geomagnetometru (geoskaneriu) metodą. Valentinui primygtinai rekomen-

duojant, parašiau straipsnį į jo redaguojamą žurnalą „Geologijos akiračiai“ (Petrošius, 2014) apie biogeofizinio tyrimo metodo pritaikymą Velnio duobės tyrimuose.

Neliko pamirštas ir Raigardas. Labai trūko moksliskai pagrįstų duomenų, tad Valentinas patarė pasirinkti šalia Raigardo slėnio etaloninį tyrimų plotą – tai galėtų būti šalia esantis miškas – ir atlikti radiostezinius tyrimus. Kadangi miško plotas suskirstytas kvadratais, einant išilgai ir skersai skiriamosiomis, t. y. kvartalinėmis linijomis, labai patogiu atlikti tyrimus. Pasirinkau 2,5×2,5 km plotą ir daug tiriamų parametrų: požeminį vandenį, ribą tarp geologinių darinių, tektoninius lūžius ir kt. Be radiostezinių matavimų, pagrįstų subjektyviais pojūčiais, stebėjau augmenijos pokyčius – anomalijas. Gautus rezultatus aptarėme su Valentinu, o vėliau pabandžiau juos „uždėti“ ant geologinio-geomorfologinio žemėlapiu kompiuteryje, kartu su fondine gravitacinių ir magnetinių matavimų informacija. Koreliacinės analizės metodu pavyko nustatyti patikimą ryšį tarp kai kurių parametrų grupių. Apibendrinus visus skaičiavimus, buvo išskirti anomalijų plotai, susiję su gruntiniais vandenimis, skirtingų geologinių struktūrų sandūromis. 2006 metais apibendrintus rezultatus pristačiau Baltijos radiostezijos asociacijos konferencijoje, kuri vyko Kasmu mieste, Estijoje. Jie, kaip specialus metodinis straipsnis, buvo išspausdinti konferencijos leidinyje bei specialiame A. S. Popovo radiotechnikos, elektronikos ir ryšių mokslinės-techninės draugijos sekcijos „Bioaktyvių spinduliavimų radiofizika“ mokslinių straipsnių leidinyje, skirtame šiuolaikiniams biofizinio metodo tyrimams (Petrošius, 2006). Tai buvo svarbiausias mano straipsnis apie biogeofizinio metodo taikymą gamtinių objektų tyrimuose.

Buvau įtrauktas į Baltijos radiostezijos asociaciją, kurioje susibūrę Lietuvos, Estijos ir Latvijos įvairių sričių specialistai: geologai, fizikai, medikai, architektai ir kt., besidomintys silpnų Žemės laukų įtaka žmogaus organizmui ir gyvajai gamtai. Ypač didelę reikšmę man turėjo pažintis ir ilgametis bendravimas su estų akademiku geologu prof. Anto Rauku, kuris įvertino mano pomėgį ir gebėjimus. Pamažu tapau aktyviu šios asociacijos nariu, dalyvavau daugelyje jos rengiamų seminarų ir konferencijų. Nuo 2004 metų ir pats buvau trijų tarptautinių konferencijų organizacinio komiteto pirmininku (2004, 2008 ir 2017 metais). Jose dalyvavo ir aktyviai man talkino V. Baltrūnas ir kiti instituto kolegos.

Yra žmonių, kurie ne tik daug pasiekė moksle, bet yra puikūs vieno ar kito dalyko žinovai, įvairių pomėgių aistruoliai. Tačiau daugelis jų yra riboti, eina nesidairydami į šalį, todėl nemato to, kas visai šalia. Nors mes niekuo nenusileidžiame pasaulio mokslininkams – nei gabumais, nei žiniomis, nei erudicija – dar tebesame labai susivaržę ir suvaržyti. Tad ieškokime kolegų, bendraminčių, kurie, patys būdami laisvi, padėtų išsivaduoti ir ieškoti naujų mokslui naudingų patirčių. Man ir mano kolegoms pasisekė – mes turime tokių žmonių! Ilgametis bendravimas su Valentinu Baltrūnu davė man daug gerų idėjų, neleido sustabarėti ir užsidaryti siaurame savo pagrindinių mokslinių tyrimų lauke, o siekti gerų rezultatų ir, vadinamuosiuose, *netradiciniuose* tyrimuose. Matydamas labai toli ir labai plačiai, Valentinas įkvėpė naujiems darbams, „suteikė sparnus“, kurie neša į naujas mokslines ir asmenines pergales.

Vilnius, 2017 m. liepos 15 d.

KUO MANE ŽAVI IR STEBINA VALENTINAS

DR. RIMANTĖ ZINKUTĖ

Nors rašyti apie bendradarbius man niekada neteko, o dienoraščio, iš kurio būtų galima lengviau atkurti įvairius įvykius neturiu, vis dėlto noriu kai ką papasakoti apie prof. habil. dr. Valentina Baltrūną.

Tiksliai nepamenu, kada Valentina pamačiau pirmą sykį. Galbūt dar 1976 metais, kai būdama trečiame kurse, Geologijos institute pas dr. Vytautą Baltakį atlikau praktiką. O gal ir po 1978 metų, kai buvau paskirta į Geologijos instituto Litologijos ir naujingųjų iškasenų skyriaus Prekvartero geologijos sektorių dirbti inžiniere-matematike ir sėdėjau viename kabinete su dr. V. Baltakiu. Valentinas pas mus lankydavosi ir jiedu – geochemikas ir kvartero geologas – daug diskutuodavo, tardavosi, o aš „pakabinusi ausis“ klausydavusi tų pokalbių... Abu labai domėjosi matematinės statistikos taikymu įvairiose gamtos tyrimų srityse. Jų artimą dalykišką bendravimą liudija padėka, kurią 1977 metais Valentinas užrašė V. Baltakiui skirtame disertacinio darbo autoreferate ir pačioje disertacijoje: *su didele pagarba ir nuoširdžia padėka – nuo autoriaus.*

Jau tada supratau sutikusi artimą sau žmogų, entuziastingai nusiteikusių geologijoje taikyti matematinę statistiką. Pirmiausiai įsidėmėjau Valentino sudaromus koreliacijos koeficientų trikampius, vadinamuosius „triusikus“. Juose vaizduojami koreliacijos koeficientai tarp cheminių elementų kiekių, taip pat tarp šių kiekių ir kitokių kintamųjų, paryškinant reikšmingus (esant 0,05 reikšmingumo lygmeniui) koeficientus. V. Baltakis patarė man paskaityti Valentino disertacijos skyrių apie koreliacinius ryšius ir pabandyti pačiai juos sudaryti. Taigi mokiausi ne tik iš savo „šefo“, bet ir iš Valentino. Jį itin domino D. Rodionovo metodas, leidžiantis suskirstyti pjūvius, aptinkant esmines ribas pagal geocheminius, granulimetrinius, dažnai ir mineralinės sudėties kintamuosius. Suvokusi, kad suprogramuoti šį algoritmą ne mano jėgoms, tą uždavinį patikėjau Vilniaus skaičiavimo centro specialistėms, o pati tapau kurjeriu tarp jų ir Geologijos instituto mokslininkų.

Įsiminė vienas epizodas iš 1980 metų. V. Baltrūnas tada buvo paskirtas Geologijos instituto kerno saugyklos ir riedulių mokslinės ekspozicijos kūrimo vadovu Vievyje. Aplinkai tvarkyti buvo organizuojamos talkos. Vienoje jų – pavasarį, balandžio mėnesį dalyvavau ir aš, tuomet sodinome krūmus. Pamenu, kaip tada Valentinas rūpinosi, kad viskas būtų padaryta tvarkingai, o aš galvojau – koks rūpestingas ir visuomeniškas žmogus ir kaip gerai padarė, kad pakvietė mus į talką!

1981 m. perėjau dirbti į Geocheminę-mineraloginę laboratoriją, kurios vadovu tapo dr. V. Baltakis. Kadangi jo bendradarbiavimas su Valentinu tęsėsi, tai mūsų keliai vis susikirsdavo. Kolegoms pakvietus, kartu su mūsų laboratorijoje įsidarbinusiu fiziku Jonu Vaitkumi, mielai prisijungdavome prie lauko darbų. Man tai buvo labai įdomi geologijos ir kolegų pažinties neformalioje aplinkoje patirtis. O nutikdavo ten linksimų dalykų... Prisimenu, kartą Valentinas pasiūlė susilažinti, kad aš per 20 minučių nesugebėsiu su-

valgyti viso balto lietuviško sūrio, neužsigėrusi vandeniu (galima buvo tik pabarstyti druska). Tuomet pagalvojau: *na ir kas gi čia sunkaus, jei jis taip nori, tai ir suvalgysiu!* O pasirodo, tai ne taip lengva padaryti. Taip ir nesuvalgiau... Užtat, kaip visiems buvo linksma, kaip iki ašarų visi prisijuokė iš mano, o vėliau dar ir iš J. Vaitkaus pastangų ir mimikos, mums paskubomis kemšant sūrį! O kaip smagu buvo po to visiems kartu gerti praloštą šampaną!.. Tuomet supratau, kad Valentinas turi puikų gebėjimą bendrauti, išjudinti žmones, leisti jiems pasireikšti. Galvojau – kokie šaunūs yra geologai ir kad gal tikrai teisingai žmonės mano, kad mes, matematikai, esame sausi...

Geologai ir pati geologija man tapo vis artimesni, kol galiausiai, 1984 metais pradėjau ją studijuoti Charkovo universitete. Vis daugiau radosi su aplinkosauga susijusių darbų, kuriems atlikti reikėjo bendrų geologų, geochemikų, matematikų pastangų. Jie ypač suintensyvėjo, kai 1988 metais V. Baltrūnas buvo paskirtas naujo Ekogeologijos skyriaus vadovu Geologijos institute. Tęšėsi glaudus jo bendradarbiavimas su V. Baltakiu, kuris tapo Technogeninės geochemijos skyriaus vadovu.

Atėjo permainų metas – prasidėjo Sąjūdis, paskelbta nepriklausomybė, pasikeitė Geologijos instituto priklausomybė ir jo vadovai. 1991 metais Valentinas Baltrūnas buvo išrinktas instituto direktoriumi ir buvo juo net dešimt metų – vis perrenkant iš naujo. Tais pačiais metais mūsų skyrius buvo pervadintas į Aplinkos geochemijos, o jos vadovu tapo doc. dr. Valentinas Kadūnas. Būtent jo paraginta, 1993 metais įstojau į geologijos doktorantūrą, o jis pats sutiko būti disertacinio darbo vadovu. Vienas iš mano doktorantūros studijų egzaminų buvo skirtas geopotencialui, todėl mokiausi iš V. Baltrūno ir jo kolegų darbų. Esu labai dėkinga Valentinui už pagalbą ir padaršinimą, kuo greičiau gintis disertaciją, nebijoti iššūkių ar galimų klaidų.

Beje, tapęs direktoriumi, jis vėl mane gerokai nustebino. Viena – niekada nesipukavo valdžia, visuomet buvo paprastas ir atidus žmonių rūpesčiams. Antra – visą laiką maniau, kad jei esi direktorius – sudie mokslai... Valentinas paneigė šią mano nuomonę. 1993–1994 metais jis dar sugebėjo vadovauti Kvartero geologijos ir naudingųjų iškasenų skyriui bei turėjo entuziazmo ir atkaklumo 1996 metais „pramušti“ valstybinę mokslo programą „Lietuvos Žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ (LITOSFERA), kuri net aštuonerius metus leido instituto ir universiteto mokslininkams ramiai dirbti ir „stumti“ pirmyn mokslą. Mūsų skyriaus tema buvo „Geocheminių procesų evoliucija ir prognozė“. Pamenu, kaip man galvos skausmą kėlė baigiamoji „Litosferos“ ataskaitos dalis, susijusi su prognoze!.. Galvojau, ką čia galima apie dirvožemio užterštumą priprognozuoti!.. Tačiau bendromis jėgomis su kolega dr. Ričardu Taraškevičiumi surašėme poskyrį „Pedogeocheminių anomalijų urbanizuotose teritorijose kaitos prognozė“, o V. Kadūnas į mano nerimavimus atsakė: *prognozuoti reikia, o Baltrūnas paskaitys ir įvertins, ar judu su Ričardu gerai padarėte*. Taigi nekantriai laukiau Valentino įvertinimo ir – akmuo nuo širdies – jis buvo teigiamas... „Litosferos“ programą vainikavo didelės apimties leidinys „Lietuvos Žemės gelmių raida ir ištekliai“, kurio atsakinguoju redaktoriumi buvo V. Baltrūnas. Be to, 1995 metais jis išleido monografiją „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“, o 1998 m. jos pagrindu apsigynė habilitacinį darbą. Kai suži-

nojau apie Valentino habilitaciją, vos nuo kėdės nenukritau: kada jis viską spėja?! O kur dar pasisakymai spaudoje, Seime, įvairiuose susirinkimuose, per radiją, mokslininkų ir geologų sąjungose dažniausiai aplinkosaugos ir mokslo klausimais! O dar dvi kolektyvinės monografijos: „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ ir „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“, išleistos 2001 metais, kaip to paties pavadinimo projektų mokslinių tyrimo rezultatų apibendrinimas!

Atėjus Lietuvoje mokslinių institutų mažinimo vajui, Valentinas pritarė Geologijos ir Geografijos institutų jungimuisi, kaip mažesnei blogybei. 2002 metais jis buvo išrinktas naujojo instituto mokslo tarybos pirmininku. Jis kasmet dalyvavo ar vadovavo mokslo projektams, tapo vyriausiuoju mokslo darbuotoju. Įsimintina 2003 metais išleista jo knyga „Gamta kaip kultūros šaltinis“, 2006 ir 2007 metais organizuotos ekspedicijos prie dabartinių ledynų pietvakarių Grenlandijoje, o 2011 ir 2012 metais – Islandijoje. Valentinas niekada nepamiršo ir geochemikų – ar sveikintų juos jubiliejų proga, ar entuziastingai remtų, padėtų ir palaikytų leidžiant geocheminių atlasų ciklą, už kurį 2005 metais autoriams buvo paskirta Valstybinė premija (prie Panevėžio miesto ir Mažeikių rajono geocheminio atlaso prisidėjau ir aš), ar kvieštų dalyvauti projektuose.

Noriu priminti V. Baltrūno tvirtą poziciją, kai Lietuvos mokslo tarybos iniciatyva, 2011 metais buvo gerokai pakeltos kartelės mokslo darbuotojų kvalifikaciniam reikalavimams. Daugelis mūsų instituto darbuotojų buvo pervesti į žemesnes pareigas, nes neatitiko naujųjų reikalavimų, t. y. neturėjo pakankamai indeksuotų *WoS* straipsnių. Didžiulės pagarbos vertos Valentino pastangos priešintis, principingai kovoti dėl mūsų visų, nes naujieji reikalavimai pradėti taikyti nepraėjus penkeriems metams nuo jų priėmimo! Kita vertus, V. Baltrūnas rado puikią išeitį, kaip siekti tų indeksuotų *WoS* straipsnių skaičiaus didinimo. Tai – projektai, bendradarbiaujant įvairių sričių mokslininkams ir visiems kartu publikuojant tyrimų rezultatus. Ši išmintinga strategija leido daugeliui mūsų parašyti nemažai reikalaujamo lygio straipsnių. Man pasisekė, nes su V. Baltrūnu dalyvavau net trijuose projektuose iš eilės: 2007–2009 m. – „Klimato kaitos atspindys paskutiniojo ledynmečio-tarpledynmečio ciklo nuosėdose“ (PALEOKLIMATAS), 2010–2011 m. – „Pagrindinių kvartero šiltmečių paleoaplinkos sąlygų ir jų kaitos cikliškumo nustatymas“ (KVARTERAS) ir 2012–2014 m. – „Kvartero šiltmečių paleoaplinkos pokyčių cikliškumas, dinamika ir kaitos modeliai“ (CIKLAS). Rezultatas – net šeši indeksuoti *WoS* straipsniai, kuriuos sudėjęs su keliais kitais, 2013 metais vėl tapau vyresniąja mokslo darbuotoja. Be to, vykdant projektus, turėjau galimybę dalyvauti keliuose prestižiniuose tarptautiniuose mokslo renginiuose: 2011 m. – 25-ajame Tarptautiniame taikomosios geochemijos simpoziume Rovaniemyje (Suomija), 2012 m. – XVI-oje tarptautinėje konferencijoje apie sunkiuosius metalus aplinkoje (ICHMET16) Romoje (Italija), o 2013 m. – Goldšmidto konferencijoje Florencijoje (Italija).

Dalyvaudama V. Baltrūno vadovaujamuose projektuose, dar ir dar kartą įsitikinau – jis yra puikus vadovas! Prisimenu, kaip pradžioje jis mane įspėjo, kad teks keisti darbo profilį, gilintis į kvartero geologiją, skaityti ir domėtis pasiekimais šioje srityje. O man tai labai patiko, ypač dalyvavimas lauko darbuose, į kuriuos Valentinas mane pa-

kviesdavo. Jo vadovavimo esmė – pasitikėjimas kartu dirbančiais kolegomis, kiekvieno jų galimybių ir indėlio matymas ir vertinimas. Valentinas gerai suprato laboratorinių darbų reikšmingumą ir nedvejodamas skyrė jiems finansus, pvz., sertifikuotų pamatinių medžiagų ar kaitinimo krosnelių pirkimui. Pirmojo projekto vykdymo metu buvau maloniai nustebinta, gavusi iš jo tokį laiškėlį: *Sveiki, siunčiu pradedamo straipsnio iš „Paleoklimato“ pradinį variantą, kurį reiktų papildyti savo medžiaga, galbūt tikslinant jo struktūrą. Žiūrėkite, siūlykite, per daug negaiškite! Gal čia galimi keli straipsniai?* Toks dėmesys ir konstruktyvumas iš karto mobilizuoja dirbti! O iškilus abejonėms ar neaiškumams, jis visuomet maloniai išklausydavo ir patardavo. Prisimenu, kaip Valentinas palaikė dr. R. Taraškevičiaus idėją apie galimą aplinkos užteršimą dėl gamtinių priežasčių, nes kai kuriose tarplėdynmečių nuogulose buvo pastebėjęs didelius *As* ir *Mo* kiekius. Idėja realizuota 2015 metais bendrame su V. Baltrūnu ir kitais kolegomis straipsnyje (Zinkutė et al., 2015) bei pristatyta ICHMET16 konferencijoje Romoje.

Kadangi turime pakankamai reikalingo lygio straipsnių, mudu su V. Baltrūnu dažnai būdavome disertacinių darbų oponentais, dalyvaujame darbų gynimo tarybose. Net penkis kartus jose buvome kartu, kai disertacijas gynėsi Ž. Skuratovič (2012 m.), R. Šliaupienė (2014 m.), A. Baubinienė (2015 m.), J. Paškauskaitė (2015 m.), A. Pačėsa (2016 m.). Pastebėjau, kad per šiuos ir daugybę kitų darbų gynimų Valentinas visuomet palaiko konstruktyvią kritiką ir diskusiją, bet tuo pačiu metu geranoriškai žiūri į besiginantįjį ir skleidžia optimistinę nuotaiką. Džiaugiuosi už tuos disertantus, nes gynimai, kuriuose jis dalyvauja ar pirmininkauja, visiems tampa puikia švente! Visuotinė švente institute tapo ir *Valentino* diena. Kolegos, atsidėkodami už pagarbą jų darbui, atidumą jų rūpesčiams, būriais traukia pasveikinti varduvininką... Visus žavi Valentino paprastumas ir nuoširdumas, gebėjimas bendrauti neskirstant žmonių pagal jų amžių ar pareigas...

Esu įsitikinusi, kad savo energiją, žinias ir patirtį Valentinas ir toliau skirs jauniems specialistams, suteiks daug laimingų akimirkų savo kolegoms. Labai gerbiu šį žmogų ir noriu palinkėti jam išlaikyti savo kūrybinį potencialą ir žmogiškąją šilumą, toliau mus žavėti ir stebinti...

Vilnius, 2017 m. birželio 10 d.

Pažintis su Valentinu Baltrūnu, prasidėjusi ruošiant būsimuosius geografijos mokytojus, tęsėsi vykdant mokslinius tyrimus. Jis ragino mane, kad savo domėjimąsi titnagu paversčiau disertaciniu darbu.

2001–2004 metais V. Baltrūno iniciatyva buvau įtrauktas į Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo (LVMSF) mokslo programos „Kultūrinio landšafto raida per 5000 metų Virvytės, Minijos, Varduvos aukštupiuose“ Geologijos ir geografijos instituto vykdytos dalies „Regioniniai ir lokalūs kraštovaizdžio bei augalijos vegetacijos pokyčiai“ darbus ir atlikau mineralinių žaliavų tyrimus, kurių rezultatai buvo apibendrinti gražiame Vilniaus dailės akademijos to paties pavadinimo leidinyje (Baltrūnas ir kt., 2004). O 2005 metais buvo realizuotas dar vienas LVMSF mokslininkų grupės projektas „Silicitinės uolienos kaip žaliava priešistoriniams dirbiniams“, kurį vykdant buvo sukaupta nemažai geocheminių duomenų, o aš išmokau statistškai ir grafiškai juos apibendrinti.

Man labai pasisekė, nes 2006 metais V. Baltrūnas įtraukė mane į geologų ekspediciją Grenlandijoje, kuriai jis vadovavo, o finansavo LVMSF, laimėjus mokslininkų grupės projektą „Moreninių nuogulų sedimentacija ledyno aplinkoje ir jos modelio vizualizavimas“. Pagrindiniai ekspedicijos tikslai – moreninės medžiagos, senųjų Grenlandijos uolienų įvairovės ir jų susidarymo mechanizmo, globalių pokyčių poveikio Grenlandijos ledynams tyrimai.

Dalyvaudamas projektuose, įgijau neįkainojamos patirties, iš arti pamačiau, kaip organizuojami ir realizuojami moksliniai tyrimai, susipažinau su geologais, geochemikais, archeologais. Tas suteikė daugiau pasitikėjimo savimi ir drąsos, nes 2007 metais, Valentinui Baltrūnui raginant ir sutikus vadovauti, pradėjau doktorantūros studijas (2007–2010 m.). Studijuodamas atlikau mokslinius tyrimus, kurių duomenys yra būsimos disertacijos „Lietuvos silicitų geologija ir jų tyrimo rezultatų panaudojimas priešistorės tyrinėjimams“ pagrindas. Kartu su V. Baltrūnu ir Bronislavu Karmaza bei archeologu Tomu Ostrausku dalyvavau akmens amžiaus stovyklavietės kasinėjimuose Nemuno slėnyje prie Kovalcų kaimo (Gardino raj., Baltarusija), kur susitikome su archeologais iš Baltarusijos ir Lenkijos. Atsivežiau iš ten daug mėginių laboratoriniams tyrimams, nes buvome sumanę atlikti Kovalcų kaime ir pietų Lietuvoje rastų titnagų geocheminę analizę. Vėliau Lietuvos ir Baltarusijos titnagų cheminės sudėties nustatymui buvo panaudoti du skirtingi metodai – atominės emisijos spektrofotometrine (DCAES) ir energijos dispersijos X spindulių fluorescencijos (EDXRF) analizė. DCAES tyrimai buvo atliekami Lietuvoje, o EDXRF analizei kai kurie titnago pavyzdžiai, kuriuos anksčiau V. Baltrūnas ir jo kolegės jau buvo analizavę (Baltrūnas *et al.*, 2006), buvo išsiųsti Richardui E. Hughes'ui į JAV. Gauti rezultatai buvo statistškai apdoroti, atlikta matematinė ir statistinė jų analizė. Geocheminiai duomenys atskleidė cheminių elementų

pasiskirstymo dėsningumus, parodė, kad pietų Lietuvos ir vakarų Baltarusijos titnagai yra genetiškai panašūs. Išryškėjo tik nedideli skirtumai tarp atskirų silicitinių mėginių grupių: archeologinių dirbinių, mėginių iš kvartero ir iš kreidos sluoksnių.

Lietuvoje titnago kongrecijų telkiniai yra susiję su kreidos sistemos titnagingų karbonatinių nuogulų išieigomis, ypač su ledynų atvilktais kreidos ir kreidos mergelio luistais bei jų išplovimo reziduumu pietų Lietuvoje. Vakarų Lietuvoje ledynai ne kartą į žemės paviršių iškėlė sluoksniinį titnagą (silicifikuota opoka), glūdinčią natūraliai slūgsančiuose kreidos sistemos sluoksniuose. Žinomos silicito gniutulų išieigos Šiaurės Lietuvoje, ypač Biržų rajone. Rytų Lietuvos geologinė aplinka susijusi su viršutinio devono sluoksniais, kuriuose irgi aptinkami silicitų gniutulai ir kongrecijos. Jų randama ir Vidurio bei Rytų Latvijoje, Šiaurės Baltarusijoje. Mūsų protėviai surasdavo titnagą šiose atodangose ir sėkmingai jį naudojo.

Valentinas Baltrūnas buvo visų mano tyrimų įkvėpėjas. Jis ragino pasidomėti įvairiuose geologijos muziejuose Lietuvoje ir aplinkinėse šalyse esančiais titnago pavyzdžiais, lyginti juos, daryti išvadas ir apibendrinti tyrimus disertaciniame darbe. Tikiuosi, kad ateityje pavyks gražinti Profesoriumi šią skolą ir pradėtą darbą užbaigti.

Vilnius, 2017 m. liepos 10 d.

Poilsio valandėlė: Dainius Kulbickas ir Valentinas Baltrūnas Grenlandijoje, 2006 metai.
Petro Šinkūno nuotrauka

PRAKALBINĖS LEDYNŲ...
Arba –
nuo akmens amžiaus pietų Lietuvoje
iki Grenlandijos ledynų šauksmo

PROF. DR. PETRAS ŠINKŪNAS

Taip ir nesupratau, koks vidinis užtaisas varo šį žmogų į priekį – neleidžia nurimti, verčia siekti, kurti, tirti, rašyti, vėl ir vėl ieškoti... Manau neklystu – viena tokių paskatų yra meilė ledynams, jų trauka, sakyčiau, *šauksmas*... Turbūt kiekvieną „iki panagių“ tikrą kvartero geologą, anksčiau ar vėliau tas ledynų šauksmas ima ir pasiveja – upių skardžiuose kastuvu atidengiant kažkada ledynų paliktus sluoksnius, lyginant jų paviršių, kad galėtum perskaityti čia paliktus ženklus ar krapštant akmenukus iš atsidengusio moreninio priemolio, matuojant jų padėtį ir nustatant kryptį, iš kur jie buvo atnešti arba bandant suprasti, popieriuje pavaizduoti ir kitiems papasakoti, *kas, kada ir kaip* čia vyko...

Tas šauksmas pasiveja, kai staiga prieš akis iškyla kalnų ledynas, jaunystėje matytas Urale – jo didybės skleidžiama vėsa ir paslaptis... Kai bandai įminti paslaptis, kurias, kaip kalnas, didingas ledynas, paliko mūsų žemėse – slinkdamas pirmyn, stabtelėdamas ir vėl pasistumdamas pirmyn. Jo paliktus pėdsakus matome kalvotame lietuviškame peizaže, ledyno suklotuose ir sustumtuose moreninio priemolio voluose, tirpsmo vandenių atplukdytame ir supiltame smėlyje, pasitvenkusių ežerų dugne nusėdusiame molyje.

Tas pats ledynų, o kartu ir protėvių šauksmas... Protėvių, kurie, pasak Valentino, dar akmens amžiuje, palei „lietuviškąjį“ Fenoskandiškojo ledyno pakraštį liulėjusiose balose ir pelkėse, rinko laukinių žąsų ar ančių kiaušinius, kurie, einant genetinio kodo keliu, galbūt buvo gerokai arčiau inuitų, šiandien saugančių avijaučių ramybę Grenlandijos ledyno vakariniame pakraštyje, nei dabartinių mūsų...

Taip bandau įsivaizduoti Valentino įkvėpimo šaltinį, kuriuo, be jau paminėtų, matyt, buvo ir akademiko J. Dalinkevičiaus, dar studijų metais tapusio Valentinui autoritetu, žodžiai: *Paleolitinis žmogus ir jo kultūros sudaro tą tiltą, kurs jungia geologijos ir archeologijos sritis. Čia atsiranda bendra kalba tarp geologų, proistorikų ir visų tų, kuriems rūpi platesnis akiratis pasauležiūroje ir kurie yra pratę žiūrėti į aplinką ir pačią gamtą istorinės perspektyvos akimis* (Dalinkevičius, 1944).

Palei besitraukiančio ledyno pakraštį keliaujama ir moksliniuose projektuose „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“, „Paleoklimatas“ ir kt. – pradžioje, palei „lietuviškąjį“, kuris, palengva traukdamasis į Šiaurę, galbūt matė grįžtančius elnių medžiotojus. Vėliau, tą ledyno pakraštį bandoma pasivyti net vakarų Grenlandijoje...

Mokslo programoje „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ buvo planuota ištirti žmonių įsikūrimą ir jų gyvenimo sąlygas pietų Lietuvoje vėlyvojo pleistoceno ir holoceno metu, susieti šios teritorijos apgyvendinimą su globaliais ir regioniniais ledynmečio bei ledynmečio gamtiniais reiškiniais, kartografuoti paleolito, mezolito ir neolito archeologi-

nes stovyklavietes, įvertinti jų geologines ir geomorfologines sąlygas, nustatyti žmogaus materialinės kultūros išraišką, etapus ir vietą Europos akmens amžiaus kultūriniame kontekste. Aukšti ir sudėtingi tikslai reikalavo didelių darbų: peržiūrėti ir permąstyti viską, kas buvo iki to laiko padaryta, suplanuoti, ką reikia naujai iširti, atrasti ir apibendrinti. Tai buvo kompleksiškas tarpdisciplininis darbas, kuriam įgyvendinti reikėjo mobilizuoti įvairių sričių specialistus. Valentinas Baltrūnas subūrė Geologijos instituto, Vilniaus universiteto, Lietuvos istorijos instituto ir Lietuvos nacionalinio muziejaus mokslininkus, geomorfologinę, geologinę, paleogeografinę, archeologinę ir žmogaus ūkinės veiklos prasme tiriančius kvartero periodo laikotarpį nuo paskutiniojo tarpledynmečio iki neolito.

Tačiau Valentina, manau, labiausiai domino pietų Lietuvą dengę ledynai, jų pasitraukimas, pirminio kraštovaizdžio atsiradimas ir vėlesnė jo raida. Kruopščiai surinkęs faktus apie paviršiaus geologines sąlygas, jis ėmėsi paleogeografinių sąlygų – nuo paskutiniojo apledėjimo iki poledynmečio – raidos analizės pietų Lietuvoje.

Dar būdamas studentu, per vieną tarptautinį lauko seminarą, klausiausi pasakojimo apie procesus, vykusius paskutiniojo apledėjimo ledyno pakraštyje pietryčių Lietuvoje, ir stebėjausi giliomis vieno mūsų gerbiamo profesoriaus išvalgomis. Prie manęs priėjo vyresnis kolega iš Švedijos ir paklausė, ką aš manau apie tai, kad profesorius visai nemini faktų, kurie patvirtintų jo pasakojimą. Šis klausimas privertė mane kur kas kritiškiau vertinti visas mokslines interpretacijas, nes iki tol buvau įsitikinęs, kad fantazija mokslininkui, ypač geologui, yra tiek pat svarbi, kaip ir ją patvirtinantys faktai, nes informacija renkama po kruopelytę, o sudėję ją į vientisą paveikslą dažnai gauname ne vieną jo variantą. Valentinas leidžia fantazijai ir faktams puikiai sugyventi ir kuo toliau, tuo labiau mane tai žavi. Ko būtų verti pliki faktai apie priemolio, smėlio ar žvirgždo sluoksnius, susiklosčiusius ledyno pakraštyje, apie ten susidariusias kalvas, gūbrius, banguotas lygumas ir klonius, jei neįsijungtų vaizduotė ir nepieštų scenarijaus, *kokios* jėgos ir *kaip* tai sukūrė. Tačiau faktų rinkimas visada Valentinui buvo svarbiausias prioritetas, atsineštas iš pirmųjų geologinio kartografavimo darbų. Geologijos instituto tyrėjų komanda, vykdydama „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ užduotis, buvo aprūpinta žemėlapių maketais, kuriuose turėjo žymėti visas vietas, kur buvo atlikti tyrimai ir jų metu gauti nauji geologiniai faktai. Mane visada stebino, kaip kruopščiai ir detaliai Valentinas pats tuos faktus fiksuoja, nepalikdamas nei detalės, nei smulkmenos nepastebėtos, neaprašytos, nepavaizduotos brėžiniuose. O šalia daugybės faktų užrašuose ima ir šmėsteli visus juos pralenkianti mintis...

Skaitydamas monografijos „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ tekstą (Baltrūnas ir kt., 2001) ar vartydamas jo sudarytų paleogeografinių žemėlapių rinkinį, jautiesi lyg skaitytum detektyvinio filmo scenarijų. Taip ir matai beveik visą Lietuvos teritoriją užklojusį paskutiniojo apledėjimo ledyną – neuždengtos kyšo tik Ašmenos aukštuma ir Eišiškių plynaukštė – jo pakraštys stabteli ir vėl atsitraukia link Barčių, Skroblaus slėnio. Nuo ledyno gausiai plūsta jo tirpsmo vandenys, jie ieško reljefo pažemėjimų, kad pabėgtų nuo stingdančio šalčio, kol galiausiai pasitvenkia priledyninėmis mariomis *tarp nykstančio*

ledyno ir piečiau esančių moreninių aukštumų, o išilgai ledyno pakraščio tirpsmo vandens kaskadomis krinta iš vieno persipildžiusio baseino į kitą. Ledynas tirpsta, nyksta, po to, klimatui atšalus, stabteli – neketina taip greit pasiduoti... Jis dar tūkstančius metų „stato“ kalvas *ties Kapčiamiesčiu, Leipalingiu, Liškiava, Nedinge, Matuizomis, Onuškiu ir Trakais*. Ledynui kiek atsitraukus, paviršių *ties Veisiejais, Merkine, Dusmenimis ir Semeliškėmis* „užpuola“ solifliukcija, erozija ir abrazija, o tirpsmo vandens plauna klonius ir plačius senslėnius. Ir taip toliau, ir taip toliau... Kol... viskas aprimsta – šėlsta tik šalti, nuo ledyno, atsitraukusio į Lietuvos šiaurę ir Latviją, atūžiantys vėjai. Jie pusto nuslūgusių srautų ir marių vandens suneštą ir paliktą smėlį... Klimatui šylant pasirodo kerpės ir samanos, vėliau – žolės ir krūmokšniai. Su šiluma į mūsų žemes atkeliauja pirmi medžiai, paukščiai ir žvėrys, o paskui juos – ir žmonės...

Lyg ir viskas aišku. Bet ar tikrai? Vis tie kankinantys klausimai: *kodėl, kaip, kada?* Ir vėl nėra ramybės... Juk šis scenarijus sukurtas ne tik kitų džiaugsmui, bet ir sau pačiam – bandant atsakyti į nesibaigiančius klausimus. Jį dar ir dar kartą reikia tikrinti, modeliuoti įvairius variantus, ieškoti tokio, kurį geriausiai patvirtintų surinkti faktai. O kaip tinkamai patikrinti prieš tūkstančius ar net dešimtis tūkstančių metų vykusius reiškinius? Taip ateina mintis pasivyti atsitraukusių ledynų pakraštį Grenlandijoje ir tiesiogiai jo paklausti – *tai kaip buvo iš tiesų?* Paklausti ta kalba, kurią išmoksta ir žino tik tas geologas, kuris ilgus kruopštaus darbo ir apmąstymų metus pagarbiai kalbasi su ledynų dariniais čia, Lietuvoje.

Tad grįžkime prie ledynų šauksmo... Ekspedicija į tolimąją salą, kur liko vienas iš paskutiniųjų kontinentinio ledyno plotų, gali atsakyti į daug galvoje kirbančių klausimų, padėti įminti ramybės neduodančias gamtos mįsles ir paslaptis. Valentino idėja atrodė nuostabi, viliojanti, kvapą gniaužianti, bet nereali... tol, kol nepradėjo plaukti susirašinėjimo laišakai, kol nebuvo suformuota ekspedicijos komanda, neatsirado lėšos, žemėlapiai, tiksli informacija ir, pagaliau – lėktuvo bilietai. Kai, lėktuvui iš rytų į vakarus kertant Grenlandiją, iš aukštybių pamatai šią salą – supranti su kokia didybe lemta susitikti. Nors ir ruošėmės šiam susitikimui, visi jaudinomės... O dar tie nekantrumo kilometrai nuo Kangerlussuaq oro uosto iki *Russel* ledyno pakraščio. Ir pagaliau – štai jis, didingas ir, rodosi, amžinas ledynas... Kažkas neįtikimo!.. Bet mūsų karštą susijaudinimą jis atšaldo jau pirmą dieną. Užvaldyti romantikos, įkūrėme stovyklą per arti jo, netoli, palei ledyno pakraštį tekančios, tirpsmo vandens upės. Staiga, nuo ledyno atskilo milžiniškas ledo luitas ir, su didžiausiu trenksmu, tėsėsi į upę. Lyg po sprogo, vandens srauto banga su ledo gabalų kruša pasipylė ant neaukšto moreninio gūbrio ir užgriuvo mūsų palapines. Mums pasisekė, kad tuo metu jose nebuvo, o stebėjome siaučiančią stichiją iš saugaus atstumo... O juk tik prieš valandą Valentinas sėdėjo toje vietoje ant upės kranto su bloknotu rankoje braižydamas ledo sluoksnius, matomus upės skalaujamoje kelių dešimčių metrų aukščio ledyno pakraščio sienoje...

Vėliau dar ne kartą įsitikinome, kad ledynas gali būti labai pavojingas, kad su juo reikia elgtis labai pagarbiai. Bet jo artumas tiesiog užgniaužia kvapą ir atperka visus jo „kaprizus“. Valentino dėka, ne kartą tokia laimė nusišypsojo ir man – dvi ekspedicijos

į vakarų Grenlandiją, vėliau – į pietryčių Islandiją. Antrą kartą į Grenlandiją vykome vasaros pabaigoje, kai ledyno tirpimas sulėtėja ir vandenys nebeužtveria kelio iki ledyno pakraščio. Tačiau jis visada turi paruošęs staigmenų... Kas galėjo numatyti, kad priešais ledyną tyvuliuojantis ežeras, kuriame keletą ar keliolika metų kaupėsi tirpsmo vanduo, vieną naktį ims ir prasiverš pro ledyno apačią ir, demonstruodamas savo galią, viską pakeliui nušluos, užvers kelius rieduliais ir ledo luitais... Ir vėl, mūsų laimei, buvome saugiu atstumu nuo stichijos, tik teko pavargti, kol atlaisvinome kelią ir galėjome tęsti kelionę. Nusekusio ežero dugne atsivėrė daugybė nematytų, neregėtų dalykų, o pats ežero vandens proveržis parodė ledyninių procesų galią ir vėl užminė naujas mįsles...

Valentino užsispyrimo, organizacinių gebėjimų ir jį pirmyn vedančio ledynų *šauksmo* dėka galėjau ir aš bei kiti kolegos susitikti akis į akį su ledynu, stebėti procesus, kurie vyksta čia ir dabar, gerokai patobulinti „ledynų kalbą“ ir pabandyti ją prakalbinti jo Didenybę... Tik bėda, kad visa tai kelia dar didesnę norą vėl ir vėl su juo susitikti, dar giliau pažinti. Tikiu, Valentinai, kad dar ne kartą su juo kalbėsime ir liesime – jei ne rankomis, tai širdimi ir mintimis, tikrai...

Vilnius, 2017 m. liepos 10 d.

Valentinas Baltrūnas su Richardu Walleriu ir Petru Šinkūnu ruošiasi lauko darbams. Bronislavo Karmazos nuotrauka

ATEITIES DARBAI...

DR. BRONISLAVAS KARMAZA

Valentinai, laikas bėga ir, rodos, nežada sustoti... Dešimtmečiai atiduoti mokslui, švietimui, visuomeninei veiklai – daug nuveikta įvairiuose baruose. Atsisėdęs pagalvoji, ką dar reikėtų padaryti, kokius darbus užbaigti...

Atsimeni, kai 1994 metais, prasidėjus programai „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“, buvo vykdomi lauko darbai... Iškasę šurfą Grūdės upės slėnyje, laukėme kol pradžiūs sienelė, kad išryškėtų nuogulų sluoksniuotumas, nes, išmatavus sluoksnelių polinkio kampą ir azimutą įvairiose terasos vietose, galima samprotauti apie upės tėkmės kryptį. Tą dieną saulė nelabai kaitino ir nuogulų sluoksneliai neskubėjo ryškėti. O mes taip ir sėdėjome lyg kokio stebuklo laukdami... Laikas lėtai tekėjo, kalbėjomės, samprotavome apie rajono paleogeografiją. Diskutuojant išryškėjo programai aktuali tema: „Nemuno upės raida ir tėkmės kryptis Pietų Lietuvoje“, kuri vėliau buvo išplėtotą ir realizuota baigiamojoje programos ataskaitoje, knygoje bei publikacijose. Pabandyčiau prisiminti mūsų paleogeografinių rekonstrukcijų esmę...

Naujas smarkus klimato atšalimas sukėlė pakartotinį ledyno antslinkį. Prasidėjo paskutinė (Pomeranijos) apledėjimo stadija (Basalykas, 1965; Baltrūnas, 2001) (1 pav., žr., spalvotą įkilį 112 p.). Šį kartą ledynui Pietų Lietuvoje teko šliaužti aukštesniu teritorijos paviršiumi, nes ankstesnės stadijos metu ledyno suformuoti aukšti kalvagūbriai sudarė jam didelę kliūtį ir neleido taip toli įsibrauti. Stengdamas nugalėti paviršiaus nelygumus, ledynas susiskaldė į daugybę nedidelių liežuvių, užėmusių žemės paviršiaus pažemėjimus. Spėjama, kad ryškaus ledyninio liežuvio būta Nemunaičio dubumoje. Paskutinės apledėjimo stadijos ledyniniai liežuviai nesiekė ankstesnės stadijos pakraštinių kalvagūbrių, todėl tarp jų ir naujai suformuotų moreninių lankų liko duburių juosta. Ledynui traukiantis į šiaurę ties jo pietiniu pakraščiu, susitelkė tirpsmo vandenys ir susiformavo prieledyninis ežeras, kurio pietiniu krantu tapo Dzūkų ir Sūduvių aukštumos, vietomis padengtos negyvo moreningo ledo danga. Ledynui toliau degraduojant, formavosi vadinamasis Simno–Balbieriškio–Stakliškių prieledyninis baseinas. Ledyniniams liežuviams sutirpus ir pasitraukus iš rajono, jų dubumas apsėmė didelio prieledyninio baseino, buvusio 125–130 m absoliučiajame aukštyje, vandenys. Ilgainiui jie prasiveržė pro morenines aukštumas tarp Nemunaičio ir Alytaus, ir į pietus tekantys vandenys išplėvė tiesų pralaužtinį slėnį. Negiliems vandens srautams tekant iš šiaurinio – Simno–Balbieriškio–Stakliškių baseino į pietinį – Baltosios Ančios, formavosi Merkinės–Punios senslėnis. Ledynui toliau degraduojant, Simno–Balbieriškio–Stakliškių baseino vandens lygis pažemėjo iki +115 m, o Vidurio Lietuvos fazės metu – iki +110 m. Tuo tarpu pietinio – Baltosios Ančios – baseino lygis buvo stabilesnis, nes į jį lateraliniais senslėniais pastoviai bei intensyviai plūdo tirpsmo vandenys iš Rytų Lietuvos. Matyt, kaip tik šiuo laikotarpiu Nemuno senslėnyje ir įvyko vandens tekėjimo krypties inversija, kai pietinio baseino vandens perteklius pradėjo

tekėti Merkinės–Punios atkarpa į nuslūgusį šiaurinį baseiną. Įtakos šiai inversijai turėjo ir prasidėjęs Nemuno aukštupio Lietuvos pietinių pakraščių glaciozostazinis kilimas, sutapęs su kai kurių struktūrų neotektoniniu kilimu. Kokie gi šios paleogeografinės rekonstrukcijos įrodymai? Pacituosiu, Valentinai, 2001 metų publikaciją: *tai liudija reti aukštų terasų fragmentai bei deltinio pobūdžio nuogulos šiauriau Panemuninkų, pietinėje Punios šilo dalyje* (Baltrūnas, 2001). Reikšmingas būtų įrodymas, jei pavyktų tų aukštų terasų fragmentuose rasti kokių žvyruobių, karjerų ar blogiausiu atveju išsikasti šurfių ir atsidengusioje nuogulų sienelėje išmatuoti joje išryškėjusių sluoksnelių polinkio kampą ir kritimo azimutą. Tai ateities darbai ir tikiuosi jums pavyks juos sėkmingai atlikti.

Kitas taip pat labai svarbus dar neišspręstas uždavinys, kuris mus verčia vėl ir vėl grįžti į Šiaurės Lietuvą, kur plyti savitos reljefo formos, susidedančios iš daugybės siaurų ir ilgų, lygiagrečiai einančių, susmėlėjusių, moreniniu priemoliu bei priesmėliu apklotų gūbrių, atskirtų sekliais smėlingais, padrėkusiais, dažnai akmeningais kloniais. Mes turime tęsti pradėtus darbus, nustatant šių formų genezę (Baltrūnas, Karmaza, Karmazienė, 2005; Karmazienė, Karmaza, Baltrūnas, 2013; Baltrūnas ir kt., 2014) (2 pav., žr., spalvotą įkilį 112 p.).

Šis reljefas užima didelius plotus Lietuvos šiaurėje, ypač Biržų, Pasvalio rajonuose, aplink Vabalninką. Ypač įdomus jums pasirodė apie 20 km pločio plotas į rytus nuo Krinčino, susidedantis iš 25–30 gūbriškų bangų virtinių, nutįsusių lygiagrečiai beveik meridianine kryptimi, lygiais atstumais. Gūbriškos bangų keteros sudarytos iš moreninio priemolio ir einant į rytus aukštėja – nuo 55 m iki 80 m absoliučiojo aukščio. Jas skiria kloniai, kurie dažnai užpelkėję, nors pasitaiko ir gausiai nusėtų rieduliais.

Mokslininkų nuomonė dėl šių moreninių kalvų genezės labai įvairi. Pirmasis šį radikaliai nuo galinės morenos besiskiriantį lygiagrečių gūbrių ir klonių reljefą pastebėjo B. Dossas dar 1910 metais (Doss, 1910) ir manė, kad tai drumlinai – reljefo formos, susidariusiomis į priekį judančio ledyno apačioje, kur gausu poledyninių upokšnių išplautų tuštumų. Jam pritarė H. Hausenas 1913 metais (Hausen, 1913), vėliau – V. Čepulytė (Čepulytė, 1956).

A. Basalykas rašė apie labai artimą šių reljefo formų ryšį su galine morena ir limno-glacialinėmis lygumomis (Basalykas, 1958, 1965). Ledynmečio pabaigoje į Vabalninko apylinkes išliaužė Mūšos–Lėvens ledyninė plaštaka. Palengva tirpdama ji siaurėjo iš visų pusių, o ledyno pakraštys periodiškai stabtelėdavo tam tikroje linijoje. Dėl tokio ritmiško ledyno traukimosi susidarė daugybė neaukštų šoninių moreninių darinių grandinių – kaskart vis žemiau ir žemiau. Jos iš trijų pusių apjuosė žemiausią vidurinę dalį, kuri virto plaštakinė dubuma. Šoniniai moreniniai dariniai iš pradžių susidėjo iš atskirų nedidelių kalvelių, gūbriškų bangų, neilgų ir žemų kalvagūbrių virtinių. Tarpugūbriai buvo pagilinti išilgai jų nutekančių fluivioglacialinių srautų, o paskui apsemti prieledyninio baseino vandenų. Atsidūrę baseino dugne, šoniniai moreniniai dariniai dar labiau pakito. Dėl povandeninio slysmo jie pažemėjo, šlaitai labai sulėkštėjo, o atskiros kalvelės ir bangos susiliejo į ilgus ir taisyklingus gūbrius, kurie dabar, pakilę virš tarpugūbrių

vos keletą metrų, tęsiasi dideliuose plotuose, nutolę vienas nuo kito maždaug per 1 km. Gūbrius skiriantys kloniai prasideda šiaurėje – limnoglacialinėse lygumose arba ties pat galine morena, o pietuose dažnai vėl pereina į limnoglacialines arba fluvioiglacialinių deltų lygumas.

L. Mikutienė ir A. Mikalauskas manė, kad ledyninė Mūšos–Lėvens plaštaka, dėl mums nežinomų priežasčių, regresavo, palikdama paviršiaus reljefe pėdsakus, kurių kilmę nulėmė keletas veiksnių (Mikutienė, 1968; Микалаускас, Микутене, 1971). Dabartinio paviršiaus elementų susidarymas Biržų–Vabalninko rajone turi keletą paaiškinimų – vienas jų, tai šių reljefo elementų ryšys su ledyno pakraščio zona. Lemiamą reikšmę šioms pailgoms kalvoms susidaryti turėjo nuosrūvų latakai, kuriais nutekėjo ledyno tirpsmo vandenys ir suskaidė moreninių reljefą.

A. Gaigalo nuomone, šios šiaurės Lietuvos gūbriškos reljefo formos, nutįsusios lygiagrečiai slinkusio ledyno kryptčiai, yra sudarytos iš banguotai sluoksniuotų paskutinio apledėjimo stadijų ir fazių morenų (Gaigalas, 1997; Гаїгалас, Марцінкявичус, 1982). Šie moreniniai gūbriai susidarė po cikliškai aktyviu ledynu: jis tai greitai slinkdavo į priekį, tai stabtelėdavo, tai atsitraukdavo. Toks ciklas nuolat kartodavosi. Lygiagretūs kloniai ir gūbriai šiaurės Lietuvoje savo forma ir kilme primena fluitingų darinius – šios reljefo formos susidaro, kai kartu veikia ledyninė erozija ir akumuliacija, kuri tai pagreitėdavo, tai sulėtėdavo, o ledyno pado morena spirališkų ledo srautų buvo nešama iš žemesnių vietų į aukštesnes.

Vargu ar vienu kuriuo nors veiksniu galima paaiškinti tokio sudėtingo reljefo susidarymą dugninės morenos zonoje, juk vienas veiksnys galėjo lemti tik vieno kurio nors reljefo elemento kilmę. Todėl visai tikėtina, kad šio rajono reljefe galima aptikti formų, sukurtų įvairiems veiksniams sąveikaujant. Norint objektyviau įvertinti jų genezę, būtina atsižvelgti į keletą veiksnių, taip pat detaliau susipažinti su reljefą sudarančių elementų sąranga. Vidinė šių formų struktūra yra ypač svarbi jų kilmės pažinimui. Tam reikėtų surasti prakasas arba su technikos pagalba statmenai ir išilgai jas prakasti. Prekvartero ir dabartinio paviršiaus morfologijos analizė turėtų duoti vertingų žinių apie pagrindo uolienų įtaką ledyninio reljefo formų susidarymui. Taip pat ji turėtų padėti išsiaiškinti apledėjimo bei deglaciacijos eigą šiame rajone. Tai yra svarbu gvildenant sudėtingus geomorfologijos, paleogeografijos, hidrogeologijos, naudingųjų iškasenų paieškų bei žvalgybos, inžinerinės geologijos ir kitus klausimus.

Valentinai, čia priminiau tik keletą problemų ir neatsakytų klausimų, prie kurių reikėtų grįžti ateityje. Neabejoju, kad tokių klausimų dar daug ir reikės ieškoti kelių, kaip į juos atsakyti ir nuveikti dar daug darbų, kad priartėtume prie gamtos mums pateiktų mįslių įminimo. Aš pasiruošęs padėti Jums jas įminti!

Vilnius, 2017 m. birželio 13 d.

Valentinas Baltrūnas (centre) geologų sąskrydyje

Valentinas Baltrūnas ir Bronislavas Karmaza prie atodangos. Vaidos Šeirienės nuotrauka

Pradėjus 1984 metais dirbti Geologijos institute, man teko dalintis vienu kabinetu su Monika Melešyte ir Valentinu Baltrūnu. Tiksliau, ne su juo pačiu, o su švarku... Tuometinis Vievio kerno saugyklos vadovas, atvykęs su reikalais į institutą ir palikęs ant kėdės prie savo darbo stalo liūdėti švarką bei „sakvojažą“ – tuomet labai madingą vyrišką krepšį, išskubėdavo pas instituto kolegas tvarkyti reikalų ir spręsti problemų. Vėliau kartu dalyvaudavome Pabaltijo kvartero tyrėjų seminaruose, kur Valentinas neretai savo klausimais bei mintimis „įpildavo žibalo į ugnį“ – taip pakurstydamas gyvesnes ir įdomesnes diskusijas. Dar vėliau, V. Baltrūnui tapus instituto direktoriumi ir kurį laiką vadovaujant mūsų Kvartero tyrimų skyriui, bendri darbai suartino, kartu dirbome prie projektų, rašėme straipsnius.

Nepažįstu kito tokio žmogaus, kurio galvoje nuolat kunkuliuotų tokia gausybė originalių minčių tyrimams ir projektams, dažnai visiškai netikėtų, drąsių ir iš pirmo žvilgsnio neįgyvendinamų. Džiugu, kad nors kartais kai kurios Valentino mintys ir idėjos iš pradžių nesulaukia susidomėjimo ar palaikymo, jis toliau jas puoselėja ir augina tol, kol susiklosto jų realizavimui palankios aplinkybės. Taip gimė Valentino inicijuota bene pirmoji tarpdisciplininė mokslo programa „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (1994–1997), po kurios jau buvo daug panašių projektų, tokių, kaip „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ ir kt., suvienijusių geologus, archeologus, istorikus ir netgi menotyrininkus. Visiškai netikėta, neįgyvendinama ir netgi šiek tiek *crazy* atrodė ir mintis apie Grenlandijos ir Islandijos ledynų zonoje vykstančių procesų tyrimus. Bet ir ji buvo realizuota! Ekspedicijos į tolimas šalis prie kontinentinių ledynų vyko projektų „Paleoklimatas“ ir „Ledynas“ rėmuose.

Ir tai tik keletas pavyzdžių iš neišsenkančio šio mokslininko idėjų, minčių ir projektų lobyno, apie kuriuos savo straipsniuose pakalbės kiti kolegos. Man šiandien norisi prisiminti 2010–2014 metų Nacionalinės mokslo programos „Lietuvos ekosistemos: klimato kaita ir žmogaus poveikis“ projektą „Ciklas“, kuriam V. Baltrūnas vadovavo. Jį sudarė dvi smulkesnės dalys: pagrindinių kvartero šiltmečių paleoaplinkos sąlygų ir jų kaitos cikliškumo nustatymas bei dinamikos analizė ir kaitos modelių sudarymas.

Jau kurį laiką kvartero moksliniai tyrimai koncentravosi ties Holoceno laikotarpiu, nes, atliekant geologinio kartografavimo darbus, maksimaliai sumažėjo išgręžiamų gręžinių skaičius. O šis projektas buvo labai įdomus ir svarbus tuo, kad vėl buvo atsigręžta į gilesnes – tarpledynmečių (šiltmečių) nuosėdas. Šalia tradicinių tyrimų metodų, Valentinas pasiūlė panaudoti ir dar iki tol neišbandytus – paleomagnetinį ir geocheminį. Įdomiausi darbai vyko prie Šventosios ir Šlavės upių (Anykščių rajonas) – Daumantų ir Šlavės atodangoje, prie Snaigupėlės upės netoli Druskininkų miesto – Snaigupėlės atodangoje, prie Nemuno (Varėnos raj.) – Netiesų atodangoje. Jose atsidendiančios nuosėdos jau daugelį kartų mokslininkų tirtos, todėl kartoti tyrimus buvo savotiškas

iššūkis. Man ypač įdomu buvo padirbėti prie Netiesų atodangos, kurios, iki šio projekto, nežinojome ir be Valentino pagalbos, ko gero, net nebūtume radę. O ir tyrimų rezultatai nenuvylė – paleomagnetinių tyrimų dėka pirmąkart Lietuvoje buvo fiksuota Blake paleomagnetinė inversija bei gauta daug ESR ir IR–OSL datų, kurios leido šias nuosėdas koreliuoti su jūrinėmis izotopinėmis stadijomis (MIS). Tyrimų rezultatai buvo pristatyti ir tarptautinės kvartero tyrėjų sąjungos (INQUA) Peribaltic darbo grupės simpoziumo dalyviams, kuris vyko Lietuvoje 2013 metais birželio mėnesį ir sulaukė didelio mokslininkų susidomėjimo. Paleomagnetiniai tyrimai davė puikių rezultatų ir kitose atodangose – Daumantų ir Šlavės – kur fiksuota Brunhes/Matuyama riba bei Jaramillo subchronas, Snaigupėlės – kur tyrimai pateikė siurprizų, leidžiančių suabejoti ligšioline šio nuosėdų pjūvio stratigrafine padėtimi.

Mane kaskart vis iš naujo stebina Valentino gebėjimas nuolat generuoti idėjas, pateikti vis naujas temas diskusijoms, gebėjimas pažvelgti į mokslines problemas netikėtu kampu, nestandartiškai. Manau, tai didelė dovana mokslininkui, leidžianti eiti į priekį naujų mokslinių hipotezių bei atradimų link. To norėtuši palinkėti tiek Valentinui, tiek ir visai mūsų mokslinei bendruomenei.

Vilnius, 2017 m. liepos 26 d.

Algimantas Česnulevičius, Vaidotas Kazakauskas ir Vaida Šeirienė pasiruošę upės šturmui. Grenlandija, 2007 metai. Petro Šinkūno nuotaruoka

VALENTINAS IR ISLANDIJOS LEDYNAI

DR. VAIDOTAS KAZAKAUSKAS

2012 metų rugpjūčio mėnesio antroje pusėje kartu su mokslininkų grupės vadovu prof. habil. dr. Valentinu Baltrūnu ir dr. Stasiu Paškausku išvykome į antrąją mokslinių tyrimų ekspediciją pietrytinėje Islandijoje prie *Skeidararjökull* ledyninio liežuvio, ištekančio iš *Vatnajökull* ledyninio kupolo, kad galėtume tiesiogiai stebėti ten vykstančius geologinius procesus ir atlikti tyrimus.

Šią galimybę gavome, kai mokslininkų grupės parengtas projektas „Glacigeninių darinių, susidariusių deglaciacijos proceso metu, sedimentacijos sąlygų nustatymas“ 2011 metais laimėjo Lietuvos mokslo tarybos konkursinį finansavimą (projektas „Ledynas“, Reg. Nr. MIP–11149, Sut. Nr. MIP-045/2011). Savaiame suprantama, – šio projekto iniciatorius ir pagrindinis „rašytojas“ buvo, kaip visada, mūsų mokslininkų grupės „idėjų generatorius“ Valentinas Baltrūnas. Finansiniai projekto ištekliai komandiruotėms buvo gana riboti, todėl, taupydamas lėšas, 2011 metais V. Baltrūnas atsisakė vykti į ekspediciją, suteikdamas galimybę išvykti kitiems keturiems mūsų mokslininkų grupės nariams: Petriui Šinkūnui, Bronislavui Karmazai, Vaidotui Kazakauskui ir Danguolei Karmazienei. 2012 metais komandiruotės išlaidos buvo dar „kuklesnės“, todėl į ekspediciją išvykome, kaip jau minėjau, tik trise: S. Paškauskas, V. Kazakauskas ir, šį kartą jau „pasiėmėme“ kartu ir mūsų projekto vadovą, V. Baltrūną. Man teko viską organizuoti, nes jau turėjau patirties rengiant pirmąją 2011 metų ekspediciją. Pasiruošimas prasidėjo bilietų pirkimu. Mums pasisekė, nes 2012 metais „pigių skrydžių“ Islandijos aviakompanija „Iceland express“ vasaros sezonui pradėjo tiesioginius skrydžius tarp Reikjaviko ir Vilniaus. Bet, kaip sako patarlė – „lazda turi du galus“: likus dviem savaitėms iki skrydžio, bilietus pardavusi agentūra pranešė, kad mūsų grįžimo skrydis iš Reikjaviko į Vilnių atšaukiamas. Teko skubiai pirkti aviabilietus iš ten iki Varšuvos bei pasirūpinti autobuso Varšuva–Vilnius bilietais... Nepaisant visų nesklandumų, kelionė nebuvo varginanti – ypač patogus buvo skrydis iš Vilniaus į Reikjaviką, kai po truputį daugiau nei keturių valandų skrydžio – pusę aštuonių ryto vietos laiku, jau buvome Keflaviko tarptautiniame oro uoste. Toliau visas vyko pagal planą: susikrovę savo didžiules ir sunkias kuprines į išsinuomoto visureigio bagažinę važiuojame apie 370 km vaizdingu keliu į pietrytinę Islandijos dalį prie jau minėto *Skeidararjökull* ledyno, pakeliui sustodami prie įdomesnių geologinių-turistinių objektų. Įsiminė dviejų–trijų valandų kopimas ant Heklos ugnikalnio keteros. Ėjome pramintu taku, o kai kur per sukietėjusios lavos laukus, pakankamai greitu tempu, nes norėjosi kuo greičiau pamatyti išpūdingą ugnikalnio kraterį. Deja, pasiekę keterą, pro sunkius debesis slenkančius po mūsų kojomis, mažai ką įžiūrėjome... Truputį nusivylę, nusprendėme leistis tiesesniu, bet pavojingesniu keliu, tačiau apačioje paliktą automobilį pasiekėme saugiai. Didžiausiam mano nustebimui, po šito kopimo labiausiai išvargęs jaučiausi aš, o Valentinas – žvaliausias iš mūsų! Matyt, vis dar gyva jo „kovinė“ patirtis – ir kaip orientavimosi sporto meistro, ir kaip geolo-

go, daug metų praleidusio gamtoje geologiniuose maršrutuose. Vėliau sustojome prie *Sólheimajökull* ledyninio liežuvio (ištekancio iš *Myrdalsjökull* ledyninio kupolo) pietinio pakraščio, kur stebėjome ozo formavimąsi. Užkopę ant ledyno, tradiciškai pasirašėme ant mūsų trispalvės ir iškėlę ją – nusifotografavome. Šios gražios tradicijos iniciatorius yra Valentinas Baltrūnas. Pirmą kartą šią vėliavą jis pasiėmė, kai leidosi į pirmą ekspediciją prie Grenlandijos ledynų. Taigi ši trispalvė pabuvojo du kartus Grenlandijoje ir du kartus Islandijoje su vis didėjančiu pasirašiusių ant jos mokslininkų skaičiumi!

Kelias bėgo tolyn, mums stebint lavų laukus, trumpam sustojant prie ledyno tirpsmo vandenų krioklių, kol pasiekėme *Skeidararjökull* ledyno pakraštį. Tai vienas aktyviausių *Vatnajökull* ledyninio kupolo liežuvių. Savo ruožtu, *Vatnajökull* yra vienas didžiausių Europoje ledynų (užima apie 8100 km² plotą, vidutinis jo storis – apie 400 m, o didžiausias siekia net 1,1 km). Kaip ir 2011 metais, apsistojome Svinafell kempinge. Gyvenome spartietiška – valgėme kukliai, nakvojome jau ne kartą išbandytoje palapinėje. Iš šios „geologinės bazės“ driekėsi mūsų kasdienės 20–30 km išvykos prie tiriamo objekto – *Skeidararjökull* ledyno pakraščio, kur stebėjome deglaciacijos (nuledėjimo) metu susidariusius darinius, o pagrindinis mūsų tikslas buvo atlikti šių ledyno kontakto zonoje suklotų ir paliktų drumlininių nuogulų tyrimus. Todėl pradžioje atlikome *Vatnajökull* ledyninio kupolo (rajono) pietinio pakraščio rekognoskuotę. Ieškojome geriausiai išreikšto dugninės morenos ir drumlininį reljefą *Skeidararjökull* ledyno pakraštinėje zonoje. Jį radome šio ledyninio liežuvio, kurio plotis apie 23 km, pakraštinės zonos centrinėje dalyje. Nors drumlinai atrodė „ranka pasiekiami“, mus nuo jų skyrė didelis ledyninis laukas ir maždaug 100–200 m pločio tirpsmo vandenų srautas, tekantis palei ledyno pakraštį ar dar platesni ledyniniai ežerai... Tik po dviejų dienų atkaklių paieškų, kada aš jau buvau beprarandęs viltį (Valentinas, kaip visada išliko optimistiškas!), pagaliau suradome vienintelį priėjimą prie ledyninio liežuvio, kur buvo galima saugiai užlipti ant paties ledyno paviršiaus. Kad pasiektume drumlinų lauką, šiuo, skersiniais tarpekliais ir griovomis išvagotu, paviršiumi, tekdavo eiti apie dvi valandas. Mūsų laimei, ledyno paviršius buvo padengtas vulkaninių pelenų ir smėlio purvu, tad dažniausiai neslidus.

Tyrimų zonoje kartografavome tris stambius banguotus moreninius masyvus. Tarp jų fiksavome akumuliacinius fiutinguotus moreninius pažemėjimus su įvairiomis smulkiais mikroformomis, vietomis eroduotus bei terasuotus didelių fluivioglacialinių srautų. Tyrimams pasirinkome rytinį (kraštinį) moreninį masyvą, kuriame išsiskyrė keturi lygiagretūs, neaukšti (iki 3–5 m) ir siauri (iki 90 m pločio) pakilimai, statmeni ledyno pakraščiai ir iki 400 m ištįsę šiaurės–pietų kryptimi. Šios reljefo formos buvo identifiukuotos kaip *drumlinoidai*, kurie susiformavo poledyninėje (subglacialinėje) aplinkoje, kai 1991 metais ledynas staiga pasislinko į priekį.

Antrojo (nuo rytinio krašto) gerai išreikšto drumlino keteroje iškasėm du šurfus (100 m atstumu vienas nuo kito), juos aprašėme, nufotografavome jų sienelės, atlikome moreninio žvirgždo ir gargždo ilgųjų ašių azimuto ir polinkio kampų matavimus geologiniu kompasu. Iš moreninių ir pomoreninių sluoksnių paėmėme mėginius laboratoriniams tyrimams (granulimetriniams, petrografiniams bei magnetinio imlumo

anizotropijos nustatymui). Palyginimui analogiškus tyrimus atlikome *Skeidararjökull* ledyno senųjų (XIX amžiaus) moreninių darinių zonoje, toliau nuo ledyno pakraščio – *Gigjukvisl* upės dešiniojo kranto atodangoje. Čia, dideliame mūsų nustebimui, susitikome Jungtinės Karalystės Keele universiteto mokslininką dr. Richardą Wallerį, ištikimą mūsų konsultantą ir mokslinį partnerį Islandijos ledynų tyrimų klausimais!

Geologinių procesų, vykstančių prie dabartinių ledynų, stebėjimas, ekspedicijos metu sukaupta medžiaga ir paimtų mėginių tyrimai leido geriau suprasti ir tiksliau identifikuoti subglacialinių kompleksų kilmę Lietuvoje, konkrečiai – drumlininį reljefą Vabalninko apylinkėse.

Šis puikus Valentino sumanymas pamatyti dabartinius ledynus, tirti jų aplinkoje vykstančius procesus buvo realizuotas jam pačiam – nuo pirminės idėjos iki publikacijų rašymo – vadovaujant ir aktyviai dalyvaujant (Baltrūnas ir kt., 2014). Aišku, būtų šaunu tyrimus tęsti, todėl nevalingai vėl gręžiamės į pagrindinį idėjų generatorių... Valentinai, nors laikas, kaip tas greitai krintantis *Seljalandsfosso* krioklio vanduo, bet jis Jūsų tarsi nepaliečia – esate vis toks pat smalsus, atviras ir nenuilstantis, pilnas naujų idėjų ir optimizmo! Tad belieka palinkėti tik sveikatos ir tikėtis, kad dar ne kartą „pasiraitoję rankoves“ kibsime į darbus!..

Vilnius, 2017 m. birželio 21 d.

Valentinas Baltrūnas ir Stasys Paškauskas Islandijoje, 2012 metai.
Vaidoto Kazakausko nuotrauka

METAI PRALEISTI SU IŠKILIU LIETUVOS GEOLOGU

DR. STASYS PAŠKAUSKAS

Ilgus metus žinojau profesorių, habil. dr. Valentina Baltrūną netiesiogiai – per jo knygas, mokslinius ir mokslo populiarinimo straipsnius. Ir taip jau likimas lėmė, kad dėl mūsų tiesioginės pažinties „kalta“ eilinė švietimo ir mokslo reforma, po kurios, 2002 metais, buvo sujungti du gamtos tyrimų institutai į vieną – valstybinį Geologijos ir Geografijos institutą. Įvykdžius jame vidinę mokslinių grupių restruktūrizaciją, kvartero nuogulas analizuojantys geologai ir reljefą tiriantys geografsai atsidūrėme viename skyriuje. Geologai gilinosi į kvartero nuogulų storumės paslaptis, sluoksnių sanklodą, tekstūras, litologiją, sedimentacines sąlygas, amžių ir kitus klausimus, o mus, geografus, domino žemės paviršiaus sąskaida, geomorfologiniai procesai ir jų įtakoje vykstantys reljefo pokyčiai. Taigi sujungė mus bendras tyrimų objektas – Lietuvos reljefas.

Valentinas Baltrūnas buvo mūsų kvartero tyrimų skyriaus, kaip dabar madinga sakyti, žvaigždė. Jis išsiskyrė ne tik solidėse mokslinė patirtimi, publikacijų gausa, kompetencija įvairiais geologijos klausimais, bet ir gerokai platesniais moksliniais interesais (gamtonauda, aplinkosauga, gamtinis paveldas ir kt.), įvairių tyrimo metodų išmanymu bei įvairialype visuomenine veikla. Man visada imponavo tai, kad, vykdydamas geologinius tyrimus, profesorius juos praplečia, peržengdamas šios mokslo krypties ribas. Neretai gamtinių reiškinių ir procesų aiškinimui jis pasitelkia ne tik gamtinius, bet ir humanitarinės pakraipos mokslų (archeologijos, etnologijos, kultūrologijos, istorijos, kalbotyros) tyrimų metodus ir duomenis. Per šią gamtinių ir humanitarinių mokslų sanglaudą V. Baltrūnas atskleidžia gamtinių reiškinių ir procesų sąveiką su visuomenės raida ir pratėsia žymių geografų A. Basalyko ir Č. Kudabos darbus.

Mokslinės monografijos, solidžios knygos, mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių bei leidinių gausa nestebina, kai artimiau pažįsti šį iškilų geologą – jie byloja ne tik apie neeilinius jo gabumus, bet ir apie nepaprastą darbštumą ir organizuotumą. Kada bepraversi profesoriaus kabineto duris, matai jį prie darbo stalo skaitantį ekspedicinių tyrimų užrašus ir publikacijas, analizuojantį grežinių ar atodangų medžiagą, rašantį straipsnius, planuojantį naujus tyrimus ir projektus. Paprastai šie darbai tęsiasi iki vėlyvo vakaro, jiems skiriami savaitgaliai ir atostogos.

Bet tokia jau gamtos tyrimų – geologinių, geomorfologinių – specifika, kad nepakanka laboratorinių ar kamerinių (kabinetinių) darbų, o būtini tyrimai pačioje gamtoje. Deja, biudžetinių lėšų valstybė tam neskiria. Išvykos po Lietuvą ar į tolimesnes šalis galimos tik turint papildomą finansavimo šaltinį, t. y. užsakomuosius darbus arba laimėjus konkursinį projektą. Todėl V. Baltrūnas savo pavyzdžiu vis ragindavo kolegas ieškoti tokių darbų, siūlant tyrimų, ekspertizių paslaugas įvairioms įstaigoms bei aktyviai teikti paraiškas skelbiamiems projektų konkursams. Jis pats buvo daugelio idėjų bei projektų kvartero skyriuje iniciatorius ir rengėjas, įtraukdavo į juos ne tik geologus, bet ir geografus. Profesoriaus parengtuose, laimėtuose ir vadovautuose projektuose teko dalyvauti ir

man. Tai buvo didžiulė patirtis, susipažįstant su geologinės informacijos rinkimo specifika. V. Baltrūnas išvykose būdavo ne tik mokslinis mūsų vadovas, bet ir gidas, mielai pasidalinantis žiniomis apie įvairių vietovių gamtinius ypatumus, istorines ir kultūrinės vertybes, žymius čia gyvenusius žmones, svarbesnius įvykius.

Pirmoji mūsų bendra ekspedicija – į Eišiškių plynaukštę ir Medininkų kalvyną. Svarbiausi geologinės informacijos šaltiniai yra atodangos, karjerai ar įvairios prakasos, kuriose atsidengia viršutiniai žemės sluoksniai. Atvykus prie jų, profesorius, būdavo, apžvelgia vietovės reljefą, keliais kastuvo mostais vienoje, kitoje vietoje nuvalo sienelę, trumpai kažką pasižymi savo užrašuose ir greitai nusprendžia – tęsime čia tyrimus ar keliausime toliau. Man, nesusidūrusiam su atodangų tyrimais, atrodydavo, kad kažkokią informaciją galima buvo išpešti ir iš tų „nurašytų“ atodangų. Ne visada man būdavo suprantami ir jose atsiveriantys nuogulų sluoksnių raštai, tekstūros, litologinės mozaikos ir kiti ypatumai. Aprašydamas atodangas, imdamas mėginius laboratoriniams tyrimams Valentinas nuolat vedė mokslines diskusijas su kartu dirbusiais kolegomis, įvardindamas savo pastebėjimus, dalindamasis abejonėmis ir samprotavimais. Klausiausi, gėriau informaciją, pildėsi mano geologinių žinių spragos. Profesorius paaiškino, kad tyrimo objektus reikia parinkti tikslingai, ne bet kokius, kad jų informatyvumas turi derėti su gvildenama problema ir sprendžiamais uždaviniais. Darbas prie atodangų man buvo geologinių sluoksnių atpažinimo ir skaitymo mokykla, teikianti neįkainojamos patirties naujais metodais tirti vidinę reljefo sandarą.

Mano išvykas su profesoriumi Lietuvoje keitė tolimosios – prie Islandijos ledynų. Jos buvo įmanomos laimėjus profesoriaus iniciatyva parengtą projektą. Geologiniame ir geomorfologiniame žemėlapyje Valentinas jau seniai buvo atkreipęs dėmesį į žemų, pailgų reljefo formų – drumlinų santalkas, paplitusias šiaurinėje Lietuvos dalyje. Kuklūs šių subglacialinių formų geologiniai ir geomorfologiniai tyrimai, neišspręsti jų susidarymo sąlygų bei sąsajų su ledynų dinamika ir kiti klausimai skatino imtis tyrimų. Įdomu buvo pritaikyti aktualizmo principą bei išbandyti naują drumlinizacijos procesų tyrimų metodą – grunto dalelių magnetinio imlumo anizotropijos nustatymą. Profesoriumi vadovaujant, tyrimai vyko buvusio apledėjimo srityje – Biržų krašte ir dabartinių ledynų aplinkoje – Islandijoje.

Man tai buvo dar viena nauja patirtis ir gyva pažintis su ledyno aplinkoje besiformuojančiu reljefu. Nepaprastai sparti reljefo dinamika čia panaši į intensyviai veikiančią geomorfologinį „fabriką“, gaminantį įvairias reljefo formas ir čia pat jas modifikuojantį ar keičiantį naujomis. Greitos reljefo transformacijos padarinius patyrėme ir mes. Dar prieš išvyką į Islandiją, išanalizavę naujausią kartografinę medžiagą, išsirinkome drumlinų grupę geomorfologiniams tyrimams. Tačiau, nuvykę prie aktyvaus ledyno, radome topografinę situaciją pasikeitusią, o tyrimui pasirinktus drumlinus pasiekėme tik aplinkiniu keliu, eidami palei ledyno pakraštį. Pasiekę juos, atlikome morfometrinius matavimus, apibūdinome prakasose atsidengusias nuogulas, paėmėme mėginius tyrimams ir t. t. Sunkiausia, didelio tikslumo ir kruopštumo reikalaujanti „operacija“ – morenoje esančių smulkių akmenukų azimuto ir polinkio kampų matavimai pagal ilgąją

jų ašį. Siekiant patikimų duomenų, reikia atlikti daug matavimų, o prakasa nedidelė. Tad Valentinui teko ilgai sėdėti ar klūpėti siauroje duobėje, tas labai vargina. Nors ir neturėjau tokių matavimų patirties ir mano atliekami jie būtų buvę gerokai lėtesni ir, be abejo, ne tokie tikslūs, – ne kartą siūliausi jį pavaduoti. Profesorius korektiškai atsakydavo, kad man su tokiu ūgiu būsią dar sudėtingiau susirangyti mažoje prakasoje, o jis su nepatogumais jau apsipratęs. Tad teko tik stebėti jo darbą, mokytiis atliekamų matavimų subtilybių ir užrašinėti jo diktuojamus duomenis, o vėliau atlikti jų statistinę analizę.

Po dienos darbų grįžęs į mūsų „geologinę bazę“, Valentinas aptardavo būsimos dienos darbus, visada prisėsdavo prie savo užrašų, juos papildydavo, pasižymėdavo pastabas ir mintis būsimiems straipsniams, ataskaitoms. O kadangi labai mėgsta tvarką ir puikiai suvokia jos reikšmę renkantis duomenis tyrimams, jis kaskart geranoriškai mums primindavo pasirūpinti surinktais mėginiais, sutikrinti jų numeraciją su aprašais, patikrinti pakuočių tvirtumą.

Šios ekspedicijos Islandijoje metu turėjome galimybę truputį pakeliauti po šalį, pamatyti įvairius jos kraštovaizdžius, susipažinti su islandų etnografija. Prie įspūdingų gamtos objektų informacinių stendų sužinodavome daugiau nei juose parašyta, nes profesorius dalinosi geologinėmis žiniomis apie Islandijos vulkanizmą, geotermiką, uolienas ir t. t.

Pastebėjau, per išvykas Valentinas niekada nesiskiria su fotoaparatu, tai lyg antra jo užrašų knygutė. Jis stengiasi fiksuoti tyrimams reikšmingas detales, kurios vėliau, analizuojant tyrimų medžiagą, pasitarnaudavo kaip informacijos šaltinis ar iliustracija, nes ten įamžinti tyrimų objektai, matytos šalies, regiono ar vietovės gamtos ir socialiniai objektai.

Šiandien malonu prisiminti ekspedicijose kartu praleistas dienas, darbus ir pokalbius profesoriaus darbo kambaryje, nes, nepaisant didelio užimtumo, jis visada pakviesdavo prisėsti, geranoriškai patardavo, pagelbėdavo vienu ar kitu klausimu. Malonus ir turiningas bendravimas su vienu žymiausiu Lietuvos žemės gelmių tyrėju man buvo puiki patirtis ir įvairiapusė tobulėjimo mokykla – dalykinė ir žmogiška. Įvairių procesų stebėjimas tiesiogiai gamtoje, profesoriaus pastabos ir kolegų diskusijos atvėrė akis ir leido pamatyti ir įminti ne vieną geomorfologinę mįslę. O Valentino erudicija, didelis kruopštumas, organizaciniai gebėjimai, taktiškumas ir paprastumas man visada bus sektinas pavyzdys.

Valentinas Baltrūnas, rodos, niekada nepailsta domėtis naujovėmis – profesine literatūra, naujaisiais tyrimų metodais, pažangiaisiais prietaisais ir priemonėmis. Turbūt todėl jis toks jaunatviškas, nors ir sulaukęs solidžios sukakties... Linkiu, Profesoriau, stiprios sveikatos, energijos, kūrybinio džiaugsmo narpliojant gamtos paslaptis ir lengvos plunksnos jas atskleidžiant skaitytojui...

Vilnius, 2017 m. birželio 24 d.

*Jaunosios
kartos ugdymas*

GAMTOTYRINIŲ NUOSTATŲ IR IDĖJŲ PUOSELĖTOJAS LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETE

PROF. HABIL. DR. ALGIMANTAS ČESNULEVIČIUS

Geografijos studijų programos Lietuvos edukologijos universitete (LEU) pasižymi daugialypumu. Tą lemia siekis parengti studentus ne tik gerais savo dalyko specialistais, bet ir puikiais pedagogais, gebančiais sudominti mokinius, aiškiai, kvalifikuotai ir įdomiai pateikti geografijos žinias. Kitas svarbus aspektas – geografijos dualizmas: skirtingi, tačiau susiję gamtos ir visuomenės (socialinės ir ekonominės) geografijos objektai, taikomi metodai, tyrimo rezultatų panaudojimo kryptys. Ir trečiasis faktorius – labai glaudūs geografijos kaip visumos ryšiai su daugeliu kitų mokslų. Šie trys aspektai labai aiškiai atsispindi LEU geografijos bakalauro studijų programoje. 2012 metais, kai po eilinių pertvarkų ir reformų kiek nusistovėjo studijų programos struktūra, dėstomų dalykų blokai atrodė taip: bendri universitetiniai dalykai sudarė 31 procentą visos studijų programos apimtį; gamtinės geografijos dalykai – 32; visuomenės geografijos – 22; mišrus gamtos ir visuomenės geografijos (įvairių temų kursiniai ir bakalauro darbai bei jų rašymo metodologija) – 8; geologijos ir geofizikos pagrindų – 7 procentus. Pastarasis studijų dalykų blokas savo apimtimi pats mažiausias, tačiau labai svarbus ir reikšmingas.

Profesorius, habilituotas daktaras Valentinas Baltrūnas Lietuvos edukologijos universitete „laikė“ geologijos ir geomorfologijos mokslų kampa – vykdė tyrimus, skaitė bendrosios geologijos paskaitas ir jai artimus dalykus, kartu su profesiniu ir idėjiniu mokiniu kolega Dainiumi Kulbicku vadovavo mokomosioms praktikoms, baigiamiesiems studentų darbams. Šiame straipsnyje kalbėsiu tik apie pedagoginę V. Baltrūno veiklą, nes apie kartu atliktus mokslinius tyrimus ir ekspedicijas parašys kiti kolegos.

Geografijos specialybės studentams labai svarbių *Bendrosios geologijos* paskaitų metu jie buvo supažindinami su Žemės kaip planetos formavimusi, jos vidine struktūra, vidinių ir išorinių jėgų nulemtais procesais – kalnodara, vulkanizmu, sedimentacija, nuogulų erozija ir t. t., kurių veiklos rezultatas atsispindi žemynų ir vandenynų plutos raidoje, stambiųjų planetinių reljefo formų išsidėstyme. Labai naudingai vyko geologijos pratybos, kurioms vadovavo lektorius D. Kulbickas, o jam geranoriškai talkino profesorius V. Baltrūnas. Per pratybas studentai nagrinėjo teminius (stratigrafiniai, tektoniniai, naudingų iškasenų, hidrologeologiniai, kvartero geologiniai, Žemės gelmių apsaugos) žemėlapius, įvairias Žemės raidą ir sandarą aiškinančias schemas, mokėsi atpažinti uolienas ir mineralus, prieš tai paaiškinus jų susidarymo procesus. Pagaliau pažinimo prasme nepakeičiama geologijos ir geomorfologijos vasaros lauko mokomoji praktika, per kurią studentai gamtoje, upių ar karjerų atodangose, akivaizdžiai pamato įvairias nuogulų sedimentacijos formas, jų struktūras ir tekstūras, gali „pačiupinėti“ dolomitus, klintis, gipsą, senąsias molių, kvarcinio smėlio ar beveik smiltainiu virtusio metamorfinio smėlio nuogulas. Didžiausias dėmesys skiriamas plačiai paplitusioms

pleistoceno apledėjimo metu ir jo pabaigoje suklostytoms glacialinėms ir akvaglacialinėms nuoguloms.

Kurį laiką profesorius V. Baltrūnas dėstė labai svarbius *Geofizikos* ir *Geochemijos* kursus. Vykstanti studijų reforma universitete buvo orientuota į didesnę dėstomų dalykų pasirinkimo įvairovę. Manoma, kad kuo daugiau, tuo geriau. Taip būsimiems geografijos mokytojams buvo pasiūlyta nemažai anksčiau nedėstytų disciplinų, tarp jų – geofizika ir geochemija. Be abejo, šios žinios reikalingos, tačiau tai labai sudėtingi mokslai ir jų studijoms būtinas atitinkamas pasiruošimas. O dažnas LEU geografijos bakalauro studijų programos studentas mokykloje mokėsi paprastesnį, glaustą chemijos ar fizikos kursą... Profesoriumi teko prie to prisitaikyti: dėstyti ne tik įdomiai, bet ir nuodugniai, kompensuojant studentų žinių spragas.

Geofizikos kursas buvo orientuotas į Žemės kaip fizinio kūno ir jame veikiančių procesų pažinimą. Studentai buvo supažindinami su geofizikos tarp mokslų apie Žemę vieta, pateikiami svarbiausi Žemės fizikos uždaviniai ir jų sprendimo būdai bei trumpa geofizinių tyrimų pasaulyje ir Lietuvoje apžvalga. Atskiros dalyko temos buvo skirtos Žemės sferų kilmei, jų sandarai ir evoliucijai. Detaliai nagrinėti Žemės fiziniai laukai, jų ryšys su Žemės gelmių sandara. Gravimetrijos temoje laikas skirtas žinioms apie Žemės gravitacinio lauko charakteristikas, norminį ir anomalinį gravitacinį lauką, tų anomalijų ryšį su Žemės gelmių sandara, sunkio jėgos matavimus. Taip pat nagrinėti Žemės magnetizmo elementai, jų pasiskirstymas, norminis ir anomalinis geomagnetiniai laukai, jų variacijos bei geomagnetinio lauko anomalijų sąryšis su Žemės gelmių sandara, magnetizmo dėsniumi. Svarbi ir aktuali yra seismologijos tema, kurioje kalbama apie žemės drebėjimus, jų mechanizmą, priežastis. Aptariami seismologijos reiškinių tyrimų metodai. Kalbėta apie Žemės terminio lauko ir uolienų terminių charakteristikų analizę, Žemės vidinės šilumos šaltinius ir Žemės gelmių terminį zonavimą. Žemės branduolinės geofizikos temos tikslas – supažindinti su radioaktyvių elementų pasiskirstymu Žemėje ir to nulemtomis branduolinės geofizikos priklausomybėmis, skiriamas laikas branduolinei geochronologijai, taikomajai geofizikai. Lietuvos žemės gelmių ir fizinių žemės laukų tyrimų tema supažindina su elektrine tomografija ir jos duomenų panaudojimu, regioniniais geofiziniais darbais bei tyrimais Baltijos jūroje.

Ne toks artimas profesoriumi V. Baltrūnui buvo *geochemijos* dalykas. Nors šis kursas buvo pasirenkamasis, profesorius labai atsakingai pasiruošė jo dėstymui: kaupė būtinas publikacijas, rinko geocheminius žemėlapius, kūrė struktūrines schemas. Įžanga buvo skirta geochemijos mokslo esmei – nagrinėjami cheminių elementų paplitimo, migracijos, koncentracijos ir sklaidos dėsniumi, jų kilmė, atomų branduolių stabilumo ir paplitimo priklausomybė nuo branduolių struktūros, atomų izomorfizmas, jo tipai ir dėsniai, termodinaminė geocheminių procesų analizė, cheminių elementų geocheminė klasifikacija. Studentai supažindinti su Žemės sluoksnių elementine ir mineralogine sudėtimi, cheminių elementų paplitimu įvairiuose uolienų tipuose. Kalbėta apie Žemės geocheminę evoliuciją bei įvairias ją aiškinančias teorijas, apie geocheminio ciklo sampratą, geochemines epochas bei Žemės plutos geocheminės istorijos bendruosius

dėsningumus. Savo paskaitose profesorius nagrinėjo cheminių elementų pasireiškimo geologinėse sistemose vidinius ir išorinius faktorius, cheminių komponentų judrumą ir inertiškumą, pernešimo formas ir kaupimosi sąlygas, geocheminius barjerus, jų susidarymo sąlygas bei įvairias cheminių elementų migracijos formas. Geocheminių reiškinių analizės skyriuje nagrinėtos magminių, metamorfinių, hidroterminių, dūlėjimo ir sedimentacijos, hidrosferos, atmosferos biosferos ir technogeninių procesų cheminės struktūros ir vyksmai. Skirta laiko ir šiuo metu aktualiai aplinkos geochemijai – kalbėta apie ekologinės geochemijos objektą ir uždavinius, cheminių elementų toksiškumą bei jų migraciją, kraštovaizdžio ekologinius ir geocheminius ypatumus, organinių junginių kiekio vertinimą biosferoje, hidrosferoje, atmosferoje, pedosferoje ir litosferoje, geologinių procesų geocheminius indikatorius, naudingų iškasenų paieškos geocheminius metodus, geocheminį kartografavimą.

Profesorius Valentinas Baltrūnas būsiamiems gamtinės geografijos specialistams dėstė vieną pagrindinių dalykų – *Aplinkos tyrimų metodologiją*. Nagrinėtas visas gamtos tyrimų procesas ir jo tyrimams taikomi metodai. Supažindinta su aplinkos tyrimo tikslais ir siekiais, parodyti mokslinio ir nemokslinio pažinimo, aplinkos gamtamokslinio ir humanitarinio visuomeninio pažinimo skirtumai, aplinką tiriančių mokslų diferenciacija, mokslo santykis su kultūra, religija, technologijomis, gamtamokslinė pasaulio samprata, žmonijos poveikio aplinkai istorinė raida, aplinkos pažinimo paradigmos ir jų kaita. Ši dalis buvo baigiama aktualiomis ir svarbiomis temomis: mokslų klasifikacija, jų diferenciacija ir integracija, svarbų dėmesį skiriant Lietuvos mokslo būklei. Studentai sužinojo apie mokslinio pažinimo principus, jo raidos dinamiką ir struktūrą, išorinius ir vidinius pažinimo raidą skatinančius veiksnius, mokslinio pažinimo, logikos ir intuicijos principus, taikomus pažinime. Aptartos sinergetinė ir sisteminė paradigmos, nagrinėtas metodologinis paradigmų ir pažinimo principų santykis, aplinkos ir etnogenezės sąveika, biosferos pažinimo principai, evoliucionizmo ir kreacionizmo nuostatos, tyrėjo etikos problemos. Analizuojant aplinkos tyrimo procesą, kalbėta apie gamtinės aplinkos tyrimo etapus, mokslinio tyrimo programos struktūrą, gamtinės aplinkos tyrimo būdus, metodologiją ir atskirus metodus, gamtinės aplinkos tyrimų siekius, Lietuvoje vykdytos gamtotyros mokslo programos, tyrimų rezultatų ataskaitas ir jomis paremtas publikacijas.

Profesorius puikiai suvokė, kad šiuolaikinė gamtotyra negali būti atsieta nuo visuomenėje vykstančių socialinių ir ekonominių procesų. Todėl aplinkos tyrimų metodologijos kursas buvo papildytas socialinės aplinkos tyrimų tema, apėmusia socialinės aplinkos sampratą, jos ypatumus, socialinių mokslų paradigmas ir taikomus metodologinius principus, jos realizaciją ir tyrimų rezultatų apibendrinimo nuostatas. V. Baltrūnas paskaitose kalbėjo apie gamtos išteklius, jų klasifikavimą bei naudojimo kryptis, aplinkos veiksnių tyrimus ir kartografavimą, teritorijų ūkinio įsisavinimo planavimą ir kraštotvarką, saugomų teritorijų poreikį ir jų aplinkos stabilizacines funkcijas, ekstremalias gamtines situacijas, jų numatymą ir prevenciją, ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą, aplinkosauginius teisės aktus ir jų svarbą, nacionalinę darnaus vystymosi strategiją.

Labai svarbus paskaitose buvo auklėjamasis aspektas. Profesoriaus nuomone, suvokimą

apie žmogaus ir jį supančios aplinkos sugyvenimą būtina diegti nuo mažų dienų – šeimoje ir mokykloje, o mokytojai privalo formuoti simbiotinį požiūrį į aplinką. Jis kalbėjo apie mokinių ekologinio, etinio ir estetinio ugdymo formas, gyvenamosios aplinkos gamtotyrą ir kraštotyra, apie gamtos istorijos ekspozicijų kūrimo principus. Tam, kad studentai galėtų savarankiškai mokytis ir geriau pasirengti egzaminui, V. Baltrūnas parengė ir išleido labai populiarią metodinę knygą „Aplinkos tyrimų metodologija“, kurią sudaro dvi dalys, septyni skyriai ir rekomenduojamas literatūros sąrašas (Baltrūnas, 2008).

Smulkiai aprašiau profesoriaus dėstytas disciplinas, turėdamas vieną tikslą – parodyti Valentino Baltrūno erudiciją, žinių ir interesų plotį ir gylį. Jei dar pridėsime jo oratorinius gebėjimus bei paskaitose naudotas vaizdo ir kitas didaktines priemones, turėsime puikų rezultatą. V. Baltrūnas visai skatino studentus domėtis Lietuvos teritorijos geologine raida, savo gimtųjų apylinkių gamta ir paminklais. Todėl kursinių, bakalauro ir magistro darbų, kuriems vadovavo profesorius, temos susijusios su studentų gimtosiomis vietomis, pasižymi konkretumu ir nuoseklumu.

Profesoriaus dėstyti dalykai, mokslinės idėjos suteikė Lietuvos edukologijos universiteto geografijos studijų programoms labai aiškų geologinį impulsą. Valentino Baltrūno kolegialumas, bendravimo lengvumas suteikė daug nepamirštamų akimirku ir dėstytojams, ir studentams. Jo paskleistos žinios ir mokslinės idėjos rado atgarsį ir realizuojamos gausaus jo pasekėjų būrio, kurie dirba ir, tikėkimės, dirbs saugodami ir gražindami mūsų Lietuvą.

Vilnius, 2017 m. birželio 5 d.

Bronislavas Karmaza ir Algimantas Česnulevičius bando įveikti „sniego gniūžtę“ užsiritusią ant kelio... Grenlandija, 2007 metai. Petro Šinkūno nuotrauka

NEPAILSTANTIS DĖSTYTOJAS

DAINIUS KULBICKAS

Įvairiapusę geologo Valentino Baltrūno mokslinę ir švietėjišką veiklą vainikavo pedagoginis darbas ir Profesoriaus vardas. Net keturiolika metų jis atidavė ruošdamas darbui gausų būrį (kai kada kurse būdavo daugiau kaip 100 studentų) geografijos ir kitų dalykų mokytojų. Universitete yra tradicija suteikti dėstytojams nominacijas. Vieno kurso absolventai labai taikliai profesorių pavadino „*Nepailstančiu dėstytoju*“ ir tas vardas greitai prigijo, nes atspindi jo požiūrį į mokslą, į dėstymą, į bendravimą...

Pažinau profesorių nuo 2003 metų, kai po studijų likau dirbti katedroje – jis dėstė pirmo kurso studentams geologijos pagrindus, o aš vedžiau šio dalyko laboratorinius darbus. Todėl intensyviai bendradarbiauome metodiniais klausimais, o vasaros pradžioje kartu išvykome į geologijos lauko praktiką, kurios tikslas – įsisavinti pagrindinius geologinių tyrimų metodus. V. Baltrūnas nuolat studentams pabrėždavo šios praktikos svarbą įtvirtinant teorines geologijos žinias. Studentai pamato nemažai Lietuvos geologinių objektų, paminklų ir draustinių (Biržų karstinis regionas, Nemunėlio–Apaščios geologinis draustinis, Papolės atodangos, Kavarsko šaltinis, Linkuvos kalvagūbris, Žalsvasis šaltinis ir kt.), susipažįsta su atskirų vietų geologinės sandaros ypatumais, geologine raida ir dėsningumais. Studentai lankosi pagrindinių naudingųjų iškasenų karjeruose (Karpėnų klinčių, Šaltiškių molio, Petrašiūnų dolomito, Anykščių kvarcinio smėlio, Vidiškių ir Sedūnų žvyro ir kt.), susipažįsta su įvairiais geologiniais laikotarpiais susiformavusiomis uolienomis. Per praktiką surinkti uolienų ir fosilijų pavyzdžiai kasmet pildė Lietuvos edukologijos universiteto (LEU) uolienų ir mineralų kolekciją. Esant galimybei, praktika vykdavo ir Lietuvos geologijos muziejuje (dabar Žemės gelmių informacijos centras) Vievyje, kur studentai turėjo galimybę tiesiogiai prisiliesti prie mūsų Žemės geologinio metraščio, t. y. galėjo pačiuo pinėti iš gelmių gręžiniais iškeltą kerną. Profesorius V. Baltrūnas studentams akcentuodavo geologijos praktinių žinių reikalingumą mokytojui – dirbant kraštotyriminį darbą, vadovaujant mokinių gamtos būreliams ir pan. Todėl praktikose jis neapsiribodavo vien geologine informacija, o pateikdavo daug įdomios istorinės ir kraštotyriminės medžiagos apie įvairias Lietuvos vietas, siekdavo „užkrėsti“ būsimuosius mokytojus jaunųjų geologų ir geografulių judėjimo „bacila“ – skatino plėsti šią veiklą, kurti būrelius, geologijos ir kraštotyrimo muziejus mokyklose, organizuoti mokiniams įvairaus pobūdžio ekskursijas.

Profesorius V. Baltrūnas aktyviai dalyvavo rengiant diplominius darbus – skatino atlikti įvairius gamtos tyrimus, vadovavo kai kuriems bakalaurų ir magistrų darbams, kurių tematika dažniausiai susijusi su geopaveldu įvairiose Lietuvos vietovėse bei atskiruose regionuose, geologinių objektų tyrimais, naudingųjų žaliavų ir kitų gamtinių išteklių subalansuotu panaudojimu, piliakalnių pasiskirstymu ir pan. Darbai būdavo gerai įvertinami, o kai kurių pagrindu parašyti straipsniai buvo skelbiami mokslinėje spaudoje ir Lietuvos geologų sąjungos leidinyje „Geologijos akiračiai“.

2006 metais profesoriaus vadovaujama Ieva Pliuškytė parengė bakalauro darbą „Durpių susidarymas, ištekliai, gavyba ir panaudojimas Lietuvoje“, kuriame apibūdino durpių susidarymo sąlygas, įvardijo jų klasifikacijos kriterijus, geografiškai apibūdino durpynų paplitimą Lietuvoje, surinko duomenis apie jų išteklius, įvertino gavybą ir panaudojimo sritis bei perspektyvas Lietuvoje. Bakalaurė Valda Šuminskaitė 2010 metais pasirinko originalią temą „Žemės drebinėjimai Lietuvoje“. Darbe ji apibūdino ir įvertino šios stichinės nelaimės galimybes mūsų šalyje, surinko išsamius duomenis apie istoriniais laikais fiksuotus žemės drebinėjimus Lietuvoje ir kaimyniniuose kraštuose, nagrinėjo tautosakos kūrinius, kuriuose minimi prasmege dvarai, bokštai, bažnyčios – reiškiniai, kurie galėjo būti susiję su praeityje vykusiais žemės drebinėjimais.

2012 metais V. Baltrūnas vadovavo dviems bakalauro darbams: Egidijaus Preikšo „Lietuvos šiaurės vakarų krašto riedulių – gamtos paminklų sudėtis, kilmės vietos ir dydžio parametrai“ ir Linos Marijos Turskytės – „Šiaulių krašto geologinių ir geomorfologinių gamtos paminklų sudėtis, kilmės vietos ir gamtosauginė situacija“. Abiejų darbų autoriai surado dar į saugomų geologinių objektų kadastrą neįtrauktų gamtos paminklų, juos apibūdino bei pateikė saugojimo rekomendacijas. 2014 metais kartu su profesoriumi vadovavome net keturiems bakalauro ir vienam magistro darbui. Bakalaurai – Siuzana Dombrovskaja „Vilniaus miesto geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje“, Mantas Jakevičius „Utenos rajono geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje“, Julius Kasiliauskis „Šilalės rajono geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje“ – įvertino geopaveldo objektų įvairovę, jų būklę, pasiekiamumą, pritaikomumą edukacijai. Laima Žvironaitė darbe „Riedulių panaudojimo mastai ir ypatumai Anykščių krašto pastatų statyboje“ labai išsamiai išnagrinėjo Anykščių krašto riedulių kilmę bei panaudojimą bažnyčių, dvarų ir kitų pastatų statyboje. Magistriniame Lino Radecko darbe „Pakruojo rajono geologinis potencialas ir jo apsauga“ išsamiai nagrinėti unikalūs Šiaurės Lietuvos naudingų iškasenų telkiniai, jų gavyba ir perspektyvos, karjerų reikultivacijos galimybės, gausūs geopaveldo objektai, jų būklė ir pritaikomumas pažintiniams maršrutams. Dar septyniems bakalauro darbams kartu vadovavome ir 2015 metais: Alionos Lukaševičienės „Smėlio ir žvyro ištekliai bei gavyba Lietuvoje 1990–2013 metais“, Astos Mongirdienės „Baltijos šalių riedulių pasiskirstymas, apsauga ir panaudojimas“, Justo Seibučio „Geopaveldo ir piliakalnių pasiskirstymo bei apsaugos dėsningumai Anykščių rajone“, Jolantos Ivanovienės darbui „Mineralinio vandens ištekliai ir gavyba Lietuvoje 1988–2013 metais“, Renatos Norušaitės „Smegduobių įvairovė, periodiškumas ir pasiskirstymas Biržų ir Pasvalio rajonuose (2000–2014 m.)“, Kazimiero Griciaus „Geoterminės energijos panaudojimo perspektyvos Lietuvoje“ bei Emilijos Norkutės „Kvarco grupės mineralų įvairovė, gavyba ir praktinis panaudojimas“. Pirmuosiuose darbuose nagrinėti smėlio ir žvyro ištekliai Lietuvoje, atlikta jų gavybos statistinė analizė bei įvardintos perspektyvos. J. Seibutis domėjosi geologiniais Anykščių krašto objektais, įvertino jų būklę, pasiūlė informacijos apie juos viešinimo būdus. Jolantos Ivanovienės darbe atlikta išsami mineralinio vandens išteklių gavybos analizė, numatytos mineralinio vandens balneologinio panaudojimo perspektyvos, atlikta jo panaudojimo gydymui Lietuvoje istorinė

analizė. Renata Norušaitė nagrinėjo smegduobių dydžius, formas, jų priklausomybę nuo kritulių kiekio, atsivėrimo dėsningumus ir lokalizacijas. Kazimieras Gričius analizavo geoterminės energijos panaudojimo galimybes Lietuvoje. Emilijos Norkutės sukaupta ir skaitmenizuota informacija apie kvarco grupės mineralus yra pritaikoma didaktiniams tikslams virtualioje LEU aplinkoje. 2016 metais profesorius Valentinas Baltrūnas vadovavo magistrės Ramunės Vasiljevaitės darbui „Ignalinos rajono ekogeologinės situacijos vertinimas racionaliame teritorijos planavime“, kuriame studentė kalba apie svarbiausius Ignalinos krašto naudingųjų iškasenų telkinius, įvertina jų gavybą šiandien ir perspektyvas, domisi karjerų rekultivacijos galimybėmis. Taip pat darbe atlikta Ignalinos krašto geologinių objektų lankymo analizė, domimasi jų apsauga.

Bendras darbas su profesoriumi Valentinu Baltrūnu, jo originalus mąstymas ir požiūris į mokslą visiems – tiek studentams, tiek dėstytojams – suteikė neįkainojamos patirties mokslinėje ir pedagoginėje veikloje. Analizuodami studentų įvairių apklausų duomenis, sužinojome, kad jie labiausiai vertino profesoriaus objektyvumą, išsamius atsakymus į užduodamus klausimus, geranorišką pagalbą rašant darbus. Jis mums buvo ir yra darbštumo, kruopštumo, pareigingumo pavyzdys. Gyvuokit, *Nepailstantis dėstytojau!*

Viewis, 2017 m. liepos 10 d.

Valentinas Baltrūnas su studentais prie atodangos

BENDRŲ DARBŲ AKIMIRKOS...

DOC. DR. KĘŠTUTIS ŠVEDAS

Europos ir kitų teritorijų apledėjimo klausimai buvo ir ateityje bus aktualūs tyrinėtojams tiek teoriniu, tiek ir praktiniu požiūriu. Tiriant globalias teritorijas, ypač svarbūs yra įvairių metodų panaudojimo ir tobulinimo aspektai. Lietuvoje tai susiję su paviršiaus susiformavimo raida, nuogulų paplitimu ir naudingųjų išteklių panaudojimo praktinėmis galimybėmis. Šiuos ir kitus klausimus bandėme aiškintis dar 1974 metais, kai dirbau Mokslų akademijos Geografijos skyriuje. Tada buvo pradėti detalesni senojo apledėjimo srities tyrimai: domėjomės Medininkų aukštumos ir Eišiškių plynaukštės reljefo kilme ir formomis. Tyrimai užtruko net penketą metų, per tą laiką teritoriją išvažinėjome ir išvaikščiojome skersai ir išilgai, kasmet ekspedicijose praleisdami po penkis mėnesius. Vasaros atostogų metu mums talkindavo prof. Alfonsas Basalykas, aplankydamas prof. Česlovas Kudaba, mūsų ekspedicijos bazėje lankėsi Baltarusijos ir kitų respublikų geomorfologiniais tyrimais besidomintys mokslininkai. Ištyrėme visus teritorijoje buvusius karjerus ir atodangas, stengėmės nustatyti paskutiniojo apledėjimo buvusį pakraštį ir jo paliktas galines morenas. Ieškant raktų naujai iškilusių problemų sprendimui, teko kurti naują metodiką, taikyti nestandartinius tyrimo būdus. Jau tada buvo sukaupta daug duomenų, kuriuos pildėme 1988 metais vėl atnaujinę senojo apledėjimo srities geomorfologinius tyrimus, kai pradėjau dirbti Vilniaus pedagoginio instituto (vėliau – universiteto, dar vėliau – Lietuvos edukologijos universiteto – LEU) Gamtos mokslų fakulteto Bendrosios geografijos katedroje. Bet ypač daug nuveikėme, kai 2003 metais į mūsų katedrą atėjo dirbti geologas profesorius Valentinas Baltrūnas, o nuo 2004 metų ir geomorfologas profesorius Algimantas Česnulevičius. Bendromis pastangomis ištyrėme specifinius periglacialinės dangos darinius Medininkų aukštumoje ir Eišiškių plynaukštėje, išryškinome morfologinius ir struktūrinius teritorijos bruožus, atlikome litologinius, geocheminius ir paleogeografinius tyrimus. Remdamiesi tyrimų duomenimis, nustatėme skirtingo amžiaus periglacialinės dangos litokompleksus.

Tyrimai parodė, kad pietų Lietuvoje kvartero metu vykę ledynų akumuliacijos ir vėlesni egzaraciniai ir eroziniai procesai buvo intensyvūs priešpaskutinio ir paskutinio apledėjimo laikotarpiais bei ankstyvajame poledynmetyje, kada susiformavo sudėtingi dabartiniai paleogeografiniai kompleksai. Teritorijos paleogeografinės raidos analizė išryškino minėtų kompleksų susidarymo aplinkybes ir vėlesnę jų raidą Medininkų aukštumoje ir Eišiškių plynaukštėje. Šių teritorijų paviršius stipriai performuotas, nes keletą kartų buvo atsidūręs ledynų ekstraglacialinėje zonoje. Mokslinėje literatūroje vyrauja nuomonė, kad šalčio poveikį patyrusios nuogulos gali būti vertinamos kaip ledynmečių ir tarpledynmečių kaitos patvirtinimas.

Nemuno (Viurmo) apledėjimo metu klimato sąlygos keitėsi daug kartų. Dėl to susidarė nevienodo pločio periglacialinės zonos, kuriose aptinkama daugybė įvairių periglacialinių reiškinių ir formų. Dėl šalčio poveikio formavosi daugiametis įšalas. Išalant pa-

viršiniam sluoksniui, atsivėrė plyšiai, kuriuose susidarė ledo ir grunto pleištai. Klimatui šylant, ledo pleištai tirpo, o jų vietas užpildė gruntas. Taip susiformavo pseudomorfozės ir solifliukcinės struktūros. Visapusiškai jas ištyrę, mes galime teigti, kad periglacialiniai reiškiniai yra svarbūs rekonstruojant paleogeografines sąlygas teritorijose, kurios buvo padengtos ledynų. Aiškėja realios galimybės atskleisti klimato kaitą apledėjusiose teritorijose. Daugelio tyrėjų nuomone, periglacialinės struktūros gali būti naudojamos stratigrafinių sluoksnių išskyrimui. Jos sutampa su klimato kaitos ritmais ledynų stadijų ir fazių paliktose nuogulose.

Tyrimus tęsėme 2007–2009 metais, remiami Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo. Pakartotinai ištyrėme Medininkų aukštumos ir Eišiškių plynaukštės periglacialinės dangos struktūrą, atlikome nuogulų petrografinius tyrimus. Be tradicinių tyrimų, papildomai Talino technologijos universiteto Geologijos instituto Kvartero geologijos laboratorijos specialistai optiškai stimuliuotos liuminescencijos (*OSL*) metodu nustatė darinių absoliutų amžių. *OSL* duomenys leido patikslinti savarankiškus litokompleksus, susieti juos su apatinio, vidurinio ir viršutinio Nemuno laikotarpiais. Nustatėme, kad Eišiškių plynaukštės ir Medininkų aukštumos deliuvinė-solifliukcinė danga patyrė 5 ryškius etapus, siejamus su klimato atšilimo laikotarpiais. Jų amžius būtų toks: Jonionys-1 (datos: prieš 97,7–100,0 tūkst. m.); Jonionys-2 (datos: prieš 70,7–88,1 tūkst. m.); Mickūnai-1 (datos: prieš 38,5–40,7 tūkst. m.); Nemunas-3 antroji pusė (vėlyvasis ledynmetis, datos: 12,3–21,3 tūkst. m.) ir holoceno pirmoji pusė (datos: 5,3–9,7 tūkst. m.). Noriu atkreipti dėmesį, kad Sibire ir Europoje klimato sąlygos ledynmečiais nebuvo vienodos, todėl vienodų kriterijų, vertinant šių teritorijų tyrimų duomenis, taikyti nerėtų.

Ledo pleiščių ir pseudomorfozių egzistavimas skirtinguose periglacialinės dangos sluoksniuose leidžia tvirtinti, kad Lietuvos teritorijoje buvo bent keli daugiamečio įšalo susiformavimo ir jo degradavimo laikotarpiai. Dėl to susidarė sluoksniuota periglacialinė danga, kurią užklojo viršuje esantis holoceno laikotarpio sluoksnis. Tokia danga yra patvirtinama periglacialinėmis struktūromis ir absoliutinio amžiaus nustatymo datomis. Svarbiausios struktūros, kuriomis reikėtų remtis, yra kriogeniniai pleištai su pirminiu mineraliniu užpildu, įvairūs krioturbacijų variantai, ledo pleiščių pseudomorfozės ir solifliukcinės struktūros. Stratigrafiniu požiūriu tokie sluoksniai kartoja daugelyje atodangų, todėl yra reikšmingi atliekant klimato ritmų kaitos vertinimą ir yra taikomi stratigrafinėms koreliacijoms.

Klimato atšalimo ir atšilimo laikotarpiai Nemuno apledėjimo metu įtakojo eolinius procesus ir šlaitų performavimo tempus bei dirvodarinių procesų intensyvumą. Atšalimo laikotarpiai dirvožemių formavimąsi nutraukdavo. Didžiausia nuogulų granuliometrinė kaita yra apatinio Nemuno litokomplekse. Tai byloja apie greitą klimato pasikeitimą periglacialinėje zonoje. Viena pagrindinių išvadų būtų tokia: ledo pleiščių ir pseudomorfozių buvimas skirtinguose periglacialinės dangos sluoksniuose leidžia tvirtinti, kad Lietuvos teritorijoje buvo bent penki daugiamečio įšalo susidarymo ir jo degradavimo laikotarpiai.

Atliktų tyrimų duomenų pagrindu, kartu su bendraautoriais, kurie prisidėjo atlikdami tyrimus per ekspedicijas ir laboratorijose, parašėme keletą mokslinių straipsnių. Noriu paminėti Bronislavą Karmazą, Anatolij Molodkov, Petrą Šinkūną, Rimantę Zinkutę ir Violetą Pukelytę, kuri, padedama mokslinio vadovo prof. habil. dr. Algimanto Česnulevičiaus, gautus tyrimų rezultatus pritaikė disertaciniame darbe „Geologinės struktūros įtaka geomorfologinių rajonų raidai (Pietų Lietuvos pavyzdžiu)“.

Baigdamas norėčiau pabrėžti, kad, nors Valentino Baltrūno geologinių, geomorfologinių tyrimų laukas labai platus ir Medininkų aukštumos bei Eišiškių plynaukštės tyrimai yra tik vieni iš daugybės kitų, atliekamų skirtingose teritorijose taikant įvairius tyrimo metodus, profesoriaus mokslinis ir puikaus kolegialumo indėlis tiriant šias senojo apledėjimo sritis, yra labai reikšmingas.

Vilnius, 2017 m. gegužės 19 d.

Kęstutis Švedas ir Valentinas Baltrūnas prie atodangos Medininkų aukštumoje, 2008 metai. Bronislavo Karmazos nuotrauka

PASKUI LEDYNO PĖDSAKUS

DR. EUGENIJA RUDNICKAITĖ

Aš, kaip ir kolega Valentinas Baltrūnas, visą savo gyvenimą seku ledyno paliktais pėdsakais... 1977 metais parašiau diplominį darbą „Merkinės apylinkių kvartero darinių geonuotrauka bei stambiaklastinės morenų dalies petrografiniai tyrimai“, kuriam vadovavo doc. P. Vaitiekūnas. Recenzentu buvo paskirtas V. Baltrūnas, tada dirbęs vyriausiu geologu Kompleksinės geologinės ekspedicijos stambaus mastelio geonuotaukos partijoje, Daugų plote. Lauko darbų sezonas jau buvo prasidėjęs, todėl teko savo parengtą diplominį darbą gabenti į Varėną, kur M. K. Čiurlionio gatvėje buvo įkurta laikina geologų bazė. Einant iš Varėnos geležinkelio stoties, staiga užklupo pavasarinė liūtis. Svarbiausia buvo išsaugoti diplominio darbo brėžinius! Greit nusivilkau švarkelį ir susukau į jį savo brangų turtą. Kai bėgdama pasiekiau tikslą – buvau permirkusi iki paskutinio siūlo, bet brėžiniai, laimei, nenukentėjo. Geologė Angelė Juškevičiūtė surado man sausų drabužių, išvirė arbatos ir, gurkšnodamos ją, sulaukėme grįžtančio V. Baltrūno. Taip pirmą kartą ir susitikome. Dabar jau gerai nepamenu, apie ką kalbėjomės gerdami arbatą... Atminty liko tik tas pirmasis įspūdis, kad tai dalykiškas, gyvas, puikų humoro jausmą turintis žmogus. Jis paėmė mano darbą ir pažadėjo, parašęs recenziją, atvežti į Vilnių, nes turėsiąs ten reikalų. Tada iš Varėnos į Vilnių grįžau daug ramesnė, nei važiuodama į ten – tiek, kiek gali būti rami diplomantė, laukianti savo darbo recenzijos. O ji buvo teigiama ir labai dalykiška.

Po to daug kartų su Valentinu susitikdavome per įvairius renginius – simpoziumuose, konferencijose, išvykose, paskaitose, diplominių ir disertacinių darbų gynimuose, jubiliejuose ir pan. Mane visada stebino jo gebėjimas iš karto įsijausti į bet kurio renginio dvasią, surasti vienai ar kitai progai tinkamus žodžius.

2004–2007 metais prof. habil. dr. V. Baltrūnas dėstė Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos katedroje. Magistrantams jis skaitė kursą „Aplinkos geologijos metodologijos pagrindai“.

1995–2003 metais Valentinas Baltrūnas pirmininkavo Gamtos fakulteto Geologijos ir mineralogijos katedros diplominių darbų gynimo komisijai. Jis geranoriškai, bet tuo pačiu objektyviai ir dalykiškai vertino studentų darbus, kūrė auditorijoje pozityvią atmosferą, už kurią dėkingi buvo ir dėstytojai, ir studentai. Jam ir pačiam teko vadovauti ne vienam diplominiam darbui. 2003 metais Inga Razumaitė apsigynė bakalauro darbą „Paskutinio apledėjimo moreninės dangos ypatumai Šiaurės Lietuvoje“ (recenzavo dr. B. Karmaza). 2011 metais jo vadovaujamas Aurimas Lajauskas apsigynė magistro darbą „Medininkų kalvyno ir Eišiškių plynaukštės paviršinių pakraštinių darinių palyginamoji charakteristika Lietuvoje“ (recenzavo doc. P. Šinkūnas). O 2015 metais magistro darbą „Subglacialinės sedimentacijos ypatybės Ruopiškio drumlinoido pavyzdžiu“ apsigynė Saulius Lozovskis (recenzavo doc. P. Šinkūnas).

Dar daugiau darbų Valentinas Baltrūnas recenzavo: 2003 metais Eglės Stonytės bakalaurinį darbą „Pelkių rūdos panaudojimas, geocheminės sudėties ir su ja susijusių vietovardžių analizė Vakarų Lietuvoje“ (vadovas dr. B. Karmaza); 2004 metais – Lauros

Reklaitytės bakalaурinį darbą „Pagramančio, Genčių, Alangos ir Jocių atodangų geologiniai tyrimai Pagramančio regioniniame parke“ (vadovė dr. R. Guobytė); 2005 metais – Mindaugo Traškos bakalaурinį darbą „Mūšos limnoglacialinio baseino Paiešmenės atraminio ploto nuosėdų ypatumai“ (vadovas dr. B. Karmaza); 2008 metais – Vitalijos Debesiūnaitės magistrinį darbą „Lietuvos pleistoceno stratigrafija ir paleogeografija geochronologinių tyrimų duomenimis“ (vadovas dr. A. Bitinas); 2009 metais – Ingos Beinoraitės bakalaурinį darbą „Kisieliškių atodangos tarpmoreninių nuogulų sedimentacija“ (vadovas doc. P. Šinkūnas) ir Mariaus Norkūno bakalaурinį darbą „Vilkiškių I ir II atodangų vidurinio-viršutinio pleistoceno akvalinių smėlingų nuogulų sudėtis ir sedimentacinės sąlygos“ (vadovas prof. habil. dr. A. Gaigalas) bei Valdemaro Salamakino magistrinį darbą „Fliuvioglacialinių nuogulų sedimentacijos dinaminės fazės, granulometrinė ir petrografinė sudėtis, siekiant įvertinti jų susidarymo aplinkas ir mineralinių žaliavų panaudojimo galimybes (Didžiasalio telkinių pavyzdžiu)“ (vadovas prof. habil. dr. A. Gaigalas); 2011 metais – Eglės Šinkūnės magistrinį darbą „Priededyninės sedimentacijos atspindys fliuvioglacialinių nuogulų tekstūrose“ (vadovas prof. dr. P. Šinkūnas); 2012 metais – Mindaugo Kazbario bakalaурinį darbą „Sedimentacijos sąlygos Gariūnų ir Pagirių fliuvioglacialinėse terasose“ (vadovas prof. dr. P. Šinkūnas); 2014 metais – Kastyčio Pucilausko magistrinį darbą „Fliuvioglacialinė sedimentacija Vokės proslėnyje“ (vadovas prof. dr. P. Šinkūnas) ir Mindaugo Kazbario magistrinį darbą „Fliuvioglacialinė sedimentacija zandrų proksimalioje dalyje (Samninkų ir Rūsteikių pavyzdžiu)“ (vadovas prof. dr. P. Šinkūnas); 2017 metais – Leonid Slauto magistrinį darbą „Paskutiniojo apleidimo ledyno dinamika Kauno marių apylinkėse“ (vadovas prof. dr. P. Šinkūnas).

Profesorius Valentinas Baltrūnas 2009–2011 metais dėstė ir Kauno Vytauto Didžiojo universitete Gamtos mokslų fakultete, Aplinkotyros katedroje. Jis drauge su doc. dr. Ričardu Taraškevičiumi parengė naują studijų programą „Aplinkos geologija“ (kodas APL1003) – „Aplinkotyra ir ekologija“ (programos kodas: 612F70001). Šio universiteto studentams V. Baltrūnas organizavo vasaros praktikas, kuriose įtvirtindavo per mokslo metus sukauptas žinias.

Kaip jau minėjau, ne kartą teko kartu su Valentinu dalyvauti įvairiuose mokslo renginiuose. Įsiminė įvykis iš 2008 metais rugsėjo mėnesį vykusio INQUA „Peribaltic“ tarptautinio lauko simpoziumo Fromborge, Lenkijoje. Mano vyras, kuris darbo reikalais buvo Kaliningrado srityje, sumastė atvažiuoti į Lenkiją ir norinčius parvežti į Vilnių mašina, kurioje neseniai buvo susimontavęs navigacinę sistemą. Susigundė profesoriai Algimantas Česnulevičius ir Valentinas Baltrūnas. Mano vyras labai didžiavosi neseniai įsigyta naujove, kuri maloniu moterišku balsu kreipė mus tai į kairę, tai į dešinę. Važiuodami pasiūlyta kryptimi, kuo toliau, tuo labiau jautėme prastėjantį kelią, kol galiausiai jis virto keliuku, kuriuo važinėja tik žemdirbiai sėjos ar derliaus nuėmimo laiku... Keleiviai pritilo, tik Valentinas, kaskart, kai vos „gyvu“ tiltuku pervažiuodavome eilinį upelį, nepavargo stebėtis – ir iš kur ta „moteriške“ galinti žinoti, kad šis tiltelis atlaikys mūsų mašiną?! Kai pagaliau vėl išvažiuovome į normalų asfaltuotą kelią, paaiškėjo, kad mūsų vairuotojas navigatoriuje buvo pasirinkęs nuorodą – „vykti trumpiausiu keliu“ ir pamiršo pažymėti,

kad tas kelias turėtų būti asfaltuotas... Atstumą iki Vilniaus sutrumpinome gal 70-čia kilometrų, tuo pačiu susipažinome su pravažiuojamų vietų reljefo ypatumais ir įsitikinome, kad mano šeimos mašina – tinkama geologiniams lauko darbams!..

2011 metais kartu su Valentinu ir kitais kolegomis dalyvavome XVIII INQUA pasauliniame kongrese Berne, Šveicarijoje. Valentinus atstovavo net dviems autorių grupėms, pristatydamas jų parengtus pranešimus. Visa Lietuvos delegacija susibėgdavome epizodiškai, tik V. Baltrūnas net ir čia nepamiršo „Geologijos akiračių“ redaktoriaus pareigų ir sugebėjo visus mus surinkti bendrai nuotraukai. Įdomu ir tai, kad, net nesitarę, visi lietuviai po kongreso pasirinkome tą pačią kelionę po Šveicarijos Alpes, kuriai vadovavo pagrindinis kongreso organizatorius, garsus mokslininkas Kristianas Šliuchteris (Christian Shluchter). Šioje kelionėje man susidarė įspūdis, kad Valentinus, nelaukdamas vietinių mokslininkų paaiškinimų, greičiau už pačius organizatorius, susirasdavo tikrai dėmesio vertus geologinius objektus. Iš šono atrodė, kad vaikščioja jis po gerai pažįstamas vietas... Pamaniau – štai ką reiškia daugiametė patirtis ir gilus savo dalyko išmanymas!

Tikiu, Valentinai, kad dar ne kartą keliausime paskui ledyno paliktus pėdsakus, bandydami suprasti, kaip viskas vyko ir ieškodami tam įrodymų.

Vilnius, 2017 m. liepos 13 d.

Valentinus Baltrūnas konferencijoje Lenkijoje, 2008 metai. Bronislavo Karmazos nuotrauka

Taip jau lėmė likimas, kad baigusi biologijos studijas Vilniaus universitete, atsidūriau tarp geologų... Apie geologiją tada menkai ką nutuokiau – žinios apsiribojo romantiškais vaizdiniais iš vaikystėje matytų filmų. Bet, einant laikui – geologinė literatūra, diskusijos su kolegomis, praktinis darbas – paveikslą keitė ir formavo naują supratimą apie šį mokslą. Kai kolegos paragino stoti į geologijos doktorantūrą, buvo labai nedrašu – juk neturiu geologijos pagrindų! Tą kartą dvejonės išsklaidė Valentinas Baltrūnas – ekspromtu sudėliojo studijų planą, lyg „užkalbėjo“ mane: *palankysi paskaitas universitete, pasikonsultuosi su dėstytojais, išsilaikysi egzaminus, o tada padirbėsi ir parašysi disertaciją*. Tas paprastas ir aiškus ateities „surikiavimas“, matyt, užbūrė – patikėjau, kad galiu ir – padarysiu!

Taip, ilgai nelaukusi, nuėjau pas profesorių A. Gaigalą pasitarti dėl doktorantūros studijų programos. Aptarus kaip ir ką studijuosiu, kokią literatūrą skaitysiu, kalba pakrypo bendrai apie geologijos mokslą, jo subtilybes. Galiausiai profesorius tarė: *Žinai, daugelis galvoja, kad mokslas – tik nuogi faktai. Iš tikrųjų be lakios fantazijos negali būti tikru mokslininku, ypač geologijoje*. Tada įvardino kelias žinomas pavardes ir dėstė toliau: *Šitie žmonės fantazijos neturi, o štai, pavyzdžiui, Valentinas Baltrūnas – turi. Pažiūrėk, – mostelėjo ranka į žemėlapi, kabantį ant sienos, – žmogus be fantazijos tokio žemėlapio nenupaišys. Geologijoje faktus reikia vertinti kūrybiškai*. Šie žodžiai man labai giliai įstrigo ir vėliau ne kartą įsitikinau, kad tai tikra tiesa... Ypač skaitydama Valentino knygas, studijuodama straipsnius. Labiausiai mane žavi jo nepaprastas gebėjimas susieti geologiją, rodos, su tokiais tolimais dalykais – menais, tautosaka, istorija. Mėtais apipintas riedulys, duburys ar upelio slėnis Valentino darbuose meistriškai aprengeiamas geologinių žinių rūbu ir pavirsta eiliniam žmogui suprantama geologine pasaka, o ne dar vienu geologiniu objektu su statistinių duomenų šleifu.

Kūrybiškumo, nestandartinio požiūrio į tyrimo objektą jis moko ir jaunesnius kolegas. Stebėjau, kaip Valentinas su jais bendrauja – ramiai, be spaudimo, tarsi prabėgom tarsteldamas vieną kitą reikalingą žodį – sugeba pasukti abejojantįjį reikiama linkme. Žinau, Valentino *užburta* buvau ne vienintelė. Kas šiandien gali suskaičiuoti visus dar „neapsiplunksnavusius“ geologus ar, tiesiog, gamtos tyrėjus, kuriems Valentinas, nors ir nebūdamas tiesioginis jų darbų vadovas, įtikinamais argumentais, nuoširdžiais patarimais, laiku ištartais padrašinimo žodžiais, padėjo susivokti, surasti savo kelią ir drąsiai žengti juo į priekį...

O dalyvavo jis rengiant ne vieną disertacinį darbą: J. Valiūno „Geologinio potencialo ir ekogeologinių sąlygų vertinimas teritorijų planavimo tikslams“ (apsigynė 1994 m.); R. Guobytės „Lietuvos paviršiaus geologijos ir geomorfologijos ypatumai bei deglaciacijos eiga“ (apsigynė 2002 m.); D. Kulbicko „Lietuvos silicitai ir jų geologinių tyrimų panaudojimas priešistorės pažinimui“ (doktorantūros studijos 2007–2010 m.); J. Vainoriaus „Vidurio Lietuvos dugninės morenos lygumos šiaurinės dalies geologinių sąlygų raida vėlyvajame pleistocene“ (doktorantūros studijos 2007–2010 m.); P. Pučio „Lietuvos organinių dirvožemių mikroelementarinės sudėties ypatumai“ (doktorantūros

studijos 2009–2012 m.). Ne visi savo darbus apsigynė, bet kiekvienas, manau, galėtų patvirtinti gavę daug Valentino laiko, pagalbos ir patarimų juos rašant.

Atskirai reikėtų kalbėti apie V. Baltrūno vaidmenį disertacijų gynimuose. Turbūt visi sutiks, kad daugiausia savo laiko šiame „procese“ turi paaukoti ginamojo darbo oponentai. Pirmiausia reikia įvertinti, ar darbas atitinka disertacijų rašymo reikalavimus, įsigilinti ir perprasti nagrinėjamos temos esmę, surasti klaidas ir prieštaravimus. Todėl neatsistebiu, kiek kartų ir kiek skirtingų gamtos tyrimo problemų teko perprasti Valentinui: Dalia Kisieliene „Lietuvos kvartero paleokarpologiniai kompleksai ir jų reikšmė stratigrafijai“ (Vilniaus universitetas (VU) – apsigynė 2002 m.); Kristina Greičiūtė „Karinių poligonų dirvožemio pažeidimų ir taršos tyrimai bei elektrokinetinio metodo taikymo galimybės“ (Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU) – 2006 m.); Evelina Brannvall „Sunkiųjų metalų ir naftos produktų kelio aplinkoje tyrimai ir mažinimas naudojant gamtinius sorbentus“ (VGTU – 2006 m.); Edita Baltrėnaitė „Sunkiųjų metalų pernašos iš dirvožemio į medį tyrimai ir įvertinimas“ (VGTU – 2007 m.); Sonata Gadeikytė „Urbanizuotų teritorijų mechaninės apkrovos ir geologinės aplinkos sąveikos pasekmių vertinimas ir modeliavimas“ (VU – 2007 m.); Aldona Damušytė „Lietuvos pajūrio geologinė raida poledynmečiu“ (VU – 2011 m.); Kęstutis Kelevišius „Vibropolio laikomosios galios nustatymas pagal įrengimo metu išmatuotus parametrus“ (VGTU – 2014 m.); Jurgita Paškauskaitė „Lietuvos pajūrio pleistoceno nuogulų sandara ir sedimentacijos sąlygos“ (VU – 2015 m.).

Dar didesnis būtų Vilniaus universiteto doktorantų sąrašas, kurių disertacinių darbų gynime V. Baltrūnas buvo komiteto pirmininkas. Kiekvieną kartą jis gebėjo sukurti dalykišką, draugišką atmosferą ir gynimą paversti visos mokslo bendruomenės švente, kai habilitacinį darbą „Radionuklidų migracijos ir transformacijos dėsninčiai Lietuvos geologinėje aplinkoje“ gynėsi Jonas Mažeika (1999 m.); disertacijas – Vaidotė Jakimavičiūtė-Maseliene „Lietuvos radioaktyviųjų atliekų saugyklų poveikis aplinkai – hidrogeologiniai ir radioekologiniai aspektai“ (2005 m.); Jolanta Čyžienė „Baltijos regiono kambro uolienų diagenėzė, kolektorinės savybės ir sedimentacinio baseino raida“ (2006 m.); Ingrida Bagdanavičiūtė „Geologinės aplinkos vertinimas ir jo panaudojimas teritorijų planavimui“ (2007 m.); Jonas Šečkus „Pietryčių Baltijos jūros raidos analizė taikant geologinio modeliavimo metodus“ (2009 m.); Gintaras Žaržojus „Dinaminio zondavimo rezultatų ir juos įtakančių veiksnių analizė bei sąsajos su statinio zondavimo duomenimis Lietuvos gruntuose“ (2010 m.); Irma Vėjelytė „Telšių ir Drūkšių–Polocko deformacijos zonos: petrografija ir U/Pb geochronologija“ (2011 m.); Žana Skuratovič „Aeracijos zonos modeliai ir jų taikymai radioaktyviųjų atliekų kapinyno saugos analizei“ (2013 m.); Rasa Šliaupienė „Anglies dvideginio dujų geologinio saugojimo perspektyvos Baltijos sedimentaciniame baseine“ (2014 m.); Anicetas Štuopis „Pietryčių Lietuvos kvartero komplekso požeminio vandens išteklių formavimasis ir vertinimo modeliavimo metodais ypatumai“ (2014 m.); Aldona Baubiniene „Lietuvos upių salų genetinė įvairovė ir jų dinaminė kaita“ (2015 m.); Andrius Pačėsa „Platforminių mažo seisminio aktyvumo sričių seisminio pavojaus vertinimas Baltijos regiono pavyzdžiu“ (2016 m.).

Valentinas Baltrūnas disertacijų gynimo komiteto narys buvo, kai darbus gynėsi

J. Satkūnas (VU – 1993 m.), L. Ž. Gelumbauskaitė (VU – 1993 m.), S. Gulbinskas (VU – 1994 m.), B. Karmaza (VU – 1995 m.), S. Gadeikis (VU – 1998 m.), M. Stančikaitė (VU – 2000 m.), N. Blažauskas (VU – 2002 m.), G. Žalūdienė (VU – 2002 m.), V. Račkauskas (VU – 2003 m.), A. Simniškytė-Strimaitienė (VU – 2004 m.), A. Armanavičius (VGTU – 2005 m.), V. Vaišis (VGTU – 2005 m.), L. Pilkytė (VGTU – 2006 m.), V. Barzdžiuvienė (VU – 2006 m.), J. Volungevičius (VU – 2007 m.), A. Jankaitė (VGTU – 2007 m.), A. Anikėnienė (VGTU – 2009 m.), R. Puzienė (VGTU – 2010 m.), T. Sukova (VU – 2011 m.), L. Balakauskas (VU – 2012 m.), A. Litvinaitis (VGTU – 2013 m.), M. Bulevičius (VGTU – 2014 m.); habilitacinius darbus: A. Česnulevičius (VU – 1999 m.), O. Zdanavičiūtė (VU – 2002 m.), S. Marcinkonis (LŽI – 2008 m.), R. Povilanskas (KTU – 2009 m.) ir kt.

Kaip matote, susidaro didelis būrys jaunų mokslininkų, prie kurių sėkmingos mokslinės karjeros prisidėjo ir Valentinas Baltrūnas. Ne kartą teko stebėti, kaip per darbų gynimą jis užduoda disertantams provokuojamus klausimus, kurie juos lengvai sutrikdo ir atrodo kiek netikėti, bet iš tiesų skatina pamąstyti giliau ir į savo tyrimo objektą ar reiškinį pažiūrėti kitu rakursu, atskleisti netikėtas jo puses. Dažnai tie klausimai būna lyg ir lengva nuoroda, ką dar galėtum nuveikti jau apsigynęs disertaciją.

O darbų darbelių, sumanymų ir svajonių pilnos ne tik jaunųjų tyrėjų galvos, bet ir Valentino, kuris, rodos, nepailsdamas stumia pirmyn mokslo „vežimą“, atiduoda save aplinkos apsaugos, visuomenės švietimo darbams. Žinau, jis dar ne vieną *užkalbės* eiti geologijos mokslo keliu...

Vilnius, 2017 m. liepos 21 d.

Valentinas Baltrūnas pirmininkauja disertacijos gynimo komitetui. Bronislavo Karmazos nuotrauka

Disertacijos gynimo metu. Valentinas Baltrūnas antras iš kairės

Konferencijoje

Kvartero tyrėjai konferencijoje. Iš kairės:
Algimantas Česnulevičius, Valentinas Baltrūnas
ir Danguolė Karmazienė, 2008 metai.
Bronislavo Karmazos nuotrauka

*Rūpestis gamta
ir žmogumi*

GAMTA KAIP KULTŪROS ŠALTINIS

Ivadas

VALENTINAS BALTRŪNAS

Gamtos ir kultūros sąvokas girdime labai dažnai, tačiau retai jas sugretiname. Gamta plačiaja prasme – tai visas gyvasis ir negyvasis, arba, kitaip sakant, materialusis ir informacinis, pasaulis. Kartais bandoma siaurinti jos supratimą: t. y. visa, kas nesusiję su žmogumi ir jo veikla, arba tai, kas yra gamtos mokslų tyrimo objektas. Labiausiai įprastas antropocentriškas požiūris, kad gamta yra visuomenės egzistavimo natūralių sąlygų visuma, kurią veikia ūkininkaujantis žmogus ir kuri savo ruožtu daro įtaką žmonijai. Deja, gamtos sąlygų poveikis žmonijos raidai, etnogenezei ir kultūrai, kaip visuomenės fiziniu ir protiniu darbu sukurtai visumai, nėra mūsųose dažna svarstymų tema. Tuo labiau dvasinei kultūrai, kurią paprastai suprantame kaip visuomenės pasiekimų visumą mokslo, meno, gyvenimo organizavimo, papročių ir tradicijų srityse ir kuri lemia žmogaus jausminį santykį su aplinka (pasaulėjautą) bei jo pažiūrą į supantį pasaulį, žmogų ir gyvenimą (pasaulėžiūrą). Mus domina gamta kaip kultūrinės (mokslinės, meninės, religinės ir t. t.) veiklos priežastis, šaltinis ir objektas.

Į klausimą, kas mums yra mielesnis ir vertingesnis: ar didžiausias Lietuvoje Puokės akmuo netoli Barstyčių, ar kiek mažesnis Puntuko riedulys prie Anykščių, – nesunku atsakyti. Ko gero, Puntukas. Jei Puokės galiūnas tėra neseniai melioratorių atrasta įspūdinga negyvosios gamtos dalis, tai „velnio neštas ir pamestas“ Puntukas ir jo archeologinės bei sakralinės ypatybės, tautosakos kraitis, mūsų atmintin įsirėžęs S. Dariaus ir S. Girėno bareljefas seniai tapo didele tautos dvasine vertybe, galbūt net palyginama su piliakalniais, pilimis, bažnyčiomis. Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, tokių sudvasintų gamtos vertybių yra ir daugiau. Vienos jų jau daug šimtmečių žavi žmones savo grožiu ir paslaptingu, suteikdamos unikalumo įvaizdį visam kraštui, kitos aplinkybių dėka jau negrįžtamai prarastos, trečios gi vadinamojo „progreso“ dar galutinai nesunaikintos ir laukia įdėmesnio žvilgsnio bei atminties prabudimo.

Ta žadinama atmintis keleriopa. Tai ir liaudies sukurti bei iš kartos į kartą per tūkstantmečius perduoti trumpučiai, lyg informacinės žinutės, padavimai, vėliau kai kurie iš jų virtę įspūdingomis legendomis ar pasakomis. Tai ir savo taisyklinga forma nuo seno stebinę piliakalniai, alkakalniai ir pilkapiai, taip pat įvairūs pėduotieji, dubenuotieji ar žymėtieji akmenys ir akmenų vainikai. Tai ir archeologų iš kultūrinių sluoksnių iškasami senųjų mūsų krašto gyventojų materialinės ir dvasinės kultūros pėdsakai. Tai ir kalvų bei klonių, upių ir ežerų, riedulių ir uolų prigimtis bei amžius, nustatytas gamtininkų. Tai ir dailininkų, rašytojų, kompozitorių kūryba, kurią įkvėpė vienas ar kitas gamtos kampelis ir kurioje liko užfiksuotas tos vietovės grožis, sukeltas įspūdis, vietovardis.

Mūsų Lietuva nėra visiškai nepažintas „laukinis“ kraštas (terra incognita). Ji mums nuo senų senovės sava ir šventa. Noriu pacituoti šviesios atminties mūsų žymaus geografo, didžiojo kraštotyrininko, aistringo publicisto profesoriaus Česlovo Kudabos

(1932–1993) paskutinės knygos „Septyni keliai iš Varnių“ (1993) paskutiniojo puslapio žodžius: *Kur mes begyvename, bekeliaujame ar ilsimės, mus supa, gaubia gamtos aplinka, o joje ištisai žmogaus pėdos, jo delnų atspaudai. Gerų darbų kūriniai puošia žemę, nelaimių ženklai virto randais. Rodos, gyva Žemės amžių graviūra: vaikštai tarp medžių, paukščių giesmių palydimas, po ta pačia amžių Saule [...]. Visa tai ir yra tavo gentainių užgyventoji žemės branguma. Tavo pa-sau-lis. Jis tave, savo pakeleivį, lydi, žadina, skatina, šaukia. Ar neatrodo dar, jog didžiausias malonumas –ėjimas po saule. Be tos brangumos argi prasmingas būtų vaikščiojimas?*

Žinojimas, kad šioje ar kitoje vietovėje prieš milijonus metų upė rideno didžiulius dar nesukietėjusio gintaro gabalus su to meto augalų ir gyvūnų likučiais, kad žmonių gyventa ir už savo vietą po ta pačia saule kovota jau prieš dešimtį tūkstančių metų, kad upelio gilaus slėnio užuovėjoje stūksantis riedulys šimtmečius buvo alkavietė, kad šiose apylinkėse gimė, vaikščiojo, kūrė talentingas žmogus (menininkas, mokslininkas, visuomenės veikėjas), taip pat formuoja vietovės dvasinį antstatą, skatina domėjimąsi jos aplinka. Tokių vietovių, pasižyminčių savitais informaciniais, estetiniais bei dvasiniais ištekliais, yra gana daug. Jų ištyrimas, įvertinimas bei pagarsinimas skatina savojo krašto pažinimo poreikį, gamtinės ir kultūrinės aplinkos tausojimą, gilesnį gamtos, žmogaus ir kultūros ilgaamžės sąveikos suvokimą.

Su šia – gamtos tapimo kultūrinės veiklos priežastimi, šaltiniu ir objektu – tema labai siejasi gamtos (biosferos) pažinimas, jos poveikis žmogaus pasaulėjautai ir pasaulėžiūrai, dažnai lemiančioms kasdieninę jo veiklą, nekelia abejonių. Todėl pastaraisiais metais mūsų spaudoje pasirodžiusios kai kurių užsienio autorių jaunimui skirtos publikacijos, smerkiančios ir ignoruojančios daugiamečių gamtamokslinių tyrimų rezultatus, verčia susirūpinti. Būtina vieša polemika su garsiai reiškiamomis mintimis apie gamtos raidos nebuvimą ar, jų nuomone, net mokslininkų pateikiamas klastotes. Visos Žemės biosferos evoliucijos pažinimas ir savojo krašto – tėvynės – gamtos raidos žinojimas formuoja požiūrį į žmogų kaip gamtos dalį, jos augintinį, evoliucijos (ar nežemiškų jėgų) pasirinktą proto „nešėją“. Žmogaus kaip biologinės ir socialinės būtybės formavimosi, etnogenezės procesų sąsajos su gamtinės aplinkos ypatybėmis ir raida, polinkis didingiausias, gražiausias, paslaptiniausias ar kitaip įsimintinas gamtos vietas mitologizuoti, sakralizuoti, įpinti į folklorinio ir profesionaliojo meno audinį, rodo neabejotiną prigimtinį žmogaus ir gamtos ryšį, jo paties dvasinį „prisirišimą“ prie pastarosios. Mokslinis biosferos raidos modelis, kurio kai kuriuos bruožus atpažįstame mitologiniuose vaizdiniuose ir religiniuose mokymuose, taip pat turi didelę filosofinę ir etinę reikšmę sparčiai civilizacijos keliu žengiančiai mūsų laikų nevienalytei ir prieštaravimų draskomai žmonijai. Procesų kryptingumo idėja gamtos jėgų stichijoje ir ją grindžiantys moksliniai faktai suteikia planetos gyventojams egzistavimo prasmės pojūtį, skatinantį į aplinką, jos ateitį žvelgti su atsakomybe ir tam tikra viltimi.

Gamta kaip kultūros šaltinis, 2003, 3–4.

KELIOS MINTYS APIE MOKSLO ISTORIJOS TYRINĖJIMUS

AKAD. PROF. HABIL. DR. ALGIMANTAS GRIGELIS

Šis eksromptas parašytas, norint pasižiūrėti į geologo, profesoriaus, habil. dr. Valentino Baltrūno veiklą gamtos kaip kultūros pagrindo tyrimuose, o kartu ir mokslo istorijos baruose. Įvadinio žodžiu reiktų pažymėti, kad geologo, geografo, istoriko ar fiziko profesija įgyjama, tam išsimokslinus aukštojoje mokykloje. Mokslo istorikų universitetai nerengia, jais tampama, įgijus labai gilių mokslo žinių, išmokus kalbų, įsivavinus to ar kito istorinio laikotarpio mokslo ir technologijų raidą, supratus jų savitarpio ryšius ir sąlygotumą sociumo ir kultūros kontekste. Todėl į mokslo istorijos barus dažniausiai ateina jau brandaus amžiaus, plataus akiračio mokslininkai, galintys atlikti pasirinktos temos tyrimą būtent istorijos kontekste.

Apie mokslo istorijos žanrų įvairovę. Istorinėje Lietuvos geologijos mokslo raidos panoramoje esama nemenkos dalies darbų, priskirtinų mokslo istorijai. Būtų per didelė užduotis šiam straipsniui juos peržvelgti, tačiau svarbiausi tų darbų turinio bruožai leidžia išskirti keletą žanro kategorijų.

A. *Memuaristikos publikacijos.* Tai autorių prisiminimai apie savo mokslinę veiklą, apie vieną ar kitą profesionalių ilgamečių tyrimų sritį ir gautus rezultatus. Po Nepriklausomybės atkūrimo bene pirmasis tokią publikaciją paskelbė paleontologas Vytautas Saladžius (Saladžius, 2007). Vėliau pasirodė sedimentologo Algirdo Jurgaičio (Jurgaitis, 2010), tektonisto Povilo Suveizdžio (*Geologas...*, 2006; Suveizdis, 2008) ir kitų autorių tokio žanro darbai (žr. – Šaltiniai).

B. *Monografinio pobūdžio autorių kolektyvų leidiniai,* kuriuose nušviečiami krašto geologijos istorijos bruožai, pateikiant bendrą sampratą apie Lietuvos geologijos tyrimus. Toks leidinys buvo 1981 metais A. Grigelio sudaryta „Lietuvos TSR geologijos istorija“, beje, parašyta dar „sovietiniu“ stiliumi. Tokie darbai dažnai nepasirodo. Vėlesnis monografinis leidinys „Lietuvos geologija“ išleistas jau tik 1994 metais, beje, pelnęs Valstybinę mokslo premiją. Jis A. Grigelio ir V. Kadūno buvo parengtas sistemškai, pateikiant istorinių duomenų apie kiekvienos geologinės sistemos tyrimus, bet vis dėlto skirtas ne mokslo istorijai, o bendrajam Lietuvos geologinės sandaros aprašymui. Paminėtina 2001 metais pasirodžiusi knyga „Lietuvos geologijos institutas. 1941–2001“, skirta Geologijos instituto 60-mečiui (sudarytojas A. Grigelis).

C. *Autorinės monografijos,* pašvęstos autoriaus mokslo ir gyvenimo keliui nušviesti, įjungiant sociologinį ir istorinį kontekstą, aprašant giminės ištakas, šeimos istoriją, mokymosi, darbo metus, ekspedicijų ir kelionių išpūdžius. Tarp tokių darbų, o jų nėra daug, išsiskiria geologo ir paleontologo J. Paškevičiaus (Paškevičius, 2004 ir 2015), petrologės E. Venclovaitės (Venclovaitė, 2004), P. Kapustinsko (Kapustinskas, 2009), geologų E. Vodzinsko (Vodzinskas, 2006), S. Sidaro (Sidaras, 2007), V. Skuodžio (Skuodis, 2009), S. Gaidytės-Averkienės (Gaidytė-Averkienė, 2009), E. Laškovo (Laškovas, 2009), A. Grigelio (Grigelis, 2001 ir 2011), A. Baltakio (Baltakis, 2012), M. Dobkevičiaus

(Dobkevičius, 2012), V. Korkučio (Korkutis, 2012), D. Užpalio (Užpalis, 2014), okeologo E. Emelyanovo (Emelyanov, 2011), geologo ir publicisto V. Narbuto (Narbutas, 2016) knygos. Tai svarus indėlis į Lietuvos geologijos mokslo istorijos paveldą.

D. *Tarpdisciplininės autorių kolektyvų monografijos*, skirtos įžymių krašto mokslininkų gyvenimui, veiklai, indėliui į mokslą nušviesti, paremtos plačiais archyvų, ikonografijos, rašytinio ir gamtinio paveldo tyrimais. Pirmajam bandymui priskirtinos dvi knygelės, pašvęstos profesorių Juozo Dalinkevičiaus (*Juozas Dalinkevičius*, 1988) ir Mykolo Kaveckio (*Lietuvos...*, 1969) mokslinei veiklai nagrinėti. Jų trūkumas – menkai panaudota archyvinė medžiaga. Tačiau kaupiantis duomenims ir patirčiai, profesionalių mokslo istorikų (geologų, istorikų, filosofų, bibliografų) kolektyvas per palyginti trumpą laiko tarpą parengė ir išleido keturias fundamentalias monografijas apie Lietuvos geologijos mokslo korifėjus (jų sudarytojas ir mokslinis redaktorius šių eilučių autorius): „Akademikas Vytautas Gudelis“ (*Akademikas...*, 2011), „Profesorius Mykolas Kaveckis“ (*Profesorius...*, 2012), „Akademikas Juozas Dalinkevičius“ (*Akademikas...*, 2014) ir „Ignotas Domeika – geologas, mineralogas ir kalnų inžinierius“ (*Ignotas Domeika...*, 2017). Tai – rašytiniai paminklai asmenybėms, kurias turėtų žinoti kiekvienas Lietuvos intelektualas. Manychiau, panašių tyrimų turėtų sulaukti XIX a. geologas Antanas Giedraitis, žymioji geomorfologė Valerija Čepulytė, kvartero geologas Algirdas Gaigalas.

E. *Proginiai, jubiliejiniai, memuariniai straipsniai* ar straipsneliai taip pat sudaro atskirą mokslo istorijos publikacijų žanrą, kuris greta monografijų kuria bendrą, geriau matomą visuomenėje, mūsų puoselėjamos disciplinos pažinimo foną.

Tarp gamtos ir kultūros pažinimo. Jubilatas Valentinas, pasirinkęs kvartero tyrinėjimų sritį (tai bet koku atveju Žemės paviršiaus sluoksnių bei reljefo tyrimai), ilgametės mokslinės veiklos rezultatus sėkmingai apibendrino savo habilitaciniame darbe „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ (1995). Tai buvo pasiekimas, tačiau autoriui rūpėjo platesnių darbų galimybės. Tuo metu jis turbūt ir rado nišą tirti gamtinę geologinę aplinką kaip žmonių gyvenamosios aplinkos tobulėjimo šaltinį. Suradus bendraminčių, gimė kolektyviniai darbai – „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (2001), „Ar tikrai Raigardas prasmego? (Kompleksinių tyrimų duomenys)“ (2001), „Gamta kaip kultūros šaltinis“ (2003).

Pastarieji tarpdisciplininiai darbai, parengti geologams bendradarbiaujant su archeologais, istorikais, netgi lingvistais, rodo jų iniciatoriaus Valentino nuostatą, kad norint pažinti tūkstantmečius trukusį žmonių gyvenimą, reikia visapusiškai tirti jį veikusią gyvenamąją gamtinę geologinę aplinką, jos raidą ir paliktą paveldą. Tai iš dalies atspindėjo ir garsiajame V. Baltrūno inicijuotame „Litosferos“ projekte, trukusiame net aštuonerius metus ir užsibaigusiame stambia monografija „Lietuvos Žemės gelmių raida ir ištekliai“ (Litosfera) (2004) su gal net šimtu skaitmeninių paleogeografinių žemėlapių (šį darbą užbaigė dr. Algirdas Zuzevičius).

Taigi šie darbai, taip pat svarūs moksliniai straipsniai Lietuvos ir užsienio spaudoje, daugybė populiarių mokslo publikacijų, Lietuvos valsčių geologijos, paleogeografijos,

geomorfologijos, išteklių ir geopaveldo tyrinėjimai, mano nuomone, rodo besiformuojančią naują – *istorinio gamtinio paveldo* – tyrimų kryptį Lietuvoje. Tai gamtos ir kultūros istorijos tyrimai. Ši kryptis telkia ne tik geologus ar geomorfologus, bet ir archeologus, istorikus, *kultūrininkus* – platesne šio žodžio prasme. Nes gamta yra kultūros šaltinis, o mokslas – kultūros dalis.

Vilnius, 2017 m. rugpjūčio 27 d.

Algimantas Grigelis ir Valentinas Baltrūnas, 2009 metai. Bronislavo Karmazos nuotrauka

GEOLOGIJOS PRADŽIŲ PRADŽIA

BIRUTĖ POŠKIENĖ

Svarbiausias kiekvieno muziejaus darbo ir veiklos tikslas – rinkti, kaupti, tyrinėti, konservuoti, restauruoti muziejines vertybes, reprezentuoti savo šalį, šviesti visuomenę. Ne išimtis ir geologijos muziejai. Juose kaupiama medžiaga apie krašto Žemės gelmių sandarą, sudėtį, naudingąsias iškasenas, apie šalies paleogeografinę raidą bei geologijos mokslo laimėjimus. *Geologijos pradžių pradžia – mineralų, uolinių ir fosilijų kolekcijos, nuo kurių visada prasideda ir pirmosios studijos. Daugeliu atvejų sunkiau ar lengviau surinkta kolekcija – tai apibūdinimas ar net įrodymas, faktinė medžiaga objektyviam tyrimui ar hipotezės pagrindimui*, – rašo prof. habil. dr. Valentinas Baltrūnas (Baltrūnas, 2005). Jis giliai suvokia geologinio muziejaus reikalingumą – mokslui, mokymui, švietimui. Todėl nesistebiu, kad, turėdamas bent mažiausią galimybę, visada stengėsi puoselėti ir šį įvairiapusės savo veiklos barą – muziejinkystę.

Pradžia buvo dar 1980 metais, kai Valentiną Baltrūną paskyrė vadovauti kerno saugyklos Vievyje, prie kurios buvo kuriama mokslinė lauko riedulių ekspozicija, atidarytas memorialinis akademiko J. Dalinkevičiaus kambarys ir t. t. 1991 metais išrinktas Geologijos instituto direktoriumi, V. Baltrūnas ne tik neapleido kerno saugyklos reikalų, bet jam vadovaujant čia buvo atlikta daug darbų ją puoselėjant, rūpinantis lauko rieduliais, populiarinant geologiją visuomenėje. Tobulinant instituto struktūrą ir skatinant kerno saugyklos ir muziejaus veiklą, 1992 metų gegužės 1-ąją buvo įkurtas Kerno saugyklos ir muziejaus skyrius, kurio vadovu paskirtas dr. Zigmas Malinauskas. V. Baltrūnas puoselėjo idėją Vievio kerno saugyklos ir lauko riedulių ekspozicijos pagrindu įkurti Lietuvos geologijos muziejų. Tam buvo išrinkta muziejaus taryba, kurią sudarė: V. Baltrūnas (Geologijos instituto (GI) direktorius, tarybos pirmininkas), Z. Malinauskas (GI kerno saugyklos ir muziejaus vadovas, tarybos pirmininko pavaduotojas), G. Motuza (Valstybinės geologijos tarnybos direktorius), P. Musteikis (Vilniaus universiteto (VU) Geologijos ir mineralogijos katedros vedėjas), J. Paškevičius (VU Geologijos ir mineralogijos katedros profesorius), P. Suveizdis (GI tarybos pirmininkas, Lietuvos mokslo tarybos narys) (direktoriaus įsakymas Nr. 49 – 1992 m. liepos 01 d.). Ji įpareigota iki 1992 m. spalio 1 d. susipažinti su muziejinkystės būkle institute ir universitete bei parengti *Lietuvos geologijos muziejaus kūrimo koncepciją*. Taryba turėjo surinkti visą reikalingą medžiagą LR Vyriausybei bei Lietuvos mokslo tarybai dėl tokio muziejaus finansavimo. Užbėgdama įvykiams už akių, priminsiu, kad Lietuvos geologijos muziejus buvo įkurtas 2000 m. liepos 3 d., o 2015 metais perduotas LR Aplinkos ministerijai ir šiuo metu veikia kaip Lietuvos geologijos tarnybai priklausantis Žemės gelmių informacijos centras.

1993 metais priimtoje Geologijos mokslo koncepcijoje (protokolas Nr. 6, 1993 m. spalio 28 d.) akcentuojamas visuomenės švietimas ir geologijos mokslo populiarinimas. Joje išskelti svarbiausi tikslai – supažindinti Lietuvos visuomenę su geologijos mokslo pasiekimais, sudominti jaunimą geologijos problemomis bei įvairenybėmis, paskatin-

ti domėjimąsi geologine aplinka bei geologijos studijomis. Konceptijoje išskirtos trys esminės kryptys: 1. Mokslo populiarinimo ir probleminių straipsnių spausdinimas; 2. Jaunųjų geologų, geografų, kraštotyros sąjūdžio skatinimas ir rėmimas; 3. Ekskursijų muziejuje skatinimas, organizavimas ir rėmimas.

Visa tai neišvengiamai vedė prie permainų instituto mineralogijos muziejuje, kuris nuo 1987 metų vasario mėn., kai į pensiją išėjo jo vedėja Vlada Gurklienė, buvo be vadovo ir etatinio darbuotojo. Visuomeniniais pagrindais muziejumi rūpinosi geologas Algimantas Uginčius, kuris lankytojams pravedavo ekskursijas. Direktorius sprendimu 1994 metais buvo atkurtas muziejaus darbuotojo etatas ir nuo gegužės 1-osios dienos pradėjau jame dirbti. Pradžia nebuvo lengva – teko perimti visą turtą, tvarkyti kolekcijas, vesti ekskursijas muziejaus lankytojams ir, žinoma, mokytis, mokytis... Bet visą šį laiką jaučiausi pakankamai gerai, nes direktorius neslopino iniciatyvos, o kaskart skatino aktyviai veikti, populiarinant muziejų ir plečiant švietėjišką veiklą.

1994 metais tikrai nemažai nuveikėme. V. Baltrūno iniciatyva, per Švietimo ir mokslo ministeriją spalio mėnesį buvo išplatintas informacinis pranešimas, kad Geologijos instituto muziejuje vykdomos teminės ekskursijos moksleiviams, atitinkančios bendrąsias ugdymo programas. Man teko gilintis į geografijos ir gamtos pažinimo pamokų turinį mokykloje ir prie jo pritaikyti ekskursijų temas, o susidomėjimas muziejumi pamažu vis augo.

Tuo pačiu metu Geologijos institutas „paleido“ dar vieną, pačiam sau netikėtą, reklamą „bombą“ – 240 000 kalendoriukų, skirtų 1995 ir 1996 metams. Atiduodant duoklę populiarumui, pagrindinis jų akcentas buvo metų Zodiako ženklai. Bet po šia „kauke“ slėpėsi muziejaus reklama ir nemažai geologinės informacijos. Juos ruošiant daug darbo įdėjo Kerno saugyklos ir muziejaus skyriaus darbuotojas A. Uginčius. Tai buvo netikėtai puiki muziejaus reklama! Sulaukėme ne tik didžiausio per visą muziejaus gyvavimo istoriją lankytojų antplūdžio, bet ir žurnalistų iš įvairių televizijų ir leidinių, o LRT laidos „Šarka“ rengėjai visus metus kartą per mėnesį muziejuje filmavo laidas, kuriose teko daug pasakoti apie įvairiausius mineralus, susiejant juos su Zodiako ženklais. Visa tai padarė muziejų dar labiau žinomą visuomenėje, ką liudija 1995–2000 metais neįtikimai išaugęs jo lankytojų skaičius (iki 2500 žmonių per metus).

Dar viena įdomi V. Baltrūno iniciatyva – lauko rieduliukų poliruotės. Pagrindinė mintis buvo panaudoti jas kaip dovanas instituto svečiams bei parduoti muziejaus lankytojams. Karjeruose jų pririnkta daug, o poliravimo staklėms Vievyje buvo nupirkti nauji deimantiniai diskai. Per 1994 metų spalio–gruodžio mėnesius buvo pagamintos 324 akmenų poliruotės!

Augant poreikiui gražiai eksponuoti muziejaus turtus, vis labiau jautėme patalpų stoką, nes pagrindinėje salėje nesinorėjo laikyti neeksponuojamų pavyzdžių. Ir vėl sulaukiau direktoriaus palaikymo, nes sandėliavimui buvo paskirtas 12-tas, o vėliau ir 13-tas kambarys (direktorius įsakymas Nr. 36 – 1996 m. spalio 16 d.). Viename jų buvo įrengta patalpa muziejaus fondams saugoti, o kitame – darbo kambarys, kuriame buvo galima tvarkyti pavyzdžius, o suvirintose metalinėse lentynose saugoti suklasifikuotus

neeksponuojamus pavyzdžius. Taip pagrindinėje salėje atsirado daugiau erdvės ir tvarkos, laisviau ir gražiau buvo galima išdėlioti eksponatus. O jų vis daugėjo...

Kerno saugyklos ir muziejaus skyriaus vadovas dr. Z. Malinauskas inicijavo meteorito pirkimą iš Irenos Kaveckaitės-Tumienės. 1933 metų vasario 2 dieną prie Žemaitkiemio nukritusį, 5700 g sveriantį meteorito gabalą buvo suradęs jos tėvas prof. M. Kaveckis (1989–1968). Muziejų taip pat papildė keletas M. Kaveckio asmeninių daiktų: paveikslas iš mineralų, kėdė, stalas, mikroskopas, marmurinė peleninė ir stalo kalendoriaus stovas.

1999 metų birželio 10 d. muziejų pasiekė didelė dovana iš Klaipėdos – tai jūrininko, kolekcionieriaus Vykinto Matuzevičiaus daug metų kaupta 155 geologinių pavyzdžių kolekcija, kurios didžiąją dalį sudaro išpūdingi agatai. Netrukus surengėme jų parodą, o direktorius V. Baltrūnas iš instituto rezervų paskyrė V. Matuzevičiui piniginę premiją. Nors ji, žinoma, neatstojo dovanotų eksponatų vertės, bet žmogus iki šiol su dėkingumu prisimena šį dėmesio jam ženklą...

1998 metais, direktoriui pritarus, kartu su A. Uginčiumi, iš fonduose saugomų pavyzdžių paruošėme kilnojamą parodą, kurią sudarė mineralų, uolių, Lietuvos naudingųjų iškasenų bei fosilijų ekspozicijos. Paroda keliavo į Panevėžio, Ukmergės ir Kėdainių kraštotyros muziejus ir sulaukė daug dėmesio, ypač gausiai ją lankė moksleiviai. Apie parodą rašė rajonų laikraščiai, o žinia apie Geologijos institutą, muziejų ir jame saugomus Žemės gelmių turtus sklido per miestus ir kaimus.

1999 metais V. Baltrūnas inicijavo Atviros Lietuvos fondo organizuojamam Edukacinių programų konkursui projekto rengimą – siūlė idėjas, konsultavo, redagavo... Kartu su A. Uginčiumi parengėme net du projektus – „Lietuvos gelmių geologinis pjūvis“, skirtą mokomųjų geologinių kolekcijų paruošimui ir „Lietuvos gelmių turtai“ – mokomojo vaizdo filmo sukūrimui. Ir nors šie nemažos apimties projektai konkurso nelaimėjo, buvo atliktas didžiulis darbas ir įgyta nemaža patirtis juos rašant.

Atskiras geologijos muziejaus baras – paleontologinių kolekcijų tvarkymas, priežiūra ir saugojimas. Instituto mokslininkai paleontologai turėjo sukaupę didžiules monografines fosilijų kolekcijas, kurias sudarė pirmą kartą pasaulyje atrastų ir aprašytų buvusių organizmų radiniai. V. Baltrūnas suvokė jų unikalumą ir išsaugojimo svarbą. Šie klausimai buvo svarstyti Geologijos instituto Tarybos posėdyje, vykusiame 1992 m. birželio 30 d. (protokolas Nr. 10), kuriame nutarta prie Kerno saugyklos ir muziejaus skyriaus įkurti paleontologinių ir monografinių kolekcijų saugyklą, skiriant iš instituto vystymo fondo 20 tūkst. rublių. 1993 metais Geologijos instituto cokoliniame aukšte jai buvo paskirta patalpa, o Z. Malinauskas parengė paleontologinių kolekcijų tvarkymo ir saugojimo taisykles, kurios 1994 m. balandžio 6 d. svarstytos tarybos posėdyje (protokolas Nr. 5). Per 1994–1995 metus buvo pagamintos didžiulės, bėgiais važiuojančios, spintos su stalčiais ir tvarkymo darbai pajudėjo... Šiuo metu saugomos dr. N. Sidaravičienės, dr. L. Rotkytės, dr. V. Saladžiaus, habil. dr. V. Karatajūtės-Talimaa, dr. J. Valiukevičiaus, dr. R. Mertinienės, dr. L. Paškevičienės ir kt. mokslininkų sukauptos paleontologinės kolekcijos.

O prof. hab. dr. Valentinas Baltrūnas žvelgia į priekį ir mato naują Geologijos mu-

ziejaus ateitį... Jo nuomone, Lietuvai labai trūksta vientiso, visą Žemės, kaip planetos, raidą atspindinčio muziejaus, kokius turi daugelis pasaulio civilizuočių šalių. Dažnai jie vadinami Gamtos istorijos muziejais, *kuriuose ekspozicijos pradedamos žvilgsniu į kosmosą, Saulės sistemą ir jos planetas, toliau – viskas apie mūsų planetos sandarą, sudėtį, savybes, raidą, taip pat gyvybės įvairovę praeityje ir šiuo metu, o baigiama žmogaus išsikūrimu ir tautų įvairove.* [...] Kartu tai stambūs mokslo centrai, subūrę didelius mokslininkų kolektyvus, publikuojantys kolekcijų aprašus bei jų tyrimų duomenis, leidžiantys savo mokslinius žurnalus (Baltrūnas, 2005). Belieka palinkėti, kad kada nors ši Valentino Baltrūno vizija taptų realybe, o Lietuva ir šiame kontekste pagaliau įsirašytų į civilizuočių šalių tarpą.

Vilnius, 2017 m. birželio 21 d.

GTC mineralogijos muziejuje. Bronislavo Karmazos nuotrauka

GAMTINĖ PILIAKALNIŲ KILMĖ

VALENTINAS BALTRŪNAS

Apie piliakalnių sukurtą daug padavimų ir legendų. Vienus neva rankomis supylė milžinai, o kiti atsirado visai netyčia, kai jie iškratė smėlį iš klumpių ar pelenus iš pypkių. Kai kuriuos supylė despoto pono ar švedų kareivių verčiami baudžiauninkai, dar kitus – velnias, užpildamas jam nepatikusią bažnyčią. Gamtininkai padavimuose linkę ieškoti tiesos grūdelio apie vieno ar kito gamtos objekto (ežero, slėnio, duobės, kalno, akmens ir t. t.) kilmę. Prisiminkime padavimus apie prasmegusius miestus ir bažnyčias, debesiu nusileidusius ar iš žemės ištryškusius ežerus. Kaip tik tose vietose kai kur nustatyti žemės paviršiaus grimzdimo reiškiniai, bene dažniausiai susiję su palaidotų ledo luistų ištirpimu, pelkių susidarymu, potvyniais. Kalbant apie piliakalnių, matyt, reikia turėti galvoje paties žodžio, dažniausiai reiškiančio ne tiek kalno supylimą, kiek piliavietę – pilies kalną, kilmę. Pagaliau ir pilies kalne būdavo iškastų griovių, supiltų pylimų, išlygintų šlaitų. Mūsų krašto piliakalniai ne išdygo ar išaugo iš žemės, ne nusileido iš padangių, o buvo vienaip ar kitaip supilti. Didžiausią jų dalį pradėjo pilti (kai kuriuos ir supylė) dar senieji gamtiniai procesai, kuriuos ir aptarsime.

Kaip susidarė Lietuvos žemės paviršius. Mūsų krašto, kaip ir gretimų šalių, žemės paviršiaus susidarymas labai susijęs su paskutiniojo ledynmečio reiškiniais. Lietuvoje šis ledynmetis vadinamas Nemuno, Lenkijoje – Vyslos, Baltarusijoje ir Rusijoje – Valdajaus vardais. Į Lietuvos žemę ledynai įslinko dviejų didelių tėkmių trimis didelėmis plaštakomis. Tai Baltijos tėkmės Kuršių (Nemuno žemupio) ir Žiemgalių (Rygos) plaštakos, taip pat Karelijos–Suomijos tėkmės Sėlių plaštaka, kuri dengė tik šiaurės rytinį šalies pakraštį. Manoma, kad prieš 25–20,5 tūkst. metų šio ledynmečio didžiausio išplitimo ledynai iš vakarų ir šiaurės pusės pasiekė Eišiškių plynaukštės, taip pat Medininkų, Grigaičių, Buivydžių ir Baravykinės aukštumas Pietryčių Lietuvoje, susidariusias, kaip manoma, dar per priešpaskutinį ledynmetį. Ši ledyno nepadengta teritorija tiek atslenkant ledynui, tiek ir jam tįsant šalia daug kartų būdavo sukaustyta ilgamečio įšalo ir vėl atitirpdavo, nuslinkdavo šlaitai ir dėl to sulėkštėdavo kalvos. Minėtose aukštumose galima tikėtis rasti tarpledynmečiu gyvenusio žmogaus pėdsakų. Tačiau po tokių procesų didžioji jų dalis, matyt, buvo sunaikinta arba palaidota kalvų ir slėnių šlaitų papėdėse po stora nuobirynų danga.

Prieš 20,5 tūkst. metų tarp tirpstančio ledyno ir piečiau bei ryčiau esančių reljefo pakilumų gausiai tvėnkėsi tirpsmo vandenys. Iš patvinusių marių vanduo ištekėdavo pietų link žemiausiais tarpgūbriniais kloniais ties Verseka, Ditva, Juodupe. Prieš 19,7 tūkst. metų ledynas liovėsi tirpęs. Tuo metu jo pakraštys tįsojo ties Kapčiamiesčiu, Liškiava, ėjo dešiniuuoju Merkio krantu, šiauriau Vilniaus, kairiuoju Žeimenos krantu. Tirpstančio ledyno vandenys plūdo ledyno pakraščiu per tarpais tyvuliavusias patvinusias marias. Tai buvo Pietryčių (Dainavos) smėlėtotosios žemumos susidarymo pradžia.

Prieš 17,5 tūkst. metų nauja šalčio banga vėl atgaivino nykstantį ledyną. Nedideliais liežuviais jis kai kur pasiekė savo anksčiau sukrautas kalvas. Šio ledyno pakraštys tį-

sojo ties Veisiejais, Merkine, Semeliškėmis, Suderve, ėjo dešiniu juo Žeimenos kran- tu, pro Ignaliną Baltarusijos link. Klimatui atšilus, šio ledyno tirpsmo vanduo plūdo Pietryčių žemumos link siaurais kloniais, kertančiais ankstesnio ledyno suaktyvėjimo paliktas kalvas ir lygumas. Meandruojantys srautai platino ir gilino Žeimenos–Neries (nuo Žeimenos žiočių)–Vokės–Merkio slėnį. Ties Žemaičių aukštumos pagrindine takoskyra pradėjo skilinėti nestoro ledyno šarvas.

Ledynas ir toliau traukėsi stabtelėdamas, kartais pasislinkdamas į priekį. Skiriamos Rytų, Pietų, Vidurio ir Šiaurės Lietuvos fazės, kurių metu buvęs ledyno pakraštys nesunkiai atpažįstamas iš paviršiuje paliktų išstėtų moreninių kalvagūbrių. Jau iki Pietų Lietuvos fazės (prieš 15,5 tūkst. metų) iš esmės susiformavo Sūduvos, Dzūkų ir Aukštaičių aukštumos, kurios tuo metu priminė iškilusius „negyvo“ ledo luistų sąvartynus, daugiau ar mažiau užklotus moreninių, kai kur smėlingų ar molingų nuogulų dangą. Aktyvaus ledyno tuneliuose sunėstos smėlingos ir žvirgždingos sąnašos ledynui ištirpus virto py- limo formos ilgomis, siauromis ir vingiuotomis kalvomis – ozais. Ledyno viduje ir jo paviršiuje tyvuliavusių ežerėlių horizontaliai susisluoksniavęs molis, aleuritas (dulgis) ir smulkus smėlis šiandien sudaro dažnai ovalios formos kalvas, vadinamas keimais. Pietų Lietuvos fazės metu šalia ledyno susidarė ištįsusios Simno–Balbieriškio–Stakliškių prie- ledyninės marios, savo tirpsmo vandens perteklių drenavusios reljefo pažemėjimais nuo Punios Merkinės link ir tuo sudariusios sąlygas šioje atkarpoje atsirasti Nemuno slėniui. Traukiantis ledynui ir po truputį palengvėjusiai žemės platai kylant, taip pat žemėjant marių vandens lygiui, pasikeitė vandens tekėjimo kryptis šiaurės link, prie Nemuno vidurupio prijungdama jo aukštupį.

Tirpstant ir traukiantis ledynui šiek tiek „atsilikusios“ traukėsi viena nuo kitos stor- resnės Kuršių ir Žiemgalių plaštakos. Viena jų slinko vakarų ir šiaurės vakarų link, o kita – Nevėžio žemuma į Šiaurę. Manoma, kad tuo metu tarp jų pasiliko didžiulis nuo aktyvaus ledyno atitrūkęs „negyvo“ ledo masyvas ties dabartine Žemaičių aukštumos centrine dalimi. Sueizėjusio ledo erdmėse ant moreninio pagrindo susitvenkdavo hi- drauliškai susiję tirpsmo vandens baseinai, kuriuose susiklojo smulkiagrūdės, dažnai molingos nuosėdos, kurios šiuo metu sudaro vadinamąsias plokščiakalvių, pasižyminčių vienuodu aukščiu, grupes.

Prieš 14,5 tūkst. metų ledynui suaktyvėjus vadinamosios Vidurio Lietuvos fazės metu vėl išryškėjo naujai atslinkusios per Pajūrio ir Nevėžio žemumas bei Žemaičių aukštu- mą apjuosusios ledyno plaštakos. Todėl ši aukštuma kartais vadinama saline. Vidurio Lietuvos plaštakos rytinis pakraštys siekė Šventosios slėnį, vakarinis – Radviliškio apylin- kes, o pietinis – Kauną. Tuo metu pasitvenkė Kauno–Kaišiadorių prieledyninės marios. Kur gulėta ledyno, ten dabar tįso banguota moreninė lyguma, o kur tyvuliavo marios – ten žemės paviršiuje vyrauja gerai susisluoksniavusios molingos ir smulkios smėlingos nuosėdos. Tuo metu ledyno Kuršių plaštaka, palikdama vietoj savęs plačią apvandenintą Jūros–Šešupės lygumą, ilgėliau stabtelėjo vakariniame Žemaičių aukštumos šlaite ties Kulių, Endriejavo, Pajūralio, Sartininkų apylinkėmis bei kirto dabartinio Nemuno slėnį ties Ragaine (Nemanu) ir Vilkyškiais.

Nuslūgus Jūros–Šešupės baseino vandens lygiui, Nemunas su savo gilinamu ir platinamu slėniu „pasistūmėjo“ iki Jurbarko. Vakariau vėl buvo suklostyti smulkūs deltiniai smėliai. Tirpsmo vandenys taip pat pasitvenkė tarp Žemaičių aukštumos ir Vidurio Lietuvos fazės ledyno pakraščio. Tokios marios tyvuliavo Ventos aukštupyje, ryčiau nuo Telšių, Rietavo apylinkėse ir kitur. Visose šiose vietose dabar yra lygumos. O Vidurio Lietuvoje tįsojęs ledynas vėliau atitrūko nuo pagrindinės Žiemgalos plaštakos, pradėjo eizėti plyšiais ir tirti visame jos plote. Ten, kur plyšiuose susikaupė daug smėlingų sąnašų, dabar tįso pailgos kalvos ir jų virtinės, dažnai primenančios ozus.

Prieš 13,5 tūkst. metų ledynus vėl į priekį pastūmėjo nauja šalčio banga. Tai atsitiko Šiaurės Lietuvos fazės metu, kurią liudija gerai išsilaikęs Linkuvos gūbrys Šiaurės Lietuvoje ir galbūt moreninių kalvų grandinė palei pajūrį. Apskritai pailgų moreninių kalvagūbrių gretinimas pagal amžių dideliais atstumais per visą Lietuvos teritoriją yra sudėtingas, todėl kartkartėmis peržiūrimas. Panašu, kad, atslinkus Šiaurės Lietuvos fazės ledynui ir sukrovus Linkuvos gūbrį, Vidurio Lietuvos lygumoje likusi atitrūkusi ledyno plaštaka dar nebuvo ištirpusi. Tarp šių ledynų taip pat pasitvenkdavo prielėdyninės marios, kurių nuogulos kai kur sudaro molingas pakopos pavidalo vadinamąsias keimines terasas. Kuršių ir Žiemgalių plaštakoms visiškai ištirpus, ledynas ir jo tirpsmo vandenys tiesioginės įtakos Lietuvos paviršiui jau neturėjo. Tačiau netiesioginė dar buvo juntama per klimato kaitą ir Baltijos baseino raidą. Krašto paviršių toliau raižė vis gilyn įsigrauziančios upės, palikdamos virš savęs plačias smėlingas terasas bei erozijos išskobtas griovus ir raguvas. Džiūstantį suklostytą smėlį vėjai pustė į kopas (Pietų Dzūkijoje, prie Kazlų Rūdos, tarp Tauragės ir Jurbarko bei kitur). Palaidotų ledo luistų tirpimo vietose susidarydavo smegduobės, o atitirpus įšalui slinko ir lėkštėjo šlaitai. Pradėjo pelkėti ežerai, pajūris ir senvagės, formuotis augalinė danga (dirvožemis, miškai). Įkandin atsitraukiančio ledyno keliaujančios šiaurinių elnių bandos atviliojo ir jų medžiotojus – pirmuosius akmens amžiaus Lietuvos gyventojus.

Kurgi įrengti piliakalniai. Kadangi piliakalniais laikomos uždaro tipo išorinius žemės įtvirtinimus turinčios reljefo formos su senosios juos įrengusių žmonių veiklos pėdsakais, tokių neginčytinų archeologijos paminklų iki šiol įvardyta 828. Greičiausiai jų būta daugiau, tačiau kai kurie, deja, jau sunaikinti arba sunaikinti juos identifikuojantys požymiai. Dalį, matyt, dar reikės rasti. Peržiūrėjus Lietuvos piliakalnių atlasą (2005 m.) ir jo žemėlapius, matyti, kad šie archeologijos paminklai po krašto teritoriją pasiskirstę labai netolygiai. Akivaizdžiai jų gausu aukštumose ir paupiuose. Prie upių ir upelių yra daugiau kaip pusė (55,8 %) visų krašto piliakalnių. Gerokai mažiau (13,8 %) jų žinoma prie ežerų. Beveik trečdalis (30,4 %) įrengta aukštumose ar žemumose ant kalvų. Toks skirstymas sąlygiškas, nes kai kurie upeliai yra labai maži, tekantys tarpukalve ar pelkėta vietove. Piliakalniai kartais yra kiek tolėliau (150–300 m) nuo ežero arba paežerėje prie upelio žiočių. Tačiau tokių atvejų nedaug ir jie bendro piliakalnių paplitimo vaizdo iš esmės nekeičia. Vienas piliakalnis vidutiniškai tenka 80 km² Lietuvos teritorijos, t. y. vidutiniškai kas 9 km. Tikrovėje atstumai tarp piliakalnių svyruoja nuo kelių šimtų metrų iki kelių dešimčių kilometrų. Matyti akivaizdūs paplitimo skirtumai atskiruose krašto

regionuose. Tam turėjo reikšmės kraštovaizdžio ypatybės (slėniuotumas, ežeringumas, pelkėtumas, kalvotumas, miškingumas ir pan.), taip pat senųjų gyventojų maisto, darbo priemonių, įvairių žaliavų, gynybos poreikiai. Bene „tirščiausiai“ šių archeologijos paminklų yra aukštumose, ypač Aukštaičių (Utenos rajone – 58, Zarasų – 45, Molėtų – 37) ir Žemaičių (Šilalės rajone – 29, Plungės – 26). Ištosios piliakalnių grandinės driekiasi palei Nemuno, Neries, Šventosios, Minijos, Jūros, Dubysos bei kitų upių slėnius. Tačiau į akis krinta nemaži krašto plotai, kuriuose piliakalnių nėra. Tai Pajūrio žemumos ruožas ties Nemuno žemupiu žemiau Tilžės, Karšuvos žemumoje tarp Žemaičių aukštumos pietinių pašlaičių ir Nemuno, taip pat Šešupės žemumoje tarp Nemuno ir Šešupės. Stebėtina reta piliakalnių Pietryčių žemumoje ir ją skrodžiančio Merkio pakrantėse, taip pat Mūšos–Nemunėlio ir Žiemgalos žemumose šiaurinėje Lietuvos dalyje. Jau iš minėtų orografinių pavadinimų matyti, kad piliakalnių reta krašto žemumose, kurioms buvo būdingos sunkiai įžengiamos, dažnai šlapios, užpelkėjusios girios, su labai retomis neaukštomis reljefo pakilumomis. Šių ir kai kurių kitų žemumų kilmė susijusi su buvusiomis priedėdininėmis mariomis (Pajūrio, Karšuvos, Šešupės, Mūšos–Nemunėlio, Ventos ir kt.), ledyno išgulėtomis (Žiemgalos, Nevėžio) ar tirpsmo vandens srautų suklostytomis (Pietryčių, Žiemenos) lygumomis. Šie žemumų plotai, kad ir dideli, tačiau savo atvira erdve netrukde apžvelgti apylinkes, perduoti liepsnos ar dūmų signalą nuo Šešupės žvalgakalnių Nemuno žemupio piliakalnių link, o nuo pastarųjų – per Karšuvos platybes Žemaičių aukštumos link. Taip, matyt, būta ir ties kitomis krašto žemumomis.

Smėlingose žemumų dalyse Kazlų Rūdos, Rūdninkų apylinkėse, tarp Druskininkų ir Varėnos, kur vyrauja vėjų supustytas senųjų kopų reljefas, piliakalniais susiformuoti taip pat nebuvo tinkamų sąlygų. Miškų kirtimai ir gaisrai, nestoro ir nederlingo dirvožemio suardymas nestabiliose kopose dažnai išpustydavo lakų smėlį. Tai neskatino žemdirbystės, piliaviečių kūrimosi, o ir menkesnė pušynų gyvūnija nelabai viliojo senovės medžiotojus.

Kalbant apie aukštumas kartais manoma, kad įtvirtinimais galėjo būti aukščiausios krašto kalvos. Taip yra Žemaitijoje, kur piliakalniai tose vietovėse aukščiausios Medvėgalio (234,6 m), Šatrijos (228,7 m), Girgždutės (228,0 m), Moteraičio (Burbiškių) (218,2 m), Sprūdės (Šaukštelio) (216,2 m) ir kitos iškilios kalvos. Kiek kitaip yra kitose aukštumose. Štai Medininkų aukštumoje – Aukštojo (aukštis – 293,84 m), Juozapinės (292,84 m), Žybartonių (Kruopynės) (292,16 m), Švenčionių aukštumoje – Nevaišių (289,69 m), Būdakalnio (Ažušilio) (284,58 m), Dzūkų aukštumoje – Gedanonių (255,02 m), Sūduvos aukštumoje – Dunojaus (284,76 m), Pavištyčio (282,4 m) ir kai kurios kitos aukščiausios kalvos nėra žinomos kaip piliakalniai, nors visai šalia, tik už kilometro kito, jų yra. Gal ilgiau išikurti jos buvo per daug aukštos, plačios ir lėkštos, savaip nepatogios, dažniausiai nutolusios nuo vandens šaltinio. Tokios iškilusios vietos galėjo būti neįtvirtinti žvalgakalniai, nuo kurių būdavo galima apžvelgti apylinkes, įvairiems sutartiniams ženklams (liepsnos fakelo, dūmų stulpo) perduoti toliau ir žemiau įsikūrusioms piliavietėms.

Įdomus neseniai mus palikusio žymaus geologo Vinco Vaitonio požiūris į piliakalnių išsidėstymą Lietuvoje. Nesigilindamas į tai, kurio laikotarpio tie archeologijos paminklai ir kokia galima jų paskirtis, jis pastebėjo palyginti taisyklingą jų išsidėstymą visame krašte. Šis piliakalnių tinklas, be kitų, turėjo dar vieną paskirtį – perduodavo signalą visam kraštui. Viena tokia piliakalnių, nutolusių vienas nuo kito 5–25 km, grandinė driekiasi nuo Lenkijos pasienio iki Latvijos. Tai Elveriškės (Lazdijų r.), Bambininkų (Alytaus r.), Pabrasčių, Birštono, Paverknių ir Paukščių (Prienų r.), Burčiakų ir Buivydonių (Kaišiadorių r.), Latvių (Trakų r.), Kernavės ir Laužiškio (Širvintų r.), Ambraziškių, Malkėsto ir Kulionių (Molėtų r.), Kuktiškių, Kačiūnų, Kalvių ir Vosgėlių–Utenėlės (Utenos r.), Degučių (Zarasų r.) didesni piliakalniai. Šiandieninė piliakalnių geomorfologinė situacija labai įvairi. Vieni jų yra aukštose ir iš toli matomose vietose, plačių upių ir ežerų pakrantėse, kiti pasislėpę mažesnių upelių slėnių dugne arba apsupti pelkių ir aukštesnių kalvų. V. Vaitonis manė, kad tai tik šiandieninė situacija, o praicityje šie dabar „nematomi“ piliakalniai yra buvę gerokai aukščiau. Juos nugramzdino, o kitus net iškėlė neotektoniniai (dabartiniai) žemės plutos judėjimai, kurie nekelia abejonų. Abejojama dėl didokos šių judėjimų amplitudės per palyginti trumpą laikotarpį. Gal paprasčiau būtų šalia tokio „pasislėpusio“ piliakalnio, kur nors šalia slėnio ar pakilumoje, apžvalgai įsirengti žvalgakalnį. Tačiau aiški V. Vaitonio hipotezės tikrinimo kryptis – nežinomų (arba pamirštų) piliakalnių paieška tose piliakalnių menamo tinklo vietose, kur jų dar trūksta.

Piliakalnių pirminė kilmė. Tai nelengva nustatyti, nes tam ne visada užtenka duomenų apie piliakalnio ir jo aplinkos morfologines ir genetines ypatybes, kurios kartais dėl vėlesnės žmogaus veiklos buvo gerokai pakeistos ar net sunaikintos. Tikslesnį atsakymą gali padėti rasti žinios apie piliakalnio vidinę sandarą – sudarančių nuogulų sudėtį ir jų sluoksnių slūgsojimą. Šią informaciją galima gauti iš piliakalnio šone upės ar tvenkinio plaunamo skardžio, iškastos žvyruobės, taip pat iš gręžinių. Šiems archeologijos paminklams didelę žalą daro skardžiai ir karjerai, todėl pastaruoju metu jie sutvirtinami ar rekultivuojami. Gręžiniai ant piliakalnio, deja, yra retenybė, ir šiuo būdu tyrinėtus tik vienas kitas paminklas. Tad apie piliakalnių pirminę kilmę tenka kalbėti daugiau remiantis bendru gamtiniu (geologiniu ir geomorfologiniu) kontekstu, kurį šiek tiek aptarėme straipsnio pradžioje ir kurio išsamesnis tyrimas vienu ar kitu konkrečiu atveju gali pakoreguoti apytikslį vertinimą.

Nustatant reljefo formų pirminę (senesnę) kilmę paprastai siekiama atpažinti kalvas sudarančių nuogulų kilmę bei reljefo formų genetinius tipus. Lietuvos paviršių šiuo metu sudaro palyginti didelė kilmės požiūriu nuogulų ir reljefo formų įvairovė. Vyrauja ledyninės kilmės dariniai. Tai *morenines kalvas* sudarantis riedulingas moreninis priemolis ir priemolis, taip pat ledyne ir jo pakraštyje *moreninių kalvų, ozų, keimų, plokščiakalvių* pavidalu suklostytas žvyras, smėlis, molis. Kartais šie dariniai dar būna ledyno sujaukti (deformuoti). Mūsų krašte paplitęs šalia ledyno tirpsmo vandenų srautų suklostytas *zandrių, buvusių deltų* ir *terasų* žvyras bei smėlis, taip pat prieledyninėse mariose nusėdęs molis, aleuritas (dulkis), smulkus smėlis. Mažiau paplitęs upių slėniuose būdingas *terasas*

sudarantis upių suklostytas žvyras ir smėlis, nusekusių ežerų pakrantėse likęs ežerų smėlis ir sapropelis, jūros bangų vis perklostomas smėlis, vėjo supustyti senųjų ir dabartinių *kopų* masyvai, užpelkėję ežerai, jų dalys, upių senvagės, vis lėkštėjančių šlaitų nuobirynai. Kalbant apie piliakalnius, reikia paminėti vieną nuo seniausių laikų dar vykstantį procesą – *eroziją*, gamtos moksluose suprantamą kaip uolienu (nuogulų) ir reljefo ardymą tekančiu vandeniu. Upių erozijos dėka slėniuose atsirado vis žemėjančios terasų pakopos, o prie staigesnių vingių – vaizdingi *atragiai*. O štai šaltinių, lietaus ir pavasarinio polaidžio vanduo srovendamas po truputį išgraužė griovas, kurios ilgainiui virto plokščiadugnėmis raguomis. Būtent griovos ir raguvos suskaidė upių slėnių statesnius šlaitus ir toliau ardydamos atsparesnius *erozinius reliktus (palikuonis)*, turinčius iškyšulių pavidalą. Pastaruosius pagal paviršinio nuardymo dydį galima suskirstyti į *aukštesnio lygio ir žemesnio lygio erozines* reljefo formas. Aukštesnio lygio erozinės formos būtų tos, kurių paviršius artimas greta esančio apyslėnio aukščiui, kartu ir jį sudarančioms nuoguloms, o žemesnio lygio tos, kurių paviršius gerokai žemesnis, palyginti su apyslėnio reljefu, ir greičiausiai susijęs su upės slėnio terasų susidarymo procesu.

Piliakalnių pirminė kilmė labai susijusi su ledyninės kilmės nuogulomis, ypač moreninėmis kalvomis (Degučių, Beižionių, Papilių, Rudaminos, Suginčių, Vosgelių ir kt. piliakalniai), rečiau – keimais ir plokščiakalvėmis (Šatrijos, Medvėgalio, Vembūtų), ozais (Žvelgaičio, Šūkainių, Žemaičių Kalvarijos (Gardų), Barkūnų ir kt.). Daug piliakalnių priklauso aukštesnio lygio eroziniam reliktams, kurie dėl erozijos ir žmogaus veiklos atsiskyrė nuo ledynų, priedyninių srautų ir marių suklostytų apyslėnio nuogulų (Bražuolės, Šeimyniškių, Prelomčiškių, Merkinės, Liškiavos, Birštono ir t. t.). Žemesnio lygio eroziniai reliktai, atsiskyrę nuo upės slėnio įvairaus aukščio terasų, paprastai yra smulkesni, žemesni ir sunkiau pastebimi (Paverknių, Karmazinių, Norkūnų II ir kt.). Vėjų supustyta kopa yra tapusi Palangos piliakalnio (Birutės kalno) pagrindu.

Iš paskelbtos piliakalnių tyrimo apibendrintos medžiagos matyti, kad dauguma piliakalnių įrengti ant gamtinės kilmės reljefo formų, daugiau ar mažiau performuotų ir pritaikytų to meto žmonių bendruomenės poreikiams. Horizontalios aikštelės, išlyginti ir statūs šlaitai, iš molio, priemolio, smėlio, riedulių ir degėsių suplūkti iki 5–7 m aukščio pylimai, iškasti iki 10 m gylio grioviai, įrengti papiliai ar priešpiliai rodo iš tiesų atliktą milžinišką darbą. Prie dirbtinių iškastinių priskiriami Senųjų Trakų, Eišiškių, sukrautinių – Auksūdžio, Jakų, supiltinių – Pašlavančio, Šakališkių, motų tipo – Veliunos II, Dubičių piliakalniai. Kai kurių piliakalnių išorinis performavimas toks didelis ir „geometriškas“, kad jie atrodo esą dirbtiniai (Lepelionių – Napoleono kepurės, Bubių, Varnupių, Paukščių ir kt.). Deja, tik nustčius piliakalnio vidinę sandarą galima spręsti apie jų pirminę kilmę.

Vilniuje atlikti Gedimino kalno šlaitų inžineriniai geologiniai tyrimai atskleidė, kad piliakalnį sudaro beveik horizontaliai slūgsančių ir gerai matomų ne mažiau kaip dviejų apledėjimų moreninio priemolio sluoksniai su priedyninių baseinų ir šiltų tarpledynmečių smulkaus ir smulkučio smėlio klodais. Kalno apatinę dalį – savotišką stuburą – sudaro Vilniuje ir jo apylinkėse daug kur aptinkamas smulkutis tarpledynmečiu

susiklostęs smėlis ir jo kraige slūgsantis aleuritas su šiltamėgių augalų žiedadulkėmis bei sporomis. Vidurinėje kalno dalyje storas priemolio klodas su plona molio dangele sudaro vandeniui nelaidų sluoksnį, kurio paviršiaus smėlio klode telkiasi požeminis vanduo, šaltinėliu išsiliejantis rytiniame šlaite. O kalno viršuje ši smėlių vėl dengia iki 10 m storio, tačiau nevienodai išlikęs ledyno paliktas moreninis priemolis.

Išpūdingo dydžio Šatrijos kalno vidinis pjūvis spėjamas pagal šalia esančios „kupros“ viršūnėje išgręžtą gręžinį, kurio pjūvis liudija, kad viršutinė bent 80 m storumė yra susidariusi ledyninio plyšio ertmėje, kuri užpildyta persisluoksniuojančio priemolio, žvirgždo, smėlio, aleurito ir kitokiomis nuogulomis. Tokios sandaros kalvos dažnai vadinamos keimais. O štai netoli Lūksto ežero esantis Vembūtų piliakalnis yra panašios kilmės ir vidinės sandaros plokščiakalvės šiaurės vakariniame kampe, matyt, dėl žmogaus veiklos atskirto nuo pagrindinės kalvos masyvo.

Kitaip negu Gedimino, Šatrijos ar Vembūtų piliakalniai, Upytės piliakalnis (Čičinsko kalnas), esantis savotiškoje Vešetos pelkės neaukštoje (6–10 m) raižytoje saloje, praeityje, tvyrant raistui ar tyvuliuojant tvenkiniui, sudarė kelių salų grupę (panašiai kaip Trakų Salos piliavietė). Gręžinys piliakalnio aikštelėje parodė, kad visas pjūvis sudarytas iš žvyro, t. y. smėlio ir žvirgždo mišinio, kuris viršutinėje dalyje labiau žvirgždingas ir molingas, o apatinėje (nuo 8,6 m) – geriau išsisluoksniavęs ir vandeningas. Kai kur aukštesnėse vietose matomas stambus gargždas ir nedideli rieduliai, taip pat moreninio priemolio intarpai liudija, kad ši reljefo forma greičiausiai susidariusi tirpstančio ledyno plyšyje. Vėliau Vešetos senslėniu plūdęs atsitraukiančio ledyno tirpsmo vanduo šių nuogulų masyvą gerokai apardė ir suskaidė į kelias dalis, o ištirpęs palaidotas ledo luistas ar gipsingų uolienuų sluoksnis paliko saloje pailgą daubą, vienu galu atsiveriančia į užpelkėjusį senslėnį ir, matyt, kurį laiką buvo kaip vandens sklaidinys užutekis piliavietės gyventojams.

Tačiau tarp piliakalnių yra ir tokių, kurie ištaisai dirbtiniai. Prie tokių priskirtini pajūryje aptinkami nedideli, sukrauti iš apylinkės riedulių, ir jotvingių supiltiniai iš vietinio grunto bei griuvėsių, taip pat iškastiniai – griovių „įrėmintos“ piliavietės bei vėliausiai atsiradusios nedidelės motų („tvirtovės kiemo“) tipo piliavietės.

Piliakalnius ardantys reiškiniai. Iš gamtinių piliakalnius ardančių procesų, be abejo, grėsmingiausia yra erozija, kuri buvo dalies jų pirmoji kūrėja. Visų denudacinių procesų, tarp jų ir erozijos, abrazijos, paviršinės nuoplovos, solifliukcijos ir kitų galutinis „tikslas“ – išlyginti žemės paviršių. Ir jeigu erozijos ar abrazijos priežastis – upė ar tvenkinys – nepasitraukia toliau nuo ardomų šlaitų, tai visų šlaitų ir erozinių reliktų likimas tėra vienas – būti nuplautiems. Taip kentėjo ir kenčia Skirsnemunės, Darsūniškio, Rumšiškių, Dovainonių, Kumelionių, Paverknių, Imbarės, Guogų, Mažųjų Žinėnų, Gaudučių, Vėlaičių, Burbainių, Veliuonos II ir daug kitų piliakalnių. Todėl kai kurie piliakalniai gelbėjami sutvirtinant ar net atkuriant griūvančius šlaitus, taikant įvairias priešerozines priemones (riedulių barjerus, betono sienes ir pan.). Barbarišku laikytinas žvyro ir smėlio kasimas piliakalniuose. Taip nuniokoti Žvelgaičio, Spitrėnų, Stirbaičių, Ramulėnų, Lavoriškių, Dabintos ir daug kitų piliakalnių, kurių iškasinėtąs vietas pagal parengtus specialius projektus galima būti užpilti analogišku gruntu ir sutvirtinti.

Piliakalnis kaip savitas kraštovaizdžio elementas. Kaip minėta, Lietuvoje gausu piliakalnių, dažnai vaizdingiausiose vietovėse: ežeringose aukštumose ir upių slėniuose. Dabar mūsų krašte jau nedaug beliko žmogaus rankų nepaliestos gamtos. Daugiaamžė žemdirbystės ir gyvulininkystės kultūra, ganyklų ir dirbamų laukų didėjimo bei miškų mažėjimo tendencija, upių ir upelių energijos panaudojimas, įvairiausios statybos ir su tuo susijęs vietinės žaliavos (riedulių, molio, žvyro ir kt.) naudojimas per pastaruosius kelis tūkstantmečius iš lėto keitė kraštovaizdį. O per pastaruosius 150 metų buvo pastatyta tikrai stambių, gamtinę aplinką transformavusių objektų (geležinkelių, kelių, elektrinių, gamyklų ir pan.), padaryta sunkiai pagydomų žemės žaidžų (iškasti kanalai, karjerai, numelioruotos plynės, įrengti sąvartynai ir t. t.). Dabar sunku pasakyti, kaip žmonės ateityje traktuos tuos milžiniškus atliekų kalnus prie Kairių šalia Šiaulių, Karijotiškių netoli Trakų, kitų miestų pašonėje, vandens sklidas daubas karjeruose prie Petrašiūnų Pakruojo rajone, Karpėnų ir Šaltiškių – Akmenės rajone. Jie kažkuo panašūs į senuosius mūsų piliakalnius ir ateityje, žinoma, bus apšodinti medžiais, galbūt taps rekreacinėmis zonomis. Tačiau nenatūralūs, per daug stambios formos ryškiai dominuos vietovėje ir primins žemą mūsų laikų technologinę kultūrą. Dalies tokių kaupų ir karjerų technogeninį kraštovaizdį „švelninantis“ rekultivavimas vargu ar užmaskuos šioms vietovėms nebūdingus svetimkūnius.

Senaisiais krašto piliakalniais, žmogaus rankos tik šiek tiek paryškintais ir padailintais, pritaikytais patogesniai gyvenimui, gynybiniais ar sakraliniams poreikiams, visuomet grožėsime ir stebėsime jų natūralumu gamtinėje aplinkoje. Jau nekalbant apie piliakalnių dvasinį ir emocinį „antstatą“ – daugybę padavimų ir legendų, archeologinių duomenų ir istorinių žinių įamžinimą mokslinėje ir grožinėje literatūroje, poezijoje, vaizduojamojoje dailėje, fotomene. Ne be reikalo senovinės žmogaus veiklos požymiai (pilys, piliakalnių ryškumas aplinkoje, istorinės vietos ir kt.) yra vertinami gamtovaizdžio estetiškumo požiūriu. Tokie požymiai taip pat padidina gausiai lankomų regyklų gamtovaizdinę vertę. Istorines kultūrinio kraštovaizdžio vietas mėgsta ir vertina užsienio svečiai, gamtos ir kultūros paveldo tyrinėtojai, pedagogai ir besimokantis jaunimas, meno žmonės. Tokios vietovės – tai ateities Lietuvos vizitinė kortelė.

Lietuvos pilys ir tvirtovės, 2011, 12–25.

IŠTIKIMYBĖS VERTYBĖMS ETALONAS

DR. ROMAS PAKALNIS

Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos pirmininkas

Jau kelis dešimtmečius matau, stebiu ir džiaugiuosi Valentino Baltrūno įvairiapusiška veikla, kuria, tikrai, galima žavėtis, norėti sekti, siekti ir pasiekti. Ši nuostata susiformavo dar mūsų Laisvės Sąjūdžio priešaušryje, kai mes, prie penkiasdešimtmečio artėjantys gamtos tyrėjai, jausdami būsimų permainų svaigulį, svajojome ir darėme, kiek galėjome ir dar daugiau, kad tos permainos įvyktų.

1988 metais mus pasiekė žinia, kad Geologijos institute įkurtas naujas Ekogeologijos skyrius, o jam vadovauti ėmėsi geologas Valentinas Baltrūnas. Tik ką buvo užbaigta Lietuvos kompleksinė gamtos apsaugos schema, kurioje įvardintos svarbiausios šalies ekologinės problemos. Geologai suprato, kad norint jas išspręsti, reikia žiūrėti plačiau ir plėtoti tarpdisciplininius tyrimus, kad neužtenka apsiriboti kurios nors vienos mokslo srities tyrimais. Kompleksinis požiūris į gamtą leidžia racionaliai naudoti jos išteklius, nepažeidžiant gyvenamos aplinkos kokybės. Taip naujajame Geologijos instituto skyriuje pradėti sudarinėti ekogeologiniai žemėlapiai, kurie buvo reikalingi visiems, besidomintiems kraštovaizdžio ekologijos problemomis.

Krašto pažinimo patirtis atvedė Valentina į Lietuvos Sąjūdį, kuriame mokslo bendruomenės nariai dalyvavo labai aktyviai. Supratome, kad savo žinias ir patirtį galime ir privalome panaudoti atkuriamos valstybės tikslams, jos visuomeninių santykių tobulinimui, kad turime būti ten, kur galime duoti daugiausiai. Taip Valentinas 1990 metais dalyvavo rinkimuose ir tapo Trakų rajono tarybos deputatu. Neabejoju, kad šiame darbe jam padėjo ekogeologinio kartografavimo patirtis, Trakų rajono gamtinių savybių ir žmonių poreikių suvokimas.

Sąjūdžio laikas buvo svarbus mums visiems, kurie jautėme pareigą kurti tvirtus nepriklausomos Lietuvos pamatus. Todėl dalyvavimas Žaliųjų judėjime buvo savaime suprantamas, tikintis, kad Lietuvos politikams reikės mokslo žinių, kaip pagrindo, statant mūsų valstybę. Matėme, kad Lietuvos Respublikos Seime aplinkosaugos reikalus sprendžia beviltiškai mažai žinių turintys žmonės, kad gamtosaugos politikos pradmenų turi mokytis visi, kurie nori prisidėti kuriant valstybės aplinkos apsaugos sistemą. Todėl 1999 metais įkūrėme Gamtosaugos politikos klubą, kurio pirminin-

Kvietimas balsuoti, 1990 metai

ko pavaduotoju tapo Valentinas Baltrūnas. Bendraminčių posėdžiuose jis visada kalbėjo argumentų kalba, o tai skatino ne žodžiais, bet darbais grįsti siūlomus nutarimus. Vienas svarbiausių šio klubo veiklos rezultatų buvo Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos sukūrimas ir Nacionalinės darnaus vystymosi komisijos įsteigimas. Tikėtasi, kad Premjero vadovaujama komisija turi realias galimybes reguliuoti visuomenės raidą taip, kad būtų derinami svarbiausi valstybės ir visuomenės interesų poreikiai – ūkio, aplinkos, socialiniai ir kultūriniai. Tai buvo siekis, kad atkurta valstybė realiai gyventų pagal pasaulyje pripažintus darnaus vystymosi principus, o ne tik pasirašytų Jungtinių Tautų Rio de Žaneiro konferencijos dokumentus.

Valentinas Baltrūnas, vadovaudamas Geologijos institutui ir būdamas valstybinės mokslo programos „Lietuvos žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ (Litosfera) tarybos pirmininkas, ištisą dešimtmetį kaupė tarpdisciplininių tyrimų rezultatus. Bene iškalbingiausiai V. Baltrūno pažiūrų platumą atspindi jo paties ir su bendraautoriais parengtos ne tik mokslo visuomenei skirtos monografijos, knygos ir knygelės. Skaitai jau vien jų iškalbingus pavadinimus – „Gamta kaip kultūros šaltinis“ (2003 m.), „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ (2001 m.), „Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (2001 m.) – ir supranti, kad imtis iniciatyvos ir parašyti tokius kūrinius gali tik labai gilios kultūrinės erudicijos žmogus. Toks, koks ir yra Valentinas – jam gamta ir kultūra – neatskiriamos.

Kai valdžia nusprendė, kad Lietuvoje yra per daug valstybinių mokslo institutų ir nutarė trečdaliu sumažinti valstybės biudžeto asignavimus – Botanikos, Ekologijos, Geologijos ir geografijos institutai buvo sujungti ir tapo naujai sukurto Valstybinio mokslo instituto Gamtos tyrimų centro kamieniniais padaliniais. Buvau išrinktas Gamtos tyrimo centro mokslo tarybos pirmininku, o Valentiną Baltrūną tarybos nariai išrinko pirmininko pavaduotoju. Nelengvas buvo mūsų bendras darbas, nes gerokai skyrėsi mokslo tarybos ir administracijos pozicijos dėl mokslinių tyrimų plėtros strategijų ir veiklos reglamentavimo. Valentinas Baltrūnas oriai ir argumentuotai, deja, bet ne visada sėkmingai, gynė demokratines mokslinės veiklos tradicijas. Ir šiandien, reikia tiesiai pasakyti, yra dar daug darbų, kuriuos būtina pabaigti ar naujai pradėti, nes jie reikalingi ne tik geologų ar gamtininkų bendruomenei, bet visai mūsų visuomenei. Nors gyvename ant pakankamai stabilaus geologinio pamato, bet tvirtai nesijaučiame, nes mūsų gyvenimus ir pradėtus darbus įvairiose veiklos srityse labai veikia dažnai besikeičianti valdžia ir jos priimami prieštaringi sprendimai. Dabar jau ir universitetų Lietuvoje per daug, nes neefektyvūs valdžios veiksmai privedė prie didžiulės emigracijos... Nuspręsta mažinti jų skaičių, jungti, panašiai kaip prieš keletą metų buvo pasielgta su moksliniais institutais. Šiandien jau galime konstatuoti, kad buvo „numarintos“ ištisos tyrimų kryptys, kurioms atstatyti prireiks dešimtmečių...

Jei dar yra norinčių suprasti esminius visuomenę formuojančius dalykus, jie turi išiklausyti ir išgirsti Valentino pasakytas ar užrašytas gyvenimo pamokas, jo poziciją dėl valstybės raidos perspektyvų, dėl mokslo ir kultūros sąsajų. Pagaliau – dėl Lietuvos geologijos korifejus Juozo Dalinkevičiaus vardo suteikimo geologinio paveldo (kerno) muziejui Vievyje. Jau anksčiau bandėme tai padaryti, bet gal dabar atėjo tam tinkamesnis laikas?

Vilnius, 2017 m. liepos 17 d.

GEOGRAFIŠKESNIS UŽ DAUGELĮ GEOGRAFŲ

DOC. DR. FILOMENA KAVOLIŪTĖ

Lietuvos geografinis pažinimas neįsivaizduojamas be kvartero geologinės sanklodos supratimo, kuri padeda išryškinti viso kraštovaizdžio statinio ypatumus, todėl habilituoto daktaro Valentino Baltrūno, kaip ir jo kolegų mokslo darbai, neišvengiamai atsiduria geografų akiratyje. Neapsieiname be fundamentalios jo redaguotos kolektyvinės monografijos „Lietuvos Žemės gelmių raida ir ištekliai“ (2004 m.), „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ (1995 m.) ir daugelio kitų jo publikacijų knygoje ir prestižiniuose mokslo žurnaluose.

Kraštovaizdžio geografijai itin svarbūs kompleksiniai tyrimai, kokius pietų Lietuvoje organizavo V. Baltrūnas. Turėdamas didelį įdirbį šioje Lietuvos dalyje (karjeros pradžioje dirbo Kompleksinės geologinės ekspedicijos geologinėje nuotraukoje – Druskininkų, Birštono, Daugų objektuose), 1998 metais jis kartu su kolegomis geologais, geografais, archeologais, menotyrininkais atliko kompleksinius tyrimus, kurie atskleidė ankstyvųjų holoceno epochų kraštovaizdžio gamtines sąlygas, teritorijos apgyvenimo raidą bei pirmųjų gyventojų kultūrą („Akmens amžius Pietų Lietuvoje“ (2001 m.), „Ar tikrai Raigardas prasmego?“ (2001 m.) ir kt.).

Valentinas Baltrūnas labai įvairiapusis žmogus – jam ankšta vien tik mokslinių tyrimų lauke, todėl jis drąsiai žengia į publicistikos, mokslo istorijos, švietimo ir pedagogikos teritorijas. Mokslo minties populiarinimo prasmės, kaip mokslininko pilietinės pareigos, suvokimas, išsiugdytas, matyt, dar Valentino tėvų namuose. Todėl be fundamentalinių mokslo darbų ir pripažintuose Lietuvos bei užsienio mokslo žurnaluose publikuotų straipsnių, jo bibliografijos sąrašė randame daug plačiau visuomenei parašytų knygelių („Nešė velnias akmenį“ (1980 m. kartu su A. Šliaupa), „Ant geologinio pamato gyvenant“ (1982 m.) ir kt.) ir gausybę populiarių straipsnių. Šiandien, kai visuomenėje vyrauja pragmatiškas pradas, tokia darbų dermė ir stebina, ir atrodo nepasiekiamas, esant begaliniam visų užimtumui. Na, o daliai mokslininkų, kurie kitaip supranta mokslininko pilietinę pareigą, tai atrodo nepriimtina, nes, iš pirmo žvilgsnio, lyg ir veltui eikvojamos jėgos ir laikas. Taip pat kaip ir ne itin priimtina šiuo metu skelbti mokslines publikacijas gimtąja kalba... Gal kada nors šis požiūris ir mokslininko darbų vertinimas pasikeis, bet V. Baltrūno ir šiandien negalėtume apkaltinti pilietiškumo ar tautiškumo stoka...

Puikiai pažindamas krašto medžiaginį pamatą, netgi savotiškai jį jausdamas, V. Baltrūnas yra neblogai susipažinęs ir su lietuvių pasakojamąja tautosaka. Nes gamtos pažinimas vienareikšmiškai veda prie krašto kultūros pažinimo... Valentinas domisi padavimais, sakmėmis, susijusiomis su gamta, atskleidžiančiomis senųjų gyventojų pasaulėjautą, ypatingą žmonių ir gamtos dermę. Koks stulbinamai akivaizdus geologinių procesų „įsirašymas“ tautosakoje – *...seniau, kada dar akmenys ledais slinkdavo...* Tai leidžia Valentinui drąsiai pasakoti apie geologijos ir tautosakos paraleles bei jungtis („Akmens

kelias į Lietuvą“ (2008 m.), „Ledkalnių pėdsakai Lietuvoje“ (2008 m.), „Padavimų liudijimai apie senąją gamtą“ (2015 m.) ir kt.). Na, o prisiminus jo knygą „Gamta kaip kultūros šaltinis“ (2003 m.), norisi pritarti docento dr. Ričardo Skorupsko minčiai, kad habil. dr. Valentinas Baltrūnas yra *geografiškesnis už daugelį geografų*.

Domėjimasis vis naujomis lokaliomis Lietuvos vietovėmis, ieškant jų gelmių specifikos bei pareiga skleisti visuomenei geologines žinias, atvedė V. Baltrūną ir į „Versmės“ leidyklos organizuojamas ekspedicijas Kartenoje, Gelvonuose, Vievyje, Semeliškėse, Tveruose, kuriose mūsų keliai susikirto ir atmintyje paliko nuotaikingus prisiminimus apie du savito sąmojo kolegas ir draugus – habil. dr. Valentinę Baltrūną ir dr. Bronislavą Karmazą. Kažin ar ekspedicijose žmonės kitokie nei kasdienybėje? Galbūt jie šiek tiek laisvesni, bet esu įsitikinusi, kad prigimtinis nuoširdumas, giedras nusiteikimas negali virsti susireikšminusiu rūstumu prie darbo stalo...

Vilnius, 2017 m. birželio 10 d.

2004 metais Valentinas Baltrūnas, neseniai baigęs vadovauti Geologijos institutui, turėjo minčių, kaip remiantis darbuotojų ir administracijos kolektyvine sutartimi pagerinti kai kurių svarbių instituto problemų sprendimą. Jis pasiūlė Geologijos ir geografijos institute (GGI) įkurti profesinę sąjungą, kuri tinkamai atstovautų darbuotojams. Iš pradžių šis pasiūlymas didesnio darbuotojų palaikymo nesulaukė, nes profsąjunga vis dar asocijavosi su „sovietine“ struktūra, į kurią prievartiniu būdu buvo surašomi visi darbuotojai. Kuriant savo nepriklausomą valstybę, norėjosi kuo greičiau atsikratyti viso to „sovietinio“ šleifo...

Vis dėlto, 2004 metų balandžio mėnesį profsąjunga buvo įkurta ir subūrė 33 narius. V. Baltrūno dėka GGI profesinė sąjunga buvo susieta su Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS) ir įgijo galimybę atstovauti instituto mokslinei bendruomenei LMS taryboje, deleguojant į ją savo narį. Pirmuoju GGI profesinės sąjungos pirmininku buvo išrinktas Arūnas Galkus, o pavaduotoju – Valentinas Baltrūnas, kuris ir atstovavo mūsų institutui LMS taryboje. Reikia pažymėti, kad Valentinas į LMS tarybos veiklą buvo įsijungęs jau gerokai anksčiau, buvo ir yra aktyvus jos narys – dalyvauja diskusijose, susirinkimuose, suvažiavimuose, rašo į „Mokslo Lietuvos“ laikraštį straipsnelius aktualiais klausimais. Būdamas įvykių sūkuryje, dalyvaudamas diskusijose su kolegomis ir atstovais iš kitų mokslinių bei valdžios institucijų, jis geriau žino vyraujančias mokslo tendencijas, laikmečio aktualijas, kuriomis pasidalina su kolegomis. Visa tai, be abejo, turi teigiamos įtakos planuojant mokslinę bei projektinę veiklą.

Bėgant laikui, prasidėjus naujam mokslinių institutų reformų etapui ir „braškant darbuotojų kėdėms“, profesinės sąjungos svarbą pripažino vis daugiau darbuotojų ir jos narių gretos nuolat augo. Svarbus šios organizacijos vaidmuo buvo sprendžiant klausimą – į kokią stambesnę instituciją įsilieti Geologijos ir geografijos institutui. Jam ir dar dviems institutams – Botanikos ir Ekologijos – tapus Gamtos tyrimų centro kamieniniais padaliniais, profesinės sąjungos gretas papildė ir šių institutų darbuotojai.

Šiandienos aktualijos ne tik nepaneigė profesinių sąjungų reikšmės ginant darbuotojų teises, bet, atvirksčiai, stebime jų veiklos aktyvėjimą. Tai dar kartą patvirtina Valentino *toliaregiškumą*, neabejingumą susidariusioms problemoms ir siekį jas spręsti.

Vilnius, 2017 m. liepos 27 d.

GĖRIUOSI DIDŽIAI MOKSLINGU, VISUR SPĖJANČIU PROFESORIUMI VALENTINU

DR. AUGUSTINAS LINČIUS

Kone kasdien per Lietuvos radiją, televiziją arba iš periodinės spaudos puslapių ar atversčių kalendorių sužinome apie visokiausias sukaktis. Dalis jų – svetimos, nepažįstamos, nė kiek mūsų nesudomina, o kai kurios bemat įstringa į atmintį – tai dažniausiai svarbios istorinių įvykių datos, anonsuojami iškilmingi renginiai, skirti nusipelnusioms, pagarbos vertoms asmenybėms už jų prasmingą, pasiaukojamą veiklą. Tokių iškilų žmonių ne vieną galime rasti ir tarp savo bičiulių, buvusių ir esamų bendradarbių, o suradus – gėrėtis jais kaip šviesuliais ir sektiniais lyderiais.

Šįkart, tarsi žaisdamas slėpynes, bandau dairytis ir patyliukais stebėti už save beveik penkiolika metų jaunesnį geologą, 2017-ųjų metų spalio 20 dieną septyniasdešimtmečiu sukaktuviniu tapsiantį habilituotą daktarą, profesorių Valentimą Baltrūną...

Bet pirmiausia – apie mūsų pažinties pradžių pradžia... Deja, į tolimą užmarštį nugrimzdęs tas pirmasis kartas, kai eidami Geologijos valdybos, Lietuvos geologijos mokslinio tyrimo instituto koridoriais ar kažkuria Vilniaus gatve, prasilenkėme ir galvos linktelėjimu tarsi pasižinome geologais esą. O galbūt tas nutiko dar Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete Valentiniui čia studijuojant 1965–1970 metais? Vis dėlto pirmąjį pasimatymą esu linkęs nukelti į vėlesnį laiką – į 1977-ųjų pradžia – tas mūsų *vis-à-vis* buvo, beje, rimtas pokalbis su geologiniu „užtaisu“! V. Baltrūnas užėjo pas mane, norėdamas pasiaiškinti, gal detalesniam geologinio paminklo – Šeškinės ozo – pažinimui reikėtų keletos gręžinių ir kokias vietas jiems vertėtų parinkti. Labai nudžiugau, kad jis brandina tokį netikėtai geranorišką sumanymą, kuris 1977-ųjų vasarą jau buvo realizuotas. V. Baltrūnui prižiūrint, Šeškinės oze sėkmingai išgręžti visi keturi numatyti gręžiniai – du kalvagūbryje ir po vieną abipus jo. Buvo gilintasi iki 7,5–24 m, o pergręžtų ir vėliau rūpestingai tyrinėtų nuosėdinių uolienuų suminis metražas sudarė 55,5 m. Remdamasis šių gręžinių tyrimų duomenimis, Valentinas pateikė visai naują, sensacingų žinių apie Šeškinės ozo vidinę sandarą, slūgsojimo sąlygas ir patvirtino jo unikalumą. Be to, pabrėžė, kad būtina atitaisyti šiam valstybinės reikšmės gamtos paminklui žmonių padarytą skriaudą, grąžinti sužalotai kalvagūbrinei jo formai pirmąkartį vientisumą, garantuoti ilgalaikę jo apsaugą.

Žvelgiu į 1970-uosius... Tapęs diplomuotu specialistu, Valentinas Baltrūnas ištisą dešimtmetį kruopščiai darbavosi Geologijos valdybos Kompleksinėje geologinėje ekspedicijoje ir buvo pasinėręs į daug kūrybinės išmonės ir pastangų reikalavusį geologinį kartografavimą. Atlikdamas užduotis, skersai išilgai išvaikščiojo pietinę Lietuvą, aprašė ir tyrė reljefo formų įvairovę, geologinio jų pamato ypatumus. Taip pat Valentiniui rūpėjo piliakalniai, archeologiniai radiniai, tautosakinės kūrybos apraiškos (legendos, padavimai), tautiniai papročiai, etninės kultūros savitumai, istorinių įvykių ir žymių asmenybių palikti pėdsakai, lietuvių tautos korifėjų pagerbimui skirti ir išlikę skulptūriniai paminklai, architektūros statiniai. Jis nevengė bendravimo su vietiniais žmonėmis,

teiraudavosi, ką jie žino apie savo apylinkių gamtos paminklus, ar girdėjo kokių apie juos sklindančių legendų.

Tokį sumanaus smalsuolio pomėgį viskuo domėtis ir pilietiškai vertinti, Valentinas, be abejo, ėmė ugdytis dar būdamas moksleivis ir studijų metais Vilniaus universitete. O patriotinių paskatų rado ne tik skaitydamas storas knygas, priešokiais vartydamas slapčiomis į rankas patekusius ikisovietinius lietuviškus žurnalus ir kitokius leidinius, bet ir dalyvaudamas pažintinėse moksleivių ekskursijose, studentų išvykose po baltiškąsias teritorijas, kuriose užtektinai išlikę akivaizdžių, apie ilgą lietuvių tautos gyvavimą bylojančių gamtos ir kultūros ženklų.

Valentinas Baltrūnas yra šaunus žmogus, kuriuo galima nedvejojant pasitikėti, nes visada laikosi duoto žodžio, tvirtai siekia sutartų tikslų ir brangina savo krašto tautines vertybes. Mano manymu, rimtą šių savybių bei pažiūrų pastovumo testą jis ne vieną kartą išlaikė dar prieš gaudamas studijų baigimo diplomą. Universiteto vadovybei nepatiko studentijos mėgstamas Vilniaus universiteto turistų (vėliau – Žygeivių) klubas, kuriam priklausė, o kurį laiką ir vadovavo V. Baltrūnas. Pro brežnevinės valdžios kolaborantų akis neprasprūdo ir piktų priekaištų bei grasinimų susilaukė jo organizuotas renginys, skirtas S. Dariaus ir S. Girėno žūties 36-osioms metinėms paminėti. Valentinui, kaip klubo pirmininkui, teko aiškintis universiteto rektorate.

Dairausi į 1980 metus... Valentinas Baltrūnas paskiriamas Geologijos instituto struktūrinio padalinio – Lietuvos kerno saugyklos ir lauko riedulių ekspozicijos – Vievyje vadovu (nuo 2000 m. liepos 3 d. Lietuvos kerno saugykla tapo Lietuvos geologijos muziejumi, kuris 2015 m. perduotas LR Aplinkos ministerijai ir dabar veikia kaip Lietuvos geologijos tarnybai priklausantis Žemės gelmių informacijos centras). Jam teko nelenگو, dar niekada neišmėginto, daug asmeninės atsakomybės, kūrybinių sumanymų, ieškojimo ir varginančių diskusijų pareikalavusios pareigos, kurias jis ėjo beveik dešimtmetį. Valentinui buvo pavesta kuo konstruktyviau spręsti vertingiausių grėžinių kerno atrankos, tvarkymo ir ilgalaikio saugojimo užduotis bei įkurti Lietuvoje rastų riedulių lauko ekspoziciją.

Pasinėręs į šitokią sudėtingą ir įvairiapusę veiklą Vievyje, Valentinas praplėtė savo, kaip Lietuvos gamtos žinovo, tyrinėtojo ir vertintojo, akiratį. Teorinis išprusimas ir įgyta praktinė patirtis išmokė jį, kaip didžiuliame informacijos sraute greitai ir sumaniai atsirinkti esminius dalykus. Neabejotina, kad visa tai Valentinui tapo ir lemtinga paskata dar labiau gilintis į Lietuvoje išskylančius, visuotinai aptarinėjamus, opius gamtinės aplinkos apsaugos reikalus. XX a. devintajame dešimtmetyje didėjo poreikis leisti į detalesnius kompleksinius gamtosauginio pobūdžio tyrimus, kurių tikslas – nustatyti gyvenamosios aplinkos bei kitų svarbių teritorijų užterštumą kenksmingomis medžiagomis, įvertinti jų sukeltus pavojus bei patirtus nuostolius. Nuo 1988 metų birželio, prasidėjus Lietuvos Sąjūdžiui, Valentinas atsakingai lankėsi tada žaibiškai organizuotuose visuomeniniuose renginiuose, kuriuose buvo keliami įvairūs gamtosauginiai klausimai (dėl Vievio naftos bazės, Baltijos jūros, atominės elektrinės ir pan.), kuriuose nedrąsiai, o vėliau daugiatūkstantiniuose mitinguose jau atvirai reikalauta Lietuvos nepriklausomybės.

Tais pačiais 1988-aisiais prasidėjo didelės permainos ir Geologijos institute – jis tapo pavaldus ką tik Maskvoje įkurtam SSRS Gamtos apsaugos komitetui ir netrukus gavo skubų nurodymą pertvarkyti padalinių struktūrą taip, kad net jų pavadinimuose atspindėtų taikomųjų gamtosauginių darbų kryptys. Įsakmiai pareikalauta imtis ir kurti tokią geologinės aplinkos (Žemės gelmių) racionalaus naudojimo ir apsaugos, ekologinėmis taisyklėmis pagrįstą tyrimų normatyvinę sistemą, kokia tiktų ne vien Lietuvai, bet ir kitoms SSRS sudėtyje esančioms teritorijoms. Valentinas Baltrūnas „užkibo“ ant šių permainų sumanytojų Lietuvai pamėtėto „laimingo kabliuko“ ir metų pabaigoje tapo naujo Ekogeologijos skyriaus vadovu. Jis sukūrė ekogeologinių tyrimų ir žemėlapių sudarymo metodiką, kuria remiantis bei pasitelkus sumanius kolegas, kibo į darbus – buvo sudaryti naujoviški Trakų rajono geologinio-ekologinio kartografavimo žemėlapiai, jų aprašai, o jais remiantis, suformuluotos ir SSRS Geologijos ministerijai perduotos rekomendacijos, kaip operatyviai vertinti ekologines teritorijų situacijas.

Atėjo 1990-ieji – permainingi ir viltingi. Po kovo 11-osios ryšiai su SSRS Gamtos apsaugos komitetu staiga nenutrūko, tęsėsi tyrimams pakankamas finansavimas, kuris leido iki metų pabaigos atlikti užsiplanuotus darbus. O tada kruvinasis sausis... Valentinas buvo aktyvus 1991 metų sausio įvykių dalyvis, kai teko išsikvotą valstybės nepriklausomybę ginti. Patriotinis V. Baltrūno aktyvumas ir sumanumas lėmė, kad kolegos išrinko jį atstovauti Geologijos institutui Lietuvos mokslų akademijos Sąjūdžio taryboje. Kartu su kitais sąjūdiečiais jis dalyvavo prasidėjusioje mokslo bei studijų reformoje, rengė naujus įstatymo projektus. 1991 metų balandžio 9 d. Valentinas Baltrūnas buvo išrinktas pirmuoju Geologijos instituto direktoriumi laisvę atgavusioje Lietuvoje. Šias pareigas nuo balandžio 25 d. jis ėjo – vėl dešimtmetis! – iki 2001-ųjų balandžio 30 dienos...

Pirmaisiais nepriklausomybės metais Geologijos institutą supurtė neišvengiamai atėjusi jo mokslinės veiklos, tyrimų tematikos, administravimo pertvarka. Net ir esant nuolatiniam finansų stygiui (neliko pinigingo Maskvos šaltinio...), gamtosauginė geologijos darbų kryptis institute vis dėlto išliko. Tempdamas didelį administracinį krūvį, Valentinas dalį savo kūrybinės energijos nedvejodamas atidavė Lietuvos gamtosaugos reikalams – su būreliu patikimų, į akcines bendroves neišsibėgijusių, darbuotojų tęsė ekogeologinį kartografavimą, konsultavo kolegas sudarant atskirų Lietuvos rajonų (Akmenės, Joniškio, Mažeikių, Varėnos ir kt.) bei miestų (Alytaus, Kauno, Šiaulių, Vilniaus ir kt.) ekogeologinius žemėlapius, atliekant Lietuvos saugomų teritorijų (nacionalinių ir regioninių parkų, draustinių) užsakomuosius geologinius-ekologinius tyrimus, nagrinėjant kvartero naudingųjų iškasenų klausimus. Savo mokslinėmis įžvalgomis Valentinas skatino naujų gamtos paminklų, draustinių (geologinių bei kitokių) apdairesnę atranką, išsamesnius jų tyrimus ir ilgalaikę apsaugą.

V. Baltrūnas, vos tik pradėjęs savo darbinę veiklą kaip geologinės nuotraukos ir naudingųjų iškasenų telkinių paieškų jaunas specialistas, akivaizdžiai susidūrė su skubiai spręstinomis gamtosauginėmis problemomis. Jau tada jis išsiugdė įprotį pasinaudoti kiekviena pasitaikusia proga Lietuvos kraštovaizdžiuose detaliau patyrinėti jau žinomus ir naujai surastus gamtos paminklus, draustinius, nusižiūrėtas, bet dar neįvertintas ir vi-

suomenei nepažįstamas, dažnai itin pažeidžiamas negyvosios gamtos vieteles. Būta daug sėkmingų kolegialaus svarstymo atvejų, kai Valentinas drąsiai pateikdavo savo nuomonę, pagrįsdamas ją tyrimų duomenimis. Jis kreipdavosi į kitus gamtininkus (ne tik geologus), ieškodavo ryšių su archeologais, istorikais, etninės kultūros žinovais, menotyrininkais, teisininkais, kad išgirstų jų nuomonę vienu ar kitu klausimu, kad pasitikrintų, ar atlikti tyrimai ir siūlomos gamtinio objekto apsaugos priemonės pakankamos, visiems priimtinos ir ilgalaikės.

Be išlygų, kilnia aistra drįstu vadinti Valentino Baltrūno pomėgi rašyti. Jei ne ši, sakyčiau, įgimta, ne kiekvienam Dievo dovanojama aistra, Valentinas nebūtų atsiskleidęs kaip pavydėtinais produktyvus įtaigus rašymo meistras. Jis visuomet turi ką originalaus pasakyti, yra linkęs su visais dalintis savo žiniomis apie daugelį įdomių, slaptingų, Lietuvą garsinančių, jos pažinimui svarbių vietovių, vis dar tebesišaukiančių mokslinių tyrinėjimų. V. Baltrūnas yra parašęs per tris šimtus įvairiausių straipsnių, kurie publikuoti periodikoje (laikraščiuose, žurnaluose), monografijose, enciklopedijose, žinynuose ir kituose leidiniuose. O kur dar knygos ir knygelės, parašytos paties Valentino ar pasitelkus keletą bendraautorių... Skaitydamas jas kiekvienas pasiryžėlis turi puikią galimybę sužinoti, kokiais savitumais pasižymi Lietuvos gamtos (geologiniai, geomorfologiniai, kraštovaizdiniai, hidrogeologiniai ir kt.) paminklai. Juk tik įsigilinus į jų kilmę, raidą, įvairovę ir pažinus jų natūralios aplinkos gamtinius „kaprizus“, įmanoma susivokti ir atsakyti į tris esminius klausimus – *kuriuos* gamtos paminklus svarbu išsaugoti, *kodėl* ir *kaip* tai reikėtų daryti....

Apie esminę priežastį, skatinusią ir iki šiol teberaginančią rašyti, Valentinas prasitarė ne kartą, o 1980 metais vienam iš kolegų įteiktos autorinės knygelės tituliniam puslapyje ranka parašė, jog taip daro *norėdamas padėti savo tėviškės gamtai...*

Valentinas Baltrūnas nenustygsta ir retkarčiais nukreipia žvilgsnį į istorinio geologijos paveldo erdves. Dėl pagaulumo ir puikios orientacijos jis imasi apžvalginių tekstų su savitomis išvalgomis (gal būsimas straipsnių ciklas?). Antai, viename savo straipsnių jis pagarbiai iš užmaršties prikelia 1901 metais lietuviams išleistą ir vėliau didžiuole bibliografinė, bibliofilinė retenybė tapusią anglų geologo, Edinburgo universiteto (Didž. Britanija) profesoriaus Archibaldo Geikie (1835–1924) knygelę „Geologija“, kurią iš anglų kalbos išvertė gydytojas, spaudos darbuotojas, istorikas Stasys Matulaitis (1886–1956), atspaudė Plimuto (Didž. Britanija) spaustuvė, o knygnešiai pergabeno ir paskleidė Lietuvoje (Baltrūnas, 2011). Kitame straipsnyje V. Baltrūnas siūlo pavartyti „Sakalo“ leidykloje Kaune 1938 metais parengtą A. Narkevičiaus spaustuvėje atspausť Česlovo Pakucko ir Vlado Viliamo vadovėlį „Geologija ir fizinė geografija“, skirtą aukštesniosioms gimnazijų klasėms. Jis išsako savo įspūdį apie abiejų autorių nepriekaištingai sklandžią, taisyklingą lietuvių kalbą ir nedvejodamas patikina, *kad šio vadovėlio peržiūrėjimas nedviprasmiškai liudija jo autorių aukštą mokslinį ir metodologinį pasirengimą, vaisingas pastangas integruoti geologijos ir bendrosios (gamtinės) geografijos žinias jaunimo švietime* (Baltrūnas, 2012).

Valentinas Baltrūnas yra vienas iš tų visuomeniškai aktyvių žmonių, kurie jaučia

šventą pareigą prisiminti ir pagerbti praeityje Lietuvoje gyvenusius, daug reikšmingų darbų nuveikusius gamtininkus, kurie veikliausius savo metus atidavė pedagoginiam darbui, švietimui, mokslui, vargo fizines ir protines jėgas sekinančiose ekspedicijose. Šitokių intencijų pagautas, Valentinas rašė apie Ignotą Domeiką, Juozą Dalinkevičių, Juozą Rugienių, Liudą Micą, Vytautą Vonsavičių, Stasę Gaigybę-Averkienę, Povilą Suveizdį, Algirdą Gaigalą, Kazimierą Kepežinską ir kt. Ne vieną proginį straipsnį jis skyrė šiandienykščiams savo kolegoms – Algimantui Grigeliui, Aleksandrui Šliaupai, Valentinui Kadūnui, Algirdui Zuzevičiui, Leonorai Živilei Gelumbauskaitei, Albertui Alminui, Aleksandrui Buitkui ir kt.

Maloniu netikėtumu man tapo V. Baltrūno straipsnis apie inžinierės, Vilniaus krašto tautodailininkų – meno kūrėjų bendrijos narės Irenos Valiulienės tušu ir pieštuku atliktus darbus, kurie įamžino reikšmingas, ne kartą geografų ir geologų tirtas, gamtines vietas. Keturi savitos raiškos, impulsyvūs I. Valiulienės piešiniai – „Čičinsko kalnas“ (Upytės piliakalnis, Panevėžio raj.), „Velnio duobė“ (netoli Aukštadvario, Trakų r.), „Skališkių ola“ (Neries slėnyje, Nemenčinės savivalda) ir „Mosėdžio akmenų muziejus“ (Skuodo raj.) – sužadino beribę Valentino fantaziją... Jis itin saviškai, emociškai interpretuoja I. Valiulienės kūrinius su išplėtotomis aliuzijomis į legendų ir padavimų karalijas, mitologinius personažus, archeologinius ir senuosius istorinius faktus, į poezijos kūrinius. „Įsismaginęs“ jis vaizdžiai papildė straipsnį gamtinių tyrimų duomenimis bei įtaigiomis hipotezėmis apie I. Valiulienės kūriniuose pavaizduotų gamtos paminklų kilmę. Belieka pritarti paties V. Baltrūno galutinei ištarčiai, jog *tai ne tik* (geopaminklų – A. L.) *įamžinimas, tai ir dvasinės auros kūrimas, ir apsaugojimas nuo sunaikinimo* (Baltrūnas, 2017).

Nuo 2011 metų kovo vidurio Valentinas Baltrūnas sutiko būti žurnalo „Geologijos akiračiai“ atsakinguoju redaktoriumi. Jis, matyt, aukodamas visas savo poilsio valandas, apmąsto darbų planus, o tada, susitikęs ar telefonu, kalbina ir garbingo amžiaus sulaukusius geologus, ir kitų specialybių atstovus, ir studijuojantį jaunimą parašyti straipsnelį į ilgametį, reprezentacinį Lietuvos geologų sąjungos (LGS) žurnalą, tada juos redaguoja ir pasirūpina leidyba.

Prabėgomis priminsiu dar keletą Valentino sumanių visuomeniškų poelgių, prasmingų darbų darbelių. Sakykime, jis gali įsijausti į rūpestingo gamtininko – gido vaidmenį ir vadovauti pažintinėms ekskursijoms į gamtą, geba prisitaikyti prie skirtingo amžiaus ir mentaliteto klausytojų. 2003–2016 metais V. Baltrūnas buvo Vilniaus pedagoginio universiteto Bendrosios geografijos katedros (nuo 2011 m. – Lietuvos edukologijos universitetas, Geografijos ir turizmo katedra) profesorius. Remdamasis savo ir kitų mokslininkų tyrimų duomenimis, būsimiems geografijos mokytojams jis skaitė šiuos kursus – „Geologijos pagrindai“, „Geofizika ir geochemija“, „Aplinkos tyrimų metodologija“, vadovavo studentų bendrosios geologijos praktikoms, kur supažindindavo studentus su svarbiausių geologinių sistemų (devono, permo, triaso, jūros, kreidos, neogeno, kvartero) uolienomis ir jų atodangomis, naudingųjų iškasenų (dolomito, molio, kreidos, žvyro, smėlio, durpių ir kt.) gavybos karjeriais Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse. Visada dosniai, geranoriškai ir tėviškai padėjo studentams, rašiusiems diplominius

darbus, ragino juos domėtis Lietuvos visuomenei aktualiais, problemiškais natūralios gamtos ir gyvenamosios aplinkos klausimais, kurie, be abejo, daug kur susiję su gamtos paminklais ir jų apsauga.

Pagirtina, kad V. Baltrūnas randa laiko reikštis kaip gausybės asociacijų, komitetų, komisijų, sąjungų, tarybų, bendrijų narys. Argi tai ne puikus pavyzdys, rodantis galimą laisvą visokios veiklos sričių pasirinkimą ir dėmesį tokioje visuomenėje pojūti? Iš šalies žvelgiant, kai kam gali atrodyti, kad visi tie „dalyvaujantys“, besistengiantys kuo daugiau aprepti yra beviltiškai užsikrėtę *Barbės devyndarbės* sindromu. Darbštuoliui toks sindromas negresia, tad Valentinui juo susirgti neįmanoma! Tuose veiklių specialistų sambūriuose dažnai karštai diskutuojama mus supančios gamtos tvarumo, žmonių elgsenos joje, atsakomybės įsisavinant gamtinius Žemės turtus klausimais, svarstomos ir nagrinėjamos gamtinės paminklosaugos, prestižinio geopaveldo išsaugojimo temos. Tai veiklos sritys, kur sutelkus intelektines jėgas galima ir reikia ieškoti sprendimų, kaip greičiau ir tinkamiau įveikti ar bent prislopinti iškilusias opiausias gamtosaugines gyvenamosios aplinkos problemas Lietuvoje.

Na, pats metas lyg ir liautis su Kolega Valentinu žaidus apsimestines (beje, mano iniciatyva...) slėpynes, apie kurias šio rašinio pradžioje buvau užsiminęs. Nelyginant tupėdamas tankiame krūmyne – tęsiant slėpynes iš tikro tokia vietelė labai praverstų – iš už jo tebe tykočiau smagios „aukos“. Bet laikas spaudžia, visai čia pat pirma vasaros diena ir nebeįmanoma padrėkusiam krūme ramiai lindėti, skaudžiai jaučiant zyžiančių uodų siautulio padarinius. Šiaip ar taip, per 2017-ųjų gegužės mėnesį pradėjau labiau mankštinti galvos smegenis ir kojų raumenis, kad nepamirščiau ir suskubčiau į Kolegos sveikintojų sambūrį. Kai ką sumojau, šis tas labiau atsivėrė apie *gamtažini*, *gamtotyri*, pridėčiau nuo savęs – *geopaminklamėgi* Kolegą, habilituotą daktarą, profesorių Valentiną Baltrūną. Neketinau kapsytis po garbaus Jubilato per gyvenimą įsigytas patirtis, realizuotus sumanymus, stropiai atliktus solidžius valstybinės reikšmės darbus, suskaičiuoti pelnytai užtarnautas pagyras ir padėkas. Visa tai tegul nuosekliai naršo profesionalūs biografai. Aš apsiribojau fragmentiškais prisiminimais ir pasvarstymais iš bemaž penkiasdešimties metų laikotarpio, labiausiai akcentuodamas tą jo veiklos dalį, kurią Valentiną paskyrė gamtos (aplinkos) apsaugai, jos raidai Lietuvoje ir pastangoms šiais klausimais šviesti visuomenę.

Noriu Valentinui palinkėti spartaus žingsnio nuolat dairantis Lietuvos gamtovaizdyje, ar nėra kur užsislėpusio geologinio ar kokio kito potencialaus gamtos paminkliuko, draustinio, kad netrūktų laiko kūrybinei mokslinei veiklai, diskusijoms apie nuveiktus ir dar būtinus atlikti darbus ne vien gamtotyros ar aplinkosaugos srityse, kad nemažtų nuoširdų bendradarbiavimą palaikančių kolegų ir bičiulių būrys. Ilgiausių ateities metų ir dešimtmečių, mielas Kolega Valentinai! Ateityje, kurios, ačiū Dievui, Žemėje šiek tiek turėsime kiekvienas, neišvengiamai mūsų laukia visokie išbandymai: vieni užklups netikėtai, kitus privalėsime rinktis patys. Tad gal praverstų Huberto Hamfrio optimistinė saviūtaiga, jog *išbandymas, kurį mes turime užsibrėžti, yra žygiuoti vienam, bet žygiuoti taip, kad kiti užsimanytų žygiuoti drauge* (Humphrey, 2017).

Vilnius, Antakalnis prie Neries upės, 2017 m. gegužės 28 d.

OPTIMIZMO LINK...

Pabendravimas su geologu ir mokslininku, habil. dr. Valentinu Baltrūnu

AUGUSTAS UKTVERIS

...Išišnekėjus pamaniau, jog Valentinas, regis, save dažniau tapatina su miesto, o ne gamtos žmogumi. Tačiau taip tik gali atrodyti, nes miestas – taip pat tikrų tikriausia gamta. Argi čia nėra medžių, paukščių, upės, padangės, debesijos... Teiraujantis pašnekovo, kuo ta miesto gamta buvusi patraukli jam dar vaikui esant, netrunku įsitikinti, jog pavasarinis ledonešis esąs vienodas tiek mieste, tiek kaime. Dar berniūktis Valentinas sumanė tikrinti upės gylius (net matuoklę tam buvo susikonstravęs!). Du pavasarius iš eilės, plūduriuodamas ant Nerimi plaukiančių ledo lyčių, žinoma, netoli kranto, murkdė savo matuoklę, kol nutiko tai, kas ir turėjo nutikti – maudynė šaltame pavasario vandenyje. Laimei, viskas baigėsi gerai...

Šiuo pasakojimu nenoriu kam įteigti, jog Valentinas padauža buvęs, greičiau – savojo kelio ieškotojas, gamtos tyrėjas. Kaip ir daugelis jaunų žmonių – šiek tiek romantikas, šiek tiek – realistas...

Vilnietis esu nuo ketverių metų, kai tėvai atsikėlė gyventi į Vilnių (į Žvėryną) iš Radviliškio krašto, iš Grinkiškio. Tad ankstyvojoje vaikystėje susipažinau su kaimais, kurie tebebuvo dabartinių Viršuliškių, Karoliniškių vietoje... Vėliau šeima persikėlė gyventi į Antakalnį ir atsivėrė kitos Vilniaus panoramos. Mokiausi 16-oje (dabar Užupio gimnazija) bei Antano Vienuolio (dabar Vytauto Didžiojo gimnazija) vidurinėse mokyklose. Lankiau fizikos ir matematikos sustiprinto parengimo klasę, nors nebuvau koks virtuozas nei fizikoje, nei matematikoje, gal tik išmokau į viską žvelgti atidžiau ir pradėjau ieškoti sau įdomių kelių. Dešimtoje klasėje parūpo jūrų ir vandenynų tyrimų sfera, pamaniau, gal reikėtų įsigyti vandenynų žinovo (okeonologo) specialybę, kurią studijuoti reikėtų Maskvoje. Tačiau tuo pat metu į rankas pateko Vilniaus universiteto laikraštis „Tarybinis studentas“, kuriame Česlovas Kudaba, tuometis Gamtos fakulteto dekanas, kvietė moksleivius studijuoti gamtos mokslus: „Mūsų specialybės studentai tyrinėja Indijos vandenyno dugną, Kamčiatkos ugnikalnius...“. Pagalvojau, kam vykti mokytis į Maskvą, jei gali čia pat, Vilniuje. Taip pasirinkau studijuoti geologiją. Priėmimo komisijoje sėdėjęs pats Česlovas Kudaba dar pasiūlydavo manęs apie pomėgius. Atsakiau, jog renku kai kuriuos akmenis, mėgstu keliauti... Jis pasidžiaugė: kaip tik tokių ir reikia!... – pasakojo Valentinas Baltrūnas.

Tuometis Gamtos fakulteto dekanas neretai paakindavo savo studentus tokia fraze: *Nesvarbu ką baigsi, svarbu – kuo būsi!* Tai – lyg nuoroda, jog specialybė ir universitetinis išsilavinimas tik atveria langus į pasaulį: ir į pasirinktojo mokslo gelmes, ir į literatūrą, ir į meną, ir... Toks įvairiapusis buvo Česlovas Kudaba, kurį reikėtų vadinti ne vien mokslininku, o ir rašytoju, ir etnografu, ir...

Savotišką pėdsaką Valentino Baltrūno gyvenime suvaidino ir geografijos mokytojas, vėliau mokslinę disertaciją apgynęs ir Pedagoginiame institute dėstęs Antanas Ivanauskas.

Jis parašė mokykloms vadovėlį „Lietuvos TSR geografija“. Mokytojaudamas jis vaikus kvietė į žygius ir turistinius sąskrydžius, mokė orientavimosi sporto gudrybių.

Kad pasukau geologijos link, galimas dalykas, esama ir Antano Ivanausko gražiosios veiklos užkrato, – mąstė Valentinas Baltrūnas.

Klasės auklėtojas, lietuvių kalbos mokytojas Petras Steponavičius, agitavo Valentina pasirinkti lietuvių kalbos ir literatūros studijas, nes rašymas buvo stiprioji jo pusė. Mokykloje buvo tapęs Kristijono Donelaičio literatūrinio konkurso laureatu, rašė tekstus sienlaikraščiams. Kai namuose užsiminė apie tai tėvams, susilaukė kritikos iš mamos – pedagogės, žurnalistės, dirbusios „Tarybinėje moteryje“ – abu tėvai jau tarnauja valdžioms (tėvas – Aleksas Baltrūnas, rašytojas, aštuonerius metus buvęs žurnalo „Kultūros barai“ vyriausiuoju redaktoriumi, kurį sovietiniai ideologai nuolat „skalpavo“: tai už smuikininkės, kurios giminės išvažiavo į Izraelį, portreto publikavimą viršelyje; tai už kraštotyros propagavimą, tai...), kam to vargelio reikia dar jų vaikui...

Tačiau rašymas yra Dievo dovana, mena taip mamą sakius, ir po septyniais užraktais jo nepaslėpsi. Valentinas visada daug rašė, o nūnai redaguoja specializuotą žurnalą „Geologijos akiračiai“.

Septynerius metus redaguoju, kas ketvirtį išleidžiame atskirą numerį, o reikia dar ir lėšas pačiam surasti! Galėtų ši darba jau kiti perimti... – kalbėjo V. Baltrūnas.

Teiravausi savo pašnekovo, kažin, ar naudinga mokslininkui imtis mokslo populiarinimo, mokslinių žinių, informacijos pateikimo visiems suvokiama „kalba“, vietoje to, jog susikoncentruotų ir koptų, koptų, koptų į didelį mokslo kalną?..

Išsibarstymas... Čia neretai prisimenu ir savo tėvą – Aleksą Baltrūną, kuris buvo ne vien rašytojas, o ir visuomenės veikėjas, kaip dabar sakoma. Rašytojas Jonas Avyžius tėvą vis protindavo, jog reikia pusmetį „užsidaryti“ kaime, tada ir parašysi geresnį, solidesnį romaną... Gal ir mano gyvenime esama to, ką vadiname „išsibarstymu“. Juk buvau geologų profsąjungos pirmininkas, dešimtmetį vadovavau Geologijos institutui, kai finansavimas vis mažėjo, kai teko atleisti apie 100 darbuotojų... Dabar pagalvoju, jog tai tik išdarekė mano, kaip mokslininko, gyvenimą. Kita vertus, kažkas iš mokslininkų turi ir su visuomene bendrauti... – kalbėjo Valentinas Baltrūnas.

Pašnekovui užsiminiau apie vieną reiškinį – *tirpimą*... Tirpsta kaimai, specialybės... Gal tai laiko, paskui kurį vis nespėjame, primesta vektorinė lygtis, kurios vedamoji rodyklė mums lyg ir neaiški... Kokia toji „tirpsmo lygtis“ geologų gretose?

Tikrai, kilo grėsmė ruošiant pamainą dabartiniams geologams – ir mokslininkams, ir praktikams. Gerai, jog tu, iš dalies, pasirūpina tokios asmenybės, kaip Ginutis Juozapavičius, Antanas Marcionis, suteikdami lėšų tiksliniam studijų finansavimui. Tada atsiranda daugiau vilčių... Gal atsikurs klasikinė geologija bei mineralogija, neminint jau inžinerinės geologijos, hidrogeologijos... Dabar visa tai tarsi sujungta. Bandytas mažinti Lietuvoje studijų programų skaičių dar nieko nereikia, tai savaimė studijų kokybės nepagerins... Gal stojančiųjų dabar daugiau kolegijose? Jose nedėčiau, tad apie tai kalbėti nenorėčiau. Kita vertus, jei kolegijoje suteikiamas bakalauro laipsnis, gal to kai kam ir pakanka... Ne visur juk reikalingi specialistai su magistro laipsniu – samprotavo V. Baltrūnas.

Su neslepiamu pesimizmu jis užsiminė apie mokslinių tyrimų finansavimą. Minėjo, kad Europos Sąjungos mokslo finansavimo vidurkis 2016-aisiais metais siekė 2,2 procentus nuo bendrojo vidaus produkto (BVP), o atskirose šalyse: Suomijoje – 6 proc., Švedijoje – 7 proc., o Lietuvoje – tik 0,2 proc.! Tik 1998-aisiais, regis, buvo pasiekęs 0,7–0,8 proc., o po to – tik chroniškas mažinimas...

Geologijos institute 1991-aisiais buvo 230 darbuotojų. Vėliau prasidėjo pastovus mažinimas, kol dabar, sujungus tris institutus į vieną Gamtos tyrimų centrą, mūsų ir 50 nebeliko... Buvęs Geologijos instituto pastatas T. Ševčenkos gatvėje stovi tuščias jau trečius metus... Analogiška situacija ir kitose sferose. Greta mūsų esantis šešių aukštų Biochemijos institutas, nuo to laiko, kai darbuotojai persikėlė į Gyvybės centrą Saulėtekyje, irgi stovi tuščias... – kalbėjo pašnekovas.

Mokslinės veiklos finansavimas – ištisas klausukas... Šiandienos mokslininkas negauna lėšų tyrimams, komandiruotėms, stažuotėms, dalyvavimui konferencijose... Girdi, dalyvaukite konkursuose, turėsite galimybę vykdyti projektus. Lietuvos mokslo taryba (LMT) tokius konkursus skelbia, tačiau iš aštuonių paraiškų patenkinama tik viena. Tad iš aštuonių mokslininkų grupių tik viena simboliškai „nusipelno gyventi geriau“: gali dalyvauti konferencijose, gali nusipirkti cheminių reagentų ir t. t. Štai ko pasiekėme... Kodėl Europos Sąjungos milijardinės lėšos, skiriamos Lietuvos mokslo plėtrai, mokslo taip ir nepasiekia? Viskas buvo panaudota statyboms – mokslo lėšas įsisavino projektuotojai, inžinieriai, statybininkai. Kažkam atrodė, kad reikia įsteigti ne vieną, o bent penkis vadinamuosius mokslo (silicio) slėnius – viskas bus gerai, mokslininkai turės „meškeres“. Galop paaiškėjo, jog pačių mokslininkų nebelieka... Tie „silicijai“, tarsi smėlis – išbyrėjo pro pirštus... Saujoje nieko neliko... Nauji pastatai, supirkta brangiausia įranga tik kėpsu, nes nebėra kam dirbti... Kodėl europinės milijardinės lėšos nebuvo skiriamos tiesiai mokslui? Pasirodo, buvo galima skirti, tačiau... Dabar galime „pasidžiaugti“, kad mokslui Lietuvoje skiriama 10 kartų mažiau nei vidutiniškai Europos Sąjungos šalyse... – tęsė V. Baltrūnas.

Tad ką daryti, kad Lietuvoje atsiradę vadinamieji mokslo slėniai virstų aukštumomis?

Gal atsigaus... Žinoma, Lietuvoje būtų užtekę ir vieno vadinamojo slėnio, juk Lietuva – ne JAV. Mokslas atsiranda ne gražiose pastatuose, o protingose galvose. O tas galvas reikia „užsiauginti“ – gal kiek ir padeda stažuotės, tačiau argi to užtenka? Iš geologų ir geografų mokslininkų nūnai tegirdime: jei kas išėjo į pensiją, į jo vietą naujas jaunas specialistas nepriimamas. Baigusieji universitetą pas mus neateina. Jei kas ir ryžtasi imtis doktorantūros, apgynę mokslines disertacijas darbo negauna, nes diplomą darbo vietos dar negarantuoja. Buvo vienas doktorantas, kuris apgynęs darbą, kitą dieną išvyko mokytojauti į Alytų... – atsidūsta pašnekovas.

Optimistiškai užsimenu, kad Gamtos tyrimų centras (GTC), kuriame dirba ir geologai, sudaro galimybes dirbti ir mokslo senjorams – leidžiama naudotis kabinetais, juose esančia įranga, svarbiausia, kad tik atsirastų mokslinės publikacijos, įrodančios GTC veiklos pozityvumą, nes publikuojant straipsnius reprezentaciniuose užsienio šalių mokslo leidiniuose, gaunamos lėšos.

Patyrusį, įvairius vėjus pergyvenusį mokslininką Valentimą Baltrūną visada malonu kalbinti. Šnekiesi ir džiaugiesi, jog atsidūrei tarsi kokiame intelekto ir inteligencijos magnetiniame lauke. Laukinio kapitalizmo dykynėje tarsi prasikala nuostabūs želmenys, liudijantys optimizmo galias... Gal tai – tik gražus mirażas, tačiau bendraujant su Valentinu Baltrūnu imi ir pamanai, jog visi pesimistiniai šunkeliai veda *optimizmo link...*

Vilnius, 2017 m. liepos 29 d.

Valentinas Baltrūnas – vardinės Juozo Dalinkevičiaus premijos laureatas. Mokslų akademijos didžioji salė, 2016 metų vasario 23 diena. Violetos Pukelytės nuotrauka

ŠALTINIAI

- Akmens amžius Pietų Lietuvoje*: (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis) Vilnius: [Geologijos institutas], 2001. 259 p.
- Ar tikrai Raigardas prasmego*: kompleksinių tyrimų duomenys. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos I-kl., 2001. 134 p.
- Baltrūnas A. *Vaga po vagas*. Vilnius: Vyturys, 1988. 268 p.
- Baltrūnas V. *Aplinkos tyrimų metodologija*: mokymo priemonė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto I-kl., 2008. 79 p.
- Baltrūnas V. Č. Pakucko ir V. Viliamo vadovėlis „Geologija ir fizinė geografija. *Geologijos akiračiai*“. Vilnius, 2012, Nr. 1, p. 47–49.
- Baltrūnas V. *Mente et malleo*: mokslas kaip išskirtinis kultūros reiškinys. *Mokslas ir gyvenimas*. Vilnius, 2005, Nr. 2, p. 2–3, 15.
- Baltrūnas V. Naujas geologijos mokslo židiny. *Spartuolis*. Trakai, 1981, geg. 19 (Nr. 58), p. 3.
- Baltrūnas V. *Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija*: metodiniai klausimai. Vilnius: Academia, 1995. 177 p.
- Baltrūnas V. Prieš 110 metų lietuviškai buvo išleista knygelė „Geologija“. *Geologijos akiračiai*. Vilnius, 2011, Nr. 1/2, p. 58.
- Baltrūnas V. Tai ne tik įamžinimas: geopaminklai Irenos Valiulienės piešiniuose. *Geologijos akiračiai*. Vilnius, 2017, Nr. 1, p. 27–31.
- Baltrūnas V., Karmaza B., Karmazienė D. Pleistoceno nuogulų sandaros ir formavimosi ypatybės Šiaurės Lietuvoje. *Geologija*. Vilnius, Nr. 52 (2005), p. 22–33.
- Baltrūnas V., Karmaza B., Kulbickas D., Ostrauskas T. Flint as a raw material of the prehistoric artefacts in Lithuania. In: *International conference „Geoheritage for sustainable development“*, May 27–30, 2006, Druskininkai: volume of abstracts. Vilnius, 2006, p. 7–9.
- Baltrūnas V., Karmaza B., Kulbickas D., Ostrauskas T. Siliceous rocks as a raw material of prehistoric artefacts in Lithuania. *Geologija*. Vilnius, Nr. 56 (2006), p. 13–26.
- Baltrūnas V., Karmaza B., Kulbickas D., Pukelytė V. Mineralinės žaliavos, jų paplitimas Virvytės, Minijos ir Varduvos aukštupiuose. In: *Kultūrinio landšafto raida Žemaičių aukštumoje*. Vilnius, 2004, p. 33–44.
- Baltrūnas V., Valiūnas J., Šliaupa A., Bagdanavičiūtė I. Geologinės aplinkos kartografavimas teritorijų planavimui. *Baltica*. Vilnius, vol. 24, spec. iss. (2011), p. 55–60.

- Baltrūnas V., Waller R., Kazakauskas V., Paškauskas S., Katinas V. A comparative case study of subglacial bedforms in northern Lithuania and south-eastern Iceland. *Baltica*. Vilnius, vol. 27, nr. 2 (2014), p. 75–92.
- Basalykas A. Lietuvos paviršiaus reljefas. Basalykas A. In: *Lietuvos TSR fizinė geografija*. Vilnius: Valstybinė politikos ir mokslinės literatūros l-kla, 1958. D. 1, p. 101–166.
- Basalykas A. *Lietuvos TSR fizinė geografija*. Vilnius: Mintis, 1965. D. 2. 496 p.
- Čepulytė V. Lietuvos TSR reljefo morfogenzės klausimu. *Lietuvos TSR MA darbai*. B serija. Vilnius, t. 1 (1956), p. 77–93.
- Dalinkevičius J. A. Paleolito klausimu Lietuvoj. *Kūryba*. Kaunas, 1944, Nr. 3, p. 1–6.
- Donskis L. Kaip gražinti gyvenimo prasmės pojūtį beprasmybėje. *Klaipėda*. Klaipėda, 2007 m. sausio 8 d.
- Doss B. Über das Vorkommen einer Endmoräne, sowie Drumlins, Åsar und Bänderton im nördlichen Lithauen. *Zentralblatt für Mineralogie, Geologie und Paläontologie*. Abteilung B. Geologie und Paläontologie. Stuttgart, 1910, Jg 22, p. 723–731.
- Gaigalas A. Drumlins and flutings in Lithuania. *Geografija*. Vilnius, t. 33 (1997), p. 18–23.
- Gamta kaip kultūros šaltinis: gamtos raidos pažinimas ir pasaulėjauta: profesoriaus Česlovo Kudabos atminimui*. Vilnius: Andrena, 2003. 142 p.
- Hausen H. Über die Entwicklung der Oberflächenformen in den russischen Ostseeländern und angrenzenden Gouvernements in der Quartärzeit. *Fennia*. Helsinki, 1913, vol. 34, nr. 3, 142 p.
- Humphrey Hubert aforizmas. In: *Kalendorius visiems*. Kaunas, 2017, p. 148.
- Jurgaitis A. Monografija apie Lietuvos kvarterą. *Geologijos akiračiai*. Vilnius, 1997, Nr. 3, p. 72–73.
- Karmazienė D., Karmaza B., Baltrūnas V. Glacial geology of North Lithuanian ice marginal ridge and surrounding platins. *Baltica*. Vilnius, vol. 26, nr. 1 (2013), p. 57–70.
- Kuhn Thomas S. *Mokslo revoliucijų struktūra*. Vilnius: Pradai, 2003. 18 p.
- Lekevičius E. *Gyva tik ekosistema*. Vilnius: Vilniaus universiteto l-kla, 2001. 6 p.
- Lietuvos pilys ir tvirtovės*. Vilnius: Šviesa, 2011. 207 p.
- Linčius A., Narbutas V. Atgimęs Raigardas. *Statyba ir architektūra*. Vilnius, 2001, Nr. 5, p. 30–31.
- Mikutienė L. Vidurio Lietuvos žemumos pagrindinių sluoksnių reljefas ir ryšiai su dabartiniu reljefu. *Geografinis metraštis*. Vilnius, t. 9 (1968), p. 21–27.
- Mortensen H. Beiträge zur Entwicklung der glazialen Morphologie Litauens. *Geologisches Archiven*. Königsberg, Bd 3, H. 1/2 (1924), p. 1–93.

Petrošius R. Application of the biogeophysical method for investigation of geological, geomorphologic and geophysical peculiarities of environment on an example of environs of Druskininkai, southern Lithuania. In: *Radiating biosphere and fields of Earth, related architectural geometry of forms and their environmental psycho-physical influence on organisms*: abstracts and articles of the International seminar at Käsnu, Estonia, June 15–18, 2006. Tallinn: Geopathic Society, p. 39–50.

Petrošius R. Nematomoji Velnio duobės pusė – Žemės laukų anomalijos? *Geologijos akiračiai*. Vilnius, 2014, Nr. 3, p. 18–26.

Worobjow M. M. K. *Čiurlionis*: Litauischer Maler und Musiker. Kaunas; Leipzig: Pribačis, 1938. 95 p.

Zinkutė R., Baltrūnas V., Taraškevičius R., Karmaza B., Stakėnienė R., Šeirienė V., Kisieliene D. Quaternary interglacial sediments as possible natural sources of arsenic and molybdenum anomalies in stream sediments in Lithuania. *Journal of environmental engineering and landscape management*. Vilnius, vol. 23, nr. 1 (2015), p. 60–70.

Балтрунас В., Шляупа А., Валюнас Ю., Дундулис К., Вайтквичене Ю. Опыт составления крупномасштабных карт экологического содержания для целей рационального освоения и перспективного планирования территории Литвы. *Инженерная геология*. Москва, 1992, № 4, p. 77–86.

Гайгалас А. И., Марцинкявичус В. И. Слоистое строение и генезис форм ложбинно-грядового ледникового рельефа на севере Литвы. *Geologija*. Vilnius, t. 3 (1982), с. 69–79.

Микалаускас А., Микутене Л. Флювиогляциальные образования. In: *Строение и морфогенез Средне-Литовской равнины*. Вильнюс: Минтис, 1971, с. 92–124.

Mokslo istorijos tyrinėjimai

ALGIMANTAS GRIGELIS

Akademikas Juozas Dalinkevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto I-klā, 2014. 856 p.

Akademikas Vytautas Gudelis. Vilnius: Klaipėdos universiteto I-klā, 2011. 368 p.

Algimantas Grigelis: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Utenos Indra, 2011. 317 p.

Algimantas Grigelis. *Trys gyvenimo briaunos*: (literatūros rodyklė). Vilnius: Geologijos institutas, 2001. 138 p.

Baltakis V. *Buvo tokie laikai*. Vilnius: Standartų sp., 2012. 336 p.

Dobkevičius M. *Gyvenimo peripetijos*: prisiminimai. Vilnius: Gairės, 2012. 238 p.

- Emelyanov E. *Per audras ir kliūtis – į šviesą*: okeanologo prisiminimai. Šilutė, 2011. 71 p.
- Gaidytė-Averkienė S. *Vilnius buvo svajonė*: (straipsnių rinkinys). Vilnius: Petro ofsetas, 2009. 213 p.
- Geologas Povilas Suveizdis*: mokslinės-kūrybinės veiklos ir darbų sąvadas. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2006. 58 p.
- Ignotas Domeika*: geologas, mineralogas, kalnų inžinierius. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2017. 725 p.
- Juozas Dalinkevičius*. Vilnius: Mokslas, 1988. 349 p.
- Jurgaitis A. *Kai geologija gyvenimo vizija*. Vilnius, 2010. 174 p.
- Jurgaitis A. Monografija apie Lietuvos kvarterą. *Geologijos akiračiai*. Vilnius, 1997, Nr. 3, p. 72–73.
- Kapustinskas P. *Tarp Lietuvos geologų*: dienoraščių santraukos, 1962–1984 metai. Vilnius: Versus aureus, 2009. 287 p.
- Korkutis V. *Kedrų pavėsyje*: atkaklus darbas nugali viską ... Vilnius: BALTO print, 2012. 544 p.
- Laškovas J. *Žengiant gyvenimo keliais*: geologo prisiminimai. Vilnius: Geologijos ir geografijos institutas, 2009. 280 p.
- Leonora Živilė Gelumauskaitė*: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Utenos Indra, 2011. 94 p.
- Lietuvos geologija ir profesorius Mykolas Kaveckis*. Vilnius–Kaunas, 1969. 173 p.
- Narbutas V. *Tarp devono ir gyvenimo atodangų*. Vilnius: Akstis, 2016. 671 p.
- Paškevičius J. *Dabužiai ir svajonių tikrovė*. Vilnius: Baltijos kopija, 2015. 279 p.
- Paškevičius J. *Gyvenimas geologijai*: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2004. 136 p.
- Profesorius Mykolas Kaveckis – inžinierius, mineralogas, geochemikas*. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2012. 608 p.
- Saladžius V. *Ne vien tik atsiminimai*. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2007. 120 p.
- Sidasas S. *Vis tolstantis horizontas*. – Vilnius: Margi raštai. 251 p.
- Skuodis V. *Mokslo ir gyvenimo baruose*: Geologija. Istorija. Atsiminimai. Vilnius: Gairės, 2009. 438 p.
- Stasys Žeiba – karo lakūnas ir geologas*: bendražygių prisiminimai. Vilnius: Vilniaus universiteto I-kla, 2008. 156 p.

Suveizdis P. *Žemėj Lietuvos: istorinė geologinių tyrimų raidos apžvalga*. Vilnius: Geologijos ir geografijos institutas, 2008. 155 p.

Užpalis D. *Laiko tėkmės šviesa : prisiminimai*. Vilnius: Jusida, 2014. 294 p.

Venclovaitė E. G. *Kai šaukia kalnai*. Vilnius: Sapnų sala, 2004. 211 p.

Vytautas Juodkasis: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Petro ofsetas, 2008. 189 p.

Vytautas Skuodis: bibliografijos rodyklė. Vilnius: Gairės, 2003. 456 p.

Vodzinskas E. *Toks tas gyvenimas...* Vilnius: Geologijos ir geografijos institutas, 2006. 236 p.

Žalūdienė G. *Juozo Lukoševičiaus Žemės gelmių raidos koncepcija*. Vilnius: Geologijos ir geografijos institutas, 2005. 128 p.

*Valentinas
Baltrūnas:
bibliografijos
rodyklė*

PRATARMĖ

SIGITA DAGIENĖ
Lietuvos MA Vrublevskių
bibliotekos vyr. bibliografe

Įžymaus Lietuvos geologo, habilituoto daktaro, Lietuvos edukologijos universiteto profesoriaus Valentino Baltrūno bibliografijos rodyklė apima visą jo mokslinę bei visuomeninę veiklą. Joje suregistruoti 1967–2017 metais Lietuvos ir užsienio šalių spaudoje skelbti paties autoriaus arba su bendraautoriais parengti straipsniai ir knygos.

Pagrindiniai mokslininko darbai pateikiami skyriuose: *Knygos ir vadovėliai; Moksliniai straipsniai ir pranešimai konferencijose*. Skyriuje *Nepublikuoti mokslų tiriamieji darbai* surinkti darbai, kuriuose apibendrinti ir susisteminti tyrimų duomenys, gauti dalyvaujant įvairiose ekspedicijose, projektuose. Mokslininkas daug rašė plačiai visuomenei aktualiomis aplinkosaugos ir kraštovaizdžio išsaugojimo temomis. Šie straipsniai suregistruoti skyriuje *Mokslų populiarinimo straipsniai*. Atsiliepimai prijungti chronologine tvarka prie diskusijų sukėlusio straipsnio, o recenzijos – prie naujai išleistos knygos. Kai kurie pirmieji Valentino Baltrūno parašyti straipsneliai apie studentų kraštotylinę veiklą universitete išspausdinti laikraštyje „Tarybinis studentas“ ir pasirašyti B. Vainiūno slapyvardžiu. Informacija apie mokslinę ir visuomeninę Valentino Baltrūno veiklą, informaciniai leidiniai, kuriuose fiksuojami biografiniai faktai, surinkti skyriuje *Literatūra apie Valentiną Baltrūną*. Leidinio pabaigoje pateikiama asmenvardžių rodyklė ir santrumpų sąrašas.

Medžiaga skyriuose dėstoma chronologiniu principu, metų ribose – abėcėlės seka. Jei įrašė nenurodytas autorius, tai Valentinas Baltrūnas publikaciją paskelbė be bendraautorių. Rodyklėje dokumentai aprašyti pagal Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje patvirtintas bibliografinio aprašo taisykles, kurios parengtos pagal tarptautinio bibliografinio aprašo reikalavimus. Bibliografijos rodyklę redagavo VAIDA JUODĖNIENĖ.

Rengiant rodyklę, naudotasi Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Lietuvos geologijos tarnybos bibliotekos fondais. Medžiaga surinkta iš spaudos metraščių, išleistų bibliografijos rodyklių. Šaltiniai tikrinti *de visu*, o kurių nebuvo galima patikrinti – pažymėti žvaigždute (*). Skyriuje *Nepublikuoti mokslų tiriamieji darbai* įrašo gale nuoroda *LGT fondai* informuoja, kad dokumentas saugomas Lietuvos geologijos tarnybos Geologijos fonde. Kiti šiame skyriuje suregistruoti dokumentai su nuoroda *GTC GGI fondas* saugomi Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos instituto Rankraščių fonde.

Dėkoju dr. Violetai Pukelytei už suteiktą pagalbą rengiant bibliografijos rodyklę.

Vilnius, 2017 m. rugsėjo 19 d.

KNYGOS IR VADOVĖLIAI

1977

1. **Строение** четвертичных отложений и палеогеоморфология межледниковий : (на примере опорных районов Южной Литвы) : автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата геолого-минералогических наук : специальность 04.00.01 – геология / Вильнюсский государственный университет им. В. Капсукаса. – Вильнюс, 1977. – 22 p. – Aut. darbų sąrašas: p. 21–22 (18 pavad.).

1980

2. **Nešė** velnias akmenį... : geologinių reiškinių liudininkai / V. Baltrūnas, A. Šliaupa. – Vilnius : Mokslas, 1980. – 86 p. : iliustr., schem. – (Gamta ir žmogus).
Rec.: Narbutas V. Geologijos ir mineralogijos gaidos. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1981, Nr. 2, p. 24; Šaparauskienė J., Giedraitis A. [Recenzija] // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1980, rugpj. 28 (Nr. 167), p. 4; Шапараускаене Я., Гедрайтис А. Нес черт камень... // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1968, 28 авг. (№ 167), p. 4.

1982

3. **Ant** geologinio pamato gyvenant. – Vilnius : Mokslas, 1982. – 30 p. : iliustr. – (Mokslo naujienos visiems ; 133).

1991

4. ***Геологическая** карта Латвии. Слои-31-Лиепая. М 1:50000 : объяснительная записка / В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Валюнас, К. Дундулис, Ю. Вайткявичене, А. Павальките / ЛитНИГРИ. – Москва, 1991. – 1 lap. sulankst. + 4 žml. – Bibliogr.: 17 pavad.
5. **Оперативная** оценка экогеологической обстановки территории по материалам крупномасштабного геологического картографирования : (на примере изучения Тракайского района Южной Литвы) : объяснительная записка / В. А. Балтрунас, А. И. Шляупа, Ю. П. Валюнас, К. Ю. Дундулис, Ю. З. Вайткявичене, А. З. Павальките ; Министерство геологии СССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт. – Москва : Центр геология, 1991. – 1 lap., sulankst. į 12 p. + 4 atsk. žml. lap. – Bibliogr.: 17 pavad. – *Žemėlapiai*: Геологическая карта четвертичных отложений Тракайского района Южной Литвы. М 1:50 000. – 1 žml. lap.; Инженерно-геологическая карта с техногенной нагрузкой : Тракайский район Южной Литвы. М 1:50 000. – 1 žml. lap.; Карта регламентации хозяйственной деятельности Тракайского района Южной Литвы. М 1:50 000 / составители: В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Вайткявичене, А. Павальките. – 1 žml. lap.

1993

6. **Lietuvos** gamtinis potencialas ir jo įvertinimo problema = Natural environment's potential of Lithuania and problem of its evaluation : ekspertinė studija / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, J. Valiūnas, A. Zuzevičius ; Lietuvos mokslų akademija, Geologijos institutas. – Vilnius, 1993. – 21 p. : lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 17 (10 pavad.).

1995

7. **Pleistoceno** stratigrafija ir koreliacija : metodiniai klausimai / redakcinė kolegija:

V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas, A. Zuzevičius. – Vilnius : Academia, 1995. – 177 p. : lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 170–174 (122 pavad.). – ISBN 9986-08-019-3.

Rec.: Jurgaitis A. Monografija apie Lietuvos kvarterą. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1997, Nr. 3, p. 72–73.

1998

8. **Pleistoceno** stratigrafija ir koreliacija = Stratigraphy and correlation of Pleistocene : habilitacijai teikiamos monografijos santrauka, fiziniai mokslai, geologija (05P) / Vilniaus universitetas ; habilitacijos komitetas: M. Kabailienė (pirmininkas) ; nariai: V. Gudelis, A. Jurgaitis, J. Paškevičius, G. Pauliukevičius, P. Suveizdis, E. Trimonis. – Vilnius, 1998. – 95 p. : schem. – Gret. tekstas angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 93–96 (51 pavad.).

1999

9. ***Lietuvos** gręžinių kerno saugykla = Lithuanian drillcore storage : [reklaminis lankstinukas] / Geologijos institutas ; parengė: A. Uginčius, V. Baltrūnas. – Vilnius : Briedis, 1999. – 12 p. : iliustr. – Gret. tekstas angl.

2001

10. **Akmens** amžius Pietų Lietuvoje = Stone age in South Lithuania : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis) / V. Baltrūnas (ats. red. ir sudaryt.), V. Barzdžiuvienė, N. Blažauskas, V. Dvareckas, A. Gaigalas, A. Grigienė, V. Juodagalvis, M. Kabailienė, B. Karmaza, D. Kisielienė, M. Melešytė, T. Ostrauskas, V. Pukelytė, R. Rimantienė, M. Stančikaitė, V. Šeirienė, P. Šinkūnas, D. Ūsaitytė ; Geologijos institutas, Vilniaus universitetas, Lietuvos istorijos institutas. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2001. – 259 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 242–256 (415 pavad.). – ISBN 9986-615-28-3.
11. **Ar tikrai** Raigardas prasmego : kompleksinių tyrimų duomenys / Geologijos institutas, Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus dailės akademija ; sudarytojas V. Baltrūnas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Vilniaus dailės akademijos l-kla, 2001. – 134 p. : iliustr. – Santr. angl. – Bibliogr. sk. gale. – ISBN 9986-571-65-0.
Rec.: Linčius A., Narbutas V. Atgimęs Raigardas // Statyba ir architektūra. – Vilnius, 2001, Nr. 5, p. 30–31.

2002

12. **Po Ignoto** Domeikos tėviškę = Visiting the homeland of Ignacy Domeyko : ekskursijos vadovas / parengė V. Baltrūnas. – Vilnius : Lietuvos geologijos valdyba, 2002. – 15, [1] p. : iliustr. – Gret. tekstas angl.
13. **Stratigraphical** subdivision and correlation of Pleistocene deposits in Lithuania = Lietuvos pleistoceno nuogulų stratigrafinis skaidymas ir gretinimas : (methodical problems) / editorial board: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2002. – 74 p. : lent., schem., žml. – Santr. liet., rus. – Bibliogr.: p. 68–73 (88 pavad.). – ISBN 9986-615-29-1.

2003

14. **Gamta** kaip kultūros šaltinis : gamtos raidos pažinimas ir pasaulėjauta : profesoriaus

Česlovo Kudabos atminimui / redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Andrena, 2003. – 142 p. : iliustr. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. 135–140 (181 pavad.). – ISBN 9986-37-039-6.

Rec.: Kalenda Č. Apie gamtą kaip kultūros šaltinį // Problemos. – Vilnius, t. 65 (2004), p. 207–210.

15. **Lietuvos** geologijos muziejus = Lithuanian museum of geology / Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Geologijos ir geografijos institutas ; parengė: V. Baltrūnas, I. Norvaišas, A. Uginčius. – Vilnius : Andrena, 2003. – 16 p. : iliustr., žml.

2006

16. **Gamta** / V. Baltrūnas, A. Bukantis, A. Česnulevičius, Z. Gudžinskas, E. Kutorga, G. Motuza, S. Paltanavičius, Z. Sinkevičienė, V. Stravinskienė ; redaktorė R. Pateriabilienė. – Kaunas : Šviesa, 2006. – 126 p. : iliustr., lent. – Bendroji rodyklė: p. 122–126. – Bibliogr.: p. 127 (64 pavad.). – ISBN 5-430-04159-9. – (Iliustruota Lietuvos enciklopedija).

17. **Unikalios** Lietuvos vietovės / iliustracijas parinko A. Varnaitė. – Kaunas : Šviesa, 2006. – 119 p. : iliustr. – Komentarai: p. 118–119. – ISBN 5-430-04554-3. – (Mažieji pasakojimai apie Lietuvą).

Rec.: Gečaitė R. Kaip pianino klavišai... : apie „Šviesos“ dovanotą pažintį su mokslininkais, unikaliomis Lietuvos vietovėmis ir šventenybėmis // Atgimimas. – Vilnius, 2006, spal. 6–12 (Nr. 37), p. 15; Verta paskaityti. – Iliustr. // Trimitas. – Vilnius, 2007, Nr. 4, p. 45.

2007

18. **Gamta** / V. Baltrūnas, A. Bukantis, A. Česnulevičius, Z. Gudžinskas, E. Kutorga, G. Motuza, S. Paltanavičius, Z. Sinkevičienė, V. Stravinskienė ; redaktorė R. Pateriabilienė. – Pirmasis leid. – Kaunas : Šviesa, 2007. – 126 p. : iliustr., lent. – Bendroji rodyklė: p. 122–126. – Bibliogr.: p. 127 (64 pavad.). – ISBN 5-430-04159-9. – (Iliustruota Lietuvos enciklopedija).

2008

19. **Aplinkos** tyrimų metodologija : mokymo priemonė / Vilniaus pedagoginis universitetas. Gamtos mokslų fakultetas, Bendrosios geografijos katedra. – Vilnius : Vilniaus pedagoginio universiteto l-kla, 2008. – 79 p. : diagr., iliustr., schem. – Bibliogr.: p. 78–79 (30 pavad.). – ISBN 978-9955-20-355-1.

20. **Lietuva** : 101 įdomiausia vieta / V. Vaitkevičius, V. Baltrūnas. – Vilnius : Alma littera, 2008. – 316 p. : iliustr. – Rodyklė: p. 311–314. – ISBN 978-9955-38-157-0.
Rec.: Černiauskas A. Naujoje knygoje – ir mūsų kraštas // Merkio kraštas. – Varėna, 2008, gruod. 9 (Nr. 93), p. 6.

2009

21. **Lietuva** : 101 įdomiausia vieta / V. Vaitkevičius, V. Baltrūnas. – Vilnius : Alma littera, 2009. – 316 p. : iliustr. – Rodyklė: p. 311–314. – ISBN 978-9955-38-157-0.
Rec.: Čepulytė A. Kas Lietuvoje įdomiausia // Šiaurės Atėnai. – Vilnius, 2009, kovo 13 (Nr. 10); Juozapaitienė O. Apie 101-ą vietą Lietuvoje. – Iliustr. // Žemaičių saulutė. – Plungė, 2009, bal. 3 (Nr. 5), p. 5, 10.

22. **Lietuva** [garso įrašas] : 101 įdomiausia vieta / V. Vaitkevičius, V. Baltrūnas. – Vilnius : Alma littera, 2009. – 1 garso diskas (CD). – ISBN 978-9955-36-768-0.

2010

23. **Lietuva** : 101 įdomiausia vieta / V. Vaitkevičius, V. Baltrūnas. – Vilnius : Alma littera, 2010. – 316 p. : iliustr. – Rodyklė: p. 311–314. – ISBN 978-9955-38-157-0.
24. **Lietuvos** etnografiniai regionai / V. Baltrūnas, L. Lukenskienė, D. Mikulėnienė, L. S. Proškutė, R. Repšienė, Ž. Šaknys, S. Urbonienė, A. Vaicekauskas. – Kaunas : Šviesa, 2010. – 219 p. : iliustr. – Asmenvardžių r-klė: p. 216–218. – Bibliogr.: p. 215 (54 pavad.). – ISBN 978-5-430-04193-9.

2011

25. **Didžioji** knyga apie Lietuvą / V. Baltrūnas, Z. Gudžinskas, S. Paltanavičius, D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius ; sudarytojas V. Vaitkevičius. – Vilnius : Alma littera, 2011. – 316 p. : iliustr., žml. – Šaltinių ir literatūros sąrašas: p. 302–308. – ISBN 978-609-01-0145-2.
26. **Lietuvos** pilys ir tvirtovės / V. Baltrūnas, T. Baranauskas, V. Rakutis, G. Zabiela. – Vilnius : Šviesa, 2011. – 207 p. : iliustr. – Dalykinė ir vardų r-klė: p. 202–207. – Bibliogr.: p. 198–201 (145 pavad.). – ISBN 978-5-430-04444-2.
Rec.: Seibutis A. Pristatytos knygos apie karo meno istoriją ir Lietuvos pilies // Šiaurės Rytai. – Biržai, 2012, liep. 3 (Nr. 76), p. 2, 5.

2013

27. **Juozo** Dalinkevičiaus geologinių ekspedicijų keliais : konferencija „Moderniosios geologijos Lietuvoje raida ir rezultatai“, Naujoji Akmenė–Vilnius, 2013 m. birželio 12–14 d. : skiriama akademiko Juozo Dalinkevičiaus 120-ties gimimo metų jubiliejui / J. Satkūnas, A. Jusienė, J. Bitinas, A. Grigienė, J. Gudonytė, V. Baltrūnas ; mokslinis redaktorius A. Grigelis. – Vilnius : LGT, 2013. – 41 p. : iliustr. – ISBN 978-9986-623-48-9.
28. **Lietuvos** gamtinė geografija : vadovėlis / J. Volungevičius, R. Šimanauskienė, J. Kažys, A. Bukantis, R. Baškytė, V. Baltrūnas, A. Česnulevičius, F. Kavoliūtė ; Klaipėdos universitetas, Vilniaus universitetas, Lietuvos edukologijos universitetas ; sudarytoja M. Eidukevičienė). – Klaipėda : Klaipėdos universiteto I-kla, 2013. – 332 p. : diagr., lent., schem., žml. – Bibliogr. sk. gale. – ISBN 978-9955-18-713-4.

MOKSLINIAI STRAIPSNIAI IR PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE

1967

29. ***Тектоническая** картосхема Южной Прибалтики / А. Альминас, В. Балтрунас, И. Пашкявичюс // Тезисы докладов XX студенческой конференции : биология, геология, география и медицина. – Вильнюс, 1967.

1968

30. ***Граптолиты** и строение верхней части лидловского яруса Балтийской синеклизы / В. Балтрунас, И. Пашкявичюс // Тезисы докладов XXI студенческой конференции : биология, геология, география и медицина. – Вильнюс, 1968.

1970

31. ***Лландоверийские** (нижний силур) конодонты и их стратиграфическое значение / В. Балтрунас, И. Пашкявичюс, А. Бразаускас // Тезисы докладов XXII студенческой конференции : биология, геология, география и медицина. – Вильнюс, 1970.

1973

32. **Druskininkų** apylinkių gamtiniai kompleksai ir jų perspektyvumas darbo žmonių poilsui // Respublikinė jaunųjų mokslininkų konferencija „Gamtos išteklių racionalus naudojimas ir apsauga“ : pranešimų santraukos. – Vilnius, 1973. – P. 126–128.
33. **О реконструкции** рельефа межледниковий по материалам крупномасштабного картирования // Материалы III научной конференции геологов Литвы : (Вильнюс, ноябрь 1973 г.). – Вильнюс, 1973. – P. 160–162.
34. **Реконструкция** рельефа четвертичных межледниковий в районе г. Друскининкай / А. И. Шляупа, В. Балтрунас // Материалы III научной конференции геологов Литвы : (Вильнюс, ноябрь 1973 г.). – Вильнюс, 1973. – P. 162–164.
35. **Статистическая** обработка данных гранулометрического и минералогического анализов морен плейстоцена Южной Литвы с использованием электронно-вычислительных машин / В. А. Балтрунас, А. И. Гайгалас, В. А. Кучас, Г. Б. Мотуза // Материалы III научной конференции геологов Литвы : (Вильнюс, ноябрь 1973 г.). – Вильнюс, 1973. – P. 95–97.

1974

36. **Генетические** типы межморенных отложений Литвы и палеогеоморфологический анализ / А. Гайгалас, З. Малинаускас, В. Балтрунас. – Lent. // Вопросы методики геоморфологического картографирования рельефа Литовской ССР : (краткое содержание сообщений республиканского научно-методического семинара). – Вильнюс, 1974. – P. 61–65.
37. **Значение** изучения кор выветривания при палеогеоморфологическом анализе / А. Гайгалас, В. Балтрунас, З. Малинаускас // Вопросы методики геоморфологического картографирования рельефа Литовской ССР : (краткое содержание сообщений республиканского научно-методического семинара). – Вильнюс, 1974. – P. 65–68.
38. **Значение** учёта интенсивности ледниковой экзарации и неотектонических движений при восстановлении рельефа межледниковий // Вопросы методики геоморфологического картографирования рельефа Литовской ССР : (краткое содержание сообщений республиканского научно-методического семинара). – Вильнюс, 1974. – P. 71–74.
39. ***Исследование** литолого-фациальных особенностей Наровских слоев среднего девона / научный руковод. С. Жейба // Программа и тезисы докладов XXVI студенческой конференции : биология, геология, география. – Вильнюс, 1974. – P. 71–72.
40. **К методике** составления геоморфологических карт при крупномасштабной геологической съёмке / А. Шляупа, В. Балтрунас // Вопросы методики геоморфологического картографирования рельефа Литовской ССР : (краткое содержание сообщений республиканского научно-методического семинара). – Вильнюс, 1974. – P. 17–20.
41. **Реконструкция** палеогеоморфологических поверхностей межледниковий в районе гор Друскининкай методом детального геологического картирования / В. Балтрунас, А. Шляупа. – Schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 30 pavad. // Вопросы изучения четвертичных отложений Литвы. – Вильнюс, 1974. – P. 61–74. – (Труды / Институт геологии (Вильнюс) ; вып. 27).
42. **Соотношение** эоловых массивов с гравитационным полем / А. Шляупа, П. Стонкус, В. Балтрунас // Вопросы методики геоморфологического картографирования ре-

льефа Литовской ССР : (краткое содержание сообщений республиканского научно-методического семинара). – Вильнюс, 1974. – Р. 91–93.

43. **Статистическая** обработка на электронно-вычислительных машинах данных гранулометрического и минералогического анализов морен плейстоцена Южной Литвы / В. Балтрунас, А. Гайгалас, В. Кучас, Г. Мотуза. – Lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 4 pavad. // Вопросы изучения четвертичных отложений Литвы. – Вильнюс, 1974. – Р. 187–196. – (Труды / Институт геологии (Вильнюс) ; вып. 27).
44. **Строение** четвертичных отложений окрестностей гор Друскининкай / В. Вонсавичюс, В. Балтрунас. – Schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 10 pavad. // Вопросы изучения четвертичных отложений Литвы. – Вильнюс, 1974. – Р. 75–87. – (Труды / Институт геологии (Вильнюс) ; вып. 27).

1975

45. **Геоморфологические** признаки рельефа, предшествовавшего последнему оледенению Южной Литвы / В. А. Балтрунас, А. Э. Юшкевичюте // Новейшие результаты исследований по геологии Литовской ССР : (тезисы докладов IV научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1975 г.). – Вильнюс, 1975. – Р. 35–37.
46. **О методике** изучения вещественного состава плейстоценовых морен / В. И. Балтакис, В. А. Балтрунас // Новейшие результаты исследований по геологии Литовской ССР : (тезисы докладов IV научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1975 г.). – Вильнюс, 1975. – Р. 55–57.
47. **О рисс-вюрмской** коре выветривания в районе г. Бирпигонас / А. И. Гайгалас, В. А. Балтрунас // Новейшие результаты исследований по геологии Литовской ССР : (тезисы докладов IV научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1975 г.). – Вильнюс, 1975. – Р. 49–51.
48. ***Особенности** геоморфологического картографирования на территории Литовской ССР / В. Балтрунас, А. Шляупа // Проблемы геоморфологического картирования : тезисы докладов Всесоюзного совещания по разномасштабному геоморфологическому картированию (12–16 мая 1975 г.). – Ленинград, 1975.
49. **Фазиальные** основные морены последнего оледенения на территории Южной Литвы / А. И. Гайгалас, В. А. Балтрунас // Новейшие результаты исследований по геологии Литовской ССР : (тезисы докладов IV научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1975 г.). – Вильнюс, 1975. – Р. 45–46.

1976

50. **Геохимическая** характеристика морен / В. Балтакис, В. Балтрунас, А. Гайгалас // Погребённые палеоврезы поверхности дочетвертичных пород Южной Прибалтики / ответственный редактор А. Гайгалас. – Вильнюс, 1976. – Р. 50–56. – (Труды / Институт геологии (Вильнюс) ; вып. 31).
51. **Разграничение** разновозрастных морен статистическими методами / А. Гайгалас, В. Балтрунас // Погребённые палеоврезы поверхности дочетвертичных пород Южной Прибалтики / отв. редактор А. Гайгалас. – Вильнюс, 1976. – Р. 56–61. – (Труды / Институт геологии (Вильнюс) ; вып. 31).

1978

52. **Методическое** значение литологических исследований морен современных горных

ледников для изучения ледниковых отложений Литвы // Достижения и перспективы геологического изучения Литовской ССР : (материалы V научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1978 г.). – Вильнюс, 1978. – Р. 51–53.

53. **Некоторые** вопросы методики и проблемы групповой геологической съемки четвертичных отложений / А. И. Шляупа, В. А. Балтрунас // Достижения и перспективы геологического изучения Литовской ССР : (материалы V научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1978 г.). – Вильнюс, 1978. – Р. 31–33.
54. **Результаты** первой групповой геологической съемки территории Южной Литвы / А. И. Шляупа, В. А. Балтрунас, И. И. Норвайшас, А. Э. Юшкявичюте // Достижения и перспективы геологического изучения Литовской ССР : (материалы V научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, декабрь 1978 г.). – Вильнюс, 1978. – Р. 7–9.
55. **Строение** камов Дзукской возвышенности / А. И. Гайгалас, А. Э. Юшкевичюте, В. А. Балтрунас. – Schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 1 pavad. // Строение и формирование камов / под редакцией А. В. Раукаса. – Таллин, 1978. – Р. 118–125.

1979

56. **The Raigardas valley and its geological structure** // Методы оценки ресурсов подземных вод : путеводитель экскурсии. – Вильнюс, 1979. – Р. 81–83.
57. **Vallée de Raigardas et sa structure géologique** // Методы оценки ресурсов подземных вод : путеводитель экскурсии. – Вильнюс, 1979. – Р. 129–131.
58. **Райгардская** долина и ее геологическое строение // Методы оценки ресурсов подземных вод : путеводитель экскурсии. – Вильнюс, 1979. – Р. 34–36.

1980

59. ***Математическая** обработка данных аналитического изучения ледниковых отложений // Полевые и лабораторные методы исследования ледниковых отложений. – Таллин, 1980. – Р. 17–19.

1981

60. **Геоморфологическая** легенда / составили: В. А. Балтрунас, З. В. Мейронс, Г. Ю. Эльтерман, Г. А. Гинтерс, Я. А. Страуме, А. И. Шляупа, В. В. Юшкевич, А. Э. Юшкявичюте. – Piustr. // Методические рекомендации по составлению легенд крупномасштабных геологических карт Прибалтики. – Таллин, 1981. – Р. 156–185.
61. **Многочленность** как специфическая особенность плейстоценовых морен // Достижения и задачи исследований по геологии Литовской ССР : (материалы VI научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, ноябрь 1981 г.). – Вильнюс, 1981. – Р. 18–19.
62. **Общая часть** / составили: В. И. Балтакис, В. А. Балтрунас, П. А. Вингисаар, А. И. Гайгалас, А. А. Григялис, В. И. Иодказис, В. Б. Кадунас, В. Ю. Саладжюс, Я. А. Страуме, П. И. Сувейздис. – Lent., schem. // Методические рекомендации по составлению легенд крупномасштабных геологических карт Прибалтики. – Таллин, 1981. – Р. 7–63.
63. **Отложения** мяркинского (микулинского, земского) межледниковья в разрезе Гауре / О. П. Кондратене, В. А. Балтрунас. – Diagr., schem. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 7 pavad. // Geologija. – Vilnius, [т.] 2, Lietuvos uolienų sudėtis ir amžius (1981), p. 68–74.

64. **Применение** малых элементов для стратиграфического расчленения и корреляции плейстоценовых морен Южной Литвы // Достижения и задачи исследований по геологии Литовской ССР : (материалы VI научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, ноябрь 1981 г.). – Вильнюс, 1981. – Р. 84–85.
65. **Статистический** корреляционный анализ состава морен для целей стратиграфического расчленения и сопоставления разрезов плейстоценовых отложений / А. И. Гайгалас, В. А. Балтрунас. – Schem. – Bibliogr.: 6 pavad. // Комплексное изучение опорных разрезов нижнего и среднего плейстоцена Европейской части СССР : (к IX конгрессу Международного союза по изучению четвертичного периода, Москва, 1982. – Москва, 1981. – Р. 132–136.
66. **Стратиграфическая** легенда / составили: В. А. Балтрунас, З. В. Мейронс, Г. Ю. Эльтерман. – Pliustr. // Методические рекомендации по составлению легенд крупномасштабных геологических карт Прибалтики. – Таллин, 1981. – Р. 64–129.

1982

67. **Слоистость** плейстоценовой толщи Юго–Восточной Литвы и ее стратиграфическая интерпретация / А. И. Гайгалас, М. И. Мелешите, И. И. Шименас, В. А. Балтрунас. – Lent., schem. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 6 pavad. // Geologija. – Vilnius, [Nr.] 3 (1982), p. 52–59.

1983

68. **Kai kurios** geologijos draustinių steigimo ir geologijos paminklų skelbimo Lietuvoje problemos // LTSR geologijos objektai ir jų priežiūra : (metodinės rekomendacijos Lietuvos gamtos apsaugos draugijos pirminėms organizacijoms, liaudies universitetų klausytojams). – Vilnius, 1983. – Р. 18–21.
69. **Rieduliai** laukia dėmesio / V. Baltrūnas, G. Motuza // LTSR geologijos objektai ir jų priežiūra : (metodinės rekomendacijos Lietuvos gamtos apsaugos draugijos pirminėms organizacijoms, liaudies universitetų klausytojams). – Vilnius, 1983. – Р. 28–29.
70. **Velnio** duobė ir jos priežiūra // LTSR geologijos objektai ir jų priežiūra : (metodinės rekomendacijos Lietuvos gamtos apsaugos draugijos pirminėms organizacijoms, liaudies universitetų klausytojams). – Vilnius, 1983. – Р. 42–44.

1984

71. **О границе** последнего ледникового покрова в Юго-Восточной Литве / В. А. Балтрунас, В. П. Вонсавичюс, А. П. Микалаускас, А. А. Юргайтис, М. И. Мелешите. – Schem. – Bibliogr.: 8 pavad. // Палеогеография и стратиграфия четвертичного периода Прибалтики и сопредельных районов / редакторы: О. П. Кондратене, А. П. Микалаускас. – Вильнюс, 1984. – Р. 3–18.
72. **Особенности** строения четвертичных отложений Юго–Восточной Литвы / В. А. Балтрунас, А. К. Битинас. – Lent., schem. – Bibliogr.: 9 pavad. // Палеогеография и стратиграфия четвертичного периода Прибалтики и сопредельных районов / редакторы: О. П. Кондратене, А. П. Микалаускас. – Вильнюс, 1984. – Р. 74–80.

1985

73. **Возможность** корреляции стадияльных и фазияльных моренных отложений литолого-геохимическими методами. – Lent., schem. – Bibliogr.: 5 pavad. // Geologija. – Vilnius, [Nr.] 6 (1985), p. 102–112.

74. **Система** оценки и хранения кернового материала скважин Литовской ССР. – Schem. // Геологические исследования и изучение минерально-сырьевой базы Литовской ССР : материалы VII научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, ноябрь, 1985 г. – Вильнюс, 1985. – Р. 32–35.
75. **Среднеплейстоценовые** межледниковые отложения в районе г. Даугай. – Schem. // Геологические исследования и изучение минерально-сырьевой базы Литовской ССР : материалы VII научной конференции геологов Литвы, Вильнюс, ноябрь, 1985 г. – Вильнюс, 1985. – Р. 49–51.

1986

76. **Малые** элементы плейстоценовых морен Юго–Восточной Литвы и их применение при изучении разрезов четвертичных отложений. – Schem., lent. – Bibliogr.: 8 pavad. // Исследование ледниковых образований Прибалтики / редакторы: О. П. Кондратене, А. П. Микалаускас. – Вильнюс, 1986. – Р. 95–103.

1988

77. **J. Dalinkevičiaus** geologinė kolekcija // Juozas Dalinkevičius : [straipsnių rinkinys] / sudarė: J. Paškevičius, A. Grigelis. – Vilnius, 1988. – Р. 284–286.
78. **Применение** многомерных статистических методов для изучения рельефообразующих ледниковых отложений Литвы / В. А. Балтрунас, П. Б. Шимкунас. – Lent. // Внедрение математических методов и вычислительной техники в практику геологоразведочных работ Советской Прибалтики : тезисы научно-практического семинара, г. Вильнюс, 23–24 июня 1988 г. – Вильнюс, 1988. – Р. 163–165.

1989

79. **Gamtos** poveikis etnogenezei Lietuvoje / G. Motuza, V. Baltrūnas. – Iliustr. // Respublikos ekologijos problemos ir jų sprendimo būdai : mokslinio-techninio pasitarimo pranešimų tezės, Vilnius, 1989 m. spalio 20 d. – Vilnius, 1989. – Р. 122–124.
80. **Kartografiniai** ekogeologiniai modeliai – teritorijų racionalaus naudojimo ir išplanavimo pagrindas / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, J. Valiūnas // Respublikos ekologijos problemos ir jų sprendimo būdai : mokslinio-techninio pasitarimo pranešimų tezės, Vilnius, 1989 m. spalio 20 d. – Vilnius, 1989. – Р. 111–112.
81. ***Использование** картографической экогеологической модели для рационального освоения и планирования территории Литовской ССР / В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Валюнас // Рациональное природопользование в районах избыточного увлажнения : тезисы докладов Всесоюзной конференции. – Калининград, 1989. – Р. 4.
82. ***Картографическая** экогеологическая модель как основа для рационального освоения и планирования территории Литвы / В. Балтрунас, А. Шляупа // Охрана и рациональное использование геологической среды в районах интенсивного хозяйственного освоения УССР и юга РСФСР. – Киев, 1989. – Р. 102–103.
83. **Сравнительный** литолого-геохимический анализ моренных отложений Балтийской стадии Литвы / В. А. Балтрунас, П. Б. Шимкунас, А. А. Юргайтис. – Lent., schem. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 8 pavad. // Geologija. – Vilnius, [Nr.] 10 (1989), p. 121–134.

1990

84. ***Опыт** и методика составления крупномасштабных экогеологических моделей для районов Южной Литвы / В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Валюнас // Конструктивные задачи ландшафтно-экологических исследований. – Москва, 1990. – P. 102–104.
85. **Опыт** составления первых крупномасштабных экогеологических карт : (на примере карт Тракайского района Литвы) // Проблемы экологической геологии в Прибалтике и Белоруссии : тезисы докладов совещания в Вильнюсе, ноябрь 1990 г. – Вильнюс, 1990. – P. 18–21.

1991

86. **Ekogeologinis** kartografavimas : mada ar būtinybė. – Žml. – Santr. angl., p. 28–29 // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1991, Nr. 1, p. 7–9.
87. **Ekologinės** situacijos įvertinimas – sėkminga gamtinės aplinkos naudojimo garantija / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, J. Valiūnas // Geologijos sekcijos pranešimai : (santraukos), Vilnius–Kaunas, 1991.05.23–30 / sudarė J. Paškevičius. – Vilnius, 1991. – P. 5. – (Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas ; 7).
88. *The **geological** mapping of the Lithuanian Republic / V. Baltrūnas, M. Repečka, A. Šliaupa, V. Saulėnas // Bulletin of the Geological survey of Estonia. – Tallinn, 1991. – [Vol.] 1/1, First geological conference of the Baltic States : abstracts, April 15–21, 1991, Tallinn, p. 15–16.

1992

89. **Recent** investigations of Lithuanian Quaternary researchers and their tasks for the nearest future / V. Baltrūnas, A. Jurgaitis. – Bibliogr.: 38 pavad. // Geography in Lithuania : a collection of papers offered to the 27th International geographical congress, Washington, USA, August, 1992. – Vilnius, 1992. – P. 153–160.
90. **Опыт** составления крупномасштабных карт экологического содержания для целей рационального освоения и перспективного планирования территории Литвы / В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Валюнас, К. Дундулис, Ю. Вайтквичене. – Schem., žml. – Bibliogr.: 8 pavad. // Инженерная геология. – Москва, № 4 (1992), p. 77–86.
91. ***Отражение** гидрогеологических аспектов на картах экогеологического содержания / В. Балтрунас, Ю. Валюнас. – Santr. angl. // Hydrogeoeological mapping and ground water monitoring in the Baltic States : reports of the Baltic States, symposium, Palanga, April 23–25, 1992. – Palanga, 1992. – P. 20–23.

1993

92. **Ekogeologinės** analizės vieta ir turinys teritorijų planavime bei projektavime / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, J. Valiūnas. – Lent., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 10 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 15 (1993), p. 8–17.
93. **Many** versions in the stratigraphic correlation as a significant problem of the Lithuanian Quaternary studies / V. Baltrūnas, A. Bitinas // Abstracts of the second Baltic stratigraphic conference, Vilnius, 9–14 May, 1993. – Vilnius, 1993. – P. 10.

1994

94. **Aktualūs** geologijos mokslo uždaviniai / V. Baltrūnas, V. Kadūnas, P. Suveizdis, A. Zuzevičius // Gelmių geologinio tyrimo, naudojimo ir apsaugos problemas Lietuvoje : straipsnių rinkinys / A. Zuzevičius (ats. redaktorius). – Vilnius, 1994. – P. 9–10.

95. **Geoscience** of environmental planning in Lithuania / J. Valiūnas, V. Baltrūnas, A. Šliaupa. – Schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 12 pavad. // *GeoJournal*. – Dordrecht ... [et al.], vol. 33, nr. 1 (1994), p. 91–96.
96. **Litohidrosferos** tipizavimas pavojingų atliekų tvarkymo objektų dislokavimui / J. Diliūnas, V. Baltrūnas. – Lent. – Santr. angl. – Bibliogr.: 1 pavad. // *Gelmių geologinio tyrimo, naudojimo ir apsaugos problemos Lietuvoje : straipsnių rinkinys* / A. Zuzevičius (atsakingas redaktorius). – Vilnius, 1994. – P. 86–88.
97. **Pokvarterinio** paviršiaus paleoįrėžių genėzės ir užpildymo klausimu. – Santr. angl. // *Gelmių geologinio tyrimo, naudojimo ir apsaugos problemos Lietuvoje : straipsnių rinkinys* / A. Zuzevičius (atsakingas redaktorius). – Vilnius, 1994. – P. 37–38.
98. The **polyvariance** in stratigraphic correlation as a significant problem of the Lithuanian Pleistocene studies / V. Baltrūnas, A. Bitinas. – Lent., schem. – Santr. liet. – Bibliogr.: 13 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, Nr. 17 (1994), p. 144–151.

1995

99. **Akmens** amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis) // IX pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezės, Vilnius, 1995 m. lapkričio mėn. 22–25 d. – Vilnius, 1995. – P. 210.
100. **Distribution** and correlation of the section of the Pleistocene glacial deposits in the Lithuanian : (methodical questions) // *Terra nostra : International Union for Quaternary research XIV International congress : abstracts*, Berlin, August 3–10, 1995. – Berlin, 1995. – P. 20.
101. **Ekogeologinio** turinio žemėlapiui administraciniais rajonams / J. Valiūnas, V. Baltrūnas, A. Šliaupa // *Geologijos mokslo pasiekimai – gamtosaugai : (seminaro medžiaga, Vilnius, 1995 m. lapkričio 29 d.)* / redaktorius V. Kadūnas. – Vilnius, 1995. – P. 6–9.
102. **Geologinių** žinių reikšmė savivaldybių gamtosaugos, gamtonaudos ir kraštotvarkos strategijoje // *Geologijos mokslo pasiekimai – gamtosaugai : (seminaro medžiaga, Vilnius, 1995 m. lapkričio 29 d.)* / redaktorius V. Kadūnas. – Vilnius, 1995. – P. 5–6.
103. **Litomorfofenetinio** rajonavimo vieta ir turinys ekogeologijoje // IX pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezės, Vilnius, 1995 m. lapkričio mėn. 22–25 d. – Vilnius, 1995. – P. 239.
104. **Ocena** sytuacji ekologicznej na litewskim terytorium przygraniczym dla celów zagospodarowania terenu / J. Valiūnas, V. Baltrūnas. – Bibliogr.: 2 pavad. // *Ekologia bez granic : polsko–litewska konferencja naukowa : (materiały pokonferencyjne)*. – Bydgoszcz, 1995. – P. 16–19.

1996

105. **Environmental** geology and geochemistry / V. Baltrūnas, V. Kadūnas // *The Earth sciences in the Republic of Lithuania : 30th International geological congress, Beijing, China, 4–14 August, 1996 : report of the period 1984–1996 / compiled by A. Grigelis, V. Juodkakis, J. Satkūnas*. – Vilnius, 1996. – P. 20.
106. **Geologinės** aplinkos ir jos išteklių kitimo tendencijos bei prognozė. – Diagr. – Gret. tekstas angl. // *Lietuvos žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė : Litosfera : valstybinė mokslo programa* / V. Baltrūnas (atsakingasis redaktorius) ; redaktoriai: A. Jurgaitis, A. Juškaitė, P. Šimkevičius. – Vilnius, 1996. – P. 50–54.

107. **Stratigraphy** and correlation of the Pleistocene of Lithuania // 30th International geological congress : abstracts, Beijing, China, 8–14 August, 1996. – Beijing, 1996. – Vol. 3, p. 199.
108. **Многочленность** строения – специфическая особенность плейстоценовых морен Литвы. – Иллюстр. – Сантр. angl., baltar. – Bibliogr.: 11 pavad. // Литасфера. – Минск, 1996, № 5, p. 58–64.

1997

109. **Economic** and legal aspects of environmental geology information management for territorial planning / V. Baltrūnas, J. Valiūnas. – Diagr. – Bibliogr.: 5 pavad. // Production, economy and the environment – theories and applications : proceedings from an International workshop, Vilnius, 16–19 June, 1996, Lithuania. – Lund ; Vilnius, 1997. – P. 56–59.
110. **Geology** of Druskininkai environs and position of occurrence of sediments of the Snaigupėlė Interglacial. – Iliustr. // The Late Pleistocene in Eastern Europe : stratigraphy, palaeoenvironment and climate : abstract volume and excursion guide of the INQUA-SEQS symposium, 14–19 September, 1997, Lithuania. – Vilnius, 1997. – P. 73.
111. **Įvadas**. – Gret. tekstas angl. // Litosfera. – Vilnius, Nr. 1 (1997), p. 6–10.
112. **Lietuvos** kvartero limnoglacialinių baseinų molynų ypatybės ir jų susidarymo dėsningumai / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza, Z. Malinauskas, V. Kazakauskas, N. Blažauskas // Lietuvos geologijos tarnybos 1996 m. veiklos rezultatai. – Vilnius, 1997. – P. 53.
113. **Lietuvos** tarpledynmečių paleogeografinių sąlygų atkūrimo metodika. – Žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 25 pavad. // Litosfera. – Vilnius, Nr. 1 (1997), p. 58–67.
114. **Pasaulinio** vandenyno lygio svyravimas kvartero metu ir jo reikšmė paleoįrėžių susidarymui Lietuvoje. – Diagr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 32 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 22 (1997), p. 56–60.
115. **Representative** geosites of Lithuania / J. Satkūnas, V. Baltrūnas, A. Linčius, V. Mikulėnas // ProGEO : workshop „Draft candidate list of geosites representative of Central Europe“ : brochure of abstracts and excursions, Poland, Krakow, October 14–17, 1997. – Krakow, 1997. – P. 18.
116. **Tendencies** and prognosis of change of geological environment and its resources // The Late Pleistocene in Eastern Europe : stratigraphy, palaeoenvironment and climate : abstract volume and excursion guide of the INQUA-SEQS symposium, September 14–19, 1997, Lithuania. – Vilnius, 1997. – P. 7.
117. **The top** list of the geosites of Lithuania / V. Baltrūnas, A. Linčius, J. Satkūnas // The Second General Assembly of the European association for the conservation of the geological heritage (ProGEO'97) : brochure of abstracts : scientific conference, Tallinn–Lahemaa national park, Estonia, June 2–4, 1997. – Tallinn, 1997. – P. 26.

1998

118. **Aplinkos** geologija ir geochemija Lietuvoje / V. Baltrūnas, J. Diliūnas, V. Kadūnas, J. Valiūnas. – Lent., schem., žml. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: 20 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 26 (1998), p. 5–26.
119. **Įvadas**. – Gret. tekstas angl., p. 7–10 // Litosfera. – Vilnius, 1998, Nr. 2, p. 5–10.
Pateikiama trumpa valstybinės mokslo programos „Litosfera“ 1997 m. atliktų darbų apžvalga.
120. **Lietuvos** pokvarterinio paviršiaus paleogeomorfologinis rajonavimas / V. Baltrūnas,

- V. Pukelytė. – Lent., schem. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: 22 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 26 (1998), p. 105–113.
121. **Pietų** Lietuvos eolinių nuogulų susidarymo ir paplitimo ypatybės / V. Baltrūnas, V. Pukelytė, S. Šliaupa. – Lent., schem. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: 22 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 23 (1998), p. 106–118.
122. **Šlaitų** naudojimo ir apsaugos problemos Kauno mieste / J. Valiūnas, V. Baltrūnas, V. Riškus, J. Jonynas. – Diagr., lent., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 11 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 23 (1998), p. 165–173.
123. **Колебания** уровня Мирового океана в четвертичное время и его значение для образования палеоврезов в Литве // Палеоклиматы и эволюция палеогеографических обстановок в геологической истории Земли : тезисы докладов Международного симпозиума, Петрозаводск, 27–31 августа 1998 г.г. – Петрозаводск, 1998. – P. 13.
124. **Развитие** палеогеографической обстановки в позднем ледниковье и послеледниковье Южной Литвы / В. Балтрунас, В. Пукелите // Палеоклиматы и эволюция палеогеографических обстановок в геологической истории Земли : тезисы докладов Международного симпозиума, Петрозаводск, 27–31 августа 1998 г.г. – Петрозаводск, 1998. – P. 13–14.

1999

125. **Barčiai** beds : Upper Pleistocene // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 202–203.
126. **Barčių** sluoksniai : viršutinis pleistocenas // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 99–100.
127. **Daugai** beds : Upper Pleistocene // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 204.
128. **Daugų** sluoksniai : viršutinis pleistocenas // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 101.
129. **Estimation** of geological potential and environmental geology mapping in Lithuania / J. Valiūnas, V. Baltrūnas. – Lent., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 17 pavad. // Environmental history and Quaternary stratigraphy of Lithuania / edited by M. Kabailienė ... [et al.]. – Rixensart (Belgium), 1999. – P. 131–139. – (PACT ; 54 (1998)).
130. **Excursion** guidebook / V. Baltrūnas, A. Bitinas, A. Damušytė, B. Karmaza, A. Linčius, V. Mikulėnas, J. Satkūnas. – Iliustr., schem., žml. // Meeting of the ProGEO No. 3 North–West Europe, Vilnius–Palanga, 6–10 May, 1999. – Vilnius, 1999. – P. 14–31.
131. **Ivadas**. – Gret. tekstas angl., p. 7–10 // Litosfera. – Vilnius, 1999, Nr. 3, p. 5–10.
Pateikiama trumpa valstybinės mokslo programos „Litosfera“ 1997 m. atliktų darbų apžvalga.
132. **Lietuvos** geologijos mokslas žvelgiant į XXI amžių. – Iliustr., lent., portr. – Santr. angl. – Bibliogr.: 6 pavad. // Geomokslai : monografija / vyriausiasis redaktorius A. Liekis. – Vilnius, 1999. – P. 53–62. – (Lietuvos mokslas ; kn. 23).
133. **List** of the most representative geosites of Lithuania / J. Satkūnas, V. Mikulėnas, A. Linčius, V. Baltrūnas. – Iliustr., žml. – Santr. angl., lenk. – Bibliogr.: 10 pavad. // Representative geosites of Central Europe : proceedings of the Central Europe working group workshop ProGeo'97, Poland, Kraków, October 14–17, 1997. – Warszawa, 1999. – P. 97–102. – (Polish Geological Institute Special Paper ; vol. 2).

134. **Liškiava** beds, phase : Upper Pleistocene // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 208.
135. **Liškiavos** sluoksniai, fazė : viršutinis pleistocenas // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 106.
136. **Meškučiai** beds : Upper Pleistocene // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 210.
137. **Meškučių** sluoksniai : viršutinis pleistocenas // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 107.
138. **Raigardas** beds, phase : Upper Pleistocene // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 212.
139. **Raigardo** sluoksniai, fazė : viršutinis pleistocenas // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 110.
140. **Vladimiro** Vernadskio mokymas apie biosferą ir nūdienu. – Iliustr., lent. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: 11 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 29 (1999), p. 5–14.
141. **Барчяйские** слои : верхний плейстоцен // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 311.
142. **Даугайские** слои : верхний плейстоцен // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 316.
143. **Лишкявские** слои, фаза : верхний плейстоцен // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 320.
144. **Мяшкучские** слои : верхний плейстоцен // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 322.
145. **Райгардские** слои, фаза : верхний плейстоцен // Lietuvos stratigrafiniai padaliniai / parengė N. Sidaravičienė. – Vilnius, 1999. – P. 324.

2000

146. **Evaluation** of the geological features of the territory of Lithuania for national security purposes / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas. – Žml. // Defence technologies from Lithuania. – Vilnius, 2000. – P. 33.
147. ***Geologinio** potencialo išsaugojimas ir panaudojimas ekstremalių situacijų atvejais // Tarptautinė konferencija „Tausojanti plėtra informacinėje visuomenėje“ : pranešimų tezės, Vilnius, 2000 m. spalio 2–4 d. – Vilnius, 2000. – P. 73.
148. **Raigardo** slėnio – unikalaus kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje kultūroje / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Pukelytė, A. Širmulis, R. Andriušytė-Žukienė, V. Vaitkevičius, T. Ostrauskas, L. Kvizikevičius // XI pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezių rinkinys, Vilnius, 2000 m. birželio 21–26 d. – Vilnius, 2000. – P. 59.
149. **V. Vernadskio** noosferos idėja tausojančios plėtros kontekste // Tausojanti plėtra informacinėje visuomenėje : tarptautinė konferencija : pranešimų tezės, Vilnius, 2000 m. spalio 2–4 d. – Vilnius, 2000. – P. 25.
150. **Žemės** gelmių raidos ir jų išteklių kitimo tendencijų tyrimas Lietuvoje tarptautinių mokslo programų kontekste / V. Baltrūnas, V. Puronas. – Lent. – Santr. angl. – Bibliogr.: 7 pavad. // Litosfera. – Vilnius, Nr. 4, (2000), p. 121–129.

2001

151. **Baigiamosios** pastabos : [kompleksinio mokslinio tyrimo darbo „Raigardo slėnio – unikalios kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje kultūroje“] / [V. Baltrūnas, A. Širmulis] // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys / sudarytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2001. – P. 113–115.
152. **Dabartinio** žemės paviršiaus geologija ir geomorfologija : paviršiaus geologinės sąlygos // Akmens amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis). – Žml. – Vilnius, 2001. – P. 82–89.
153. **Development** of geoconservation and geosite candidate list in Lithuania-state-of art of 2001 / J. Satkūnas, V. Mikulėnas, V. Baltrūnas, A. Linčius, V. Narbutas, G. Mikalauškas. – Lent. – Bibliogr.: 1 pavad. // ProGEO working group Nr. 3 : guidebook and abstracts : meeting in Latvia, Riga, May 24–27, 2001. – [Riga], 2001. – P. 23–24.
154. **Eolinių** darinių susidarymo ir paplitimo ypatybės / V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – Lent., schem. // Akmens amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis). – Vilnius, 2001. – P. 107–113.
155. **Gamtinės** aplinkos raida vėlyvajame ledynmetyje ir holocene : paviršiaus paleogeografija. – Lent., schem., žml. // Akmens amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis). – Vilnius, 2001. – P. 125–131.
156. **Geologinio** potencialo išsaugojimas ir panaudojimas ekstremalių situacijų atvejais. – Santr. angl. – Bibliogr.: 10 pavad. // Tausojanti plėtra informacinėje visuomenėje : [tarptautinės konferencijos darbai, Vilnius, 2000 m. spalio 3–5 d.]. – Vilnius, 2001. – P. 268–273.
157. **Geologinis** takas palei Balbieriškio atodangą / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 4 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2001, Nr. 2, p. 45–50.
158. **Išvados** // Akmens amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis). – Vilnius, 2001. – P. 240–241.
159. **Išvados** [knygos skyriui „Raigardo slėnio kilmė ir paleogeografija“] // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys / sudarytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2001. – P. 38–39.
160. **Įvadas** // Akmens amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis). – Vilnius, 2001. – P. 5–6.
161. **Įvadas** / V. Baltrūnas, A. Širmulis // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys. – Vilnius, 2001, p. 5–6.
162. **Paviršiaus** genetinė, litologinė ir geomorfologinė įvairovė / V. Baltrūnas, V. Pukelytė, B. Karmaza. – Diagr., žml. // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys / sudarytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2001. – P. 16–23.
163. **Slėnio** formavimosi etapai ir paleogeografija. – Schem. // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys / sudarytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2001. – P. 23–26.
164. **Valstybinis** Geologijos institutas (1990–2001 m.). – Iliustr., portr. // Lietuvos geologijos institutas, 1941–2001 / sudarė A. Grigelis. – Vilnius, 2001. – P. 30–36.
165. **Žemės** gelmių sandara, sudėtis ir raida. – Diagr. // Ar tikrai Raigardas prasmego? : kompleksinių tyrimų duomenys / sudarytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2001. – P. 10–16.

2002

166. **Ignoto** Domeikos tėviškė – gamtinis ir istorinis aspektas. – Iliustr. – Gret. tekstas angl. –

Bibliogr.: 19 pavad. // Ignotas Domeika, 1802–1889 : gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą : tarptautinės mokslinės konferencijos darbai, 2002 m. rugsėjo 10–12 d., Vilnius, Lietuva / sudarė ir redagavo A. Grigelis. – Vilnius, 2002. – P. 321–337.

2003

167. **Character** of erosional landslide processes in the region of the large meanders of the Nemunas river / V. Baltrūnas, K. Dundulis, B. Karmaza, S. Gadeikis. – *Diagr., graf., iliustr., schem.* // *Journal of environmental engineering and landscape management.* – Vilnius, vol. 11, nr. 3 (2003), p. 100–109.
168. **Environment** protection in cases of extreme situations // Abstracts of papers of the International conference „Sustainability indicators and intelligent decisions“, October 9–11, 2003, Vilnius, Lithuania. – Vilnius, 2003. – P. 55.
169. **Gamta** kaip kultūros šaltinis // XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezių rinkinys, Čikaga, 2003 m. gegužės 21–25 d. – Vilnius, 2003. – P. 293.
170. The **genesis**, age and development of the Devil's Hole – a nature monument in Lithuania / B. Karmaza, V. Baltrūnas // International symposium on human impact and geological heritage : excursion guide and abstracts, 12–17 May 2003, Tallinn, Estonia. – Tallinn, 2003. – P. 77–78.
171. **Nemuno** kilpų regioninio parko geologinis pagrindas / B. Karmaza, V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – *Iliustr., schem.* – *Santr. liet., angl.* – Bibliogr.: 15 pavad. // *Geologijos akiračiai.* – Vilnius, 2003, Nr. 2, p. 41–46.
172. **Pleistoceno** morenų granulimetrinės sudėties santykinės entropijos kaitos ypatumai Pietų Lietuvoje / V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – *Diagr., lent., schem.* – *Santr. angl., rus.* – Bibliogr.: 26 pavad. // *Geologija.* – Vilnius, Nr. 42 (2003), p. 45–50.
173. **Preservation** and usage of geological environment in cases of extreme situations. – Bibliogr.: 22 pavad. // *Geosciences for urban development and environmental planning : International workshop : extended abstracts*, Vilnius, September 13–18, 2003, Vilnius, Lithuania. – Vilnius, 2003. – P. 8–10.
174. **Trakų** istorinio nacionalinio parko geologiniai ir hidrogeologiniai ypatumai / V. Baltrūnas, J. Valiūnas, A. Zuzevičius. – *Lent., schem.* – *Santr. angl.* – Bibliogr.: 12 pavad. // *Trakų istorinis nacionalinis parkas – UNESCO Pasaulio paveldo sąrašuose : poreikis ir galimybės.* – Kaunas, 2003. – P. 11–21.

2004

175. **Entropy** of Pleistocene till composition as an indicator of sedimentation conditions in Southern Lithuania / V. Baltrūnas, A. Gaigalas. – *Diagr., lent.* – Bibliogr.: 30 pavad. // *Geological Quarterly.* – Warszawa, vol. 48, nr. 2 (2004), p. 115–122.
176. **Gamtinė** aplinka ir gyventojų ūkinė veikla Biržulio ežero apylinkėse holoceno laikotarpiu / M. Stančikaitė, V. Baltrūnas, D. Kisielienė, R. Guobytė, T. Ostrauskas. – *Diagr., lent., schem.* – *Santr. angl.* – Bibliogr. išnašose // *Kultūrinio landšafto raida Žemaičių aukštumoje / sudarytojas M. Iršėnas.* – Vilnius, 2004. – P. 45–66. – (*Acta Academiae artium Vilnensis ; 34*).
177. **Geological**, geomorphological and hydrogeological heritage in Lithuania / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – *Iliustr.* – Bibliogr.: 4 pavad. // *Proceedings of the conference „Geological heritage concept, conservation and protection policy in central Europe“, October 3–4,*

- 2003, Cracow, Poland. – Warszawa, 2004. – P. 183–189. – (Polish Geological Institute Special Papers ; vol. 13).
178. **Geologijos** paminklai ir muziejai kaip informacijos šaltinis / V. Baltrūnas, B. Karmaza, I. Norvaišas. – Diagr., iliustr. // Lietuvos žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 451–457.
179. **Geologinės** aplinkos išsaugojimas ir panaudojimas ekstremalių situacijų atveju. – Schem. // Lietuvos žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 639–642.
180. **Glacialinių** nuogulų sedimentacija ir paleogeografija. – Diagr., lent., schem. // Lietuvos žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 261–268.
181. **Išvados** / V. Baltrūnas, A. Zuzevičius // Lietuvos žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 647–651.
182. **Įvadas** / V. Baltrūnas, A. Zuzevičius. – Lent. // Lietuvos žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 8–10.
183. **Mineralinės** žaliavos, jų paplitimas Virvytės, Minijos ir Varduvos aukštumose / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Kulbickas, V. Pukelytė. – Iliustr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Kultūrinio landsafto raida Žemaičių aukštumoje / sudarytojas M. Iršėnas. – Vilnius, 2004. – P. 33–44. – (Acta Academiae artium Vilmensis ; 34).
184. **Pietų** Lietuvos paleogeografija vėlyvojo pleistoceno Nemuno (Weichselian) apledėjimo metu / K. Švedas, V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – Iliustr., lent., schem. – Santr. angl., liet., rus. – Bibliogr.: 46 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 45 (2004), p. 6–15.
185. **Platelių** duburio gamtinės aplinkos raida poledynmečio laikotarpiu / V. Baltrūnas, M. Stančikaitė, B. Karmaza. – Diagr., iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Kultūrinio landsafto raida Žemaičių aukštumoje / sudarytojas M. Iršėnas. – Vilnius, 2004. – P. 67–78.
186. **Technogeninis** vandeningųjų sluoksnių pažeidžiamumas / V. Baltrūnas, J. Diliūnas, D. Karvelienė. – Lent., schem. // Lietuvos Žemės gelmių raida ir išteklių : žurnalo „Litosfera“ leidinys / atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004. – P. 536–541.
187. **Vembūtų** plokščiakalvės ir piliakalnio gamtinės aplinkos ypatybės ir raida / V. Baltrūnas, B. Karmaza, M. Stančikaitė. – Diagr., iliustr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr. išnašose // Kultūrinio landsafto raida Žemaičių aukštumoje / sudarytojas M. Iršėnas. – Vilnius, 2004. – P. 79–86. – (Acta Academiae artium Vilmensis ; 34).

2005

188. **Basal** till as a natural isolating cover : its formation and peculiarities / V. Baltrūnas, K. Dundulis, S. Gadeikis, B. Karmaza, V. Račkauskas. – Diagr., iliustr., lent. – Santr. angl. – Bibliogr.: 8 pavad. // Environmental engineering : selected papers : the 6th International conference, 26–27 May, 2005, Vilnius, Lithuania. – Vilnius, 2005. – Vol. 1, Environmental protection water management and hydraulics, p. 30–33.
189. **Characteristic** of till formation during the Baltija (Pomeranian) stage of the Nemunas (Weichselian) glaciation in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, K. Dundulis, S. Gadeikis, V. Račkauskas, P. Šinkūnas. – Diagr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 52 pavad. // Geological Quarterly. – Warszawa, vol. 49, nr. 4 (2005), p. 417–428.

190. **Conculsions** / V. Baltrūnas, A. Zuzevičius // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 295–299.
191. **Forecast** of groundwater resources and quality formation under technogenous impact / V. Baltrūnas, J. Diliūnas, D. Karvelienė. – Diagr., lent. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 224–230.
192. **Geological** heritage and its preservation / V. Baltrūnas, B. Karmaza, I. Norvaišas, J. Valiūnas, V. Mikulėnas. – Iliustr., lent., žml. – Bibliogr.: 15 pavad. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 185–190.
193. **Geologiniai** informacijos ištekliai ir jų gamtinė dalis. – Iliustr., lent. – Santr. angl. – Bibliogr.: 11 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2005, Nr. 3, p. 48–51.
194. **Introduction** / V. Baltrūnas, A. Zuzevičius. – Bibliogr.: 6 pavad. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 6–8.
195. **Kas** yra „Mokslas“ geomoksluose? // XIII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezių rinkinys, Vilnius, 2005 m. birželio 30 d. – liepos 4 d. – Vilnius, 2005. – P. 44.
196. **Origin** of the Great Nemunas Loops, South Lithuania / V. Baltrūnas, S. Šliaupa, B. Karmaza. – Žml. – Bibliogr.: 51 pavad. // Géographie physique et quaternaire. – Montreal, vol. 59, nr. 1 (2005), p. 3–15.
197. **The palaeorelief** of the Pleistocene and the sedimentation of the till in Southern Lithuania / V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – Schem. – Bibliogr.: 4 pavad. // Quaternary geology and land-forming processes : proceedings of the International field symposium, Kola Peninsula, NW Russia, September 4–9, 2005. – Apatity, 2005. – P. 10–12.
198. **Pleistoceno** nuogulų sandaros ir formavimosi ypatybės Šiaurės Lietuvoje / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Karmazienė. – Lent., schem. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: 38 pavad. // Geologija. – Vilnius, Nr. 52 (2005), p. 22–33.
199. **Preservation** of the geological environment and its use in extremal situations / V. Baltrūnas, J. Valiūnas. – Bibliogr.: p. 291–294 // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 289–291.
200. **Principles** of sustainable development applied to the geological environment / V. Baltrūnas, J. Valiūnas. – Iliustr. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 287–289.
201. **Sedimentation** and palaeogeography of Glacial tills. – Lent., schem., žml. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 110–116.
202. **Sustainable** development of the geological environment and its resources / V. Baltrūnas, J. Valiūnas. – Lent. – Bibliogr.: 64 pavad. // Evolution of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / edited by A. Zuzevičius. – Vilnius, 2005. – P. 287–294.
203. **Where** is „Science“ in the geosciences? // XIII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezių rinkinys, Vilnius, 2005 m. birželio 30 d. – liepos 4 d. – Vilnius, 2005. – P. 44.
204. **Проблемы** корреляции и стратиграфии ледниковых отложений Литвы. – Schem. –

Bibliogr.: 9 pavad. // Квартер – 2005 : материалы IV Всероссийского совещания по изучению четвертичного периода, Сыктывкар, Республика Коми, 23–26 августа 2005 г. – Сыктывкар, 2005. – P. 31–33.

2006

205. **Distribution** of raw material for prehistoric flint artefacts in South Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Kulbickas, T. Ostrauskas. – Iliustr. – Santr. liet. – Bibliogr.: 36 pavad. // Geografija. – Vilnius, t. 42, Nr. 2 (2006), p. 41–47.
206. **Establishment** of glacialism in geosciences of the Lithuania. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Historiae scientiarum Baltica'06* : abstracts of XXII Baltic conference on the history of science, Vilnius, October 5–6, 2006. – Vilnius, 2006. – P. 13–14.
207. **Flint** as a raw material of the prehistoric artefacts in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Kulbickas, T. Ostrauskas. – Iliustr., lent. – Bibliogr.: 6 pavad. // International conference „Geoheritage for sustainable development“, May 27–30, 2006, Druskininkai : volume of abstracts / compiled by J. Satkūnas, A. Grigienė. – Vilnius, 2006. – P. 7–9.
208. **Gelvonų** apylinkių paleogeografija, geomorfologija ir geopavidas / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Lent. – Santr. angl., p. 386. – Bibliogr. išnašose // *Gamta : Biologija. Geografija. Geologija*. – Vilnius, 2006. – T. 1 (2002–2005), p. 153–162. – (Lietuvos lokaliniai tyrimai).
209. **Gelvonų** apylinkių žemės gelmių sandara, raida ir ištekliai / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Santr. angl., p. 387. – Bibliogr. išnašose // *Gamta : Biologija. Geografija. Geologija*. – Vilnius, 2006. – T. 1 (2002–2005), p. 175–181. – (Lietuvos lokaliniai tyrimai).
210. **Geoheritage** of the Great Nemunas Loops, South Lithuania / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Žml. – Bibliogr.: 2 pavad. // International conference „Geoheritage for sustainable development“, May 27–30, 2006, Druskininkai : volume of abstracts / compiled by J. Satkūnas, A. Grigienė. – Vilnius, 2006. – P. 33–35.
211. **Human** response to the Holocene environmental changes in the Biržulis Lake region, NW Lithuania / M. Stančikaitė, V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, D. Kisielienė, T. Ostrauskas. – Iliustr. – Santr. angl. – Bibliogr.: 66 pavad. // *Quaternary International*. – Amsterdam [etc.], vol. 150, iss. 1 (2006), p. 113–129.
212. **Kartenos** apylinkių geologija ir paleogeografija / V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – Iliustr. – Santr. angl., p. 387. – Bibliogr. išnašose // *Gamta : Biologija. Geografija. Geologija*. – Vilnius, 2006. – T. 1 (2002/2005), p. 163–174. – (Lietuvos lokaliniai tyrimai).
213. **Peculiarities** of the structure and formation of Pleistocene deposits in Northern Lithuania / D. Karmazienė, B. Karmaza, V. Baltrūnas // *Late Pleistocene glacial deposits in the Central Part of the Scandinavian Ice Sheet : abstracts of the INQUA Peribaltic Group Field Symposium, Finland, September 11–15, Rovaniemi*. – Rovaniemi, 2006. – P. 18.
214. **Periglacial** conditions and deglaciation in Southern Lithuania during the Last Ice Age / V. Baltrūnas, K. Švedas, V. Pukelytė. – Bibliogr.: 6 pavad. // *Late Pleistocene glacial deposits in the Central Part of the Scandinavian Ice Sheet : abstracts of the INQUA Peribaltic Group Field Symposium, Finland, September 11–15, Rovaniemi*. – Rovaniemi, 2006. – P. 7.
215. **Siliceous** rocks as a raw material of prehistoric artefacts in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Kulbickas, T. Ostrauskas. – Iliustr., lent., schem. – Santr. liet., rus. – Bibliogr.: 43 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, Nr. 56 (2006), p. 13–26.

216. The **Biržulis** glaciodepression : human response to the Holocene environmental changes in the Biržulis lake region / M. Stančikaitė, V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, D. Kisielienė. – *Diagr., iliustr., lent., žml.* – Bibliogr.: 25 pavad. // *The Quaternary of Western Lithuania : from the Pleistocene Glaciations to the evolution of the Baltic Sea : excursion guide the INQUA Peribaltic group field symposium, May 27–June 02, 2007, Plateliai.* – Vilnius, 2007. – P. 25–32.
217. **Egzotinė** titnago bei titnago pakaitalų žaliava Lietuvos akmenis ir žalvario amžiaus gyvenvietėse / V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Kulbickas, T. Ostrauskas. – *Iliustr., lent., žml.* // *Lietuvos archeologija.* – Vilnius, t. 31 (2007), p. 109–122.
218. A **model** of brackish groundwater formation in the Nemunas River valley, Lithuania / A. Zuzevičius, J. Mažeika, V. Baltrūnas. – *Lent., žml.* – Santr. angl., liet., rus. – Bibliogr.: 26 pavad. // *Geologija.* – Vilnius, t. 60 (2007), p. 63–75.
219. **Moreninių** nuogulų formavimasis dabartiniuose Grenlandijos ledynuose / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas. – *Iliustr., žml.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 8 pavad. // *Geologijos akiračiai.* – Vilnius, 2007, Nr. 1, p. 29–37.
220. **Morenų** formavimosi ypatumai dabartinių kalnų ledynų aplinkoje. – *Iliustr., lent., žml.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 15 pavad. // *Geografija.* – Vilnius, t. 43, Nr. 1 (2007), p. 52–60.
221. **Palaeogeography** of South Lithuania during the last ice age / V. Baltrūnas, K. Švedas, V. Pukelytė. – *Iliustr., lent., žml.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 56 pavad. // *Sedimentary geology.* – Amsterdam [etc.], vol. 193, iss. 1/4 (2007), p. 221–231.
222. **Peculiarities** of the environment and development of Vembūtai plateau and hill fort, Western Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, M. Stančikaitė, V. Pukelytė. – *Žml.* – Bibliogr.: 2 pavad. // *The Quaternary of Western Lithuania : from the Pleistocene Glaciations to the evolution of the Baltic Sea : proceedings : the INQUA Peribaltic group field symposium, May 27–June 02, 2007, Plateliai.* – Vilnius, 2007. – P. 11–12.
223. **Periglacial** conditions and deglaciation in Southern Lithuania during the last ice age / V. Baltrūnas, K. Švedas, V. Pukelytė. – *Santr. angl.* – *Iliustr., schem., žml.* – Bibliogr.: 17 pavad. // *Applied Quaternary research in the central part of glaciated terrain : proceedings of the INQUA Peribaltic Group Field Symposium, Finland, 2006, September 11–15.* – Espoo, 2007. – P. 39–46. – (Geological Survey of Finland, Special Paper ; 46).
224. **Structural** characteristics of Pleistocene deposits in North Lithuania / D. Karmazienė, B. Karmaza, V. Baltrūnas. – *Iliustr., lent., diagr., žml.* – Santr. angl. // *Applied Quaternary research in the central part of glaciated terrain : proceedings of the INQUA Peribaltic Group Field Symposium, Finland, 2006, September 11–15.* – Espoo, 2007. – P. 31–37. – (Geological Survey of Finland, Special Paper ; 46).
225. **Šatrija** hill : an ice dividing formation / R. Guobytė, V. Baltrūnas. – *Iliustr., žml.* – Bibliogr.: 4 pavad. // *The Quaternary of Western Lithuania : from the Pleistocene Glaciations to the evolution of the Baltic Sea : excursion guide, the INQUA Peribaltic group field symposium, May 27–June 02, 2007, Plateliai.* – Vilnius, 2007. – P. 19–23.
226. **Žiegždrių** atodanga – klimato kaitos ir priedėdinių marių raidos paleogeografinis metraštis / B. Karmaza, V. Baltrūnas, O. Kondratienė, D. Kisielienė. – *Diagr., iliustr., lent., schem.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 4 pavad. // *Geologijos akiračiai.* – Vilnius, 2007, Nr. 2, p. 52–59.

227. **Некоторые** особенности строения и формирования плейстоценовых отложений Северной Литвы / В. Балтрунас, Б. Кармаза, Д. Кармазене // *Фундаментальные проблемы квартера : итоги изучения и основные направления дальнейших исследований : материалы V Всероссийского совещания по изучению четвертичного периода, Москва, 7–9 ноября 2007 г.* – Москва, 2007. – P. 28–29.

2008

228. **Akmens** kelias į Lietuvą. – Iliustr., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 17 pavad. // *Acta humanitarica universitatis Saulensis : mokslo darbai.* – Šiauliai, t. 6 (2008), p. 14–22.
229. **Genesis** and energy-informational peculiarities of Raigardas valley at Druskininkai (South Lithuania) and its influence to spiritual culture / R. Petrošius, B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Santr. rus. – Bibliogr.: 4 pavad. // *Earth's fields and their influence on organisms : abstracts and materials : International seminar at Druskininkai, June 12–15, 2008.* – Vilnius, 2008. – P. 180–182.
230. **Ice** marginal sedimentary environment, West Greenland / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza, V. Kazakauskas, A. Česnulevičius. – Iliustr. // *Quaternary of the gulf of Gdańsk and lower Vistula regions in Northern Poland : sedimentary environments, stratigraphy and palaeogeography : Interanationl field symposium of the INQUA Peribaltic Group, Frombork, Warszawa, September 14–19, 2008.* – Warszawa, 2008. – P. 15–16.
231. **Klimato** kaita : gamtos veiksniai ir žmogaus poveikis / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas. – Santr. angl. – Bibliogr.: 6 pavad. // 11-osios Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ 2008 metų teminės konferencijos „Aplinkos apsaugos inžinerija“, įvykusios 2008 m. balandžio 3 d., straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2008. – P. 15–24.
232. **Ledkalnių** pėdsakai Lietuvoje. – Iliustr., schem., žml. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 7 pavad. // *Geologijos akiračiai.* – Vilnius, 2008, Nr. 2, p. 13–18.
233. **Multilayered** structure of the Dzūkija and Dainava tills and their correlation in South Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Pukelytė. – *Diagr., lent., schem., žml.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 38 pavad. // *Geological Quarterly.* – Warszawa, vol. 52, nr. 1 (2008), p. 91–99.
234. **Till** as natural isolating cover and its sedimentation in glacial environment / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza, K. Dundulis, A. Česnulevičius, V. Kazakauskas, V. Šeirienė, D. Kukytė, E. Januševičiūtė. – *Diagr., iliustr., lent.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 29 pavad. // 7th International conference on environmental engineering, Vilnius, May 22–23, 2008. – Vilnius, 2008. – Vol. 1, p. 65–70.

2009

235. **Gelvonų** apylinkių paleogeografija, geomorfologija ir geopavidas / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr., žml. – Santr. angl., p. 1327–1328. – Bibliogr. išnašose // *Gelvonai : monografija / sudarytojai: V. Girininkienė, K. Morkūnas, P. Krikščiūnas.* – Vilnius, 2009. – P. 26–63. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 15).
236. **Gelvonų** apylinkių žemės gelmių sandara, raida ir ištekliai / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Santr. angl., p. 1327. – Bibliogr. išnašose // *Gelvonai : monografija / sudarytojai: V. Girininkienė, K. Morkūnas, P. Krikščiūnas.* – Vilnius, 2009. – P. 19–25. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 15).
237. **Glacigenic** landform features in marginal zone of Russell and Leverett glaciers, West Greenland / P. Šinkūnas, A. Česnulevičius, B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Iliustr., lent.,

žml. – Santr. angl., liet., rus. – Bibliogr.: 11 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 51, nr. 1/2 (2009), p. 23–32.

238. **Morphology** and sediments of ice-dammed lake after its outburst, West Greenland / A. Česnulevičius, V. Šeirienė, V. Kazakauskas, V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza. – Iliustr., lent., žml. – Santr. angl., liet., rus. – Bibliogr.: 18 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 51, nr. 1/2 (2009), p. 42–52.
239. The **sedimentology** of debris within basal ice, the source of material for the formation of lodgement till : an example from the Russell Glacier, West Greenland / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza, A. Česnulevičius, E. Šinkūnė. – Diagr., iliustr., lent., žml. – Santr. angl., liet., rus. – Bibliogr.: 35 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 51, nr. 1/2 (2009), p. 12–22.

2010

240. **Structure**, formation and geochronology of the late Pleistocene and Holocene cover deposits in South-Eastern Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, A. Molodkov, P. Šinkūnas, K. Švedas, R. Zinkutė. – Lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 54 pavad. // *Sedimentary geology*. – Amsterdam [etc.], vol. 231, iss. 3/4 (2010), p. 85–97.

2011

241. **Comparison** of two analytical methods for the chemical characterization of flint from Lithuania and Belarus / R. E. Hughes, V. Baltrūnas, D. Kulbickas. – Lent., schem. – Santr. angl., liet. – Bibliogr.: 9 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 53, nr. 2 (2011), p. 69–74.
242. **Geologinės** aplinkos kartografavimo teritorijų planavimui / V. Baltrūnas, J. Valiūnas, A. Šliaupa, I. Bagdanavičiūtė. – Diagr., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 21 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 24, Special issue, Geosciences in Lithuania : challenges and perspectives (2011), p. 55–60.
243. **Glacial** debris in basal ice as an initial material of lodgement till formation / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza // *Quaternary sciences – the view from the mountains : XVIII INQUA congress, 21–27 July 2011 in Bern, Switzerland*. – Bern, 2011. – P. id 284.
244. **Glacialinių** nuogulų tyrimai paleogeografinių ir paleoglaciologinių sąlygų atkūrimui / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 27 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 24, Special issue, Geosciences in Lithuania : challenges and perspectives (2011), p. 103–108.
245. **Ižangos** žodis [konferencijai Geologijos ir geografijos instituto 70-mečiui paminėti] / A. Grigelis, V. Baltrūnas. – Lent. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 24, Special issue, Geosciences in Lithuania : challenges and perspectives (2011), p. 3–6.
246. The **Late** Glacial history of Gornitsa foreland and Kovaltsy Palaeolithic site, W Belarus / M. Stančikaitė, V. Baltrūnas, B. Karmaza, D. Karmazienė, A. Molodkov, T. Ostrauskas, V. Obukhowsky, W. Sidorovich, A. Motuzko. – Diagr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 73 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 24, iss. 1 (2011), p. 25–36.
247. **Muziejų** ekspozicijos ir fondai kaip informacinių išteklių dalis / B. Poškienė, V. Baltrūnas. – Iliustr. – Santr. angl. – Bibliogr.: 14 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 24, Special issue, Geosciences in Lithuania : challenges and perspectives (2011), p. 69–72.
248. **Palaeoenvironmental** changes and cyclicity during the main Quaternary warm periods in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Katinas, V. Kazakauskas, D. Kisielienė,

V. Šeirienė // Late Pleistocene glacial deposits from the Central Part of the Scandinavian ice sheet to Younger Dryas End moraine zone : excursion guide and abstracts, INQUA Peribaltic working group meeting and excursion Northern Finland, 12–17 June 2011. – Rovaniemi, 2011. – P. 76–77.

2012

249. The **course** book „Geology and physical geography“ originated by Lithuanian authors. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Historiae scientiarum Baltica*, 2012 : abstracts of the XXV International Baltic conference on the history of science, Vilnius, October 4–6, 2012. – Vilnius, 2012. – P. 130–131.
250. **Glacial** debris in basal ice as an initial material of lodgement till formation / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas, B. Karmaza // *Quaternary International*. – Amsterdam [etc.], vol. 279/280 (2012), p. 36.
251. **Kartenos** apylinkių geologija ir paleogeografija / V. Baltrūnas, V. Pukelytė. – Diagr., iliustr. – Santr. angl., p. 1415. – Bibliogr. išnašose // *Kartena / sudarytojai: B. Butkuvienė, V. Jocys, J. Kanarskas, P. Krikščiūnas*. – Vilnius, 2012. – P. 26–37. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 25).
252. The **Lower-middle** Pleistocene (Brunhes-Matuyama) boundary in Eastern Lithuania / A. Damušytė, V. Baltrūnas, A. Bitinas, P. L. Gibbard, V. Katinas, S. Saarmann, J. Satkūnas. – Iliustr. – Bibliogr.: 3 pavad. // *SEQS 2012 meeting : at the edge of the sea : sediments, geomorphology, tectonics and stratigraphy in Quaternary studies : programme and abstract book*, SASSARI, Sardinia, Italy, September 26–27, 2012. – Sardinia, 2012. – P. 18–19.
253. **Palaeoenvironmental** changes and cyclicity during the main Quaternary warm periods in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Katinas, V. Kazakauskas, D. Kisielienė, V. Šeirienė, R. Zinkutė // *Quaternary International*. – Amsterdam [etc.], vol. 279/280 (2012), p. 36.
254. **Palaeoenvironmental** changes, cyclicity and dynamics during Quaternary warm periods in Lithuania / B. Karmaza, V. Pukelytė, R. Zinkutė, V. Katinas, V. Baltrūnas // *Geomorphology and palaeogeography of Polar regions : proceedings of the joint International conference „Geomorphology and Quaternary palaeogeography of Polar regions“, symposium „Leopoldina“ and INQUA Peribaltic working group workshop, Saint-Petersburg, 9–17 September, 2012*. – Saint-Petersburg, 2012. – P. 428.

2013

255. **Aukštadvario** apylinkių geologinė sandara / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Santr. liet., angl. – Bibliogr. išnašose // *Lietuvos lokaliniai tyrimai. Geologija [elektroninis išteklius]*. – 2013 [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. – Interneto prieiga: <http://www.llt.lt/pdf/aukstadvaris/aukstadvaris-1_gamta-2012.pdf>
256. **Balbieriškis** outcrop / V. Kazakauskas, V. Baltrūnas, B. Karmaza, G. Vaikutienė. – Iliustr., schem. – Bibliogr.: 9 pavad. // *Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : excursion guide : International field symposium, June 25–30, 2013*. – Vilnius, 2013. – P. 49–53.
257. **Depositional** environment and climate changes during the late Pleistocene as recorded by the Netiesos section in southern Lithuania / V. Baltrūnas, V. Šeirienė, A. Molodkov, R. Zinkutė, V. Katinas, B. Karmaza, R. Petrošius, R. Taraškevičius, G. Piličiauskas, U. Schmölcke, D. Heinrich, D. Kisielienė. – Iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. –

- Bibliogr.: 75 pavad. // Quaternary International. – Amsterdam [etc.], vol. 292 (2013), p. 136–149.
258. **Development** and infill of glaciolacustrine basin Užventis (West Lithuania) / B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Diagr. // Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : abstracts, June 25–30, 2013, Vilnius–Trakai, Lithuania. – Vilnius, 2013. – P. 43–45.
259. **Dynamics** of the Subglacial environment : a comparative study of Lithuanian and Icelandic drumlinoids / R. Waller, V. Baltrūnas, V. Kazakauskas, S. Paškauskas, V. Katinas // Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : abstracts, June 25–30, 2013, Vilnius–Trakai, Lithuania. – Vilnius, 2013. – P. 104.
260. The **Early-Middle Pleistocene** sedimentary environment changes in Lithuania / V. Šeirienė, V. Baltrūnas, D. Kisielienė, B. Karmaza, R. Zinkutė, V. Katinas, R. Stakėnienė. – Bibliogr.: 3 pavad. // Correlations of Quaternary fluvial, eolian, deltaic and marine sequences : 2013 meeting of INQUA-Section on European Quaternary stratigraphy (SEQS) : book of abstracts, 23–27th September, 2013, Constanta (Romania). – Bucharest, 2013. – P. 33–34.
261. **Geologinis** pagrindas. – Lent. – Bibliogr.: 11 pavad. // Lietuvos gamtinė geografija : vadovėlis / sudarytoja M. Eidukevičienė). – Klaipėda, 2013. – P. 9–19.
262. **Glacial** geology of North Lithuanian ice marginal ridge and surrounding plains / D. Karmazienė, B. Karmaza, V. Baltrūnas. – Diagr., iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 47 pavad. // Baltica. – Vilnius, vol. 26, nr. 1 (2013), p. 57–70.
263. **Magnetostratigraphy** of Late Cenozoic sediment complex in the Eastern Lithuania / A. Bitinas, V. Katinas, P. L. Gibbard, S. Saarmann, A. Damušytė, E. Rudnickaitė, V. Baltrūnas, J. Satkūnas. – Bibliogr.: 5 pavad. // Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : abstracts, June 25–30, 2013, Vilnius–Trakai, Lithuania. – Vilnius, 2013. – P. 18–19.
264. The **Netiesos** outcrop : Eemian-Weichselian sequence / V. Baltrūnas, V. Šeirienė, R. Zinkutė, V. Katinas, B. Karmaza, D. Kisielienė, A. Molodkov. – Diagr., schem. – Bibliogr.: 7 pavad. // Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : excursion guide : International field symposium, June 25–30, 2013, Vilnius–Trakai, Lithuania. – Vilnius, 2013. – P. 57–65.
265. **Onuškio** apylinkių Žemės gelmių sandara ir raida / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Santr. liet., angl. – Bibliogr. išnašose // Lietuvos lokaliniai tyrimai. Geologija [elektroninis išteklius]. – 2013 [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. – Interneto prieiga: <http://www.llt.lt/pdf/onuskis/onuskis-1_gamta-2012.pdf>
266. **Palaeogeomorphology** of interglacials in lower Merkys area, South Lithuania / V. Pukelytė, V. Baltrūnas. – Schem. – Bibliogr.: 4 pavad. // Palaeolandscapes from Saalian to Weichselian, South Eastern Lithuania : abstracts, June 25–30, 2013, Vilnius–Trakai, Lithuania. – Vilnius, 2013. – P. 80–81.
267. **Sedimentary** environment changes during the Early–Middle Pleistocene transition as recorded by the Daumantai sections in Lithuania / V. Baltrūnas, R. Zinkutė, V. Šeirienė, V. Katinas, B. Karmaza, D. Kisielienė, R. Taraškevičius, L. Lagunavičienė. – Graf., iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 49 pavad. // Geological Quarterly. – Warszawa, vol. 57, nr. 1 (2013), p. 45–60.
268. **Semeliškių** apylinkių geologinė sandara / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Santr. liet., angl. – Bibliogr. išnašose // Lietuvos lokaliniai tyrimai. Geologija [elektroninis išteklius]. – 2013

[žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. – Interneto prieiga: <http://www.llt.lt/pdf/semeliskes/semeliskes-2_gamta-2012.pdf>

269. **Semeliškių** apylinkių geomorfologija, paleogeografija, geologiniai ištekčiai ir geopaveldas / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Schem., žml. – Santr. liet., angl. – Bibliogr. išnašose // Lietuvos lokaliniai tyrimai. Geologija [elektroninis išteklis]. – 2013 [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. – Interneto prieiga: <http://www.llt.lt/pdf/semeliskes/semeliskes-1_gamta-2012.pdf>

2014

270. A **comparative** case study of subglacial bedforms in northern Lithuania and south-eastern Iceland / V. Baltrūnas, R. Waller, V. Kazakauskas, S. Paškauskas, V. Katinas. – Diagr., iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 60 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 27, nr. 2 (2014), p. 75–92.
271. The **earliest** Pleistocene interglacials in Lithuania in the context of global environmental change / V. Baltrūnas, R. Zinkutė, V. Šeirienė, B. Karmaza, V. Katinas, D. Kisielienė, R. Stakėnienė, V. Pukelytė. – Diagr., iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 53 pavad. // *Geological Quarterly*. – Warszawa, vol. 58, nr. 1 (2014), p. 145–162.
272. **Gamtos** ir kultūros jungtys. – Iliustr., schem. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 8 pavad. // *Geografija ir edukacija : mokslo almanachas*. – Vilnius, [Nr.] 2 (2014), p. 49–55.
273. **Lietuvos** preglacialo ir pleistoceno stratigrafijos problemos / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas. – Iliustr., faks., lent., žml. – Bibliogr. išnašose // *Akademikas Juozas Dalinkevičius / sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis*. – Vilnius, 2014. – P. 511–521.
274. The **multilayered** structure of Žemaitija and Medininkai tills and the question of its origin in South Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Pukelytė. – Diagr., lent., schem. – Santr. angl., liet. – Bibliogr.: 23 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 56, nr. 3 (2014), p. 65–73.
275. **Palaeoenvironmental** changes and stratigraphy of Quaternary deposits of Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Katinas, V. Šeirienė, R. Zinkutė. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Late Quaternary terrestrial processes, sediments and history : from Glacial to Postglacial environments, Easter and Central Latvia : excursion guide and abstracts, Rīga, August 17–22, 2014*. – Rīga, 2014. – P. 95–96.
276. **Pleistocene** chronostratigraphical correlation chart for Belarus and Lithuania / T. Rylova, V. Baltrūnas, A. Karabanov, V. Šeirienė, I. Savchenko, S. Demidova, B. Karmaza, D. Kisielienė. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 56, nr. 1 (2014), p. 36. – (9th Baltic stratigraphical conference, 8–9 September, 2014, Vilnius, Lithuania).
277. **Problems** of the stratigraphy of the Pleistocene of Belarus and Lithuania in the light of new data / V. Šeirienė, T. Rylova, A. Karabanov, V. Baltrūnas, I. Savchenko, S. Demidova, B. Karmaza, D. Kisielienė. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 56, nr. 1 (2014), p. 38. – (9th Baltic stratigraphical conference, 8–9 September, 2014, Vilnius, Lithuania).
278. **Some** corrections in the stratigraphy of the Quaternary of Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Katinas, V. Šeirienė, R. Zinkutė. – Bibliogr.: 3 pavad. // *Geologija*. – Vilnius, vol. 56, nr. 1 (2014), p. 7. – (9th Baltic stratigraphical conference, 8–9 September, 2014, Vilnius, Lithuania).

2015

279. **Geochronology** and palaeomagnetic records of the Snaigupė section in South Lithuania /

- V. Baltrūnas, F. E. Maksimov, V. Y. Kuznetsov, B. Karmaza, V. Katinas. – Iliustr., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: 41 pavad. // *Geochronometria*. – Wrocław, vol. 42, iss. 1 (2015), p. 172–181.
280. **Inferences** from geochemical characteristics of the upper part of the Middle Pleistocene interglacial deposits in Lithuania / V. Baltrūnas, B. Karmaza, R. Zinkutė, V. Katinas, S. Paškauskas, V. Pukelytė. – *Diagr., lent., schem.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 64 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 28, nr. 2 (2015), p. 89–108.
281. The **Pleistocene** stratigraphy of the south-eastern sector of the Scandinavian glaciation (Belarus and Lithuania) : a review / V. Šeirienė, A. Karabanov, T. Rylova, V. Baltrūnas, I. Savchenko. – *Lent., schem.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 67 pavad. // *Baltica*. – Vilnius, vol. 28, nr. 1 (2015), p. 51–60.
282. The **problem** of the lower boundary of the Pleistocene in Eastern Lithuania / A. Bitinas, V. Katinas, P. L. Gibbard, S. Saarmann, A. Damušytė, E. Rudnickaitė, V. Baltrūnas, J. Satkūnas. – *Diagr., iliustr., schem., žml.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 61 pavad. // *Quaternary International*. – Amsterdam [etc.], vol. 386 (2015), p. 89–101.
283. **Quaternary** interglacial sediments as possible natural sources of arsenic and molybdenum anomalies in stream sediments in Lithuania / R. Zinkutė, V. Baltrūnas, R. Taraškevičius, B. Karmaza, R. Stakėnienė, V. Šeirienė, D. Kisielienė. – *Diagr., iliustr., schem.* – Santr. angl. – Bibliogr.: 53 pavad. // *Journal of environmental engineering and landscape management*. – Vilnius, vol. 23, nr. 1 (2015), p. 60–70.
284. **Ruopiškių** stambios linijinės subglacialinės formos susidarymo ypatybės : glacialinių nuogulų struktūros tyrimas / S. Lozovskis, V. Katinas, V. Baltrūnas. – *Iliustr., diagr., schem.* – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 21 pavad. // *Geologija. Geografija*. – Vilnius, t. 1, Nr. 4 (2015), p. 171–182.
285. **Stambaus** mastelio geologiniam kartografavimui – 50 metų / S. Šliaupa, V. Baltrūnas. – *Iliustr.* – Bibliogr.: 12 pavad. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2015, Nr. 2, p. 36–39.
- 2016**
286. **Viewio** apylinkių geologinė sandara ir raida / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, B. Karmaza. – *Schem., žml.* – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: 10 pavad. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2016, Nr. 2, p. 14–23.
287. **Viewio** apylinkių paviršius, geologiniai išteklių ir ekogeologinė situacija / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – *Santr. liet., angl.* – *Iliustr., lent., schem.* – Bibliogr.: 12 pavad. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2016, Nr. 3, p. 13–22.
- 2017**
288. **Geological** setting of Birštonas – the Great Nemunas loops / V. Baltrūnas, S. Šliaupa, B. Karmaza. – *Schem., žml.* – Bibliogr.: 4 pavad. // *Earth's fields and their influence on organisms : abstracts and materials : International conference, June 15–18, 2017*. – Vilnius, 2017. – P. 115–117.
289. **Ignoto** Domeikos tėviškės gamtos istorija. – *Iliustr.* – Bibliogr.: 24 pavad. // *Ignotas Domeika : geologas mineralogas, kalnų inžinierius / sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis*. – Vilnius, 2017. – P. 487–508.
290. **Onušio** apylinkių paviršiaus sandara, paleogeografija ir geopaveldas / V. Baltrūnas, B. Karmaza, V. Pukelytė. – *Iliustr., žml.* – Bibliogr. išnašose // *Onuškis : monografija /*

vyriausioji redaktorė sudarytoja Ž. Driskiuvienė. – Vilnius, 2017. – P. 30–42. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 34).

291. **Onuško** apylinkių Žemės gelmių sandara ir raida / A. Šliaupa, V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr., žml. – Bibliogr. išnašose // Onuškis : monografija / vyriausioji redaktorė sudarytoja Ž. Driskiuvienė. – Vilnius, 2017. – P. 19–29. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 34).

MOKSLINIŲ LEIDINIŲ REDAKTORIUS, REDAKTORIŲ KOLEGIJŲ NARYS, RĖCENZENTAS, KONSULTANTAS

1990

292. **Проблемы** экологической геологии в Прибалтике и Белоруссии : тезисы докладов совещания в Вильнюсе, ноябрь 1990 г. / Литовский научно-исследовательский геолого-разведочный институт ; [редакторы: В. Балтрунас, К. Мокрик, П. Сувейздис (ответственный редактор)]. – Вильнюс : ЛитНИГРИ, 1990. – 207 p. : schem., žml., diagr., lent.

1993

293. **Geologija** = Geology = Геология / Vilniaus universitetas, Lietuvos mokslų akademija. Geologijos institutas, Lietuvos valstybinė geologijos tarnyba ; redakcinė kolegija: J. Paškevičius, A. Grigelis, P. Musteikis, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius : Academia, 1993, Nr. 15–2014, vol. 56, nr. 1–4. – Nuo 2010, vol. 52, nr. 1 antraštė: Geologija = Geology. – ISSN 1392-110X.

1994

294. **Gelmių** geologinio tyrimo, naudojimo ir apsaugos problemos Lietuvoje : straipsnių rinkinys / A. Zuzevičius (ats. redaktorius) ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas, P. Suveizdis. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1994. – 152 p. : lent., schem., žml. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 9986-615-00-3.

1995

295. **Geologijos** mokslo pasiekimai – gamtosaugai : (seminaro medžiaga, Vilnius, 1995 m. lapkričio 29 d.) / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas (pirmininkas), P. Suveizdis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1995. – 58 p. : lent., schem., žml. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 9986-615-04-6.
296. **Juodkazis V., Mažeika J., Petrošius R.** Radioizotopiniai metodai ekologinėje hidrogeologijoje = Radioizotope methods in environmental hydrogeology / Vilniaus universitetas, Lietuvos mokslų akademija, Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: J. Paškevičius, A. Grigelis, P. Musteikis, V. Baltrūnas, V. Juodkazis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, G. Motuza, P. Suveizdis. – Vilnius : Academia, 1995. – 129 p. : lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 99–104 (185 pavad.). – (Geologija, ISSN 1392-110X ; Nr. 18).

1996

297. **Kepežinskas V., Rasteniėnė V., Suveizdis P.** Vakarų Lietuvos geoterminė anomalija / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas (vyr. redaktorius), P. Suveizdis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1996. – 68 p. : lent., schem., žml. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. 61–63 (72 pavad.). – ISBN 9986-615-04-6.

298. **Lietuvos** naftingieji kompleksai / Lietuvos geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas (pirmininkas), P. Suveizdis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1996. – 77 p. : lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 9986-615-06-2.
299. **Lietuvos** žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė = Evolution of Earth and forecast of its resources changes in Lithuania : Litosfera : valstybinė mokslo programa / Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Geologijos institutas, Vilniaus universitetas ; redaktoriai: V. Baltrūnas (atsakingasis redaktorius), A. Jurgaitis, A. Juškaitė, P. Šimkevičius ; vertė į anglų kalbą P. Šimkevičius. – Vilnius, 1996. – 70 p. : lent. – Gret. tekstas angl. – ISBN 9986-615-04-6.
300. **Sidaravičienė N.** Lietuvos ordoviko ostrakodai, biostratigrafija / Geologijos institutas. Valstybinė mokslo programa „Litosfera“ ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas (vyr. redaktorius), P. Suveizdis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Lietuvos geologijos institutas, 1996. – 80 p. : lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 58–60 (73 pavad.) – ISBN 9986-615-03-8.

1997

301. **Litosfera** = Lithosphere : valstybinė mokslo programa „Lietuvos žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ / Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Geologijos institutas, Vilniaus universitetas ; atsakingas redaktorius A. Jurgaitis, redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Brazauskas, A. Česnulevičius, K. Dundulis, V. Gudelis, V. Ignatavičius, V. Juodkazis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, G. Motuza, P. Musteikis, P. Suveizdis, J. Valiūnas, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 1997, Nr. 1–2003, Nr. 7. – ISSN 1392-334X.
302. **Panevėžio** miesto geocheminis atlasas = Geochemical atlas of Panevėžys. M 1: 25 000 / Z. Tverkutė, A. Radzevičius, R. Budavičius, V. Kadūnas, V. Katinas, R. Zinkutė ; Geologijos institutas, Panevėžio miesto savivaldybės Ekologijos skyrius ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Kadūnas. – Vilnius ; Panevėžys, 1997. – 18 p., 25 žml. : lent., žml. – Bibliogr.: p. 8 (12 pavad.). – ISBN 9986-615-07-0.
303. **Profesorius E.** Liutkevičius ir naftos paieškos Lietuvoje : 95-ųjų prof. E. Liutkevičiaus gimimo metinių ir pirmojo pramoninio naftos telkinio atidengimo 30-mečio proga / Geologijos institutas, AB „Geonafta“ ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (vyr. redaktorius), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius ; Gargždai : [Geologijos institutas], 1997. – 68 p. : iliustr., lent., žml. – Santr. angl., rus. – ISBN 9986-615-09-7.

1998

304. **Kadūnas V.** Technogeninė geochemija : vadovėlis aukštosioms mokykloms / Vilniaus universitetas, Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1998. – 145 p. : lent., schem. – Bibliogr.: p. 123–127 (73 pavad.). – ISBN 9986-615-15-1.
305. **Šimkevičius P.** Jurassic of the South-eastern Baltic = Pietrytinės Baltijos regiono dalies jūra : limnology and clay minerals / Geologijos institutas ; editorial board: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1998. – 170 p. : lent., schem., žml. – Santr. liet., rus. – Bibliogr.: p. 137–141 (93 pavad.). – ISBN 9986-615-14-3.

306. **Šinkūnas P., Jurgaitis A.** Ledyninių nuogulų litologija ir sedimentacija / Geologijos institutas, Vilniaus universitetas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1998. – 70 p. : lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 57–68 (187 pavad.). – ISBN 9986-08-03-4.
307. **Valiūnas J.** Geologinė aplinka ir planavimas / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius ; recenzavo V. Baltrūnas. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1998. – 119 p. : lent., schem., žml. – Bibliogr.: p. 109–119 (181 pavad.). – ISBN 9986-615-16-X.
308. **Zdanavičiūtė O.** Lietuvos nafta / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1998. – 144 p. : diagr., lent., schem. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. 130–136 (118 pavad.). – ISBN 9986-615-12-7.
309. **Žaliasis** pasaulis : savaitraštis nepamirštantiems ateities / redaktorius A. Uktveris ; redakcinė bei konsultacinė taryba: V. Baltrūnas, R. Baškytė, D. Brazauskienė ... [et al.]. – Vilnius : Ekologinio švietimo centras, 1998, Nr. 1–44–2017, Nr. 1–. – ISSN 1392-2092.

1999

310. **Lietuvos** geocheminis atlasas = Geochemical atlas of Lithuania / V. Kadūnas, R. Budavičius, V. Gregorauskienė, V. Katinas, E. Kiaugienė, A. Radzevičius, R. Taraškevičius ; Lietuvos geologijos tarnyba, Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: R. Salminen, J. Mockevičius, J. Satkūnas (atsakingasis redaktorius), A. Bitinas, V. Baltrūnas, G. Motuza, V. Kadūnas. – Vilnius : [Geologijos institutas], 1999. – 162 p. : lent., žml. – Gret. tekstas angl. – Bibliogr.: p. 71–72 (46 pavad.). – ISBN 9986-623-26-X.
311. **Meeting** of the ProGEO No. 3 North–West Europe, Vilnius–Palanga, 6–10 May, 1999 / organizing committee: J. Satkūnas, C. E. Johansson, V. Baltrūnas, V. Mikulėnas, G. Ransed. – Vilnius : Geological survey of Lithuania, 1999. – 36 p. : iliustr., schem., žml. – Bibliogr. str. gale.

2000

312. **Aplinkos** inžinerija = Environmental engineering / Vilniaus Gedimino technikos universitetas ; redakcinė kolegija: P. Baltrėnas (vyriausiasis redaktorius), D. Styra, S. Vasarevičius, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2000, t. 8, Nr. 3–4–2002, t. 10, Nr. 1–4. – ISSN 1392-1622. – Toliau leidžiamas: Journal of environmental engineering and landscape management. 2003, vol. 11, nr. 1–2017, vol. 25, nr. 2. ISSN 1648-6897.
313. **Lapinskas P.** Lietuvos silūro sandara ir naftingumas = Structure & petroliferosity of the Silurian in Lithuania / redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2000. – 203 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. rus. – Bibliogr.: p. 195–203 (123 pavad.). – ISBN 9986-615-22-4.
314. **Laškovas J.** Rytų Europos platformos pietvakarinio pakraščio ordoviko baseino sedimentacinės sąlygos ir nuosėdų litogenezė = The sedimentation environments of the ordovician basin in the South–Western margin of the East European platform and lithogenesis of deposits / redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2000. – 314 p. : iliustr., schem., žml. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. 292–311 (360 pavad.). – ISBN 9986-615-24-0.

2001

315. **Grigelis A.** Trys gyvenimo briaunos : (literatūros rodyklė) / Geologijos institutas, Lietuvos mokslų akademijos biblioteka ; sudarė B. Railienė ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirm.), V. Kadūnas, J. Marcinkevičius, A. Steponaitienė (ats. red.), A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2001. – 137 p. : iliustr., portr. – Dalis teksto anglų k. – Bibliogr.: p. 136 (12 pavad.). – ISBN 978-9986-498-49-0.
316. **Kadūnas V.** Lietuvos permio halogeninė formacija = Permian halogenic formation in Lithuania : (litologija, geochemija, naudingosios iškasenos) / Geologijos institutas ; mokslinis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2001. – 191 p. : iliustr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 163–171 (110 pavad.). – ISBN 9986-615-31-3.
317. **Kepežinskas K.** Evolution of the magmatic rocks in the Southeastern Baltic region / Institute of geology ; editorial board: V. Baltrūnas (chairman), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2001. – 153 p. : diagr., lent., schem. – Bibliogr.: p. 144–[154] (169 pavad.). – ISBN 9986-615-19-4.
318. **Kondratas A.** Antropogeninis poveikis Lietuvos gėlo požeminio vandens kokybei (1960–1995) / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2001. – 193 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: p. 183–188 (134 pavad.). – ISBN 9986-615-34-8.
319. **Lietuvos** geologijos institutas, 1941–2001 / sudarė A. Grigelis ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), V. Kadūnas, P. Suveizdis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2001. – 182 p. : iliustr., lent. – ISBN 9986-615-27-5.
320. **Mažeikių** rajono geocheminis atlasas = Geochemical atlas of Mažeikiai district / V. Kadūnas, R. Budavičius, V. Katinas, E. Kliaugienė, A. Radzevičius, R. Zinkutė ; Mažeikių rajono savivaldybė, Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas) A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius ; Mažeikiai : Utenos Indra, 2001. – 87 p. : diagr., lent., žml. – ISBN 9986-615-37-2.
321. **Narbutas V., Linčius A., Marcinkevičius V.** Devono uolienų karstas ir aplinkosaugos problemos Šiaurės Lietuvoje : monografija / Geologijos institutas ; VŠĮ „Tatulos programa“ ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Agora, 2001. – 191 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 170–180 (332 pavad.). – ISBN 9986-633-51-6.
322. **Narbutas V., Uginčius A.** Lietuvos vidurinio devono terigeniniai kompleksai / Geologijos institutas ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2001. – 101 p. : iliustr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 92–97 (171 pavad.). – ISBN 9986-615-35-6.
323. **Petroleum** geology of Lithuania and Southeastern Baltic = Lietuvos ir Pietryčių Baltijos naftos geologija / Institute of geology, National scientific programme „Lithosphere“ ; edited by O. Zdanavičiūtė, K. Sakalauskas ; editorial board: V. Baltrūnas (chairman), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2001. – 204 p. : lent., schem. – Gret. tekstas liet. – Bibliogr.: p. 193–202 (224 pavad.). – ISBN 9986-615-14-3.
324. **Tausojanti** plėtra informacinėje visuomenėje = Sustainable development in the information

society / redagavo: R. Pakalnis ... [et al.] ; recenzavo: V. Baltrūnas, I. Baužienė, A. Bukantis ... [et al.]. – Vilnius, 2001. – 328 p. : diagr., lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 9986-662-17-6.

325. **Шляупа А.** Неотектоническая структура Литвы и сопредельной территории / redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Вильнюс : Институт геологии, 2001. – 102 p. : iliustr. – Santr. liet. – Bibliogr.: p. 97–101 (85 pavad.). – ISBN 9986-615-30-5.

2002

326. **Ignotas Domeika**, 1802–1889 = Ignacy Domeyko, 1802–1889 : gyvenimas, darbai ir indėlis į mokslą : tarptautinės mokslinės konferencijos darbai, 2002 m. rugsėjo 10–12 d., Vilnius, Lietuva / Vilniaus universitetas, Lietuvos mokslų akademija, Geologijos ir geografijos institutas ... [et al.] ; sudarė ir redagavo A. Grigelis ; redakcinis komitetas: V. Baltrūnas, R. Griškaitė, J. Paškevičius, B. Railienė. – Vilnius : [Utenos Indra], 2002. – 354 p. : iliustr. – Gret. tekstas liet., angl. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 9986-711-56-8.
327. **Jankauskas T.** Cambrian stratigraphy of Lithuania / Institute of geology of Lithuania, Vilnius university ; editorial board: V. Baltrūnas (chairman), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, J. Paškevičius, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : Geologijos institutas, 2002. – 249 p. : iliustr., lent., schem. – Santr. liet. – Bibliogr.: p. 205–233 (262 pavad.). – ISBN 9986-6145-14-3.
328. **Jankauskas T., Sakalauskas V., Šliaupa S.** Lietuvos vėdas / Lietuvos geologijos institutas, Vilniaus universitetas, Lietuvos geologijos tarnyba ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas (pirmininkas), A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2002. – 84 p. : lent., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 76–84 (87 pavad.). – ISBN 9986-61545-14-3.
329. **Mažeika J.** Radionuclides in geoenvironment of Lithuania = Radionuklidai Lietuvos geoplinkoje : monografija / Geologijos institutas. Radioizotopinių tyrimų laboratorija ; editorial board: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos institutas], 2002. – 215 p. : lent., schem. – Santr. liet. – Bibliogr.: p. 201–212 (190 pavad.). – ISBN 9986-615-32-1.

2003

Journal of environmental engineering and landscape management. – Žr. Nr. 312.

330. **Lietuvos** tektoninė sandara = Tectonic structure of Lithuania / Geologijos ir geografijos institutas ; sudarė ir redagavo P. Suveizdis ; redakcinė kolegija: V. Baltrūnas, A. Grigelis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, P. Suveizdis, E. Trimonis, A. Zuzevičius. – Vilnius : [Geologijos ir geografijos institutas], 2003. – 160 p. : lent., schem., žml. – Santr. angl., rus. – Bibliogr.: p. 123–130 (135 pavad.). – ISBN 9955-555-03-3.

2004

331. **Lietuvos** Žemės gelmių raida ir išteklių = Evolution of Earth crust and its resources in Lithuania : žurnalo „Litosfera“ leidinys / G. Motuza, G. Skridlaitė, V. Narbutas ... [et al.] ; Geologijos ir geografijos institutas, Vilniaus universitetas ; atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius : Petro ofsetas, 2004. – 699 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 652–690 (445 pavad.) + Priedas: Lietuvos Žemės gelmių raida ir išteklių = Evolution of Earth crust and its resources in Lithuania [elektroninis išteklius] : žemėlapių atlasas. – ISBN 9955-555-04-1.

2005

332. **Evolution** of geological environment in Lithuania [elektroninis išteklius] / Institute of geology and geography ; editorial board: A. Zuzevičius (editor in chief), V. Baltrūnas, J. Diliūnas, K. Dundulis, L. Paškevičienė, G. Skridlaitė, P. Šinkūnas, J. Valiukevičius, R. Zinkutė ; english translation A. Jurkonytė. – Vilnius : Geologijos ir geografijos institutas, 2005. – 308 p. : iliustr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – ISBN 9955-555-05-X.

2006

333. **Kabailienė M.** Gamtinės aplinkos raida Lietuvoje per 14 000 metų / recenzavo: V. Baltrūnas, M. Stančikaitė. – Vilnius : Vilniaus universiteto I-kla, 2006. – 471 p. : lent., schem. – Bibliogr.: p. 446–460 (269 pavad.). – ISBN 9986-19-902-6.
334. **Motuza G.** Magminių ir metamorfinių uolienu petrologija : vadovėlis aukštosioms mokykloms / Vilniaus universitetas ; recenzavo V. Baltrūnas, S. Šliaupa. – Vilnius : Vilniaus universiteto I-kla, 2006. – 332, [1] p. : iliustr. – Bibliogr.: p. 295–304. – ISBN 9986-19-932-8.

2007

335. **Geologijos** akiračiai : Lietuvos geologų sąjungos žurnalas / atsakingasis redaktorius V. Juodkazis ; nariai: L. Augulytė, V. Baltrūnas, S. Gadeikis, R. Guobytė, A. Klimas, A. Marcionis, J. Satkūnas, G. Skridlaitė, P. Šinkūnas. – Vilnius : Lietuvos geologų sąjunga, 2007, Nr. 1–4–2017, Nr. 1–. – Nuo 2011, Nr. 1 atsakingasis redaktorius. – ISSN 1392-0006.
336. **Švedas K., Česnulevičius A.** Geomorfologijos pratybos : metodinė priemonė / Vilniaus pedagoginis universitetas. Gamtos mokslų fakultetas. Bendrosios geografijos katedra ; recenzentai: V. Baltrūnas, R. Krupickas. – Vilnius : Vilniaus pedagoginio universiteto I-kla, 2007. – 74 p. : lent., schem. – ISBN 978-9955-20-171-7.

2009

337. **Gelvonai** : monografija / sudarytojai: V. Girininkienė, K. Morkūnas, P. Krikščiūnas ; redaktoriai: V. Girininkienė, V. Baltrūnas, A. Gaigalas ... [et al.]. – Vilnius : Versmė, 2009. – 1384 p. : iliustr., faks., žml. – Santr. angl. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 1346–1373. – Bibliogr. str. gale ir išnašose. – ISBN 978-9955-589-09-9. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 15).
- 337a. **Вестні** Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя хімічных навук / галоўны рэдактар С. А. Усанаў ; рэдакцыйная калегія: В. Я. Агабекаў, А. В. Більдюкевіч, В. Балтрунас ... [и др.]. – Мінск : Беларуская навука, 2009, № 1–4–2017, № 1–. – ISSN 0002-3590.

2011

338. **Akademikas** Vytautas Gudelis / Lietuvos mokslų akademija, Klaipėdos universitetas ; sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis ; recenzentai: V. Baltrūnas, E. Červinskas, O. Pustelnikovas. – Klaipėda : Klaipėdos universiteto I-kla, 2011. – 368 p. : iliustr. – Santr. angl. – Asmenvardžių r-klė: p. 354–362. – ISBN 978-9955-18-565-9.
339. **Algimantas** Grigelis : bibliografijos rodyklė / Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos institutas ; sudarė: V. Juodėnienė, D. Malinauskaitė, B. Railienė ; redaktorių kolegija: V. Baltrūnas, R. Cicėnienė, L. Ž. Gelumauskaitė, S. Narbutas (pirm.), R. Pukėnienė (ats. red.). – Vilnius : Utenos Indra, 2011. – 320 p. : iliustr. – Santr. angl. – ISBN 978-9986-498-49-0.

340. **Geosciences** in Lithuania : challenges and perspectives = Geomokslai Lietuvoje : iššūkiai ir perspektyvos, [2011 m. rugsėjo 23 d., Vilnius] / Nature research centre. Institute of geology and geography ; vyriausiasis redaktorius A. Grigelis ; redakcinis komitetas: V. Baltrūnas, M. Stančikaitė, J. Taminskas, G. Žalūdienė. – Vilnius, 2011. – 172 p. : iliustr., diagr., lent., schem., žml. – Santr. angl. – Bibliogr. str. gale. – (Baltica, ISSN 0067-3064 ; vol. 24.).
341. **Lietuvos** lokaliniai tyrimai / atsakingoji redaktorė G. Juščiūtė ; monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisija: V. Baltrūnas, A. Gaigalas, V. Gerulaitis ... [et al.]. – Vilnius : Versmė, 2011.– (Lietuvos valsčiai ; kn. 21).
D. 1, 2000–2002. – 1082 p. : iliustr., žml. – Santr. angl. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 1041–1063. – Bibliogr. str. gale ir išnašose. – ISBN 978-9955-589-24-2.
342. **Panemunėlis** / vyriausiasis redaktorius V. Mačiekus ; monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisija: V. Baltrūnas, V. Gerulaitis ... [et al.]. – Vilnius : Versmė, 2011. – Bibliogr. str. gale ir išnašose. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 22).
D. 1. – 857 p. : iliustr., portr., žml.– ISBN 978-9955-589-26-6.
D. 2. – 858–1684 p. : iliustr., portr., žml. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 1607–1661. – ISBN 978-9955-589-27-3.

2012

343. **Gamtos** mokslų fakulteto bakalauro ir magistrantų mokslinė konferencija. Geografija : pranešimų medžiaga, Vilnius, 2012 05 10 / Lietuvos edukologijos universitetas. Gamtos mokslų fakultetas ; redakcinė kolegija: pirmininkas A. Česnulevičius ; nariai: A. J. Stanaitis, V. Baltrūnas, Z. Kairaitis ... [et al.]. – Vilnius, 2012. – 71 p. : iliustr., lent., žml. – Bibliogr. pranešimų gale.
344. **Prušinskienė S.** Smėlio gruntų ypatumai ir jų tyrimo metodai : mokomoji knyga / Vilniaus Gedimino technikos universitetas ; recenzavo: V. Baltrūnas, S. Gadeikis. – Vilnius : Technika, 2012. – 182 p. : graf., iliustr., lent., schem. – Bibliogr.: p. 180–182 (49 pavad.). – ISBN 978-609-457-201-2.

2013

345. **Motuzas G.** Kaip veikia Žemė: geologijos pagrindai / recenzentai: V. Baltrūnas, E. Lekevičius, G. Stankūnavičius. – Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2013. – 528 p. : iliustr., žml. – Bibliogr.: p. 475–494. – ISBN 978-5-420-01719-7.

2014

346. **Akademikas** Juozas Dalinkevičius / Vilniaus universitetas ; sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis ; redakcinė komisija: V. Baltrūnas, A. Jurgaitis, J. Paškevičius, P. Šinkūnas, A. Linčius, Z. Malinauskas, V. Narbutas, V. Skuodis. – Vilnius : Vilniaus universiteto I-klė, 2014. – 856 p. : iliustr., schem., žml. – Santr. angl. – Asmenvardžių r-klė: p. 831–849. – ISBN 978-609-459-329-1.
- 346a. **Mokslo** Lietuva : Lietuvos mokslininkų laikraštis / vyriausiasis redaktorius J. Jasaitis ; parengė: V. Baltrūnas, V. Gontis, V. Daniūnas ... [et al.]. – Vilnius : Mokslininkų laikraštis, 2014, rugs. 18 (Nr. 16) –. – ISSN 1392-7191.

2015

347. **Geologija.** Geografija = Geology. Geography / Lietuvos mokslų akademija ; redakcinė kolegija: D. Veteikis (pirmininkas), D. Kaminskas (pirmininko pavaduotojas) ; nariai:

V. Baltrūnas, G. Beconytė, A. Grigelis ... [et al.]. – Vilnius : Lietuvos mokslų akademija, 2015, t. 1, Nr. 1–4–2017, t. 3, Nr. 1–. – ISSN 2351-7549.

348. **Lietuvos** geologų sąjungos žurnalo „Geologijos akiračiai“ bibliografijos rodyklė, 1991–2015 m. / Lietuvos mokslų akademijos biblioteka, Lietuvos geologų sąjunga ; sudarė S. Dagienė ; redaktorių kolegija: V. Baltrūnas (ats. red.), H. Giedrikas, A. Šalnaitė, A. Trumpienė. – Vilnius, 2015. – 109 p. – Asmenvardžių r-klė: p. 95–108. – (Geologijos akiračiai, ISSN 1392-0006 ; Priedas 4 (100)).

2016

349. **Inžinerinė** geologija / G. Skridlaitė, S. Prušinskienė, V. Jakimavičiūtė-Maselienė, S. Gadeikytė ; Vilniaus Gedimino technikos universitetas ; recenzentai: V. Baltrūnas, K. Dundulis. – Vilnius : Technika, 2016. – 328 p. : iliustr., schem. – Bibliogr. sk. gale. – ISBN 978-609-457-663-8.
350. **Kalenda Č.** Achilo kulno papėdėje : pasaulinė ekologinė krizė Lietuvoje / recenzavo: B. Kuzmickas, T. Kačerauskas, V. Baltrūnas. – Vilnius : Vilniaus universiteto I-kla, 2016. – 301 p. – Santr. angl. – Pavardžių ir dalykinė r-klės: p. 289–296. – Bibliogr.: p. 280–288. – ISBN 978-609-459-616-2.
- 350a. **Вестник** Белорусского государственного университета. Серия 2, Химия. Биология. География / Белорусский государственный университет ; Е. А. Антипова (главный редактор), Н. В. Клебанович, В. Балтрунас ... [и др.]. – Минск, 2016, № 1–3. – ISSN 2308-9164. – Toliau leidžiamas: География. Геология = Geography. Geology : журнал Белорусского государственного университета. 2017, № 1–. – ISSN 2521-6740.

2017

351. **Onuškis** : monografija / vyriausioji redaktorė-sudarytoja Ž. Driskiuvienė ; monografių serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisija: R. Apanavičius, V. Baltrūnas, G. Blažienė ... [et al.]. – Vilnius : Versmė, 2017. – 1572 p. : iliustr., faks., žml. – Bibliogr. str. gale ir išnašose. – ISBN 978-609-8148-81-0. – (Lietuvos valsčiai ; kn. 34).

География. Геология = Geography. Geology : журнал Белорусского государственного университета. – Žr. Nr. 350a.

NEPUBLIKUOTI MOKSLO TIRIAMIEJI DARBAI

1971

352. **Докладная** записка о результатах картирования минеральных вод района курорта Друскининкай за 1970–1971 г.г. и их использования для разведки месторождения / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция, Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; составители: А. Кондратас, А. Шляупа, Г. Имбрасайте, В. Балтрунас. – Вильнюс, 1971. – 21 lap. : schem. – GTC GGI fondas; RF 288.

1972

353. **Отчет** комплексных геолого-гидрогеологических съёмочных работах м-ба 1: 50 000 / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция, Литовский научно-исследовательский геологоразведочный

институт ; составители: А. Шляупа, В. Балтрунас, Г. Имбрасайте. – Вильнюс, 1972. – 3 d. – 1004 lap. + 2 apl. : iliustr., graf. – LGT fondas; Nr. 2649.

1973

354. **Отчет** о параметрическом бурении в Юго–Восточной Литве, проведённом в 1971–1973 г.г. / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция, Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; составители: А. Шляупа, Г. Мотуза, Т. Скрипкина, В. Балтрунас, Г. Гуревичене. – Вильнюс, 1973. – 3 d. – 602 lap. + 1 apl. + 10 graf. dok. : iliustr. – LGT fondas; Nr. 2734.

1974

355. **Отчёт** о комплексных геолого-гидрогеологических съёмочных работах м-ба 1: 50 000 на листов N-34-60-B-b, N-34-60-B-g, N-35-49-A-a и N-35-49-A-v, проведённых в 1972–1973 г.г. / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция, Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; составители: А. Шляупа, В. Балтрунас ... [и др.]. – Вильнюс, 1974. – 4 d. – 884 lap. + 2 apl. + 42 graf. dok. : iliustr., graf. – LGT fondas; Nr. 2816.

1975

356. **Комплексное** геологическое изучение погребённых речных долин и ложбин выполаживания и размыва на территории Южной Прибалтики / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; исполнители: Р. А. Апирубите, В. И. Балтакис, В. А. Балтрунас ... [и др.]. – Вильнюс, 1975. – 507 lap. : iliustr., lent., schem. – Bibliogr.: lap. 417–440 (207 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 400.

1976

357. **Отчёт** о глубинном геологическом картировании кристаллического фундамента на площади Друскиникай–Варена в Южной Литве, проведённом в 1973–1976 г.г. / Управление геологии Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция ; составители: Г. Мотуза, В. Балтакис, В. Балтрунас, А. Жвикас, И. Норвайшас, И. Першин, Д. Степоненас, А. Шляупа. – Вильнюс, 1976. – 5 d. – 1102 lap. + 3 apl. + 27 graf. dok. : iliustr., žml. – LGT fondas; Nr. 2944.

1977

358. **Строение** четвертичных отложений и палеогеоморфология межледниковий : (на примере опорных районов Южной Литвы) (специальность 04.00.01 – геология) : диссертация на соискание ученой степени кандидата геолого-минералогических наук / Управление геологии при Совете Министров Литовской ССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; научный руководитель А. И. Гайгалас. – Вильнюс, 1977. – 318 lap. : graf., lent., schem. – Bibliogr.: lap. 240–274 (341 pavad.).

1978

359. **Типовая** легенда для крупномасштабных геологических карт Прибалтики : (не-плановый отчет) / Управление геологии при Литовской ССР. Литовский научно-

исследовательский геологоразведочный институт ; составители: В. Ю. Саладжюс, В. И. Балтакис, В. А. Балтрунас ... [и др.]. – Вильнюс, 1978. – 215 lap. : iliustr., lent. – Bibliogr.: lap. 205–207 (33 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 400.

1979

360. **Отчёт** о проведённой групповой геологической съёмке масштаба 1:50 000 в Юго–Восточной Литве, на территории листов N-35-49-G, N-35-50-V, N-35-61-B, N-35-62-A / Управление геологии Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция ; составители: А. Шляупа, В. Балтрунас ... [и др.]. – Вильнюс, 1979. – 3 d. – 782 lap. + 3 apl. + 84 graf. dok. : iliustr., lent. – LGT fondas; Nr. 3130.

1981

361. **Отчёт** о проведении бурения с целью установления структуры четвертичной толщи Снайгупельского участка (Лаздияйский р-он, Лит. ССР), расположенного в пределах топографических листов N-34-72-G-g и N-35-61-V-v / Управление геологии Литовской ССР. Комплексная геологическая экспедиция ; составители: В. Балтрунас, В. Вонсавичюс, О. Кондратене, А. Шляупа. – Вильнюс, 1981. – 193 lap. + 1 apl. + 7 graf. dok. : iliustr., lent., žml. – LGT fondas; Nr. 3417.

1984

362. **Онаучно-исследовательской работе** изучение опорных разрезов верхнего плейстоцена и составление литолого-палеогеографических карт плейстоцена Литвы м-ба 1:500 000 : (заключительный) / Управление геологии Литовской ССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; исполнители: О. П. Кондратене, В. А. Балтрунас, З. А. Малинаускас ... [и др.]. – Вильнюс, 1984. – 208 lap. + 1 apl. + 7 graf. dok. : iliustr., lent., schem., žml. – Bibliogr.: lap. 188–196 (94 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 575.
363. **Объяснительная** записка о проведённой ревизии керна скважин Литовской ССР и подготовке экспозиции эталонных руководящих волунов / Управление геологии Литовской ССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; исполнители: В. Балтрунас, А. Юшквичюте. – Вильнюс, 1984. – 68 lap. : iliustr. – LGT fondas; Nr. 3697.

1986

364. **Отчёт** о научно-исследовательской работе комплексное изучение опорных разрезов среднего плейстоцена и палеогеографические реконструкции по территории Литвы / Управление геологии при Литовской ССР. Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт ; исполнители: З. А. Малинаускас, В. П. Вонсавичюс, О. П. Кондратене, В. А. Балтрунас ... [и др.]. – Вильнюс, 1986. – 197 lap. : graf., iliustr., lent. – Bibliogr.: lap. 183–190 (78 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 613.

1987

365. **Объяснительная** записка о проведённых работах по теме № 6–86 „Учёт, систематизация и хранение образцов палеонтологических и литологических коллекций, накопившихся при проведении геологоразведочных работ на территории Литовской ССР“ : опытно-методическая партия по ревизии кernoвого материала ЛитНИГРИ, 1986–87 г.г. / В. Балтрунас, А. Лаймутите ; Литовское производственное объединение по геологоразведочным работам („Литвагеология“), Литовский научно-

исследовательский геологоразведочный институт. – Вильнюс, 1987. – 28 lap. : iliustr., lent. – Bibliogr.: lap. 24 (5 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 622.

366. **Учѐт**, систематизация и хранение образцов палеонтологических и литологических коллекций, накопившихся при проведении геологоразведочных работ на территории Литовской ССР / В. Балтрунас, А. Лаймутите; Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт. – Вильнюс, 1987. – 30 lap. : iliustr. – LGT fondas; Nr. 3905.

1988

367. **Объяснительная** записка о проведѐнных опытно-методических работах по ревизии и закладке на долговременное хранение kernового материала скважин Литовской ССР в 1985–1988 г.г. / В. Балтрунас, И. Норвайшас, А. Угинчюс; Литовское производственное объединение по геологоразведочным работам („Литвагеология“), Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт. – Вильнюс, 1988. – 105 lap. : iliustr., lent. – Bibliogr.: lap. 43–44 (16 pavad.) – GTC GGI fondas; RF 625, LGT fondas; Nr. 3941.
368. **Объяснительная** записка о проведѐнных работах по Грудаскому объекту (тема 046) „Разработка и внедрение системы по ревизии и закладке на долговременное хранение kernового материала на примере скважин Южной Литвы“ / В. Балтрунас, А. Угинчюс; Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт. – Вильнюс, 1988. – 23 lap. : lent. – Bibliogr.: lap. 23 (4 pavad.) – GTC GGI fondas; RF 643, LGT fondas; Nr. 3981.

1989

369. **Lietuvos** TSR Trakų rajono racionalaus įsivainimo ir išplanavimo schema : (ekogeologinis modelis) masteliu 1:50 000, sudaryta geologinių duomenų pagrindu : tema 037 : tekstiniai priedai / atsakingas vykdytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1989. – 166 lap. – GTC GGI fondas; RF 935.
370. **Lietuvos** TSR Trakų rajono racionalaus įsivainimo ir išplanavimo schema : (ekogeologinis modelis) : sudaryta geologinių duomenų pagrindu. M 1:50000 / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, J. Valiūnas, J. Vaitkevičienė, K. Dundulis, A. Pavalkytė. – Vilnius, 1989. – 74 lap. + 4 žml. – LGT fondas; Nr. 4300.
371. **Отчѐт** о проведѐнной научно-исследовательской работе „Подготовить подпрограмму исследований охраны и рационального использования ресурсов литосферы КНТП „Экология“ тема № 48 / Литовский научно-исследовательский геологоразведочный институт; ответственный исполнитель В. Балтрунас; исполнители: Г. Юозапавичюс, А. Зузявичюс, И. Дилюнас, В. Балтакис, З. Малинаускас. – Вильнюс, 1989. – 48 lap. : lent. – GTC GGI fondas; RF 670.

1991

372. **Временные** методические рекомендации по составлению эколого-геологических карт при крупномасштабном картировании (масштаб 1:500 000) / В. Балтрунас, В. Иодакзис ... [и др.]. – Вильнюс, 1991. – 68 lap. + 4 graf. dok. : žml. – LGT fondas; Nr. 4107.
373. ***Оперативная** оценка экологической обстановки территории по материалам крупномасштабного геологического картографирования (на примере изучения

Тракайского района Южной Литвы : (объяснительная записка) / В. Балтрунас, А. Шляупа, Ю. Валуонас, К. Дундулис, Ю. Вайткявичене, А. Павальките. – Москва, 1991.

1992

374. ***Trakų** rajono ekogeologinis žemėlapis. M 1:50000 : [rankraštis] / atsakingas vykdytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1992. – 4 lap.

1993

375. ***Šalčininkų** rajono ekogeologinis žemėlapis. M 1:50000 : [rankraštis] / atsakingas vykdytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1993. – 4 lap.

1994

376. ***Valstybinė** mokslo programa „Lietuvos geologinės aplinkos evoliucija ir žemės gelmių išteklių kitimo prognozė“ („Litosfera“) : siūlymas programai ruošti / Geologijos institutas, Vilniaus universitetas ; parengė: V. Baltrūnas, K. Dundulis, V. Kadūnas, V. Juodkazis, G. Motuza, A. Jurgaitis, P. Suveizdis, P. Musteikis, A. Zuzevičius. – Vilnius, 1994. – 11 lap.

1995

377. **Ataskaita** už 1993–1994 metais vykdytą mokslinio tyrimo darbą „Lietuvos kvartero nuogulų stovymės sandaros struktūrinis įvertinimas ir stratigrafinio bei genetinio identifikavimo principai geologinės nuotraukos efektyvumo didinimui“ / V. Baltrūnas, M. Melešytė, A. Bitinas, A. Šliaupa, P. Šinkūnas, O. Kondratienė, V. Šeirienė, J. Satkūnas ; Geologijos institutas. – Vilnius, 1995. – 168 lap. : lent., schem. – GTC GGI fondas; RF 736, LGT fondas; Nr. 4356.

1996

378. **1993–1996** metų mokslinio tyrimo darbo „Lietuvos kvartero limnoglacialinių baseinų molynų ypatybės ir jų susidarymo dėsningumai“ ataskaita / Lietuvos geologijos tarnyba, Geologijos institutas ; atsakingas vykdytojas V. Baltrūnas ; vykdytojai: P. Šinkūnas, B. Karmaza, Z. Malinauskas, V. Kazakauskas, N. Blažauskas. – Vilnius, 1996. – 123 lap. + 7 graf. dok. : graf., iliustr., lent. – GTC GGI fondas; RF 760, LGT fondas; Nr. 4459.

1997

379. **Akmens** amžius Pietų Lietuvoje : (geologijos, paleogeografijos ir archeologijos duomenimis) 1994–1997 metų darbų ataskaita / Geologijos institutas, Vilniaus universitetas, Lietuvos istorijos institutas, Lietuvos nacionalinis muziejus ; mokslo programos tarybos pirmininkas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1997. – 2 d. – 491 lap. + 1 apl. + 8 graf. dok. : graf., iliustr., lent. – GTC GGI fondas; RF 773, LGT fondas; Nr. 4553.
380. **Lietuvos** pleistoceno paleoreljefas ir jo kartografavimo ypatumai : (ataskaita už 1994–1997 metais vykdytą temą Nr. 10603) / V. Baltrūnas, V. Pukelytė ; Geologijos institutas. – Vilnius, 1997. – 35 lap. + 1 graf. dok. : graf., iliustr. – GTC GGI fondas; RF 776, LGT fondas; Nr. 4579.

1999

381. **Lietuvos** valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamo kompleksinio mokslinio tyrimo darbo „Raigardo slėnio – unikalaus kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje

kultūroje“ ataskaita / Geologijos institutas, Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus dailės akademija ; darbo mokslinis vadovas A. Širmulis ; atsakingas darbo vykdytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1999. – 135 p. : iliustr., žml. – GTC GGI fondas; RF 816.

382. **Žemės** gelmių, kaip biosferos metraščio, raida ir tendencijos globalinių ir regioninių teorijų kontekste : (valstybinės mokslo programos „Litosfera“ rėmuose) / V. Baltrūnas, V. Purnas ; Geologijos institutas. Kvartero geologijos sektorius. – Vilnius, 1999. – 37, 71 lap. : lent. – GTC GGI fondas; RF 820.

2002

383. **Valstybinės** mokslo programos „Litosfera“ 11 problemos temos „Geologinės aplinkos ir jos išteklių kitimo įvertinimo bei prognozavimo metodologija“ (tema 70607) : ataskaita / Valstybinė mokslo programa „Litosfera“, Geologijos ir geografijos institutas ; atsakingasis temos vykdytojas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2002. – 36 lap. : lent. – Santr. liet., angl. – Bibliogr.: lap. 29–30 (23 pavad.). – GTC GGI fondas; RF 869.

2003

384. **Valstybinės** mokslo programos „Lietuvos žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ (Litosfera) : 1996–2003 m. darbų ataskaita / Geologijos ir geografijos institutas ; Vilniaus universitetas ; atsakingasis redaktorius V. Baltrūnas. – Vilnius, 2003. – 4 d. – 1256 lap. : iliustr., lent., schem., žml. – Bibliogr. str. gale. – GTC GGI fondas; RF 883.

MOKSLININKŲ RENGIMAS

Disertacinių darbų vadovas

1994

385. **Валюнас Ю.** Оценка геологического потенциала и экогеологических условий для целей территориального планирования : автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора естественных наук : (2E – геология и минералогия) / Институт геологии ; научный руководитель В. Балтрунас : комитет докторантуры: В. Балтрунас, В. Иодказис, А. Кудельский ... [и др.]. – Вильнюс, 1994. – 25 p. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 23–25 (18 pavad.).

2002

386. **Guobytė R.** Lithuanian surface : geology, geomorphology and deglaciation = Lietuvos paviršiaus geologijos ir geomorfologijos ypatumai bei deglaciacijos eiga : abstract of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilniaus universitetas / pirmininkas ir darbo vadovas V. Baltrūnas ; nariai: A. Gaigalas, M. Kabailienė, P. Šinkūnas ... [et al.] ; oponentai: A. Česnulevičius, B. Karmaza. – Vilnius, 2002. – 31 p. : iliustr., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 23–27 (20 pavad.).

Disertacinių darbų oponentas

2002

387. **Kisieliene D.** Palaeocarpological complexes of Lithuania Quaternary and their stratigraphical significance = Lietuvos kvartero paleokarpologiniai kompleksai ir jų reikšmė stratigrafijai : abstract of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Institute of

Geology and Geography ; chairman and scientific advisor O. Kondratienė ; opponents: J. Naujalis, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2002. – 28 p. : iliustr. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 26 (11 pavad.).

2006

388. **Brannvall E.** Investigation of heavy metals and petroleum products in the roadside environment and remediation by natural sorbents = Sunkiųjų metalų ir naftos produktų kelio aplinkoje tyrimai ir mažinimas naudojant gamtinius sorbentus : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor P. Baltrėnas ; opponents: V. Baltrūnas, A. Girgždys. – Vilnius : Technika, 2006. – 24 p. : iliustr. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 18–20.
389. **Greičiūtė K.** Research on soil disturbance and pollution with heavy metals in military grounds and potential of electrokinetic remediation application = Karinių poligonų dirvožemio pažeidimų ir taršos tyrimai bei elektrokinetinio metodo taikymo galimybės : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor S. Vasarevičius ; opponents: V. Baltrūnas, J. J. Blynas. – Vilnius : Technika, 2006. – 24 p. : iliustr. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 19–21.

2007

390. **Baltrėnaitė E.** Investigation and evaluation of the transfer of heavy metals from the soil to the tree = Sunkiųjų metalų pernašos iš dirvožemio į medį tyrimai ir įvertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor D. Butkus ; opponents: V. Baltrūnas, A. Zigmontienė. – Vilnius, 2007. – 24 p. : diagr., iliustr. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 17–18 (12 pavad.).
391. **Gadeikytė S.** Assessment and modelling of the mechanical load and geological environment interaction outcomes in the urbanized territories = Urbanizuotų teritorijų mechaninės apkrovos ir geologinės aplinkos sąveikos pasekmių vertinimas ir modeliavimas : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University ; consultant K. J. Dundulis ; chairman A. Gaigalas ; members: R. Mokrik, A. Klimas, A. Česnulevičius ... [et al.] ; opponents: R. R. Kaczyński, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2007. – 40 p. : iliustr. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 17–18 (8 pavad.).

2011

392. **Damųšytė A.** Post-glacial geological history of the Lithuanian coastal area = Lietuvos pajūrio geologinė raida poledynmečiu : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05P) / Vilnius University, Nature Research Centre. Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor M. Kabailienė ; opponents: V. Baltrūnas, N. Blažauskas. – Vilnius, 2011. – 84 p. : diagr., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 76–77 (16 pavad.).

2013

393. **Kelevišius K.** Study of vibratory pile bearing capacity based on parameters measured during installation = Vibropolio laikomosios galios nustatymas pagal įrengimo metu išmatuotus parametrus : summary of doctoral dissertation : technological sciences, civil engineering (02T) / Vilnius Gediminas Technical University ; mokslinis vadovas J. Amšiejus ; gini-

mo tarybos pirmininkas A. Laurinavičius ; oponentas V. Baltrūnas. – Vilnius : Technika, 2013. – 18 p. : diagr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 13 (14 pavad.).

2015

394. **Paškauskaitė J.** Pleistocene deposit structure and sedimentation conditions of Lithuanian maritime region = Lietuvos pajūrio pleistoceno nuogulų sandara ir sedimentacijos sąlygos : summary of doctoral dissertation : physical science, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre, Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor P. Šinkūnas ; opponents: V. Baltrūnas, S. Gulbinskas. – Vilnius, 2015. – 44 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 43 (13 pavad.).

Disertacinių darbų gynimo komiteto pirmininkas

1999

395. **Mažeika J.** Radionuklidų migracijos ir transformacijos dėsningumai Lietuvos geologinėje aplinkoje : habilitacinio darbo santrauka : fiziniai mokslai, geologija 05 P / Vilniaus universitetas, Geologijos institutas ; pirmininkas V. Baltrūnas ; nariai: V. Juodkakis, K. Kilkus, A. Klimas ... [et. al.]. – Vilnius, 1999. – 41 p. : lent. – Aut. darbų sąrašas: p. 39–40 (25 pavad.).

2005

396. **Jakimavičiūtė-Masalienė V.** Impact of Lithuania's radioactive waste storage facilities on the environment – hydrogeological and radioecological aspects = Lietuvos radioaktyviųjų atliekų saugyklų poveikis aplinkai – hidrogeologiniai ir radioekologiniai aspektai : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor J. Mažeika ; chairman: A. A. Klimas, P. Poškas, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 2005. – 29 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 27 (6 pavad.).

2006

397. **Čyžienė J.** Baltijos regiono kambro uolienuų diagenėzė, kolektorinės savybės ir sedimentacinio baseino raida = Diagenesis, reservoir quality and basin history model of cambrian succession in the Baltic region : daktaro disertacijos santrauka : fiziniai mokslai, geologija (05 P) / Vilniaus universitetas, Geologijos ir geografijos institutas ; mokslinis konsultantas S. Šliaupa ; pirmininkas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2006. – 38, [2] p. : iliustr. – Santr. angl. – Autorinių darbų sąrašas: p. 34 (9 pavad.).

2007

398. **Bagdanavičiūtė I.** Evaluation of geological environment and its application in spatial planning = Geologinės aplinkos vertinimas ir jo panaudojimas teritorijų planavimui : summary of doctoral thesis : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor J. Valiūnas ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2007. – 38 p. : schem., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 35–36 (9 pavad.).

2009

399. **Šečkus J.** Study of the South–Eastern Baltic sea development applying geological modeling methods : summary of doctoral thesis : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Institute of Geology and Geography ; consultant: A. Grigelis, J. Harff,

L. Ž. Gelumauskaitė ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2009. – 29 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 26 (5 pavad.).

2010

400. **Žaržojus G.** Analysis of the results and it influence factors of dynamic probing test and interrelation with cone penetration test data in Lithuanian soils = Dinaminio zondavimo rezultatų ir juos įtakančių veiksnių analizė bei sąsajos su statinio zondavimo duomenimis Lietuvos gruntuose : summary of doctoral thesis : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University ; research supervisor K. J. Dundulis ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2010. – 31, [1] p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 26–27 (9 pavad.).

2011

401. **Vėjelytė I.** The Telšiai and Drūkšiai–Polotsk deformation zones : petrography and U/Pb geochronology = Telšių ir Drūkšių–Polocko deformacijos zonos : petrografija ir U/Pb geochronologija : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre. Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor G. Motuza ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2011. – 50 p. : iliustr., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 44–45 (15 pavad.).

2013

402. **Skuratovič Ž.** Unsaturated zone models and their application for radioactive waste repository safety analysis = Aeracijos zonos modeliai ir jų taikymai radioaktyviųjų atliekų kapinyno saugos analizei : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre. Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor J. Mažeika ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2013. – 48 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 46–47 (16 pavad.).

2014

403. **Šliaupienė R.** Prospects of CO₂ geological storage in the Baltic sedimentary basin = Anglies dvideginio dujų geologinio saugojimo perspektyvos Baltijos sedimentaciniame baseine : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre. Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor N. Molenaar ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014. – 38 p. : iliustr., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 34–35 (12 pavad.).
404. **Štuopis A.** Formation and modelling assessment peculiarities of the Quaternary aquifer system groundwater resources in the southeastern part of Lithuania = Pietryčių Lietuvos kvartero komplekso požeminio vandens išteklių formavimasis ir vertinimo modeliavimo metodais ypatumai : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre ; scientific supervisor R. Mokrik ; scientific consultant J. Mažeika ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014. – 58 p. : iliustr., diagr., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 51–52 (6 pavad.).

2015

405. **Baubinienė A.** Origin heterogeneity and dynamics of Lithuanian fluvial islands = Lietuvos upių salų genetinė įvairovė ir jų dinaminė kaita : summary of doctoral dissertation : physical science, physical geography (06 P) / Vilnius University, Nature Research Centre. Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor J. Taminskas ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015. – 58 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 45–46 (13 pavad.).

2016

406. **Pačėsa A.** Evaluation of seismic hazard of low seismicity platform areas: a case study of the Baltic region = Platforminių mažo seisminio aktyvumo sričių seisminio pavojaus vertinimas Baltijos regiono pavyzdžiu : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Nature Research Centre ; scientific supervisor S. Šliaupa ; chairman V. Baltrūnas. – Vilnius, 2016. – 65 p. : iliustr., graf., žml. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 61–63 (24 pavad.).

Disertacinių darbų gynimo komitetų ir tarybų narys

1993

407. ***Gelumbauskaitė L. Ž.** Pietryčių Baltijos dugno reljefas ir kai kurios jo tyrimų metodinės problemos : gamtos mokslų daktaro disertacija (2D – geografija) / Vilniaus universitetas ; mokslinis vadovas V. Gudelis ; komiteto gynimo narys V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 1993. – 118 lap. : lent., schem. – Bibliogr.: 97 pavad.
408. **Satkūnas J.** Rytų Lietuvos tarpledynmetinių nuosėdų slūgsojimo sąlygos, sandara ir formavimosi ypatybės = Условия залегания строения и особенности формирования межледниковых отложений восточной Литвы : mokslų daktaro disertacija : gamtos mokslai, geologija ir mineralogija – 2E / Vilniaus universitetas ; komiteto gynimo narys V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 1993. – 266 lap. : lent., schem., žml.

1994

409. ***Gulbinskas S.** Šiuolaikinių dugno nuosėdų formavimosi ypatumai sistemoje Nemunas–Kuršių marios–Baltijos jūra : gamtos mokslų daktaro disertacijos autoreferatas : (2E – geologija ir mineralogija) / Vilniaus universitetas ; komiteto gynimo narys V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 1994. – 22 p.

1995

410. **Karmaza B.** Pleistoceno kontinentinio apledėjimo skandinaviškos srities rytinio sektoriaus litogenetinių kompleksų atskleidimas aerofotonuotraukose : (Lietuvos atraminių plotų pavyzdžiu) : mokslų daktaro disertacijos autoreferatas : gamtos mokslai (2E – geologija ir mineralogija) / Geologijos institutas ; mokslinis vadovas A. Gaigalas ; nariai: V. Dvareckas, A. Jurgaitis, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 1995. – 23 p. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 22–23 (14 pavad.).

1998

411. **Gadeikis S.** Engineering geological conditions of Klaipėda city = Klaipėdos miesto inžinerinės geologinės sąlygos : abstract of doctor's thesis : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University; committee of ph. d. course: K. Dundulis ; members: V. Juodkazis, A. Jurgaitis, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 1998. – 35 p. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 31 (8 pavad.).

1999

412. **Česnulevičius A.** Morfometrinė Lietuvos reljefo struktūra = Morphometric structure of Lithuanian relief : habilitacinio darbo santrauka : fiziniai mokslai, geografija (06 P) / Vilniaus universitetas ; habilitacijos komitetas: pirmininkas V. Dvareckas, nariai: V. Baltrūnas, M. Eidukevičienė, P. Kavaliauskas ... (et al.). – Vilnius : Geografijos institutas, 1999. – 72 p. : žml., lent., schem. – Gret. tekstas angl., liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 38 (17 pavad.).

2000

413. **Stančikaitė M.** Natural and human initiated environmental changes throughout the Late Glacial and Holocene in Lithuania territory = Gamtiniai ir žmogaus veiklos sąlygoti aplinkos pokyčiai Lietuvos teritorijoje vėlyvajame ledynmetyje ir holocene : abstract of doctoral dissertation, physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University ; scientific advisor of the work M. Kabailienė ; members: A. Gaigalas, J. Naujalis, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius, 2000. – 33 p. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 31–33 (19 pavad.).

2002

414. **Blažauskas N.** Paviršinių priededyninių fluivioglacialinių nuogulų sedimentacijos rekonstrukcija (Rytų Lietuvos pavyzdžiu) : daktaro disertacijos santrauka : fiziniai mokslai, geologija (05 P) / Vilniaus universitetas ; pirmininkas ir darbo vadovas A. Jurgaitis ; nariai: V. Baltrūnas, A. Česnulevičius, O. Pustelnikovas ... [et al.]. – Vilnius, 2002. – 25 p. : schem. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 23–24 (12 pavad.).
415. **Zdanavičiūtė O.** Petroleum geochemistry and regularities in formation of oil field in the southeastern part of the Baltic syncline : abstract of doctor habilitus dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Institute of Geology ; habilitation committee P. Suveizdis ; members: V. Baltrūnas, Z. J. Beresnevičius, T. Jankauskas ... [et al.]. – Vilnius, 2002. – 47 p. : iliustr. – Aut. darbų sąrašas: p. 48 (15 pavad.).
416. **Žalūdienė G.** Juozas Lukoševičius conception the Earth underground and its significance in the knowledge of the lithosphere : (historical, methodic and methodological aspects) = Juozo Lukoševičiaus Žemės gelmių raidos koncepcija bei jos reikšmė litosferos pažinimui : (istorinis, metodinis ir metodologinis aspektai) : abstract of doctoral thesis : physical sciences, geology (05 P) / Institute of Geology and Geography ; committee of ph. d. course: chairman J. Paškevičius ; members: V. Baltrūnas, L. Klimka, J. A. Krikštopaitis ... [et al.]. – Vilnius, 2002. – 47, [1] p. – Santr. liet. – Bibliogr.: p. 45–47 (37 pavad.).

2003

417. **Račkauskas V.** Influence of pollution by chemical substances upon the strength parameters of glacial soil (Šiauliai area) = Cheminės taršos įtaka glacialinių gruntų stiprumo parametrams (Šiaulių regiono pavyzdžiu) : abstract of doctor's thesis : physical sciences, geology (05P) / Vilnius University ; chairman and scientific advisor of the work K. J. Dundulis ; members: R. Mokrik, V. Baltrūnas, A. A. Alikonis ... [et al.]. – Vilnius, 2003. – 34 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 29–30 (6 pavad.).

2004

418. **Simniškytė-Strimaitienė A.** Cultural dynamics in the Selonia region (1st.–13th c. AD) = Kultūrinė dinamika Sėlos regione (I–XIII a. po Kr.) : summary of doctoral dissertation : humanities, history (05 H) / Vilnius University ; doctoral dissertation adviser V. Šimėnas ; chairman A. Luchtanas ; members: M. Michelbertas, V. Baltrūnas, V. Kazakevičius ... [et al.]. – Vilnius, 2004. – 27 p. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 27 (6 pavad.).

2005

419. **Vaišis V.** Investigation and evaluation of biosorbents for oil products = Naftos produktus sugeriančių biosorbentų tyrimas ir įvertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University / scientific supervisor P. Baltrūnas ; members: D. Butkus,

A. Sirvydas, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2005. – 24 p. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 18–20 (13 pavad.).

2006

420. **Barzdžiuvienė V.** The sedimentation of Pleistocene clastic intertill deposits of East Lithuania = Rytų Lietuvos pleistoceno klastinių tarpmoreninių nuogulų sedimentacija : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University, Institute of Geology and Geography ; scientific supervisor P. Šinkūnas ; members: V. Baltrūnas, A. Česnulevičius, J. Lazauskienė ... [et al.]. – Vilnius, 2006. – 32 p. – Santr. angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 28–29 (16 pavad.).
421. **Pilkytė L.** Investigation of concentrations of radionuclides in Lithuanian construction materials, modelling and evaluation of exposure due to these radionuclides = Radionuklidų savitojo aktyvumo statybinėse medžiagose Lietuvoje eksperimentinis tyrimas, jų sukeltos apšvitos modeliavimas ir vertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor P. Baltrūnas ; members: D. Styro, J. Skeivalas, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2006. – 24 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 18–20 (18 pavad.).

2007

422. **Jankaitė A.** Research on heavy metals in roadside and evaluation of their influence on the environment = Sunkiųjų metalų pakelėse tyrimai ir įtakos aplinkai vertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering and landscape management (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor S. Vasarevičius ; members: V. Baltrūnas, I. Eitminavičiūtė, R. L. Idzelis ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2007. – 24 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 17–19 (11 pavad.).
423. **Volungevičius J.** The peculiarities of soil cover territorial differentiation in the context of landscape structure (in case of Lithuania's territory) = Dirvožemio dangos teritorinės diferenciacijos ypatumai kraštovaizdžio struktūros kontekste (Lietuvos teritorijos pavyzdžiu) : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geography (06 P) / Vilnius University ; academic advisor P. Kavaliauskas ; members: A. J. Motuzas, V. Baltrūnas, K. Švedas ... [et al.]. – Vilnius, 2007. – 24 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 48 (5 pavad.).

2008

424. **Anikėnienė A.** Research and modeling of the recent vertical movements of the Earth's crust on the basis of geodetic measurements (samples on Lithuanian territory) = Dabartinių vertikalųjų žemės plutos judesių tyrimas ir modeliavimas taikant geodezinius matavimus (Lietuvos teritorijos pavyzdžiu) : summary of doctoral dissertation : technological sciences, measurement engineering (10 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor A. Zakarevičius ; members: J. Skeivalas, V. Baltrūnas, S. Sakalauskas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2008. – 23 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 18–20 (11 pavad.).
425. **Marcinkonis S.** Tvarų dirvožemių naudojimą ribojančių veiksnių regioniniai tyrimai : habilitacijos procedūrai teikiama mokslo darbų apžvalga : biomedicinos mokslai-agronomija (06 B) / Lietuvos žemdirbystės institutas ; habilitacijos komisijos pirmininkė I. Brazauskienė ; nariai: A. Sliesaravičius, V. Baltrūnas, A. Bukantis ... [et al.]. – Akademija, 2008. – 23 p. – Santr. liet., angl. – Aut. darbų sąrašas: p. 20 (18 pavad.).

2009

426. **Povilanskas R.** Pajūrio juostinių krantovaizdžių aplinkotvarka : habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga : biomedicinos mokslai, ekologija ir aplinkotyra (03B) / Klaipėdos universitetas ; komisijos pirmininkas R. Juknys ; komisijos nariai: R. Gražulevičienė, V. Stravinskienė, V. Baltrūnas ... [et al.]. – Klaipėda : Klaipėdos universiteto I-kla, 2009. – 36 p. : iliustr. – Aut. darbų sąrašas: p. 33–35 (21 pavad.).
427. **Puzienė R.** Evaluation of the impact of vertical movements of the Earth's crust on levelling networks = Vertikaliųjų žemės plutos judesių įtakos niveliacijos tinklams vertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, measurement engineering (10 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor A. Zakarevičius ; chairman P. Petroškevičius ; members: V. Č. Aksamitauskas, V. Baltrūnas, K. Kazlauskas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2009. – 21, [1] p. : diagr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 16–17 (14 pavad.).

2011

428. **Sukova T.** Dynamic models of non-metallic mineral deposits and their use during the development of a deposit = Nerūdinių naudingųjų iškasenų telkinių dinaminė modelių sudarymas ir jų panaudojimas telkinio eksploatavimo eigoje : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University ; scientific supervisor A. Jurgaitis ; members: V. Baltrūnas, A. Bitinas, N. Blažauskas ... [et al.]. – Vilnius, 2011. – 38 p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 33 (3 pavad.).

2012

429. **Balakauskas L.** Development of the late glacial and holocene forest vegetation in Lithuania, according to LRA : (landscape reconstruction algorithm) modelling data = Vėlyvojo ledynmečio ir holoceno miškų augalijos raida Lietuvoje LRA : (kraštovaizdžio atkūrimo algoritmo) modeliavimo duomenimis : summary of doctoral dissertation : physical sciences, geology (05 P) / Vilnius University ; scientific supervisor M. Kabailienė ; members: V. Baltrūnas, J. Satkūnas, G. Vaikutienė ... [et al.]. – Vilnius, 2012. – 53 p. : iliustr. – Aut. darbų sąrašas: p. 50–51 (11 pavad.).

2013

430. **Bulevičius M.** Influence of the properties of flexible road pavement structure on the service indices of wearing courses = Kelių tampriosios dangos konstrukcijų savybių įtaka jų viršutinio sluoksnio eksploatacijos rodikliams : summary of doctoral dissertation : technological sciences, civil engineering (02T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor K. Petkevičius ; members: J. Atkočiūnas, V. Baltrūnas, A. Keršys ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2013. – 24, [1] p. : schem. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 19 (6 pavad.).
431. **Litvinaitis A.** The evaluation of the influence of coastal sediments on river water quality = Pakrančių nuogulų įtakos upių vandens kokybei įvertinimas : summary of doctoral dissertation : technological sciences, environmental engineering (04 T) / Vilnius Gediminas Technical University ; scientific supervisor V. Šaulys ; members: V. Baltrūnas, D. Styro, J. Taminskas ... [et al.]. – Vilnius : Technika, 2013. – 22, [1] p. : iliustr. – Santr. liet. – Aut. darbų sąrašas: p. 17–18 (11 pavad.).

2017

432. **Bičkauskas G.** Minijos regioninio aukšto (silūras) karbonatų sedimentologija ir diagenėzė Lietuvoje = Sedimentology and diagenesis of Minija regional stage (Silurian) carbonates in Lithuania : daktaro disertacijos santrauka : fiziniai mokslai, geologija (05 P) / Vilniaus universitetas, Gamtos tyrimų centras ; mokslinis konsultantas N. Molenaar ; nariai: V. Baltrūnas, A. Bitinas, S. Šliaupa ... [et al.]. – Vilnius, 2017. – 46 p. : iliustr., lent. – Aut. darbų sąrašas: p. 44–45 (11 pavad.).

STUDENTŲ MOKSLINIŲ DARBŲ VADOVAS IR RECENZENTAS

Magistro baigiamųjų darbų vadovas

2011

433. **Lajauskas A.** Medininkų kalvyno ir Eišiškių plynaukštės paviršinių pakraštinių darinių palyginamoji charakteristika Lietuvoje / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2011. – 57 p.

2012

434. **Šuminskaitė V.** Lietuvos geotopai ir jų kilmė : mitologinės versijos ir mokslo duomenys, jų panaudojimas geografijos mokymo procese / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2012. – 80 p.

2014

435. **Redeckas L.** Pakruojo rajono geologinis potencialas ir jo apsauga / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: V. Baltrūnas, D. Kulbickas. – Vilnius, 2014. – 72 p.

2015

436. **Lozovskis S.** Subglacialinės sedimentacijos ypatybės Ruopiškio drumlinoido pavyzdžiu / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas ; recenzentas P. Šinkūnas. Vilnius, 2015.

2016

437. **Vasiljevaitė R.** Ignalinos rajono ekogeologinės situacijos vertinimas racionaliame teritorijos planavime / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2016. – 106 p.

Magistro baigiamųjų darbų recenzentas

1977

438. **Rudnickaitė E.** Merkinės apylinkių kvartero darinių geonuotrauka bei stambiaklastinės morenų dalies petrografiniai tyrimai / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Vaitiekūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 1977. – 140 p. : iliustr.

2007

439. **Petkauskienė D.** Merkio baseino vandens turizmo galimybių analizė / Vilniaus pedagoginis universitetas ; darbo vadovai: K. Švedas, J. Taminskas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2007. – 73 p. : iliustr.

2008

440. **Debesiūnaitė V.** Lietuvos pleistoceno stratigrafija ir paleogeografija geochronologinių tyrimų duomenimis / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas A. Bitinas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2008. – 46 p. : iliustr.

2009

441. **Salamakinas V.** Fliuvioglacialinių nuogulų sedimentacijos dinaminės fazės, granulometrinė ir petrografinė sudėtis, siekiant įvertinti jų susidarymo aplinkas ir mineralinių žaliavų panaudojimo galimybes : (Didžiasalio telkinių pavyzdžiu) / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas A. Gaigalas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2009.

2011

442. **Šinkūnė E.** Priededyninės sedimentacijos atspindys fliuvioglacialinių nuogulų tekstūrose / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2011.

2014

443. **Kazbaris M.** Fliuvioglacialinė sedimentacija zandrų proksimalioje dalyje : (Samninkų ir Rūsteikių pavyzdžiu) / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.
444. **Lukaitė S.** Vakarų Kuršo aukštumos ir Vakarų Žemaičių plynaukštės reljefo epigenetinė transformacija : (upių slėnių pavyzdžiu) / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas A. Česnulevičius ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014. – 90 p.
445. ***Puciliauskas K.** Fliuvioglacialinė sedimentacija Vokės proslėnyje / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.

2017

446. ***Slauto L.** Paskutiniojo apledėjimo ledyno dinamika Kauno marių apylinkėse / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2017.

Magistro baigiamųjų darbų vertinimo komisijos narys

2014

447. **Pastarnokas S.** Biogeografijos metodų taikymas aplinkos geografiniuose tyrimuose ir edukacijoje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: Z. Kairaitis, K. Branauskas ; komisijos nariai: V. Baltrūnas, V. Gerulaitis, L. Olberkytė ... [et al.]. – Vilnius, 2014. – 76 p. : iliustr.
448. **Saplinskienė I.** Geografijos užduočių analizė „Žemė“ ir „Šok“ serijos mokykliniuose vadovėliuose / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas Z. Kalvaitis ; komisijos nariai: V. Baltrūnas, V. Gerulaitis, L. Olberkytė ... [et al.]. – Vilnius, 2014. – 68 p. : lent.

Bakalauro baigiamųjų darbų vadovas

2003

449. ***Razumaitė I.** Paskutinio apledėjimo moreninės dangos ypatumai Šiaurės Lietuvoje / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas ; recenzentas B. Karmaza. – Vilnius, 2003.

2006

450. ***Pliuškytė I.** Durpių susidarymas, ištekliai, gavyba ir panaudojimas Lietuvoje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: V. Baltrūnas, D. Kulbickas. – Vilnius, 2006.

2010

451. ***Šuminskaitė V.** Žemės drebėjimai Lietuvoje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2010.

2012

452. **Preikšas E.** Lietuvos Šiaurės vakarų krašto riedulių-gamtos paminklų sudėtis, amžius, dydis ir kilmė / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2012.
453. **Turskytė L. M.** Šiaulių krašto geologinių ir geomorfologinių gamtos paminklų sudėtis, kilmė ir gamtosauginė situacija / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2012.

2014

454. **Dombrovskaja S.** Vilniaus miesto geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.
455. **Jaakevičius M.** Utenos rajono geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.
456. **Kasiliauskis J.** Šilalės rajono geopaveldas ir jo pritaikomumas mokykloje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.
457. **Žvironaitė L.** Riedulių panaudojimo mastai ir ypatumai Anykščių krašto pastatų statyboje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.

2015

458. **Gricius K.** Geoterminės energijos panaudojimo perspektyvos Lietuvoje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
459. **Ivanovienė J.** Mineralinio vandens ištekliai ir gavyba Lietuvoje 1988–2013 metais / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
460. **Lukaševičienė A.** Smėlio ir žvyro ištekliai bei gavyba Lietuvoje 1988–2013 metais / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
461. **Mongirdienė A.** Baltijos šalių riedulių pasiskirstymas, apsauga ir panaudojimas / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
462. **Norkutė E.** Kvarco grupės mineralų įvairovė, gavyba ir praktinis panaudojimas / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
463. **Norušaitė R.** Smegduobių įvairovė, periodiškumas ir pasiskirstymas Biržų ir Pasvalio rajonuose (2000–2014 m.) / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
464. **Seibutis J.** Geopaveldo ir piliakalnių pasiskirstymo bei apsaugos dėsningumai Anykščių rajone / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: D. Kulbickas, V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.

Bakalauro baigiamųjų darbų recenzentas

2003

465. ***Stonytė E.** Pelkių rūdos panaudojimas, geocheminės sudėties ir su ja susijusių vietovardžių analizė Vakarų Lietuvoje / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas B. Karmaza ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2003.

2004

466. ***Reklaitytė L.** Pagramančio, Genčių, Alangos ir Jocių atodangų geologiniai tyrimai Pagramančio regioniniame parke / Vilniaus universitetas ; darbo vadovė R. Guobytė ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2004.

2005

467. ***Traška M.** Mūšos limnoglacialinio baseino Paiešmenės atraminio ploto nuosėdų ypatumai / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas B. Karmaza ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2005.

2009

468. **Beinoraitė I.** Kisieliškių atodangos tarpmoreninių nuogulų sedimentacija / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2009.
469. **Norkūnas M.** Vilkiškių I ir II atodangų vidurinio–viršutinio pleistoceno akvalinių smėlingų nuogulų sudėtis ir sedimentacinės sąlygos / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas A. Gaigalas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2009.

2012

470. **Kazbaris M.** Sedimentacijos sąlygos Gariūnų ir Pagirių fluvio-glacialinėse terasose / Vilniaus universitetas ; darbo vadovas P. Šinkūnas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2012.

2014

471. **Skrodenytė L.** Lietuvos melioruotų žemių būklės analizė ir teritorinė sklaida / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: M. Pileckas, Z. Gulbinas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2014.

2015

472. **Dulevičiūtė G.** Geologinių ir hidrogeologinių objektų Pasvalio rajone ir Bauskės savivaldybėje būklės analizė / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: Z. Gulbinas, D. Kulbickas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.
473. **Lukošiūtė K.** Mineralinio vandens išteklių Lietuvoje ir jų panaudojimo mastai balneologijoje / Lietuvos edukologijos universitetas ; darbo vadovai: J. Taminskas, D. Kulbickas ; recenzentas V. Baltrūnas. – Vilnius, 2015.

PROGRAMOS IR PROJEKTAI

1994–1997

474. **Akmens** amžius Pietų Lietuvoje / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ; programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

1998–1999

475. **Raigardo** slėnio – unikalaus kultūros ir gamtos paminklo – raida ir vaidmuo dvasinėje kultūroje (RAIGARDAS) / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ; programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

1996–2004

476. **Lietuvos** žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė (LITOSFERA) : valstybinė mokslo programa / Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Geologijos institutas, Vilniaus universitetas ; programos rengėjas ir pirmininkas (iki 2000 m.) V. Baltrūnas.

2000–2001

477. **Kai** gamta kultūros dalis / programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

2001–2004

478. **Kultūrinio** landšafto raida per 5000 metų Virvytės, Minijos, Varduvos aukštupiuose. Tema „Regioniniai ir lokalūs kraštovaizdžio bei augalijos vegetacijos pokyčiai“ (P-16/01) / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas, Geologijos ir geografijos institutas ; vadovas V. Baltrūnas.

2005

479. **Silicininės** uolienos kaip žaliava priešistoriniams dirbiniams / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ; Lietuvos istorijos institutas, Geologijos ir geografijos institutas, Pedagoginis universitetas ; projekto vadovas V. Baltrūnas.

2005–2007

480. **Lietuvos** glaciogeninių nuogulų genetinių tipų ir atmainų paplitimo bei formavimosi ypatumai. Tema „Žemės gelmių, vandens, klimato ir kraštovaizdžio būklės bei teritorijos savybių kaitos tyrimai“ / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas, Geologijos ir geografijos institutas ; vykdytos dalies vadovas V. Baltrūnas.

2006

481. **Moreninių** nuogulų sedimentacija ledyno aplinkoje ir jos modelio vizualizavimas / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ; programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

2007–2009

482. **Klimato** kaitos atspindys paskutiniojo ledynmečio-tarpledynmečio ciklo nuosėdose (PALEOKLIMATAS) / Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas ; programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

2010–2011

483. **Lietuvos** ekosistemos : klimato kaita ir žmogaus poveikis : nacionalinė mokslo programa. Tema : Pagrindinių kvartero šiltnaminių paleoaplinkos sąlygų ir jų kaitos cikliškumo nustaty-

mas (KVARTERAS) / Lietuvos mokslo taryba, Gamtos tyrimų centras ; programos rengėjas ir vadovas V. Baltrūnas.

2011

484. **Aukštos** kvalifikacijos specialistų, atitinkančių valstybės ir visuomenės poreikius biologinių ir žemės gelmių išteklių naudojimo srityje, rengimo tobulinimas (BIOGEONAUUDA-A)⁴⁸. Naujo studijų dalyko programos rengimas : aplinkos geologija / Vytauto Didžiojo universitetas ; programos rengėjai: V. Baltrūnas, R. Taraškevičius.

2011–2012

485. **Glacigeninių** darinių, susidariusių deglaciacijos proceso metu, sedimentacijos sąlygų nustatymas / Lietuvos mokslo taryba ; projekto vadovas V. Baltrūnas.

2012–2014

486. **Lietuvos** ekosistemos : klimato kaita ir žmogaus poveikis : nacionalinė mokslo programa. Tema : Kvartero šiltmečių paleoaplinkos pokyčių cikliškumas, dinamika ir kaitos modeliai (CIKLAS) / Lietuvos mokslo taryba, Gamtos tyrimų centras ; projekto vadovas V. Baltrūnas.

2013–2014

487. **Lietuvos**–Baltarusijos dvišalio bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje programa. Tema : Baltarusijos ir Lietuvos pasienio rajonų pleistoceno nuosėdų geologinė koreliacija bei paleoaplinkos rekonstrukcijos / Lietuvos mokslo taryba, Gamtos tyrimų centras ; projekto vadovas V. Baltrūnas.

MOKSLO POPULIARINIMO STRAIPSNIAI

1968

488. **Geologų** ginčai // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, kovo 20 (Nr. 8), p. 1.
Apie Geologijos būrelio veiklą Vilniaus universitete.
489. **Į vienuoliktus** žengiant // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, bal. 17 (Nr. 12), p. 6.
Apie Vilniaus universiteto turistų klubo veiklą.
490. **Kur** alsuoja žemė : įdomieji keliai // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, gruod. 13 (Nr. 34), p. 3.
491. **Šaltiniai** / B. Vainiūnas // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, bal. 17 (Nr. 12), p. 3.
Apie kraštotylinę veiklą Vilniaus universitete.

1969

492. **Iki** sąskrydžio – 8 dienos // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, rugs. 19 (Nr. 25), p. 3.
Apie Vilniaus universiteto turistų klubo veiklą.
493. **Pažinkime** gimtąjį kraštą / B. Vainiūnas // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, bal. 4 (Nr. 11), p. 2.
Apie Vilniaus universiteto Gamtos fakulteto kraštotylininkų susirinkimą.
494. **Turistų** klubo... // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, lapkr. 28 (Nr. 35), p. 3.
Apie Vilniaus universitete turistų klube veikiančią kraštotylininkų sekciją.

495. **Žemaičių** pulko keliais : iš turistų dienoraščio [po Radviliškio kraštą] // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, vas. 7 (Nr. 3), p. 3–4.
496. **Žygių** „siela“ [S. Timonovas] / V. Matulaitis, V. Baltrūnas. – (Mūsų jubilatai) // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, spal. 17 (Nr. 29), p. 4.

1973

497. **Ar iš** tikrųjų Raigardas prasmego? / V. Baltrūnas, A. Šliaupa // Mūsų gamta. – Vilnius, 1973, Nr. 5, p. 5.
Apie Raigardo slėnio atsiradimą Varėnos rajone.
498. **Didžiosios** Nemuno kilpos / V. Baltrūnas, A. Šliaupa. – Žml. // Mūsų gamta. – Vilnius, 1973, Nr. 12, p. 6–7.
499. **Druskininkų** turtai. – (Žmogus ir gamta) // Tiesa. – Vilnius, 1973, birž. 22 (Nr. 145), p. 4.
Apie gydomąjį mineralinį vandenį.

1974

500. **Velnio** duobė / V. Baltrūnas, R. Krupickas, V. Morkūnas. – Schem. // Mūsų gamta. – Vilnius, 1974, Nr. 5, p. 8–9.
Velnio duobės Trakų rajone atsiradimo hipotezės.

1976

501. **Rajono** geologinės vertybės [Varėnos raj.]. – (Žmogus ir gamta) // Raudonoji vėliava. – Varėna, 1976, liep. 22 (Nr. 86), p. 3–4.

1977

502. **Akmens** kaimas. – (Žmogus ir gamta) // Raudonoji vėliava. – Varėna, 1977, liep. 14 (Nr. 81), p. 3.
Apie geologinius tyrimus Varėnos rajone.
503. **Kelios** pastabos. – Rec. kn.: Punios šilas. Vilnius : Mokslas, 1976 // Mūsų gamta. – Vilnius, 1977, Nr. 8, p. 11.

1978

504. **Saugokime** riedulius / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, V. Vaitonis // Mūsų gamta. – Vilnius, 1978, Nr. 5, p. 14.
Dėl ledynmečio liudininkų išsaugojimo.
505. **Šeškinės** ozas. – Iliustr. // Mūsų gamta. – Vilnius, 1978, Nr. 4, p. 17.
506. **Verknės** žemupys. – Iliustr // Mūsų gamta. – Vilnius, 1978, Nr. 10, p. 16–17.
Apie Nemuno intaką.

1979

507. **Nepakeičiama** vertybė / G. Motuza, V. Baltrūnas. – Iliustr. // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1979, lapkr. 15 (Nr. 219), p. 4.
Diskusinis straipsnis gamtos apsaugos klausimais.
508. **Nepaprastų** gamtos reiškinių liudininkai / J. Paškevičius, V. Baltrūnas. – Iliustr., schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1979, Nr. 2, p. 7–9.
Apie Akmens kaimo (Varėnos raj.) atodangas.

509. **Neries** dukra – Bražuolė // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1979, spal. 18 (Nr. 201), p. 4.
Upelio geologinė ir geomorfologinė apžvalga.
510. **Дочь** Нерис – Бражуоле // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1979, 18 окт. (№ 201), p. 4.
511. **Незаменимая** ценность / Г. Мотуза, В. Балтрунас. – Иллюстр. // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1979, 15 нояб. (№ 219), p. 4.

1980

512. **Ant** geologinio pamato gyvenant // Mūsų gamta. – Vilnius, 1980, Nr. 12, p. 6–7.
Apie geologinio kartografavimo darbus.
513. **Czarc** dół // Przdownik. – Trakai, 1980, 13 marca (Nr. 31), p. 3.
514. **Kai** gamta – kultūros dalis. – (Žmogus ir gamta) // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1980, liep. 24 (Nr. 143), p. 4.
Apie gamtos paminklų apsaugą.
515. **Velnio** duobė // Spartuolis. – Trakai, 1980, kovo 13 (Nr. 31), p. 3.
Apie karstinio rajono gamtos paminklų Trakų rajone.
516. **Великие** ценности общества // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1980, 24 июля (№ 143), p. 2.
517. **Чертовая** яма // Ударник. – Тракай, 1980, 13 марта (№ 31), p. 3.
Apie karstinio rajono gamtos paminklų Trakų rajone.

1981

518. **Amžių** sukurti lobiai // Tiesa. – Vilnius, 1981, saus. 16 (Nr. 13), p. 4.
Apie geologinius tyrinėjimus Lietuvoje.
519. **Kantrūs** Puntuko broliai – ir apdainuoti, ir apkalbėti / parengė H. Gudavičius. – Iliustr. // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1981, gruod. 3 (Nr. 231), p. 4.
Diskusinis straipsnis apie kuriamą riedulių ekspoziciją Vievyje. Diskusijoje dalyvavo P. Suveizdis, A. Gaigalas, G. Motuza, E. Vodzinskas, V. Baltrūnas ir kiti mokslininkai.
520. **Mineralų** pasaulyje : [recenzija]. – Rec. kn.: Korkutis V. Mineralų pasaulyje. Vilnius : Mokslas, 1980 // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1981, saus. 8 (Nr. 5), p. 4.
521. **Naujas** geologijos mokslo židinyš // Spartuolis. – Trakai, 1981, geg. 19 (Nr. 58), p. 3.
Apie Lietuvos geologijos instituto kerno saugyklą Vievyje.
522. **В мире** минералов. – Рец. kn.: Korkutis V. Mineralų pasaulyje. Vilnius : Mokslas, 1980 // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1981, 8 янв. (№ 5), p. 4.
523. **Новое** учреждение геологии // Ударник. – Тракай, 1981, 19 мая (№ 58), p. 3.
Apie Lietuvos geologijos instituto kerno saugyklą Vievyje.
524. **Терпеливые** братья Пунтукаса / подготовил Г. Гудавичюс. – Иллюстр. // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1981, 3 дек. (№ 231), p. 4.
Diskusinis straipsnis apie kuriamą riedulių ekspoziciją Vievyje. Diskusijoje dalyvavo P. Suveizdis, A. Gaigalas, G. Motuza, E. Vodzinskas, V. Baltrūnas ir kiti mokslininkai.

1982

525. **Bražuolė** / V. Baltrūnas, A. Juškevičiūtė. – Iliustr. – (Mūsų upės) // Mūsų gamta. – Vilnius, 1982, Nr. 10, p. 14.
Apie Neries intaką ir jo apylinkes.

526. **Gelmių** tyrinėtojas : pokalbis su geologijos mineralogijos m. kand. Valentinu Baltrūnu / [kalbėjosi] V. Armalis // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1982, liep. 31 (Nr. 145), p. 3.
Apie kerno reikšmę geologiniuose tyrimuose.
527. **Ką pasakoja** geologinis žemėlapis / V. Baltrūnas, G. Motuza // Tiesa. – Vilnius, 1982, kovo 4 (Nr. 52), p. 2.
528. **Kodėl** apledėja žemynai? // Tiesa. – Vilnius, 1982, gruod. 12 (Nr. 285), p. 4.
529. **Punios** kilpa. – Iliustr., schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1982, Nr. 5, p. 12–13.
Su redakcijos prieraišu apie autorių.
530. **Snaigupėlės** paslaptys. – Iliustr. // Mūsų gamta. – Vilnius, 1982, Nr. 3, p. 10–11.
Apie Nemuno intako žemurio geologinius tyrimus.
531. **Исследователи** недр : интервью с интересным человеком / беседу провел В. Армалис // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1982, 31 июля (№ 146), p. 3.
Pokalbis su geologijos mineralogijos m. kand. Valentinu Baltrūnu apie kerno reikšmę geologiniuose tyrimuose.

1983

532. **Apie** Lietuvos aukštumas. – Rec. kn.: Kudaba Č. Lietuvos aukštumos. Vilnius : Mokslas, 1983 // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1983, gruod. 29 (Nr. 248), p. 6.

1984

533. **Geologinė** nuotrauka / A. Šliaupa, V. Baltrūnas. – Schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1984, Nr. 11, p. 8–9.
534. **Mineralų** grožis. – Iliustr. // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1984, rugs. 6 (Nr. 171), p. 3.
Apie J. Lissausko mineralų kolekciją Viewyje.
535. **Красота** минералов // Комсомольская правда. – Вильнюс, 1984, 6 сент. (№ 171), p. 3.

1987

536. **Bražuolė** – grobikė? // Spartuolis. – Trakai, 1987, rugs. 8 (Nr. 108), p. 3.
Upelio geologinė ir geomorfologinė apžvalga.
537. **Didžiausieji** Lietuvos akmenys. – Iliustr. // Spartuolis. – Trakai, 1987, spal. 31 (Nr. 131), p. 3.
538. **Największe** kamienne Litwy. – Iliustr. // Przodownik. – Trakai, 1987, 31 paźdz. (Nr. 131), p. 3.
539. **Pratęskime** akmenų gyvenimą // Valstiečių laikraštis. – Vilnius, 1987, birž. 23 (Nr. 76), p. 4.
Apie riedulių išsaugojimo reikšmę.
540. **Zaborcza** Bražuole? // Przodownik. – Trakai, 1987, 8 wrzes. (Nr. 108), p. 3.
Upelio geologinė ir geomorfologinė apžvalga.
541. **Бражуоле** – захватчица? // Ударник. – Тракай, 1987, 8 сент. (№ 108), p. 3.
Upelio geologinė ir geomorfologinė apžvalga.
542. **Самые** большие камни Литвы. – Iliustr. // Ударник. – Тракай, 1987, 31 окт. (№ 131), p. 3.

1988

543. **Muziejuje** – kraštotvarkos klaidos? // Komjaunimo tiesa. – Vilnius, 1988, geg. 26 (Nr. 100), p. 3.
Apie Lietuvos ekologijos muziejaus įkūrimą.

1989

544. **Beskaitant** Žemės metraštį. – Schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1989, Nr. 1, p. 7–8.
545. **Didžiausieji** Lietuvos akmenys. – Iliustr., lent. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1989, Nr. 9, p. 28–29.
546. **Kur** statysime naftos bazę. – Iliustr. // Kalba Vilnius. – Vilnius, 1989, bal. 21 (Nr. 17), p. 3.

1990

547. **Dėl būtinųjų** geologinių tyrimų Lietuvoje organizavimo ir finansavimo / V. Baltrūnas, A. Bitinas, A. Grigelis, G. Juozapavičius, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, A. Klimas, G. Motuza, V. Narbutas, R. Rajeckas, P. Suveizdis, A. Šliaupa // Informacinis biuletenis / Lietuvos geologų sąjunga. – Vilnius, 1990, Nr. 1, p. [2–3].
548. **Milžinkapis**, kurį supiltų visa Lietuva / V. Baltrūnas, G. Motuza // Voruta. – Vilnius, 1990, Nr. 11, p. 4.
Apie planuojamą paminklo statybą stalinizmo aukoms atminti.
549. **Model** ekologiczny rajonu Trakajskiego // Galwe. – Trakai, 1990, 15 marca (Nr. 31), p. 3 ; 17 marca (Nr. 32), p. 3 ; 24 marca (Nr. 35), p. 3–apr. 3 (Nr. 39), p. 3.
550. **Trakų** rajono ekologinis modelis // Galvė. – Trakai, 1990 kovo 15 (Nr. 31), p. 3; kovo 17 (Nr. 32), p. 3; kovo 24 (Nr. 35), p. 3–bal. 3 (Nr. 39), p. 3.
551. **Экологический** модель Тракайского района // Гальве. – Тракай, 1990 15 марта (№ 31), p. 3; 17 марта (№ 32), p. 3; 24 марта (№ 35), p. 3–3 апр. (№ 39), p. 3.

1991

552. **Ból** drzew w nac. – Iliustr. // Galwe. – Trakai, 1991, 26 kwiec. (Nr. 44/45), p. 3.
553. **Ekogeologinės** situacijos įvertinimas – sėkmingo gamtinės aplinkos naudojimo garantija / V. Baltrūnas, A. Šliaupa, J. Valiūnas. – Schem. // Lietuvos ūkis. – Vilnius, 1991, Nr. 15, p. 27–28.
554. „**Geologijos** akiračių“ redakcijos pokalbis su Lietuvos valstybinės geologijos tarnybos direktoriumi Gediminu Motuza ir Lietuvos geologijos instituto direktoriumi Valentinu Baltrūnu : pristatome naujus Lietuvos Respublikos geologinių organizacijų vadovus // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1991, Nr. 3, p. 6–9.
555. **Lietuvos** geologų nacionalinį komitetą steigiant / V. Baltrūnas, A. Grigelis, V. Juodkazis, G. Juozapavičius, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, G. Motuza, J. Paškevičius // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1991, Nr. 4, p. 29.
556. **Medžių** skausmas mumyse. – Iliustr. // Galvė. – Trakai, 1991, bal. 26 (Nr. 44/45), p. 3.
557. **Padrašinio** žodžiai žaliajai opozicijai // Galvė. – Trakai, 1991, gruod. 6 (Nr. 115), p. 2, 4.
558. **Słowa** otuchy pod adresem zielonej opozycji // Galwe. – Trakai, 1991, 6 grudz. (Nr. 115), p. 2, 4.
559. **Žemės** gelmių ir geologijos vieta gamtonaudos ir aplinkosaugos sistemoje / V. Baltrūnas, G. Juozapavičius. – Santr. angl., p. 28 // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1991, Nr. 1, p. 16–17.
560. **Боль** деревьев в нас. – Iliustr. // Гальве. – Тракай, 1991, 26 апр. (№ 44/45), p. 4.
561. **Ободрительные** слова зелёной оппозиции // Гальве. – Тракай, 1991, 6 дек. (№ 115), p. 2, 4.

1992

562. **Kai** išklausomas oponentas, laimi tiesa, kai girdimas tik savo balsas, pralaimi visi // Lietuvos rytas. – Vilnius, 1992, rugs. 17 (Nr. 182), p. 10.
Apie neapgalvotų statybų pasekmes gamtai.
563. **Nešė** velnias akmenį... – Iliustr. // Galvė. – Trakai, 1992, liep. 14 (Nr. 56), p. 3.
Apie liaudies sukurtus padavimus.
564. ...**Nešė** velnias akmenį! – Koment. str.: Malinauskas Z. Velniava ... : arba LGS emblemos simbolio paieška // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1992, Nr. 1, p. 20–22 // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1992, Nr. 3, p. 36–37.
565. **Niós!** diabe! kamien... – Iliustr. // Galve. – Trakai, 1992, 14 lip. (Nr. 56), p. 3.
566. **Velnio** duobė / V. Baltrūnas, A. Šliaupa. – Schem. – Bibliogr.: 1 pavad. // Apie Lietuvos Žemę : Lietuvos geografijos skaitiniai / sudarė: Č. Kudaba, R. Krupickas. – Kaunas, 1992. – P. 353–355.
567. **Нес** черт камень... – Iliustr. // Гальве. – Тракай, 1992, 14 июля (№ 56), p. 3.

1993

568. **Apie** noosferą arba Padržšinimo žodis Žaliajai opozicijai // Žalioji Lietuva. – Vilnius, 1993, kovas (Nr. 5), p. 3; Žalioji Lietuva. – Vilnius, 1993, spal. 11 (Nr. 1), p. 4.
Apie žmogaus ir gamtos santykį.

1994

569. **Ekologinė** geologija – nauja geologijos mokslų kryptis // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1994, Nr. 3, p. 3–6.
570. **Lietuvos** geologijos mokslo vystymo koncepcija // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1994, Nr. 1, p. 56–60.
Koncepcijos rengimo iniciatyvinė grupė: V. Baltrūnas, A. Grigelis, K. Dundulis, V. Juodkazis, A. Jurgaitis, V. Kadūnas, G. Motuza, P. Musteikis, P. Suveizdis, A. Zuzevičius.

1995

571. **Benešant** akmenį : pokalbis su Geologijos instituto direktoriumi V. Baltrūnu / [kalbėjosi] A. Mataitis. – Iliustr. // Žalioji Lietuva. – Vilnius, 1995, liepa (Nr. 7), p. 1–2.
572. **Ką atneša** velnias? : [pokalbis / užrašė] E. Sperauskaitė // Žvilgsnis. – Vilnius, 1995, kovo 16–23 (Nr. 10), p. 4.
573. **Kaip** išsivaduoti iš praeities pasekmių klampynės? – Portr. // Lietuvos rytas. – Vilnius, 1995, lapkr. 4 (Nr. 259), p. 25.
Apie gamtos saugos problemas.
574. **Mes** už meno ir mokslo kūrėjų sąjungų įstatymą! // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 1995, rugs. 28 (Nr. 15), p. 2.
575. **Velnio** duobė. – Schem. // Pažinkime Lietuvą : vadovas po 100 žymiausių vietovių su mūsų krašto kultūra, istorija, gamta / sudarė R. Krupickas. – Kaunas, 1995. – P. 28–29.

1996

576. **Geologai** žvilgčioja senovėn : žurnalisto Augusto Uktverio pokalbis su Geologijos instituto direktoriumi Valentinu Baltrūnu. – Portr. // Žalioji Lietuva. – Vilnius, 1996, rugpjūtis (Nr. 8), p. 1, 16.

577. **Geologų** Meka – Vievyje // Galvė. – Trakai, 1996, rugpj. 30 (Nr. 35), p. 7.
Apie kerno saugyklas ir Geologijos muziejų Vievyje.
578. **Saugoti** gamtinę aplinką. Tausoti gamtos išteklius / V. Baltrūnas, V. Narbutas, R. Pakalnis // Lietuvos sėkmė : Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) 1996 m. Seimo rinkimų programa. – Vilnius, 1996. – P. 24–25.
579. **Visuomeninių** organizacijų asociatyvios veiklos aplinkosaugoje būtinybė // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1996, Nr. 3, p. 108–109.
Straipsnis parengtas pagal pranešimą, skaitytą konferencijoje „Atviras parlamentas ir visuomenė aplinkosaugoje“, 1996 m. gegužės 20 d.

1997

580. **Akmens** amžius Pietų Lietuvoje. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1997, Nr. 1, p. 37–39.
581. **Dar kartą** dėl valstybinių mokslo institutų / V. Baltrūnas, V. Kadūnas // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 1997, geg. 14 (Nr. 9), p. 1, 4.
582. **Deputatui** dabar dirbti sunkiau, – taip teigia apie 15 metų Vievio miesto ir Trakų rajono deputatu buvęs aktyvus visuomenininkas, Geologijos instituto direktorius, dr. Valentinas Baltrūnas / kalbėjosi R. Šinkūnas. – Portr. // Savivaldybių žinios. – Vilnius, 1997, rugs. 25 (Nr. 18), p. 5.
583. **Gamtosauga** – vėl politinių ambicijų verpetuose / V. Baltrūnas, J. Dautartas, I. Lazdinis. – Portr. // Lietuvos rytas. – Vilnius, 1997, kovo 12 (Nr. 58), p. 39.
Apie valdžios požiūrį į gamtosaugą.
584. **Lietuvoje** gali būti aukso // Lietuvos aidas. – Vilnius, 1997, lapkr. 6 (Nr. 27), p. 9.
„Lietuvos aidas“ redakcijos pokalbis su Geologijos ir geografijos instituto direktoriumi V. Baltrūnu apie žemės gelmių tyrimus.
585. **Lietuvos** Žemės gelmės ir aplinkos apsauga. – Diagr., portr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1997, Nr. 8, p. 8–10.
586. **Nesureikšminkim** asmenybių... : Geologijos instituto direktorius Valentinas Baltrūnas atsako į žurnalisto Rimanto Šinkūno klausimus. – Portr. // Šalies ūkis. – Vilnius, 1997, gruod. 4 (Nr. 38), p. 2, 4.
Apie šalies ūkio ir mokslo ryšį.

1998

587. **Ar galima** sulipdyti programinių pažadų šukes? – Portr. // Žalasis pasaulis. – Vilnius, 1998, spal. 10–20 (Nr. 26), p. 7.
Aplinkosaugos problemos politinių partijų programose.
588. **Dėl** atsakomybės už Kuršių nerijos niokojimą : gamtosaugos politikos klubo pareiškimas / V. Baltrūnas, R. Pakalnis, J. Šimėnas // Žalasis pasaulis. – Vilnius, 1998, gruod. 10–20 (Nr. 32), p. 6.
589. **Dešimtajame** pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziume. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1998, Nr. 1, p. 76–79.
590. **Dr. Eduardas** Vodzinskas / V. Narbutas, V. Baltrūnas. – Portr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1998, Nr. 9, p. 2.
Inžinieriaus geologo 70-osioms gimimo metinėms paminėti.

591. **Dr. Vincas** Mikaila / A. Linčius, V. Baltrūnas. – Portr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1998, Nr. 9, p. 2.
Ilgamečio Geologijos instituto bendradarbio V. Mikailos 75-mečiui paminėti.
592. „**I pilkapyje** įstatytą vamzdį buvo įdėta „Lituanikos“ nuolauža...“ // Universiteto žygeivių klubo metraštis / sudarė G. Zavadckis. – Vilnius, 1998. – P. 35–37.
Universiteto turistų klubo pirmininko (1968–1969 m.) V. Baltrūno prisiminimai apie organizuojamas žygeivių keliones 1965–1970 m.
593. ...**Ir viskas** prasidėjo nuo Neries ir karties : [pokalbis / užrašė] R. Šinkūnas. – Portr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 1998, spal. 1–10 (Nr. 25), p. 6.
Apie mokslininkus, jų socialinę padėtį ir santykius su visuomene.
594. „**Litosfera**“ išibėgėja. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 1998, vas. 11 (Nr. 3), p. 7.
Apie valstybinės mokslo programos „Lietuvos žemės gelmių raida ir jų išteklių kitimo prognozė“ (Litosfera) vykdymą.
595. **Magistrų** diplominiai darbai Vilniaus universitete / V. Baltrūnas, A. Klimas. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1998, Nr. 3, p. 4–5.
596. **Nesureikšminu** asmenybių... : su Geologijos instituto direktoriumi dr. Valentinu Baltrūnu kalbėjosi žurnalistas Rimantas Šinkūnas // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 1998, saus. 24–31 (Nr. 3), p. 4, 16.
Apie mokslo ir šalies ūkio sąveiką.
597. **Su žygeivio** vėliava // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 1998, geg. 1–10 (Nr. 13), p. 7.
Prisiminimai apie Turistų klubo veiklą studijų metais Vilniaus universitete (1965–1970).
598. **Tarnauti** savo Tėvynei. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1998, Nr. 9, p. 3–4.
Apie Geologijos instituto veiklą pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais.
599. **Tarptautinė** litosferos programa (ILP) // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1998, Nr. 1, p. 88.
600. **Tyrimo** objektas niekada nesikeitė!.. / [su redakcijos priedais]. – Iliustr., lent. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1998, Nr. 4, p. [3]–11.

1999

601. **Apginkime** Akmenų muziejų / A. Gaigalas, V. Baltrūnas, V. Račkauskas // Mūsų žodis. – Skuodas, 1999, gruod. 11 (Nr. 97), p. 4.
Dėl Mosėdžio akmenų muziejaus prijungimo prie Salantų regioninio parko, Skuodo rajonas.
602. **Ar iš** tikrųjų Raigardas prasmego? / V. Baltrūnas, V. Vaitkevičius, R. Andriusytė-Žukienė. – Iliustr., schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1999, Nr. 10, p. 22–24; Nr. 11/12, p. 26–27.
Apie Raigardo slėnio kilmę.
603. **Ar naudosome** Lietuvos Žemės plutos energetinius išteklius / V. Baltrūnas, P. Suveizdis // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 1999, Nr. 2, p. 8–9.
604. **Buvo** pasiryžęs aukotis. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1999, Nr. 1, p. 68–70.
V. Vonsavičiaus 70-mečio sukakčiai paminėti.
605. **Grįžtant** prie temos : Vilniaus sąvartynas. „Antrasis sklypas jau „išsivintas“ : su Geologijos instituto direktoriumi, habil. dr. Valentinu Baltrūnu kalbasi žurnalistas Rimantas Šinkūnas. – Portr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 1999, geg. 13 (Nr. 18), p. 1, 11.
Apie Karjotiškių sąvartyno problemas.

606. **Kuršių** nerijos likimas – aukščiausios valdžios rankose / V. Gudelis, R. Pakalnis, V. Baltrūnas ... [et al.] // Lietuvos rytas. – Vilnius, 1999, geg. 5 (Nr. 102), p. 4.
607. **Nestebinkime** Europos... : „Geologijos paminklas privalo turėti dvasią ir mokslinį antstatą...“ / parengė R. Šinkūnas. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 1999, birž. 3 (Nr. 21), p. 9.
Pokalbis su Geologijos instituto direktoriumi V. Baltrūnu.
608. **O jei** išgirsime: „Avarija“ // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 1999, liep. 22 (Nr. 28), p. 1, 9.
Pokalbis su Geologijos instituto direktoriumi habil. dr. V. Baltrūnu ir Aplinkos ministerijos Aplinkos strategijos departamento direktoriaus pavaduotoju V. Bernadišium.
609. **O jei** išgirsime: avarija?! : į habil. dr. Valentino Baltrūno klausimus atsako Civilinės saugos departamento direktorius plk. Antanas Paulikas. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 1999, spal. 28 (Nr. 36), p. 1, 10.
Apie visuomenės ir valstybės pasiruošimą ekstremalioms situacijoms.
610. **Pareiškimai** dėl nesiliaujančio Kuršių nerijos niokojimo / V. Gudelis, R. Pakalnis, V. Baltrūnas ... [et al.] // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 1999, geg. 6 (Nr. 17), p. 5, 12.
611. **Vaclovas** Intas šaukiasi pagalbos / A. Gaigalas, V. Baltrūnas, V. Raškauskas // Tėviškės gamta. – Vilnius, 1999, gruodis (Nr. 12), p. 4.
Dėl akmenų muziejaus Mosėdyje, Skuodo rajonas.
612. **Vertingiausi** Lietuvos geologiniai kraštovaizdžio objektai / parengė: V. Baltrūnas, A. Linčius, V. Narbutas, J. Satkūnas. – Bibliogr.: 3 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1999, Nr. 1, p. 72–73.

2000

613. **Ar tikrai** Raigardas prasmego? / V. Baltrūnas, V. Vaitkevičius, R. Andriūšytė-Žukienė. – Iliustr. // Druskininkų kronika. – 2000, liep. 21 (Nr. 29), p. 6; liep. 28 (Nr. 30), p. 6.
Apie Raigardo slėnio kilmę.
614. „**Avarių** buvo, yra ir (deja!) bus“ : su Geologijos instituto direktoriumi, Gamtos saugos politikos klubo pirmininko pavaduotoju, habil. dr. Valentinu Baltrūnu kalbasi žurnalistas Rimantas Šinkūnas. – Portr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2000, kovo 16 (Nr. 11), p. 1, 10.
615. **Gamta** – tai nuolatinis rūpestis // Utenis. – Utena, 2000, rugs. 26 (Nr. 111), p. 5.
616. „**Ozono** skylės – natūrali gamtos raida“ : su Lietuvos geologijos instituto direktoriumi, habil. dr. Valentinu Baltrūnu kalbasi žurnalistas Rimantas Šinkūnas. – Portr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2000, spal. 19 (Nr. 35), p. 1, 4.
617. **Vytautui** Narbutui – 70. – Portr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2000, gruod. 21 (Nr. 43), p. 10.

2001

618. **Damoklo** kardas Lietuvos kraštovaizdžiui / R. Braziulis, R. Pakalnis, P. Kavaliauskas, R. Baškytė, V. Baltrūnas. – Iliustr. // Žalioji Lietuva. – Vilnius, 2001, kovas (Nr. 6), p. 1, 2.
Apie kraštovaizdžio, saugomų teritorijų ir kitų gamtinių vertybių, naikinimą.
619. **Dėl** mokslinių publikacijų panaudojimo vertinant mokslo ir studijų institucijas. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2001, kovo 8–21 (Nr. 5), p. 14.
620. **Geologijos** institutui – 60. – Iliustr. // Mokslo ir gyvenimas. – Vilnius, 2001, Nr. 5, p. 34–35.

621. **Geologijos** institutui – 60. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2001, birž. 7–20 (Nr. 11), p. 3.
622. **Geologijos** institutui – 60. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, – 2001, birž. 7 (Nr. 21), p. 9.
623. **Geologijos** institutui – 60. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2001, Nr. 2, p. 4–7.
624. **Geologijos** institutui – 60. – Portr. // Statyba ir architektūra. – Vilnius, 2001, Nr. 5, p. 10, 17.
625. **Povilui** Suveizdžiui – 70. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2001, Nr. 2, p. 54–55.
626. **Povilui** Suveizdžiui – 70. Sveikiname! – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2001, birž. 21–liep. 4 (Nr. 12), p. 5.
627. **Raigardas** / V. Baltrūnas, V. Dvareckas // Tėviškės gamta. – Vilnius, 2001, birželis (Nr. 6), p. 8.
Apie aplinkosaugos problemas ir kraštovaizdžio išsaugojimą.
628. **Skverbiantis** į gelmes : geologinio potencialo išsaugojimas ir panaudojimas ekstremalių situacijų atvejais. – Portr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2001, kovo 15 (Nr. 11), p. 10; kovo 22 (Nr. 12), p. 8.
629. **Valentinui** Kadūnui – 60, sveikiname! Arba knygos vietoje medaus ir lydekų. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2001, saus. 11–24 (Nr. 1), p. 5.

2002

630. **Dėl** monografijų vertinimo // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2002, birž. 6–19 (Nr. 11), p. 3.
Mintys apie dabartinę monografijų vertinimo tvarką, kuri daugelį mokslo institucijų darbų ne tik neįvertina, bet nuvertina.
631. **Didžiausieji** Lietuvos akmenys. – Lent. – Bibliogr.: 1 pavad. // Eskizai. – Ukmergė, 2002, Nr. 12, p. 22.
632. **Ignoto** Domeikos 200 m. jubiliejus. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2002, liep. 4 (Nr. 25), p. 1.
Anonsuojamas straipsnis apie I. Domeiką, kuris bus spausdinamas kitame numeryje.
633. **Ignoto** Domeikos gimtinėje / [su redakcijos priedašu apie autorių]. – Iliustr. – Santr. angl. – (Ignotas Domeika – pasaulio pilietis) // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2002, Nr. 2, p. 23–29.
634. **Knyga** apie pavojingąjį ir paslaptąjį karsto reiškinių. – Iliustr. – Rec. kn.: Narbutas V., Linčius A., Marcinkevičius V. Devono uolienų karstas ir aplinkosaugos problemos Šiaurės Lietuvoje. Vilnius : Agora, 2001 // Statyba ir architektūra. – Vilnius, 2002, Nr. 11, p. 27.
635. **Lietuvos** geologijos muziejus – prabanga ar būtinybė? – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2002, geg. 9–22 (Nr. 9), p. 13.
Apie muziejaus įkūrimą ir raidą, pamąstymai apie ateitį.
636. **Seniai** laukta knyga apie karstą. – Iliustr. – Rec. kn.: Narbutas V., Linčius A., Marcinkevičius V. Devono uolienų karstas ir aplinkosaugos problemos Šiaurės Lietuvoje : monografija. Vilnius : Agora, 2001 // Žaliasis pasaulis. – 2002, bal. 18 (Nr. 15), p. 8.
637. **Tolimosios** Čilės gamtos tyrinėtojas : Igno Domeikos 200 m. jubiliejus. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2002, liep. 18 (Nr. 27), p. 9.

638. **Žemės** alsavimo pakerėtas : Aleksandro Šliaupos 70-mečiui. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2002, Nr. 2, p. 54–56.

2003

639. **Dr. Algirdui** Zuzevičiui – 60. Sveikinamė! – Portr. // Geografijos metraštis. – Vilnius, t. 36, Nr. 1 (2003), p. 282–283.
640. **Kas** pribarstė gintarėlių Lūksto ežere? / [parengė] B. Balikienė // Lietuvos žinios. – Vilnius, 2003, gruod. 8 (Nr. 286), p. 17.
I. Zimblienė, V. Baltrūno ir V. Katino pasisakymai apie Gintaro įlanką.
641. **Kolegos** jubiliejus : dr. Algirdo Zuzevičiaus 60-mečio proga. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2003, Nr. 3/4, p. 62–63.
642. **Lūksto** gintaras / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr. // Šilalės artojas. – Šilalė, 2003, gruod. 2 (Nr. 95), p. 7.
Apie seminarą „Lūksto gintaras“, Varniai, Telsių rajonas.
643. **Lūksto** gintaras / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 2003, gruod. 4 (Nr. 41), p. 5.
Apie Varnių regioninio parko direkcijos organizuotą seminarą „Lūksto gintaras“.
644. **Mokslas** ir visuomenė. Praraja, kurią būtina įveikti / parengė G. Zemlickas // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2003, geg. 15–birž. 5 (Nr. 10), p. 1, 10–11, 15; birž. 19–liep. 2 (Nr. 12), p. 10–11, 20; liep. 3–16 (Nr. 13), p. 12–13; liep. 17–rugs. 10 (Nr. 14), p. 10–11; rugs. 11–24 (Nr. 15), p. 19–20.
XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo Čikagoje dalyvių diskusija. Diskusijoje dalyvavo habil. dr. V. Baltrūnas, prof. V. Kaminskas, dr. V. Gontis, prof. V. Daujotis.
645. **Padėjęs** pagrindus šiuolaikinei geologijai : Juozo Dalinkevičiaus 110 metų jubiliejų pasitinkant. – Portr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 2003, birž. 12 (Nr. 22), p. 8.
646. **Po Gelvonų** apylinkes pasidairius / V. Girininkienė, V. Mačiekus, A. Vojevodskaitė, V. Baltrūnas, K. Morkūnas, R. Tamašauskas, A. Gaigalas. – Iliustr. – (Ekspedicijos dalyvių mintys apie buvusį Gelvonų valsčių) // Širvinta. – Širvintos, 2003, liep. 19 (Nr. 56), p. 6.
647. **Prie** Škėvonių atodangos pasidairius... / B. Karmaza, V. Baltrūnas, Ž. Preikša. – Iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 6 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2003, Nr. 1, p. 52–57.
648. **Sugrįžus** iš XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo. – Iliustr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 2003, liep. 3 (Nr. 25), p. 1, 7.
Įspūdžiai iš XII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumo, įvykusio 2003 m. gegužės 21–25 dienomis Lemonte, netoli Čikagos (JAV).
649. **Suvokęs** bekraštę erdvę, supratęs begalinį laiką: akademiko profesoriaus Juozo Dalinkevičiaus 110 metų jubiliejų pasitinkant. – Iliustr., portr. // Mokslo ir gyvenimas. – Vilnius, 2003, Nr. 6, p. 24–26.
650. **Suvokęs** bekraštę erdvę, supratęs begalinį laiką: akademiko profesoriaus Juozo Dalinkevičiaus 110 metų jubiliejų pasitinkant. – Iliustr., portr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2003, birž. 5–18 (Nr. 11), p. 12–13.
651. **Žinomo** geologo ir mokslininko profesoriaus Juozo Dalinkevičiaus 110-ųjų gimimo metinių renginiai. – Iliustr. // Geologija. – Vilnius, Nr. 43 (2003), p. 61–62.

2004

652. **Bendruomenės** jėga : atviras laiškas Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Vilniaus m. savivaldybei / V. Baltrūnas, R. Baubinas, D. Bauža ... [et al.]. – Iliustr. // Baltijos kelias. – Vilnius, 2004, lapkritis (Nr. 11), p. 4.
Apie Žvėryno bendruomenės veiklą Vilniuje.
653. **Lūksto** ežero gintaras. – Iliustr. / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2004, Nr. 2, p. 16–17.
654. **Tas šviesusis** paribio žmogus... : profesoriaus Česlovo Kudabos atminimui skirta konferencija Baltarusijoje. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2004, rugs. 16 (Nr. 31), p. 5.
655. **Valstybinę** mokslo programą „Litosfera“ pabaigus / V. Baltrūnas, A. Zuzevičius. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2004, Nr. 1, p. 12–18.

2005

656. **Ar reikalingas** Lietuvai krašto geologijos muziejus? – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2005, kovo 17 (Nr. 11), p. 10, 12.
657. **Mente** et malleo : mokslas kaip išskirtinis kultūros reiškiny. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2005, Nr. 2, p. 2–3, 15.
Apie geomokslų tyrimų metodus, tradicijas ir reikšmę visuomenei.
658. **Unikalios** gamtos vietos / V. B. // Lietuva : šeimos enciklopedija. – Kaunas, 2005. – P. 204–207.

2006

659. **Darnus** vystymasis ir ekstremalios situacijos : arba – ar mokame užtikrinti sąlygas darniam vystymuisi. – (Ūkis ir ekologija) // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2006, saus. 26 (Nr. 4), p. 10.
660. **Grenlandija** – žalioji sala?.. / V. Baltrūnas, J. Šimėnas. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2006, rugs. 21 (Nr. 31), p. 6–7.
661. **Ištvermingajam** žemaičiui Albertui Alminui – 60! Sveikiname! – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2006, Nr. 2, p. 77–79.
662. **Kontinentinio** ledyno šalyje – Grenlandijoje / V. Baltrūnas, P. Šinkūnas. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2006, Nr. 11, p. 30–31, 45.
663. **Rimtas** žingsnis sinergetinio aplinkos suvokimo link. – Iliustr., lent. – Santr. angl. – Bibliogr.: 9 pavad. – Rec. str. Bitinas A. Kvartero geologijos tyrimų kryžkelėje – naujos paradigmos link // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2005, Nr. 4, p. 40–50 // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2006, Nr. 2, p. 31–35.
664. **Unikalios** gamtos vietos. – Iliustr. // Gamta / redaktorė R. Pateriabienė. – Kaunas, 2006. – P. 21–25.

2007

665. **Ekspedicija** prie Grenlandijos ledynų. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2007, rugs. 20 – spal. 3 (Nr. 16), p. 14; spal. 4–17 (Nr. 17), p. 6.
666. **I ekspediciją** prie Grenlandijos ledynų. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2007, rugs. 6–19 (Nr. 15) p. 1, 11.
667. **Ledynų** šalyje – Grenlandijoje. – Iliustr. // Journal of environmental engineering and landscape management. – Vilnius, vol. 15, nr. 2 (2007), p. 127–128.

668. **Lietuvos** geologai Grenlandijoje : pokalbis su Lietuvos geologų ekspedicijos į Grenlandiją moksliniu vadovu habil. dr. Valentinu Baltrūnu. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2007, Nr. 1, p. 6–8.
„Geologijos akiračių“ redakcijos pokalbis su Lietuvos geologų ekspedicijos į Grenlandiją vadovu V. Baltrūnu ir kelionės metraštininku J. Šimėnu.
669. **Velnio** duobė / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr., schem. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2007, Nr. 5, p. 22–24.
Apie Aukštadvario Kalvių miške (Trakų rajonas) esančią didžiausią Lietuvoje duobę.
670. **Vienarankė** gamtosauga // Istorijos. – Vilnius, 2007, liepa (Nr. 7), p. 24–25.
Dėl gamtos apsaugos.

2008

671. **Klimato** kaitos tyrimai / V. Baltrūnas, K. Švedas, A. Česnulevičius. – Iliustr. // Šviesa. – Vilnius, 2008, geg. 9 (Nr. 9), p. 4–5.
672. **Kvartero** geologijos tyrimų renesanso link. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2008, Nr. 2, p. 6–9.
„Geologijos akiračių“ redakcijos pokalbis su habil. dr. V. Baltrūnu.
673. **Kvartero** tyrimai Geologijos ir geografijos institute / V. Baltrūnas, M. Stančikaitė, P. Šinkūnas. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2008, Nr. 2, p. 10–12.
674. **Lietuvos** geologijos muziejus. – Iliustr. // Visuotinė lietuvių enciklopedija. – Vilnius, 2008. – T. 13, p. 221–222.
675. **Mokslininkas**, pedagogas, visuomenininkas : profesorius Algirdas Gaigalas – 75. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2008, Nr. 1, p. 48–50.
676. **Mokslui** ir švietimui atiduoti metai : profesorius Algirdas Gaigalas – 75. – Portr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2008, Nr. 3, p. 30–31.
677. **Nusimetanti** ledo šarvus : Grenlandijos eskizai / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2008, Nr. 10, p. 5–7.
678. **Velnio** duobė tebesaugo savo paslaptį / [parengė] F. Žemulis // Valstiečių laikraštis. – Vilnius, 2008, kovo 1 (Nr. 5), p. 9.
Apie Velnio duobės, esančios Aukštadvario regioninio parko Mergiškių kraštovaizdžio draustinyje, kilmės hipotezes pasakojo geologas V. Baltrūnas.

2009

679. **Farewell** to professor Algirdas Juozapas Gaigalas (1933–2009) : obituary / V. Baltrūnas, A. Grigelis. – Portr. // Baltica. – Vilnius, vol. 22, nr. 1 (2009), p. 63–64.
680. **Geomokslai** – Lietuvos mokslo posūniai? – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2009, Nr. 4, p. 10–11.
681. **In memoriam** professor Algirdas Gaigalas (1933–2009) : life devoted to science and education. – Portr. – Gret. tekstas angl., rus. // Geologija. – Vilnius, vol. 51, nr. 1/2 (2009), p. i–iii.
682. **Kodėl** keičiasi klimatas?. – Iliustr., schem. – Bibliogr.: 6 pavad. // Jaunasis tyrėjas. – Vilnius, 2009, Nr. 1, p. 4–9.
683. **Mokslo** ir verslo integracija – žingsnis geologijos pozicijų stiprinimo link // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2009, Nr. 1/2, p. 15–16.
Pasisakymas Lietuvos geologų sąjungos XIX suvažiavime.

684. **Viešas** kreipimasis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę / R. Juknys, J. Staniškis, V. Baltrūnas ... [et al.] // *Žalioji Lietuva*. – Vilnius, 2009, Nr. 9, p. 6.
Dėl upių kaskadavimo hidroelektrinėms.

2010

685. **Algirdas** Juozapas Gaigalas (1933–2009) / V. Baltrūnas, A. Grigelis. – Portr. // *INHIGEO* : newsletter / International commission on the history of geological science. – Sydney (Australia), 2010, Nr. 42, p. 22–23.
686. **Geologija**, kuri nereikalinga? : žurnalisto Augusto Uktverio pasikalbėjimas su Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos instituto tarybos pirmininku, habil. dr. prof. Valentinu Baltrūnu // *Žalioji pasaulis*. – Vilnius, 2010, saus. 28, (Nr. 4), p. 9; vas. 4 (Nr. 5), p. 2; vas. 11 (Nr. 6), p. 10.
687. **Kas** yra ledyno morena? : prof. A. Gaigalo atminimui. – Iliustr., schem. // *Mokslas ir gyvenimas*. – Vilnius, 2010, Nr. 8/9, p. 4–7.
688. **Šėškinės** ozas pagaliau prisikels? / [parengė] L. Miknevičius. – Iliustr. // *Vilniaus diena*. – Vilnius, 2010, lapkr. 19 (Nr. 222), p. 9.
Pateikiamos ir V. Baltrūno, R. Baškytės mintys apie Šėškinės ozo ir Karoliniškių draustinio sutvarkymą.
689. **Unikalios** vietovės. – Iliustr. // *Lietuvos etnografiniai regionai*. – Kaunas, 2010. – P. 200–213.
690. **Знаменитые** камни Литвы : удивительное – рядом : рассказывает главный научный сотрудник отдела Центра природных исследований Института геологии и географии Литовской Республики В. Балтрунас / [записал] В. Добужинский // *Обзор*. – Вильнюс, 2010, 20–26 мая (№ 20), p. 32.

2011

691. **Aplinkos** ministerijai gamtos jau nebereikia? : [pokalbis / užrašė] F. Žemulis. – Iliustr. // *Lietuvos žinios*. – Vilnius, 2011, bal. 6 (Nr. 79), p. 10–11.
V. Baltrūno, G. Motuzos, V. Purono ir kitų geologų mintys apie Aplinkos ministerijos ketinimus reformuoti Lietuvos geologijos ir Unikalių akmenų muziejus.
692. **Ar išsaugosime** Lietuvos geologijos muziejų : Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijai, aplinkos viceministrui A. R. Zabolėnui / [siūlymus pateikė]: R. Guobytė, S. Gadeikis, M. Žalakevičius, P. Šinkūnas, G. Motuza, V. Baltrūnas // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2011, Nr. 1/2, p. 87–90.
693. **Ar Lietuva** netaps terikonų šalimi? : Lietuvos gamtos ištekčiai ir jų naudojimo problemos. – *Diagr., iliustr.* – *Bibliogr.*: 6 pavad. // *Valstybė žmogaus širdyje* : tautos ir valstybės atskirtis / sudarytojas A. Staponkus. – Vilnius, 2011. – P. 63–74.
694. **Gamtinė** piliakalnių kilmė. – Iliustr. // *Lietuvos pilys ir tvirtovės*. – Vilnius, 2011. – P. 13–25.
695. **Gamtos** tyrimų centro Geologijos ir geografijos institutui – 70. – Iliustr. // *Mokslas Lietuva*. – Vilnius, 2011, spal. 6 (Nr. 17), p. 1, 15.
696. **Gamtos** tyrimų centro Geologijos ir geografijos institutui – 70 metų. – Iliustr. // *Mokslas ir gyvenimas*. – Vilnius, 2011, Nr. 11/12, p. 36–37.
697. **Prieš** 110 metų lietuviškai buvo išleista knygelė „Geologija“. – Iliustr. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2011, Nr. 1/2, p. 58.

698. **Su klimato** kaitos ženklų : iš tarptautinio [Kvartero tyrimų tarptautinės sąjungos 18-to] kongreso sugrįžus. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2011, Nr. 10, p. 2–4.
699. **Vytautas** Gudelis ir valstybinė mokslo programa Litosfera // Akademikas Vytautas Gudelis / sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis. – Klaipėda, 2011. – P. 221–222.

2012

700. **Č. Pakucko** ir V. Viliamo vadovėlis „Geologija ir fizinė geografija“. – Iliustr. – Bibliogr.: 3 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2012, Nr. 1, p. 47–49.
701. **Titnagas** įžiebė ugnį, bet uždegimo neužgesina / V. Baltrūnas, A. Kleišmontas ; parengė V. Rupeikaitė. – Iliustr. // Kauno diena. – Kaunas, 2012, geg. 22 (Nr. 118), p. 11.
Apie skeptišką Lietuvos mokslininkų požiūrį į titnago gydomąsias, baktericidines, vandenį aktyvuojančias savybes.
702. **Visuomenei** apie geologiją : „Mokslo ir gyvenimo“ 55 metų kelyje. – Iliustr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2012, Nr. 10, p. 2–21, 33.

2013

703. **Akademikas** Juozas Dalinkevičius – moderniosios geologijos Lietuvoje pradininkas / V. Baltrūnas, A. Grigelis. – Iliustr., žml. – Bibliogr. išnašose // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2013, Nr. 3, p. 8–14.
704. **Ar reikalingas** Lietuvai krašto geologijos muziejus? – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2013, bal. 11 (Nr. 14), p. 1, 10.
705. **Bijojo** saulės užtemimų, dabar skalūnų. – Iliustr., portr. // Naujos tėviškės žinios. – Kaunas, 2013, kovo 22 (Nr. 55), p. 3.
Apie skalūnų dujų gavybą.
706. **Jį domino** geologinių sluoksnių logika : [pokalbis su prof. A. Grigeliu ir habil. dr. V. Baltrūnu / kalbėjosi] G. Zemlickas. – Iliustr. // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2013, birž. 6 (Nr. 11), p. 1, 6–7; liep. 4 (Nr. 13), p. 1–2; rugs. 5 (Nr. 15), p. 1–2, 11.
707. **Kas** lėmė Nemuno kelią? : (Nemuno slėnio ir apyslėnio Žiogelių–Krikštonių atkarpoje geologinės ir geomorfologinės ypatybės) / V. Baltrūnas, B. Karmaza. – Iliustr. // Dainava : dzūkų kultūros žurnalas. – Alytus, 2013, Nr. 2, p. 26–30.
708. **Mokslui** ir švietimui atiduoti metai : profesoriaus Algirdo Juozapo Gaigalo 80-ųjų gimimo metinių proga. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2013, Nr. 1, p. 57–58.
709. **Senieji** mitiniai vaizdiniai kaip informacijos apie gamtą šaltinis. – Iliustr., schem. – Santr. angl. – Bibliogr.: 30 pavad. // Liaudies kultūra. – Vilnius, 2013, Nr. 5, p. 88–95.
710. **Taip** 1969 m. buvo pagerbti Atlanto nugalėtojai / V. Baltrūnas, V. Kučas. – Iliustr., faks. // Žemaičių kultūros savastys. – Vilnius, 2013. – [T.] 2, Epochų jungtys, p. 122–128.
711. **Vladimirui** Vernadskiui – 150 / V. Baltrūnas, H. Giedrikas. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2013, Nr. 2, p. 50–51.

2014

712. **Ar turėsime** krašto geologijos muziejų? – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2014, Nr. 3, p. 6–10.
Spausdinamas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos geologijos muziejaus reorganizavimo.
713. **Kultūros** šaknys gamtoje. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2014, saus. 23 (Nr. 3), p. 1–2.

714. **Lietuvos** geologijos muziejus Vievyje. – Iliustr. – Bibliogr. išnašose // Akademikas Juozas Dalinkevičius / sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis. – Vilnius, 2014. – P. 340–348.
715. **Liudui** Micui – 100. – Iliustr., faks., portr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2014, Nr. 1, p. 57–58.
716. **Muziejų** baigia nurungti informacijos centras : [pokalbis / užrašė] A. Zinkuvienė // Respublika. – Vilnius, 2014, geg. 20 (Nr. 96), p. 4.
V. Baltrūno ir J. Satkūno pasisakymai dėl Lietuvos geologijos muziejaus išsaugojimo.
717. **Nurungtas** geologijos muziejus / parengtas pagal dienraštį „Respublika“. – Iliustr. // Respublika.lt [elektroninis išteklius]. – 2014, gegužės 20 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/nurungtas_geologijos_muziejus/, print.1>
V. Baltrūno ir J. Satkūno pasisakymai dėl Lietuvos geologijos muziejaus išsaugojimo.
718. **Информационный** центр побеждает музей / А. Зинкувене // Вечерние новости. – Вильнюс, 2014, 28 мая (№ 2), p. 4.
V. Baltrūno ir J. Satkūno pasisakymai dėl Lietuvos geologijos muziejaus išsaugojimo.

2015

719. **Apie** padavimų kilmę arba – kaip atsirado Pašventupio akmuo. – Iliustr. // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2015, liep. 23 (Nr. 28), p. 1, 8.
720. „**Geologijos** akiračiams“ jau 25, o prieš Jus – 100-asis numeris! // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2015, Nr. 4, p. 6–7.
721. **Juozui** Rugieniui būtų 110. – Iliustr., portr. – Bibliogr.: 4 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2015, Nr. 3, p. 63–64.
722. **Lietuvos** ekosistemos – klimato kaita ir žmogaus poveikis / M. Stančikaitė, V. Baltrūnas. – Diagr., iliustr., schem. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2015, Nr. 2, p. 52–57.
723. **Padavimų** liudijimai apie senąją gamtą. – Iliustr. – Bibliogr.: 23 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2015, Nr. 1, p. 40–44.
724. **Pašventupio** akmens paslaptis / V. Baltrūnas, T. Kontrimavičius. – Iliustr. – Bibliogr.: 5 pavad. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2015, Nr. 1, p. 45–47.
725. **Vienarankė** gamtosauga (arba – ištirpus gamtos sąvokai) // Žaliasis pasaulis. – Vilnius, 2015, lapkr. 12 (Nr. 39), p. 1, 8.
Valstybės ir mokslo santykis sprendžiant aplinkosaugines problemas.

2016

726. **Ar ne** per greit senstame? // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2016, Nr. 3, p. 66.
Dėl pasižymėjusių specialistų įvertinimo.
727. **Ekologinės** savižinos link // Kalenda Č. Achilo kulno papėdėje : pasaulinė ekologinė krizė Lietuvoje. – Vilnius, 2016. – P. 5–6.
728. **Kelionė** per gyvenimą kaip per metų laikus. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2016, Nr. 2, p. 48–53.
Algimantui Grigeliui – 85.
729. **Leonrai** Živilei Gelumbaускаitei – 70. – Iliustr. / V. Baltrūnas, A. Grigelis. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2016, Nr. 2, p. 54–56.

730. **Savižinos** link : Č. Kalendos knygos „Achilo kulno papėdėje“ recenzija // *Žaliasis pasaulis*. – Vilnius, 2016, vas. 25 (Nr. 8), p. 12.
731. **Stasė** Gaidytė-Averkienė, 1930.10.21–2016.05.16 / O. Kondratienė, V. Baltrūnas. – Iliustr., portr. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2016, Nr. 3, p. 65.
732. **Valio**, Žemaičiams! : Alberto Almino ir Aleksandro Buitkaus 70-mečių sulaukus : [pokalbis / užrašė V. Baltrūnas]. – Iliustr. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2016, Nr. 3, p. 59–61.

2017

733. **Akademinių** mokyklų išnykimo grėsmė : mokslo institutų veiklos perspektyvos. – Portr. // *Mokslo Lietuva*. – Vilnius, 2017, bal. 28 (Nr. 8), p. 6.
734. **Diskusija** apie mokslo ir studijų institucijų būklę / parengė: E. Urba, J. Jasaitis. – Iliustr. // *Mokslo Lietuva*. – Vilnius, 2017, vas. 24 (Nr. 4), p. 1–2.
Diskusijoje dalyvavo ir V. Baltrūnas.
735. **Kazimieras** Kepežinskas, 1937.01.10–2016.12.29 : pro memoria / G. Skridlaitė, V. Baltrūnas. – Iliustr. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2017, Nr. 1, p. 64.
736. **Tai** ne tik įamžinimas : geopaminklai Irenos Valiulienės piešiniuose. – Iliustr., portr. // *Geologijos akiračiai*. – Vilnius, 2017, Nr. 1, p. 27–31.

LITERATŪRA APIE VALENTINĄ BALTRŪNĄ

1967

737. **Čajauskas L.** Turistų žiburėliai // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1967, gruod. 20 (Nr. 36), p. 4.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubą. Minima ir V. Baltrūno veikla.
738. **Kilkus K.** Renkasi turistai // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1967, spal. 11 (Nr. 26), p. 4.
Apie Gamtos fakulteto Turizmo sekcijos susirinkimą. Minima ir V. Baltrūno veikla.
739. **Zalagaitė S.** Kokie turistų keliai // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1967, gruod. 13 (Nr. 34/35), p. 4.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo ataskaitinį susirinkimą. Minima ir V. Baltrūno veikla.
740. **Zalagaitė S.** Po gimtąjį kraštą // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1967, spal. 11 (Nr. 26), p. 4.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo veiklą. Minimas ir V. Baltrūnas.

1968

741. **Dargūnas A.** Turistai ar žygeiviai? // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, lapkr. 29 (Nr. 33), p. 3.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo veiklą. Minimas ir V. Baltrūnas.
742. **Januškis V.** 10 metų su turistiška kuprine // Tarybinis studentas. – 1968, bal. 17 (Nr. 12), p. 2.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo veiklą. Minimas ir V. Baltrūnas.
743. **Šidiškis T.** Gimtinės kloniais // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1968, bal. 17 (Nr. 12), p. 3.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo veiklą. Minimas ir V. Baltrūnas.

1969

744. **Balčiūnaitė J.** Mylėkim didį turta – savo kraštą. – Iliustr. // Tarybinis studentas. – Vilnius, 1969, spal. 31 (Nr. 31), p. 4.
Apie Vilniaus universiteto Turistų klubo veiklą. Minimas ir V. Baltrūnas.

1979

745. **Еловичева Я. К.** Шкловские (рославльские) межледниковые отложения Белоруссии и смежных территорий / редакторы: Б. Н. Гурский, Е. П. Мандер. – Минск : Наука и техника, 1979. – 184 p. : diag., lent., schem. – Bibliogr.: p. 159–184.
Remiamasi A. Grigelio, O. Kondratienės, V. Baltrūno ir kitų Lietuvos geologų vykdytų tyrimų rezultatais.

1991

746. **Valentinas Baltrūnas.** – Portr. // Septintasis pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : Vilnius–Kaunas, 1991. – Vilnius, 1991. – P. 65.
Pateikiama trumpa V. Baltrūno biografija.
747. **Valentinas Baltrūnas.** – Portr. – Gret. tekstas angl. // Geologijos sekcijos pranešimai : (santraukos), Vilnius–Kaunas, 1991.05.23–30 / sudarė J. Paškevičius. – Vilnius, 1991. – P. 5. – (Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas ; 7).

1992

748. **Klimas A.** Įkurtas Lietuvos nacionalinis geologų komitetas // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1992, Nr. 1, p. 36.
Komiteto nariu išrinktas ir V. Baltrūnas.
749. **Nauja** Geologijos instituto struktūra // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1992, Nr. 3, p. 45.
Kvartero geologijos ir naudingų iškasenų skyriaus vadovas V. Baltrūnas.

1994

750. **Lietuvos** geologinės aplinkos evoliucija ir žemės gelmių išteklių kitimo prognozė („Litosfera“): valstybinė mokslo programa. – Iliustr., lent. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1994, Nr. 2, p. 64–71.
Siūlymus programai ruošė iniciatyvinės grupės dalyvis V. Baltrūnas.
751. [1994 m.] „sausio 17–20 d. Geologijos instituto direktorius V. Baltrūnas ir ... J. Satkūnas lankėsi Danijos VGT ...“. – (Kronika) // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1994, Nr. 2, p. 78.

1995

752. **Baltrūnas Valentinas** // Kas yra kas Lietuvoje, 95/96. – Kaunas, 1995. – P. 49.
753. **Valentinas Baltrūnas.** – Gret. tekstas angl. // IX pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas : tezės, Vilnius, 1995 m. lapkričio mėn. 22–25 d. – Vilnius, 1995. – P. 210.
Pateikiama trumpa V. Baltrūno biografija.

1997

754. **Šinkūnas R.** Gyvenimo išduotas gelmėms pažinti : žodis apie Geologijos instituto direktorių dr. V. Baltrūną. – Portr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 1997, spal. 15–31 (Nr. 18), p. 1, 16; lapkr. 15–30 (Nr. 20), p. 4.

1998

755. **Appintos** trys disertacijos. – Iliustr. – Santr. angl. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 1998, Nr. 1, p. 61–63.
1996 m., A. A. Klimas „Gėlo požeminio vandens kokybės formavimosi Lietuvoje dėsningumai“; 1998 m., O. Kondratienė „Lietuvos kvartero stratigrafija ir paleogeografija remiantis paleobotaninių tyrimų duomenimis“; 1998 m., V. Baltrūnas „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“.
756. **Baltrūnas** Valentinas // Kas yra kas Lietuvoje, 97/98. – Kaunas, 1998. – P. 126.
757. **Baltrūnas** Valentinas // Who is who in Lithuania, 97/98. – Kaunas, 1998. – P. 79.
758. „**Išgyvenu** mokslininko – nevykėlio dramą : [pokalbis / užrašė] R. Šinkūnas. – Iliustr. // Respublika. – Vilnius, 1998, kovo 7 (Nr. 53), priedas „Julius“ (Nr. 7), p. 4.
V. Baltrūnas – apie savo mokslinę karjerą.

1999

759. **Valentinas** Baltrūnas. – Portr. // Geomokslai : monografija / vyriausiasis redaktorius A. Liekis. – Vilnius, 1999. – P. 53. – (Lietuvos mokslas ; kn. 23).
Pateikiama trumpa V. Baltrūno biografija.

2000

760. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Kas yra kas Lietuvoje, 2000. – Kaunas, 2000. – P. 71.
761. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Who is who in Lithuania, 2000. – Kaunas, 2000. – P. 57.

2001

- Lietuvos** geologijos institutas, 1941–2001. – Žr. Nr. 319.
Apie V. Baltrūną, p. 27, 28, 30–35, 48, 50, 52, 54, 59, 79, 84, 92–95, 111, 112, 133, 139, 142, 146, 157–159, 174, 180.
762. **Mokslininkų** atviras laiškas // Mokslo Lietuva. – Vilnius, 2001, kovo 8 (Nr. 5), p. 18–19.
Laišką, dėl vykdomos mokslo ir studijų reformos, pasirašė ir V. Baltrūnas.

2002

763. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Kas yra kas Lietuvoje, 2002. – Kaunas, 2002. – P. 69–70.
764. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Who is who in Lithuania, 2002. – Kaunas, 2002. – P. 56–57.

2003

765. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Kas yra kas Lietuvoje, 2003. – Kaunas, 2003. – P. 59.
766. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Who is who in Vilnius city, 2003. – Kaunas, 2003. – P. 45.

2004

767. **Baltrūnas** Valentinas // Kas yra kas Lietuvoje, 2004. – Kaunas, 2004. – P. 483–484.
768. **Baltrūnas** Valentinas // Who is who in Lithuania : Lithuania's achievements, 2004. – Kaunas, 2004. – P. 303–304.

2006

769. **Česlovo** Kudabos premijai pasiūlyta dešimt kandidatų // Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija [elektroninis išteklius]. – 2006, geg. 15 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <www.am.lt/VI/article.php3?article_id=5364>
770. **Kriščiukaitienė G.** Premijos mokslo populiarintojams : ketvirtą kartą Švietimo ir mokslo ministerija apdovanoja mokslo populiarinimo darbų autorius. – Iliustr. // Mokslas ir technika. – Vilnius, 2006, Nr. 12, p. 25.

2009

771. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Kas yra kas Lietuvoje, 2009 : auksinis tūkstantmečio leidimas. – Kaunas, 2009. – P. 415–416.
772. **Uktervis A.** Bangų papėdėje?.. : įspūdis iš Lietuvos geologų sąjungos suvažiavimo. – Iliustr. // Žalioji pasaulis. – Vilnius, 2009, gruod. 3 (Nr. 41), p. 2, 11.
Pateikiami ir V. Baltrūno pasisakymai apie geologų problemas.
773. **Valentinas** Baltrūnas. – Portr. // Lietuvos geologai : biografijų žinynas. – Vilnius, 2009. – P. 17–18.

2010

774. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Lietuva : enciklopedija. – Vilnius, 2010. – T. 2, p. 159.
775. **Palubinskas V.** Mūsų praeities beiškant : [elektroninis išteklius] // Sava Lietuva. – 2010, lapkričio 8 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <http://on.lt/musu-praeities-beieskant>
Init TV laidose apie tolimą praeitį, baltų kultūrą ir lietuvių kilmę dalyvavo ir V. Baltrūnas.

2011

776. **Krikštopaitis J. A.** Konferencija *Scientia et historia-2011*. – Portr. // Mokslas ir gyvenimas. – Vilnius, 2011, Nr. 7, p. 34–35.
Apžvelgiamas ir V. Baltrūno konferencijoje skaitytas pranešimas.
777. **Mokslininkų** grupių iniciatyva vykdomų mokslinių tyrimų projektai. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2011, Nr. 3/4, 78–81.
Apžvelgiami 2010–2012 metais GTC Geologijos ir geografijos instituto mokslininkų iniciatyva vykdomi projektai.
778. **Zdanavičiūtė O.** Žurnalo „Geologijos akiračiai“ atsakingajam redaktoriui Valentinui Baltrūnui // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2011, Nr. 1/2, p. 94.
Pastaba dėl autorystės teisių.

2012

779. **Grigas R.** Lokaliniai tyrimai. – Iliustr. // Lietuvos mokslų akademijos žinios. – Vilnius, 2012, Nr. 2, p. 9–10.
Informacija apie sausio 26 d. vykusią konferenciją „XXI a. pradžios Lietuvos lokaliniai tyrimai šimtatomeje monografijoje „Lietuvos valsčiai“.

2013

780. **Grigelis A.** Paminėtos akademiko Juozo Dalinkevičiaus 120-osios gimimo metinės. – Iliustr. // Lietuvos mokslų akademijos žinios. – Vilnius, 2013, Nr. 3, p. 13–14.
Minimas ir V. Baltrūnas.

781. **GRYNAS.lt** konferencijoje – geologas Valentinas Baltrūnas (video) : [elektroninis išteklius]. – 2013, kovo 20 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.delfi.lt/grynas/gyvenimas/grynaslt-konferencijoje-geologas-valentinas-baltrunas.d?id=60946723>>
782. **Labutytė I.** Geologas : panika dėl skalūnų – visuomenės išsilavinimo trūkumo ženklas : [elektroninis išteklius]. – 2013, kovo 20 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.delfi.lt/grynas/aplinka/geologas-panika-del-skalunu-visuomenes-issilavinimo-trukumo-zenklas.d?id=60950375>>
783. **Mokrik R.** Poledynmečio aplinka ir žmogus Lietuvoje // Lietuvos mokslų akademijos žinios. – Vilnius, 2013, Nr. 3, p. 13–14.
Informacija apie lapkričio 7 d. vykusią konferenciją ir V. Baltrūno skaitytą pranešimą „Vėlyvojo ledynmečio aplinkos raida Lietuvoje“.
784. **Valentinas** Baltrūnas // Dainava. – Alytus, 2013, Nr. 2, p. 80.
Pateikiama trumpa V. Baltrūno biografija.

2014

785. **Valentinas** Baltrūnas // Lietuvai ir pasauliui : enciklopedija [elektroninis išteklius]. – 2014, gruod. 8 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <http://lietuvai.lt/wiki/Valentinas_Baltr%C5%ABnas>

2015

786. **Baltrūnas** Valentinas. – Portr. // Kas yra kas Lietuvoje, 2015. – Kaunas, 2015. – P. 321–322.

2016

787. **Atvėrus** Lietuvos fotografijos ir kino lobyną – J. Kazlausko fotografijų paroda // Alkas.lt [elektroninis išteklius]. – 2016, saus. 25 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://alkas.lt/2016/01/25/atverus-lietuvos-fotografijos-ir-kino-lobyna-j-kazlausko-fotografiju-paroda/more-222251>>
Apie sausio 29 d. Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje atidarytą J. Kazlausko fotografijų parodą „Į Šiaurę!“, kurioje pasisakė ir V. Baltrūnas.
788. **Fotografo** Juozo Kazlausko meilė – Šiaurė. – Iliustr. // Bernardinai.lt [elektroninis išteklius]. – 2016, sausio 25 d. [žiūrėta 2017 birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-01-25-fotografo-juozo-kazlausko-meile-siaure/139959>>
Apie sausio 29 d. Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje atidarytą J. Kazlausko fotografijų parodą „Į Šiaurę!“, kurioje pasisakė ir V. Baltrūnas.
789. **Grigelis A.** Valentinui Baltrūnui – vardinė akademiko Juozo Dalinkevičiaus premija. – Iliustr. // Geologijos akiračiai. – Vilnius, 2016, Nr. 1, p. 44–46.
790. **Juozo** Kazlausko fotografijų paroda „Į Šiaurę!“ (video) / vaizdo įrašą parengė L. Mikulėnienė; nuotraukos V. Petrikaitės // Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka [elektroninis išteklius]. – 2016, sausio 29 d. [žiūrėta 2017 birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.mab.lt/lt/naujienos/1597>>
Apie sausio 29 d. Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekoje atidarytą J. Kazlausko fotografijų parodą „Į Šiaurę!“, kurioje pasisakė ir V. Baltrūnas.
- Kalenda Č.** Achilo kulno papėdėje : pasaulinė ekologinė krizė Lietuvoje / recenzavo: B. Kuzmickas, T. Kačerauskas, V. Baltrūnas. – Žr. Nr. 350.
Minimas V. Baltrūnas, p. 5, 6, 14, 52.

791. „**Kelionių** kompasas“ : ar visi keliautojai yra žygeiviai? (audio) // Alkas.lt [elektroninis išteklius]. – 2016, vasario 12 d. [žiūrėta 2017 birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://alkas.lt/2016/02/12/kelioniu-kompasas-ar-visi-keliautojai-yra-zygeiviai-audio/>>
Laidoje svečiavosi ir V. Baltrūnas.
792. **Narbutas V.** Tarp devono ir gyvenimo atodangų. – Vilnius : Akstis, 2016. – 672 p. : iliustr. – ISBN 978-9986-759-45-4.
Minimas V. Baltrūnas, p. 241, 358, 363.
793. **Valentinas** Baltrūnas // Vikipedija : laisvoji enciklopedija [elektroninis išteklius]. – 2016 [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. – Interneto prieiga: <https://lt.wikipedia.org/wiki/Valentinas_Baltrunas>

2017

794. **Ignotas** Domeika : geologas mineralogas, kalnų inžinierius / Vilniaus universitetas, Lietuvos Ignoto Domeikos draugija ; sudarytojas ir mokslinis redaktorius A. Grigelis. – Vilnius : Vilniaus universiteto l-kla, 2017. – 725 p. : iliustr. – Santr. angl. – Bibliogr. str. gale. – ISBN 978-609-459-852-4.
Minimas V. Baltrūnas, p. 7, 41, 487, 488, 493, 500, 501, 507, 557, 650.
795. **[Jasaitis J.]** Mokslininkų sąjunga auga : įkurti trys nauji skyriai / J. J. – Iliustr. // Mokslas Lietuva. – Vilnius, 2017, bal. 28 (Nr. 8), p. 1–2.
Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos narys ir V. Baltrūnas.
796. **Seime** surengta konferencija „Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pažangos kryptys“ (video) // Alkas.lt [elektroninis išteklius]. – 2017, kovo 20 d. [žiūrėta 2017 m. birželio 28 d.]. Interneto prieiga: <<http://alkas.lt/2017/03/20/seime-buvo-surengta-konferencija-lietuvos-mokslo-ir-studiju-sistemos-pazangos-kryptys-video/>>
Kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seime įvykusioje konferencijoje V. Baltrūnas skaitė pranešimą „Akademinų mokyklų išnykimo grėsmė: mokslo institutų veiklos perspektyvos“.

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

A

Aksamitauskas V. Č. 427
Alikonis A. A. 417
Alminas A., apie 661, 732
Amšiejus J. 393
Andriušytė-Žukienė R. 148, 602, 613
Anikėnienė A. 424
Apanavičius R. 351
Armalis V. 526
Atkočiūnas J. 430
Augulytė L. 335

B

Bagdanavičiūtė I. 242, 398
Balakauskas L. 429
Balčiūnaitė J. 744
Balikienė B. 640
Baltrėnaitė E. 390
Baltrėnas P. 312, 388, 419, 421
Baranauskas T. 26
Barzdžiuvienė V. 10, 420
Baškytė R. 28, 618; red. 309
Baubinas R. 652
Baubinienė A. 405
Bauža D. 652
Baužienė I., rec. 324
Beconytė G., red. 347
Beinoraitė I. 468
Beresnevičius Z. J. 415
Bernadišius V. 608
Bičkauskas G. 432
Bitinas A. 93, 98, 130, 252, 263, 282, 377, 428, 432, 442, 547, 663; red. 310
Bitinas J. 27
Blažauskas N. 10, 112, 378, 392, 414, 428
Blažienė G., red. 351
Blynas J. J. 389
Branauskas K. 438
Brannvall E. 388
Brazauskas A., red. 301
Brazauskienė I. 425
Brazauskienė D. 309
Braziulis R. 618

Budavičius R. 302, 310, 320
Buitkus A., apie 732
Bukantis A. 16, 18, 28, 425; rec. 324
Bulevičius M. 430
Butkus D. 390, 419
Butkuvienė B. 251

C

Cicėnienė R., red. 339

Č

Čajauskas L. 737
Čepulytė A. 21
Černiauskas A. 20
Červinskas E., rec. 338
Česnulevičius A. 16, 18, 28, 230, 234, 237–239, 336, 386, 391, 412, 414, 420, 446, 671; red. 301, 343
Čyžienė J. 397

D

Dagienė S. 348
Dalinkevičius A., apie 27, 77, 273, 346, 645, 649–651, 703, 714, 780, 789
Damušytė A. 130, 252, 263, 282, 392
Daniūnas V. 346a
Dargūnas A. 741
Daujotis V. 644
Dautartas J. 583
Debesiūnaitė V. 442
Demidova S. 276, 277
Diliūnas J. 96, 118, 186, 191; red. 332
Dombrovskaja S. 454
Domeika I., apie 12, 166, 189, 326, 632, 633, 637, 794
Driskiuvienė Ž., red. 290, 291, 351
Dulevičiūtė G. 472
Dundulis K. – žr. Dundulis K. J.
Dundulis K. J. 167, 188, 189, 234, 370, 376, 391, 400, 411, 417, 570; red. 301, 332, 349
Dvareckas V. 10, 410, 412, 627

E

Eidukevičienė M. 28, 261, 412
Eitminavičiūtė I. 422

G

- Gadeikis S. 167, 188, 189, 411, 692; red. 335; rec. 344
Gadeikytė S. 349, 391
Gaigalas A. 10, 341, 386, 391, 410, 413, 443, 469, 519, 524, 601, 611, 646; red. 175, 337; apie 675, 676, 679, 681, 687, 708
Gečaitė R. 17
Gelumbauskaitė L. Ž. 399, 407; red. 339; apie 729
Gerulaitis V. 438, 439; red. 341, 342
Gibbard P. L. 252, 263, 282
Giedraitis A. 2
Giedrikas H. 711; red. 348
Girgždys A. 388
Girininkienė V. 235, 236, 337, 646
Gontis V. 346a, 644
Gražulevičienė R. 426
Gregorauskienė V. 310
Greičiūtė K. 389
Gricius K. 458
Grigas R. 779
Grigelis A. 77, 105, 164, 245, 315, 319, 399, 547, 555, 570, 679, 685, 699, 703, 706, 714, 729, 780, 789, 794; red. 7, 11, 13, 14, 27, 166, 273, 289, 293, 294–298, 300, 302–308, 313, 314, 317, 318, 320–323, 325–330, 338, 340, 346, 347; apie 339, 728, 745
Grigienė A. 10, 27, 207, 210
Griškaitė R., red. 326
Gudavičius H. 519
Gudelis V. 8, 407, 606, 610; red. 301; apie 338, 699
Gudonytė J. 27
Gudžinskas Z. 16, 18, 25
Gulbinas Z. 471, 472
Gulbinskas S. 394, 409
Guobytė R. 176, 225, 386, 466, 692; red. 335
- ## H
- Harff J. 399
Heinrich D. 257
Hughes R. E. 241
- ## I
- Idzelis R. L. 422

- Ignatavičius V., red. 301
Iršėnas M. 176, 183, 185, 187
Ivanovienė J. 459

J

- J. J. – žr. Jasaitis J.
Jakevičius M. 455
Jakimavičiūtė-Maseliene V. 349, 396
Jankaitė A. 422
Jankauskas T. 327, 328, 415
Januševičiūtė E. 234
Januškis V. 742
Jasaitis J. 346a, 734, 795
Jocys V. 251
Johansson C. E.; red. 311
Jonynas J. 122
Juknys R. 426, 684
Juodagalvis V. 10
Juodėnienė V. 339
Juodkazis V. 105, 296, 376, 395, 411, 555, 570; red. 301, 335
Juozapaitienė O. 21
Juozapavičius G. 547, 555, 559
Jurgaitis A. 7, 8, 89, 376, 410, 411, 414, 428, 547, 555, 570; red. 11, 13, 14, 106, 296, 299, 301, 303–308, 313, 314, 317, 318, 320–223, 325, 327–330, 346
Jurkonytė A., vert. 332
Juščiūtė G., red. 341
Jusienė A. 27
Juškaitė A., red. 106, 299
Juškevičiūtė A. 525

K

- Kabailienė M. 8, 10, 333, 386, 392, 413, 429; red. 129
Kačerauskas T., rec. 350
Kaczyński R. R. 391
Kadūnas V. 105, 118, 310, 316, 376, 547, 555, 570, 581; red. 7, 11, 13, 14, 94, 101, 102, 294–298, 300–308, 313–315, 317–323, 325, 327–330
Kairaitis Z. 438; red. 343
Kalenda Č. 14, 350, 727 apie 730
Kalvaitis Z. 439
Kaminskas D., red. 347
Kaminskas V. 644

- Kanarskas J. 251
 Karabanov A. 276, 277, 281
 Karmaza B. 10, 112, 130, 148, 157, 162, 167, 170, 171, 177, 178, 183, 185, 187–189, 192, 196, 198, 205, 207–210, 213, 215, 217, 222, 224, 226, 229, 230, 233–240, 243, 244, 246, 248, 250, 253–258, 260, 262, 264, 265, 267–269, 271, 274–280, 283, 286–288, 290, 291, 378, 386, 410, 465, 467, 642, 643, 647, 653, 669, 677, 707; rec. 449
 Karmazienė D. 198, 213, 224, 246, 262
 Karvelienė D. 186, 191
 Kasiliauskis J. 456
 Katinas V. 248, 252–254, 257, 259, 260, 263, 264, 267, 270, 271, 275, 278–280, 282, 284, 302, 310, 320, 640
 Kavaliauskas P. 412, 423, 618
 Kavoliūtė F. 28
 Kazakauskas V. 112, 230, 234, 238, 248, 253, 256, 259, 270, 378
 Kazakevičius V. 418
 Kazbaris M. 445, 470
 Kazlauskas J., apie 787, 788, 790
 Kazlauskas K. 427
 Kažys J. 28
 Kelevišius K. 393
 Kepežinskas K. 297, 317
 Keršys A. 430
 Kilkus K. 395, 738
 Kisielienė D. 10, 176, 211, 216, 226, 248, 253, 257, 260, 264, 267, 271, 276, 277, 283, 387
 Kliaugienė E. 310, 320
 Klimas A. 391, 395, 396, 547, 595, 748, 755; red. 335
 Klimka L. 416
 Kondratas A. 318
 Kondratienė O. 226, 377, 387, 731, 755; apie 745
 Kontrimavičius T. 724
 Korkutis V. 520, 522
 Krikščiūnas P. 235, 236, 251, 337
 Krikštopaitis J. A. 416, 776
 Krupickas R. 500, 566, 575; rec. 336
 Kučas V. 710
 Kudaba Č. 532, 566; apie 14, 654, 769
 Kukytė D. 234
 Kulbickas D. 183, 205, 207, 215, 217, 241, 435, 450, 454–464, 472, 473
 Kutorga E. 16, 18
 Kuzmickas B., rec. 350
 Kuznetsov V. Y. 279
 Kvizikevičius L. 148
- L**
- Labutytė I. 782
 Lagunavičienė L. 267
 Lajauskas A. 433
 Lapinskas P. 313
 Laškovas J. 314
 Laurinavičius A. 393
 Lazauskienė J. 420
 Lazdinis I. 583
 Lekevičius E., rec. 345
 Liekis A., red. 132, 759
 Linčius A. 11, 115, 117, 130, 133, 153, 321, 591, 612, 634, 636; red. 346
 Lisauskas J., apie 534
 Litvinaitis A. 431
 Liutkevičius E., apie 303
 Lozovskis S. 284, 436
 Luchtanas A. 418
 Lukaitė S. 446
 Lukaševičienė A. 460
 Lukenskienė L. 24
 Lukošūtė K. 473
- M**
- Mačiekus V. 646; red. 342
 Maksimov F. E. 279
 Malinauskaitė D. 339
 Malinauskas Z. 112, 378, 564; red. 346
 Marcinkevičius J., red. 315
 Marcinkevičius V. 321, 634, 636
 Marcinkonis S. 425
 Marcinonis A., red. 335
 Mataitis A. 571
 Matulaitis V. 496
 Mažeika J. 218, 296, 329, 395, 396, 402, 404
 Melešytė M. 10, 377
 Micas L., apie 715
 Michelbertas M. 418
 Mikaila V., apie 591

Mikalauskas G. 153
Miknevičius L. 688
Mikulėnas V. 115, 130, 133, 153, 192; red.
311
Mikulėnienė D. 24
Mikulėnienė L. 790
Mockevičius J., red. 310
Mokrik R. 391, 404, 417, 783
Molenaar N. 403, 432
Molodkov A. 240, 246, 257, 264
Mongirdienė A. 461
Morkūnas K. 235, 236, 337, 646
Morkūnas V. 500
Motuza G. 16, 18, 69, 79, 331, 334, 345, 376,
401, 507, 519, 524, 527, 547, 548, 554,
555, 570, 692; red. 296, 301, 310; apie
691
Motuzas A. J. 423
Motuzko A. 246
Musteikis P. 376, 570; red. 293, 296, 301,

N

Narbutas S., red. 339
Narbutas V. 2, 11, 153, 321, 322, 331, 339,
547, 578, 590, 612, 634, 636, 792; red.
346
Naujalis J. 387, 413
Norkūnas M. 469
Norkutė E. 462
Norušaitė R. 463
Norvaišas I. 15, 178, 192

O

Obukhowsky V. 246
Olberkytė L. 438, 439
Ostrauskas T. 10, 148, 176, 205, 207, 211,
215, 217, 246

P

Pačėsa A. 406
Pakalnis R. 578, 588, 606, 610, 618; red. 324
Paltanavičius S. 16, 18, 25
Palubinskas V. 775
Pastarnokas S. 438
Paškauskaitė J. 394
Paškauskas S. 259, 270, 280
Paškevičienė L., red. 332

Paškevičius J. 8, 77, 87, 416, 508, 555, 747;
red. 293, 296, 326, 327, 346
Pateriabienė R., red. 16, 18, 664
Paulikas A. 609
Pauliukevičius G. 8
Pavalkytė A. 370
Petkauskienė D. 441
Petkevičius K. 430
Petrikaitė V. 790
Petrošius R. 229, 257, 296
Petroškevičius P. 427
Pileckas M. 471
Piličiauskas G. 257
Pilkytė L. 421
Pliuškytė I. 450
Poškas P. 396
Poškienė B. 247
Povilanskas R. 426
Preikša Ž. 647
Preikšas E. 452
Proškutė L. S. 24
Prušinskienė S. 344, 349
Puciliauskas K. 447
Pukelytė V. 10, 120, 121, 148, 154, 162, 171,
172, 183, 184, 197, 212, 214, 221–233,
251, 254, 266, 271, 274, 280, 290, 380
Pukėnienė R., red. 339
Puronas V. 150, 382; apie 691
Pustelnikovas O. 414; rec. 338
Puzienė R. 427

R

Račkauskas V. 188, 189, 417, 601
Radzevičius A. 302, 310, 320
Railienė B. 314, 339; red. 326
Rajeckas R. 547
Rakutis V. 26
Ransed G.; red. 311
Rastėnienė V. 297
Raškauskas V. 611
Razumaitė I. 449
Redeckas L. 435
Reklaitytė L. 466
Repečka M. 87
Repšienė R. 24
Rylova T. 276, 277, 281

Rimantienė R. 10
Riškus V. 122
Rudnickaitė E. 263, 282, 440
Rugienis J., apie 721
Rupeikaitė V. 701

S

Saarmann S. 252, 263, 282
Sakalauskas K. 323
Sakalauskas S. 424
Sakalauskas V. 328
Salamakinas V. 443
Salminen R., red. 310
Saplinskienė I. 439
Satkūnas J. 27, 105, 115, 117, 130, 133, 153,
207, 210, 252, 263, 282, 377, 408, 429,
612, 716–718, 751; red. 310, 311, 335
Saulėnas V. 88
Savchenko I. 276, 277, 281
Schmölcke U. 257
Seibutis A. 26
Seibutis J. 464
Sidaravičienė N. 125–128, 134–139, 141–
145, 300
Sidorovich W. 246
Simniškytė-Strimaitienė A. 418
Sinkevičienė Z. 16, 18
Sirvydas A. 419
Skeivalas J. 421, 425
Skridlaitė G. 331, 349, 735; red. 332, 335
Skrodenytė L. 471
Skuodis V., red. 346
Skuratovič Ž. 402
Slauto L. 448
Sliesaravičius A. 425
Sperauskaitė E. 572
Stakėnienė R. 260, 271, 283
Stanaitis A. J., red. 343
Stančikaitė M. 10, 176, 185, 187, 211, 216,
222, 246, 413, 673, 722; red. 340; rec.
333
Staniškis J. 684
Stankūnavičius G., rec. 345
Staponkus A. 693
Steponaitienė A., red. 315
Styra D. – 421, 431; red. 312
Styro D. – žr. Styra D.

Stonytė E. 465
Stravinskienė V. 16, 18, 426
Sukova T. 428
Suveizdis P. 8, 297, 376, 415, 519, 524, 547,
570, 603; red. 11, 13, 14, 94, 294–296,
298, 300, 301, 303–308, 313, 314, 317–
323, 325, 327–330

Š

Šaknys Ž. 24
Šalnaitė A., red. 348
Šaparauskienė J. 2
Šaulys V. 431
Šečkus J. 399
Šeirienė V. 10, 234, 238, 248, 253, 257, 260,
264, 267, 271, 275–278, 281, 283, 377
Šidiškis T. 743
Šimanauskienė R. 28
Šimėnas J. 588, 660, 668
Šimėnas V. 418
Šimkevičius P. 305; red. 106, 299
Šinkūnas P. 10, 112, 146, 189, 211, 216, 219,
230, 231, 234, 237–240, 243, 250, 273,
306, 377, 378, 386, 394, 420, 444, 445,
447, 448, 468, 470, 662, 673, 692; red.
332, 335, 346, 436
Šinkūnas R. 582, 586, 593, 596, 605, 607,
614, 616, 754, 758
Šinkūnė E. 239, 444
Širmulis A. 148, 151, 161, 381
Šliaupa A. 2, 6, 80, 87, 88, 92, 95, 101, 242,
255, 265, 269, 286, 291, 370, 377, 497,
498, 504, 533, 547, 553, 566; apie 638
Šliaupa S. 121, 196, 285, 288, 328, 397, 406,
432; rec. 334
Šliaupienė R. 403
Štuopsis A. 404
Šuminskaitė V. 434, 451
Švedas K. 184, 214, 221, 223, 240, 336, 423,
441, 671

T

Tamašauskas R. 646
Taminskas J. 405, 431, 441, 473; red. 340
Taraškevičius R. 257, 267, 283, 310, 484
Traška M. 467
Trimonis E. 8; red. 11, 13, 14, 303–308, 313,
314, 317, 318, 320–323, 325, 327–330

Trumpienė A., red. 348
Turskytė L. M. 453
Tverkutė Z. 302

U

Uginčius A. 9, 15, 322
Uktveris A. 576, 572; red. 309
Urba E. 734
Urbonienė S. 24
Ūsaiytė D. 10

V

Vaicekauskas A. 24
Vaikutienė G. 256, 429
Vaišis V. 419
Vaitiekūnas P. 440
Vaitkevičienė D. 25
Vaitkevičienė J. 370
Vaitkevičius V. 20–23, 25, 148, 602, 613
Vaitonis V. 504
Valiukevičius J., red. 332
Valiūnas J. 6, 80, 87, 92, 95, 101, 104, 109,
118, 122, 129, 174, 192, 199, 200, 202,
242, 307, 370, 398, 553; red. 301
Varnaitė A., iliustr. 17
Vasarevičius S. 389, 422; red. 312
Vasiljevaitė R. 437
Vėjelytė I. 401
Vernadskis V., apie 711
Veteikis D., red. 347
Vodzinskas E. 519, 524
Vojevodskaite A. 646
Volungevičius J. 28, 423
Vonsavičius V., apie 604

W

Waller R. 259, 270

Z

Zabiela G. 26
Zabulėnas A. R. 692
Zakarevičius A. 424, 427
Zalagaitė S. 739, 740
Zvadckis G. 592
Zdanavičiūtė O. 308, 415, 778; red. 322
Zemlickas G. 644, 706
Zigmontienė A. 390
Zimblienė I. 640

Zinkutė R. 240, 253, 254, 257, 260, 264,
267, 271, 275, 278, 280, 283, 302, 320;
red. 332

Zinkuvienė A. 716

Zuzevičius A. 6, 94, 174, 181, 182, 218, 376,
570, 655; red. 7, 11, 13, 14, 96, 97, 190–
192, 194, 199–202, 294, 295, 297, 298,
300, 301, 303–308, 313–315, 317–323,
325, 327–330, 332; apie 639, 641

Ž

Žalakevičius M. 692
Žalūdienė G. 416; red. 340
Žaržojus G. 400
Žemulis F. 678, 691
Žvironaitė L. 457

A

Агабекаў У. Я. 337a
Альминас А. 29
Антипова Е. А. 350a
Апирубите Р. А. 356
Армалис В. 531

Б

Балтакис В. И. 46, 50, 62, 356, 357, 359, 371
Більдюкевич А. В. 337a
Битинас А. К. 72
Бразаускас А. 31

В

Вайткявичене Ю. – žr. Вайткявичене Ю. 3.
Вайткявичене Ю. 3. 4, 5, 90, 373
Валюнас Ю. – žr. Валюнас Ю. П.
Валюнас Ю. П. 4, 5, 81, 84, 90, 91, 373, 385
Вингисаар П. А. 62
Вонсавичюс В. – žr. Вонсавичюс В. П.
Вонсавичюс В. П. 44, 71, 361, 364

Г

Гайгалас А. – žr. Гайгалас А. И.
Гайгалас А. И. 35–37, 43, 47, 49–51, 55, 62,
65, 67, 358
Гедрайтис А. 2
Гинтерс Г. А. 60
Григялис А. А. 62
Гудавичюс Г. 524

Гуревичене Г. 354
Гурский Б. Н., red. 745

Д

Дилюнас И. 371
Добужинский В. 690
Дундулис К. – žr. Дундулис К. Ю.
Дундулис К. Ю. 4, 5, 90, 373

Е

Еловичева Я. К. 745

З

Зинкувене А. 718
Зузявичюс А. 371

Ж

Жвикас А. 357
Жейба Т. 39

И

Иодказис В. И. 62, 372, 385
Имбрасайте Г. 352, 353

К

Кадунас В. Б. 62
Кармаза Б. 227
Кармазене Д. 227
Клебанович Н. В. 350a
Кондратас А. 352
Кондратене О. П. 63, 71, 361, 362, 364; red.
72, 76
Кудельский А. 385
Кучас В. А. 35, 43

Л

Лаймутите А. 365, 366

М

Малинаускас З. А. 37, 362, 364, 371
Мандер Е. П. 745
Мейронс З. В. 60, 66
Мелешите М. И. 67, 71
Микалаускас А. П. 71; red. 72, 76
Мокрик К., red. 292

Мотуза Г. – žr. Мотуза Г. Б.
Мотуза Г. Б. 35, 43, 354, 357, 511

Н

Норвайшас И. И. 54, 357, 367

П

Павальките А. 4, 5, 373
Пашкявичюс И. 29, 30, 31
Першин И. 357
Пукелите В. 124

Р

Раукас А. В. 55

С

Саладжюс В. Ю. 62, 359
Скрипкина Т. 354
Степоненас Д. 357
Стонкус П. 42
Страуме Я. А. 60, 62
Сувейздис П. 292
Сувейздис П. И., red. 62

У

Угинчюс А. 367, 368
Усанаў С. А. 337a

Ш

Шапараускене Я. 2
Шименас И. И. 67
Шимкунас П. Б. 78
Шляупа А. – žr. Шляупа А. И.
Шляупа А. И. 4, 5, 34, 40–42, 48, 53, 54, 60,
81, 82, 84, 90, 325, 352–355, 357, 360,
361, 373

Э

Эльтерман Г. Ю. 60, 66

Ю

Юозапавичюс Г. 371
Юргайтис А. А. 71, 83
Юшкевич В. В. 60
Юшкевичюте А. Э. 45, 54, 55, 60, 363
Юшкявичюте А. Э. – žr. Юшкевичюте А. Э.

SANTRUMPOS

angl. – angliškai
apl. – aplankas
ats. – atsakingasis
atsk. – atskiras
aut. – autorius

bal. – balandis
baltar. – baltarusių
bibliogr. – bibliografija
birž. – birželis

d. – dalis
diagr. – diagrama
dr. – daktaras

et al. – et alii
etc. – et cetera

faks. – faksimilė

geg. – gegužė
graf. – grafikas
gret. – gretutinis
gruod. – gruodis
grudz. – gruodis
GTC GGI – Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos institutas

ilustr. – iliustracija
iss. – issue

k. – kalba
kn. – knyga

lap. – lapas
lapkr. – lapkritis
leid. – leidimas
lenk. – lenkiškai
lent. – lentelė
LGT – Lietuvos geologijos tarnyba
liep. – liepa
liet. – lietuviškai
lip. – lipiec

M – mastelis
m. dr. – mokslų daktaras

Nr., nr, nr. – numeris

p. – page
p. – puslapis

pavad. – pavadinimas
paždz. – paždziernik
pirm. – pirmininkas
portr. – portretas

rec. – recenzija, recenzentas
red. – redaktorius
rugpj. – rugpjūtis
rugs. – rugsėjis
rus. – rusiškai

santr. – santrauka
saus. – sausis
schem. – schema
spal. – spalio
str. – straipsnis
sudaryt. – sudarytojas
sulankst. – sulankstytas

t. – tomas

vas. – vasaris

vok. – vokiškai
vol. – volume

wrzes. – wrzesień

žml. – žemėlapis
žr. – žiūrėti

авг. – август
апр. – апрель
вып. – выпуск

г. – год

дек. – декабрь

№ – номер
нояб. – ноябрь

окт. – октябрь
отв. – ответственный

рец. – рецензия

сент. – сентябрь

т. – том

янв. – январь

SUMMARY

This book concerns exceptional person Valentinas Baltrūnas, Professor, Dr Habil of the Nature research centre, Institute of Geology and geography. The first part of the book is composed of the college's papers dealing with Valentinas scientific, pedagogic, social activity, flashbacks from professional cooperation, expeditions and field works. The second part – **Bibliography of Valentinas Baltrūnas**.

Valentinas Baltrūnas was born on 20 of October, 1947 in small Grinkiškis town of Radviliškis district, in the liberal education family of Aldona Čepaitė-Baltrūnienė (1923–2016) and Aleksas Baltrūnas (1926–2004). He has grown in Vilnius. In 1965 graduated from A. Vienuolis secondary school of Vilnius and entered the Vilnius University, choosing the speciality of geological mapping and mineral prospecting. During the period of 1973–1977, he continued studies as extramural doctor student at the Institute of Geology. In 1977, he defended a doctor thesis “Composition of Quaternary sediments and interglacial palaeogeomorphology (on the example of South Lithuania key areas)”. In 1998 he defended a habilitation thesis based on monograph “Pleistocene stratigraphy and correlation” at Vilnius University and was conferred a habilitation degree.

After studies, Valentinas Baltrūnas worked in Geological Survey of Lithuania as a geologist (1971–1973) and senior geologist (1973–1980) at geological mapping division. During the period of 1980–1989 was a leader and organizer of Lithuanian drill core revision, storage and boulder exposition creation works in Vievis repository. In 1988–1991 worked at the Institute of Geology as a head of the department of Eco-geology. He was the first who compiled the cartographic eco-geological models for Lithuanian towns and regions. In 1991, Valentinas Baltrūnas was elected the Director of the Institute of Geology and lead the institute for 10 years. Simultaneously he worked at the Department of Quaternary geology and mineral resources and during the period from 1992 to 1994 was the head of this department. From 2001 to 2002 – head of the department of Geological structure of the Institute of Geology, chief researcher, chairman of the scientific council. From 2002 to 2010 – chief researcher at the Department of Quaternary research of the Institute of Geology and geography, project leader, member of the scientific council. 2010–2015 – researcher of the laboratory of Quaternary Research at the Institute of Geology and geography, Nature research centre, project leader, member of the scientific council, deputy chairman.

From 2003 to 2016, Valentinas Baltrūnas was lecturing at the Lithuanian University of Educational sciences as a Professor of the faculty of Geography and tourism. During 2004–2007 was a lecturer of Vilnius University, faculty of Natural sciences, Department of hydrogeology and engineer geology. From 200 to 2011 – lecturer at Vytautas Magnus University, Faculty of Natural sciences.

Valentinas Baltrūnas contributed to the preparation of series laws: Environmental protection of Lithuania, Earth entrails', Protected areas and the Environmental impact

assessment. He makes a significant contribution to the preparation of science concept, several national scientific programs.

He was a member of the International Union for Quaternary Research (INQUA) and European Association for the Conservation of the Geological Heritage (ProGeo), the member of Ministry of the Environment Advisory Board, of the Lithuanian Geological Survey Council, of the Society for Nature Protection Board, of the Lithuanian Green Society Advisory Board, Nature Conservation Politics Club and many others. From 1990 to 1995 – Trakai District Council member.

Recently, Valentinas Baltrūnas is involved in the activity of the Lithuanian Nature Society board, Lithuanian Scientific Society council, Lithuanian Geological Society council, Lithuanian Union of the History and Philosophy of Science and Lithuanian Society of Ignotas Domeika.

Valentinas Baltrūnas is a member of editorial boards of several scientific publications: scientific journals “Geologija” and “Geografija” (recently “Geologija. Geografija”), “Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя хімічных навук” (“Reports of the Belorussian National Academy of Sciences”), “Geography and Geology” (Belarusian State University), “Journal of Environmental Engineering and Landscape Management” (Vilnius Gediminas technical university), “Geological horizon” and Universal Lithuanian Encyclopedia. He is the member of “Vermė” publishing house commission of works, member of editorial boards of weekly “Green world”, “Academic Lithuania” and from 2011 a chief editor of the Lithuanian Geological society journal “Geological horizon”.

Valentinas Baltrūnas is a Laureate of premium named by Juozas Dalinkevičius (2015 year), 2003 and 2005 years Laureate of the Science popularization works contest.

Valentinas Baltrūnas has written more than 200 scientific publications and reports and the same number of science popularization papers. He is an author and co-author of several monographs: “Pleistocene stratigraphy and correlation”, “Stratigraphical subdivision and correlation of Pleistocene deposits in Lithuania (methodical problems)”, “Did Raigardas really vanish?”, “Stone Age in South Lithuania”, “Nature as a source of culture”. He wrote an educational book “Methodology of environmental investigations”, several cognitive publications: “Unique Lithuanian localities”, “Lithuania: 101 exiting places”, “Ethnographic regions of Lithuania”, “The Great book about Lithuania”, “Lithuanian castles and fortresses”, some science popularization books: “Devil carried a boulder”, “Living on the geological background” and others.

Valentinas Baltrūnas – organizer and participant of numerous symposiums, conferences, expeditions, field seminars in Lithuania and abroad.

He is married, have three sons – Gytis, Džiugas and Vytautas and 5 grandchildren: Tadas, Joris, Miglė, Liudvikas and Gertrūda.

BAIGIAMASIS ŽODIS

VIOLETA PUKELYTĖ

*Kas geriausiai apibūdintų mūsų laikmetį?
Turbūt skubėjimas ir laiko neturėjimas gyventi bei džiaugtis kasdienybe.
Daugelio darbų dirbimas vienu metu.
Nuolatinis užimtumas ir laiko neturėjimas sau,
mylimoms knygoms ir draugams...*

Leonidas Donskis (Donskis, 2007).

Viliuosi, kad Jūsų dar neįsuko visuotinio skubėjimo sukūrys, kad randate kažkiek laiko sau, bičiuliams ir pomėgiams. Tikiuosi, kad rasite laiko ir šiai knygai, kuri skirta profesoriui, habil. dr. Valentinui Baltrūnui. Ji nuves Jus į geologijos mokslo „užkulisius“, atvers mokslininko darbų, ekspedicijų, straipsnių ir knygų saugyklą, užlies prisiminimais apie žmones ir įvykius...

Knygą sudaro dvi dalys. Pirmojoje – prisiminimais apie Valentino mokyklos ir studijų metus, apie geologiją, mokslą ir darbą dalijasi jo bičiuliai ir kolegos. Antroji dalis skirta V. Baltrūno bibliografijai.

2017-ųjų vasara mano gyvenimo istorijoje įsirašys kaip šios knygos rengimo laikas... Šiandien noriu padėkoti visiems, kurie šį laiką buvo kartu – padėjo, palaikė, patarė... Nuoširdų dėkui tariau Gamtos tyrimų centro vadovams, kurie sutiko šią knygą išleisti, Kvartero tyrimų laboratorijos vadovei Vaidai Šeirienei, straipsnių autoriams, Nijolei ir Rimantui Petrošiams, Sigitai Dagienei, Rimantui Tumasoniui, Gintautui Vaitoniui, gimnazijų raštinių vedėjoms: Užupio – Aretai Šimanskienei ir Vytauto Didžiojo – Jūratei Misiūnaitei už nuoširdžią pagalbą ir suteiktą informaciją apie Valentino Baltrūno mokyklinius metus.

*Vien tik norais nieko nepasieksi...
Bet vizija veda tave pirmyn, – tu nori daryti tai, kas padėtų ją įgyvendinti.
Tu neverti savęs per jėgą, tiesiog troškimas būna toks stiprus,
kad imi daryti tai, ko anksčiau net nežinojai, kad sugebi...*

Spenceris Johansonas (Spencer Johnson)

TURINYS

CURRICULUM VITAE	8
MENTE ET MALLEO: mokslas kaip išskirtinis kultūros reiškiny <i>Valentinas Baltrūnas</i>	11
ĮVADAS	15
Kolegų žodis	17
PRADŽIA.....	21
Septynios protėvių kartos... <i>Violeta Pukelytė</i>	23
VAIKYSTĖ.....	29
Čia mūsų kiemas... Vėžio gaudymas ir kiti žygiai <i>Tautvydas Galinis</i>	30
MOKYKLINIAI METAI.....	33
Mokykliniai metai <i>Violeta Pukelytė</i>	34
Džiaugiuosi, kad susitikome <i>Vidimantas Kučas</i>	36
STUDIJOS VILNIAUS UNIVERSITETE	39
Geologijos studijos Vilniaus universitete <i>prof. habil. dr. Juozas Paškevičius</i>	40
Apie draugystę visam gyvenimui <i>Aleksandras Buitkus</i>	47
Branginu kiekvieną mūsų susitikimų akimirką... <i>dr. Albertas Alminas</i>	49
Studentiškas žydėjimas <i>prof. habil. dr. Gediminas Motuza</i>	51
PROFESIONALAUŠ GEOLOGO, MOKSLININKO KELIAS.....	53
Dešimt metų geologinėje nuotraukoje <i>dr. Aleksandras Šliaupa</i>	55
Sektinas pavyzdys <i>Angelė Juškevičiūtė</i>	61
Keletas štrichų bendražygio portretui <i>prof. dr. Albertas Bitinas</i>	62
Metai atiduoti kerno saugyklai <i>Vytautas Puronas</i>	65
Ekogeologinių tyrimų Lietuvoje pradininkas <i>dr. Jurgis Valiūnas</i>	71
Penktasis Geologijos instituto direktorius <i>Dr. Valentinas Kadūnas</i>	76
Geologų bendruomenės elitas <i>prof. habil. dr. Algirdas Jurgaitis</i>	82
Pūdas druskos... <i>habil. dr. Ona Kondratienė</i>	84
Raktiniai žodžiai <i>dr. Vytautas Narbutas</i>	85
Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija. Pratarmė <i>dr. Valentinas Baltrūnas</i>	87

Monografija apie Lietuvos kvarterą. Naujas leidinys – V. Baltrūno knyga „Pleistoceno stratigrafija ir koreliacija“ <i>Habil. dr. Algirdas Jurgaitis</i>	89
Sunki kuprinė arba kas neša, tam ir krauna <i>Jonas Jonynas</i>	91
Atgimęs Raigardas <i>Dr. Augustinas Linčius ir Dr. Vytautas Narbutas</i>	113
Metai Geologijos instituto taryboje arba paskutiniai instituto nepriklausomybės metai <i>dr. Gražina Skridlaitė</i>	117
Mūsų mokslinis (antimokslinis?) bendradarbiavimas <i>dr. Rimantas Petrošius</i>	118
Kuo mane žavi ir stebina Valentinas <i>dr. Rimantė Zinkutė</i>	121
Apie titną <i>Dainius Kulbickas</i>	125
Prakalbinęs ledyną...arba – Nuo akmens amžiaus pietų Lietuvoje iki Grenlandijos ledynų šauksmo <i>prof. dr. Petras Šinkūnas</i>	127
Ateities darbai... <i>dr. Bronislavas Karmaza</i>	131
„Crazy“ idėjos <i>dr. Vaida Šeiriienė</i>	135
Valentinas ir Islandijos ledynai <i>dr. Vaidotas Kazakauskas</i>	137
Metai praleisti su iškiliu Lietuvos geologu <i>dr. Stasys Paškauskas</i>	140
JAUNOSIOS KARTOS UGDYMAS	143
Gamtotyriinių nuostatų ir idėjų puoselėtojas Lietuvos edukologijos universitete <i>prof. habil. dr. Algimantas Česnulevičius</i>	144
Nepailstantis dėstytojas <i>Dainius Kulbickas</i>	148
Bendrų darbų akimirkos <i>doc. dr. Kęstutis Švedas</i>	151
Paskui ledyno pėdsakus <i>dr. Eugenija Rudnickaitė</i>	154
Užkalbėtojas <i>dr. Dalia Kisieliene</i>	157
RŪPESTIS GAMTA IR ŽMOGUMI	161
Gamta kaip kultūros šaltinis. Įvadas <i>Valentinas Baltrūnas</i>	162
Kelios mintys apie mokslo istorijos tyrinėjimus <i>Akad. Prof. habil. dr. Algimantas Grigelis</i>	164
Geologijos pradžių pradžia <i>Birutė Poškienė</i>	167
Gamtinė piliakalnių kilmė <i>Valentinas Baltrūnas</i>	171
Ištikimybės vertybėms etalonas <i>dr. Romas Pakalnis</i>	179
Geografiškesnis už daugelį geografų <i>doc. dr. Filomena Kavoliūtė</i>	181
Toliaregiškumas <i>dr. Vaida Šeiriene</i>	183
Gėriuosi didžiai mokslingu, visur spėjančiu profesoriumi Valentinu <i>dr. Augustinas Linčius</i>	184

Optimizmo link... Pabendravimas su geologu ir mokslininku, habil. dr. Valentinu Baltrūnu <i>Augustas Uktveris</i>	190
ŠALTINIAI.....	194
VALENTINAS BALTRŪNAS: BIBLIOGRAFIJOS RODYKLĖ.....	199
Pratarmė <i>Sigita Dagienė</i>	200
Knygos ir vadovėliai	201
Moksliniai straipsniai ir pranešimai konferencijose.....	204
Mokslinių leidinių redaktorius, redaktorių kolegijų narys, recenzentas, konsultantas	227
Nepublikuoti mokslo tiriamieji darbai	234
Mokslininkų rengimas	239
Studentų moklinių darbų vadovas ir recenzentas	247
Programos ir projektai.....	251
Mokslo populiarinimo straipsniai.....	252
Literatūra apie Valentiną Baltrūną	268
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ.....	274
SANTRUMPOS.....	281
SUMMARY	282
BAIGIAMASIS ŽODIS <i>Violeta Pukelytė</i>	284

Mente et malleo : Valentinas Baltrūnas : Bibliografijos rodyklė – Vilnius : Gamtos tyrimų centras, 2017. – 288 p. : iliustr., portr. Santrauka angl.

Bibliogr.: p. 201–273.

ISBN 978-9986-443-91-9

Knyga skirta Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos instituto konsultantui, fizinių mokslų habilituotam daktarui, profesoriui Valentinui Baltrūnui. Ją sudaro dvi dalys. Pirmojoje – surinkti kolegų straipsniai apie jo mokslinę, pedagoginę, visuomeninę veiklą, prisiminimai apie kartu atliktus darbus, rašytus straipsnius, ekspedicijas. Antroje dalyje – Valentino Baltrūno bibliografijos rodyklė, kurioje pateiktas jo parašytų knygų ir vadovėlių, mokslinių ir populiarių straipsnių sąrašas.

This book designed to Valentinas Baltrūnas, Professor, Dr Habil of the Nature research centre, Institute of geology and geography. The first part of the book is composed of the college's papers dealing with Valentinas scientific, pedagogic, social activity, flashbacks from professional cooperation, expeditions and field works. The second part – Bibliography of Valentinas Baltrūnas.

MENTE ET MALLEO. VALENTINAS BALTRŪNAS: BIBLIOGRAFIJOS RODYKLĖ

Knygą sudarė ir redagavo Violeta Pukelytė

Bibliografijos rodyklę sudarė Sigita Dagienė

Pirmame viršelyje V. Kučo nuotrauka

Korektorė Birutė Jankauskienė

Nuotraukos iš asmeninių Valentino Baltrūno bei autorių archyvų

2017-10-12. 70×100/16. Tiražas 100 egz.

Išleido Gamtos tyrimų centras, Akademijos g. 2, 08412 Vilnius

Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, 09109 Vilnius